

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARININ FARKLI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Zekerya BATUR

DOKTORA TEZİ

Danışman

Yard. Doç. Dr. Zehra GÖRE

Konya-2010

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zekerya BATUR
	Numarası	065113011006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi/Türkçe Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tezin Adı	İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zekerya BATUR	
	Numarası	065113011006	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi / Türkçe Eğitimi	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☐	Doktora ☒
	Tez Danışmanı	Yard. Doç. Dr. Zehra GÖRE	
Tezin Adı	İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışma 04/06/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Yard. Doç.Dr. Zehra Göre	Danışman	
Prof.Dr. Gönül Ayan	Üye	
Prof.Dr. Selahattin Dilidüzgün	Üye	
Prof.Dr. Halim Seraslan	Üye	
Yard. Doç.Dr. Ömer Beyhan	Üye	

ÖN SÖZ

Eğitim-öğretim araçları arasında bulunan ders kitaplarının, metinler aracılığıyla çocuklara bazı davranışlar kazandırma ve çocukların kişiliğini geliştirmede işlevsel bir özelliği bulunmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının hem biçim hem de içerik açısından özenle hazırlanması gerekmektedir; çünkü Türkçe ders kitapları aynı zamanda anadili öğretiminde de kullanılan araçlardan biridir. Anadili öğretiminin etkili bir şekilde gerçekleşmesi için işlevsel ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı farklı yayınevlerine ait ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarını biçim ve içerik açısından çağdaş ilkeler doğrultusunda incelemektir. Çalışmaya biri Millî Eğitim Bakanlığı, diğer dördü ise özel yayınevlerine ait altıncı sınıf Türkçe ders kitapları dâhil edilmiş, betimsel yöntemle ele alınmıştır.

Tezin giriş bölümünde ders kitaplarının eğitim-öğretim sistemindeki gerekliliğine değinilmiştir. Tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde altıncı sınıf öğrencilerinin ilgi alanları, çocuğa görelilik ilkesi, konu, tema, dil ve anlatım açısından çocuğa görelilik, ders kitaplarının eğitim sistemindeki yeri ve önemi, ders kitabının kullanılması ve ders kitabından yararlanma yolları, etkili bir ders kitabının özellikleri ve konuyla ilgili lisansüstü çalışmalarına yer verilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın yöntemi ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ders kitaplarının biçim özellikleri başlığı altında ön kapak, kitabın sırtı, arka kapak, iç kapak, ön söz, ikinci yaprak ve devamı, diğer yapraklar, ders kitaplarının sonlarındaki sayfalar ve kaynakça sayfaları ile ders kitaplarındaki görsel tasarım özellikleri incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise içerik özellikleri adı altında altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında tema, metin, metinlerin tür ve şekil incelenmesi ve karşılatırılması, metinlerde görülen yazım ve noktalama işaretleri hataları, sonuç, öneri ve kaynakçaya yer verilmiştir.

Çalışmam boyunca deneyimlerini benimle paylaşan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Gönül Ayan, Prof. Dr. Sedat Sever, ders ve tez döneminde beni sabırla dinleyen, zamanında yaptığı müdahalelerle tezimin tamamlanmasında büyük payı olan danışmanım Yard. Doç. Dr. Zehra Göre'ye ve tezde emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Konya, 2010

Zekerya BATUR

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zekerya BATUR
	Numarası	065113011006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi/ Türkçe Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Yard. Doç. Dr. Zehra GÖRE
	Tezin Adı	İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi

ÖZET

Bir toplumun ilerlemesine ve gelişmesine yön veren bireyin, çağdaş yaşama ayak uydurması için duygu ve düşünce açısından yeterince bilgiye ve donanıma sahip olması gerekir. Bunun için bireye doğru bir eğitim ve öğretim ortamı sunulmalıdır. Eğitim ve öğretim, bireyin çağdaş topluma uyumunu sağlayacak nitelikte tasarlanmalıdır. Bu eğitim ve öğretimi sağlayan etkenlerden biri de Türkçe dersidir. Bu ders bireye anadili sevgisini ve anadilini doğru kullanabilme becerisini kazandıran bir araçtır. Türkçe dersinin en önemli araçlardan biri ise ders kitaplarıdır. Türkçe ders kitaplarının çağdaş niteliklere göre hazırlanması, anadilinin doğru konuşulması ve okuma alışkanlığının kazandırılması önemlidir.

Bu çalışmada biri Millî Eğitim Bakanlığı, dördü ise özel yayınevleri yazarları tarafından hazırlanan ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitapları, biçim ve içerik özellikleri açısından incelenmiştir. Bu çalışma betimsel bir çalışma olup tarama modeliyle yapılmıştır. Çalışmayla ilgili alan taraması yapılarak ders kitabı incelemesiyle ilgili ölçütler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu ölçütlerden hareketle inceleme yapılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde çalışmayla ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde çalışmanın yöntemi hakkında bilgi sunulmuştur. Üçüncü bölümde altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının biçimsel özellikleri ele alınmıştır. Dördüncü bölümde altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının içerik özellikleri incelenmiştir.

İnceleme sonucunda altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının biçimsel özellikler açısından yetersiz olduğu görülmüştür. Özellikle ciltleme tekniğinin ders kitaplarının

uzun süreli kullanımına uygun olmadığı belirlenmiştir. Ders kitaplarının diğer biçimsel özelliklerinin ise genel olarak kurallara uygun olduğu tespit edilmiştir. Ders kitaplarındaki metinler temalara göre seçildiğinden edebî kaygı güdülmemiştir. Buna rağmen ders kitaplarında edebî türlerinin birçoğuna yer verilmiştir. Metin-görsel uygunluğu zaman zaman göz ardı edilmiştir. Görsellerin, metinlere göre daha fazla yer aldığı görülmüştür. Ders kitapları içerisinde edebî tür çeşitliğinin birbirilerine yakın olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Ders Kitabı, Anadili, Metin, Yazı Türleri

Öğrencinin	Adı Soyadı	Zekerya BATUR
	Numarası	065113011006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi/ Türkçe Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Yard. Doç. Dr. Zehra GÖRE
	Tezin İngilizce Adı	An Investigation of Turkish Primary Sixth Class Textbooks In Terms of Various Variables

SUMMARY

It is necessary that the person, giving direction to development and advance of society, has enough knowledge and skills in expressing emotion and thinking in order to fit into today's life. Therefore, an accurate education and teaching environment should be offered to the person . Turkish lessons are means to enable the person to gain his mother tongue , love and skill of its accurate usage. Turkish course books appear to be tools for Turkish courses.

The Turkish course books published by one state-owned and four other private publishers of the sixth grade of primary have been examined in term of content and format characteristics. This work is descriptive and survey model has been used.

With this study, criteria for textbooks analysis have been determined by carrying relevant survey in the field. The investigation was carried out basen on the selected criteria.

In the first section, theoretical foundations regarding the study were given. In the second section, methodology was outlined. In the third section was given dealt with format features of sixth class Turkish course books. In the fourth section, content features of the sixth class Turkish course books have been examined.

As for the final evaluation of the investigation of the course textbooks it can be said that sixth class Turkish course books were inadequate in terms of format features, and that the binding techniques of the course books were not appropriate for long term usage. However, the other format features were found to be adequate in terms of generally accepted format specifications. It was also evident that the text scripts were chosen on the basis of themes, and that no literary concerns were taken

into account. The textbooks appeared to include many types of literary text. Occasionally, it was seen that the textual visual suitability was ignored. Visuals appeared to take place more in comparison to the text scripts. Finally, it was discovered that the variety of literary texts was almost placed in an equal proportion in the textbooks.

Keywords: Turkish Course Book, Mother Tongue, Text, Writing Types

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	iii
DOKTORA TEZİ KABUL FORMU.....	iii
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
SUMMARY.....	viii
Tablolar Listesi.....	xiv
Şekiller Listesi.....	xviii
Giriş.....	1
I. BÖLÜM.....	2
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE KONUYLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	2
1.1. Altıncı Sınıf Öğrencilerinin İlgi Alanları.....	3
1.2. Çocuğa Görelik İlkesi.....	6
1.2.1. Konu ve Tema Açısından Çocuğa Görelik	7
1.2.2. Dil ve Anlatım Açısından Çocuğa Görelik	8
1.3. Ders Kitapları.....	9
1.3.1. Ders Kitaplarının Eğitim Sistemindeki Yeri ve Önemi	9
1.3.2. Ders Kitabının Kullanılması ve Ders Kitabından Yararlanma Yolları.....	11
1.3.3. Etkili Bir Ders Kitabının Özellikleri.....	12
1.4. Konuyla İlgili Lisansüstü Çalışmalar.....	14
1.4.1. Yüksek Lisans Tez Çalışmaları	14
1.4.2. Doktora Tez Çalışmaları	22
II. BÖLÜM.....	28

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	28
2.1. Problem Durumu.....	29
2.2. Problem Cümlesi.....	31
2.3. Araştırmanın Konusu.....	31
2.4. Amaç.....	31
2.5. Önem.....	33
2.6. Sayıtlılar.....	34
2.7. Sınırlılıklar.....	35
2.8. Tanımlar.....	35
2.9. Yöntem.....	36
2.9.1. Araştırmanın Yöntemi.....	36
2.9.2. Evren ve Örneklem	36
2.9.3. Verilerin Toplanması.....	36
2.9.4. Verilerin Çözümlemesi	37
III. BÖLÜM.....	38
ALTINCI SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ BİÇİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ.....	38
3.1. Yayınevlerine Göre İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tanıtımı.....	39
3.2. Yayınevlerine Göre Türkçe Altıncı Sınıf Ders Kitaplarının Biçim Açısından İncelenmesi.....	40
3.2.1. Ön Kapak.....	41
3.2.2. Kitabın Sırtı.....	47
3.2.3. Arka Kapak.....	49
3.2.4. İç Kapak	54
3.2.5. Ön Söz.....	57

3.2.6. İkinci Yaprak ve Devamı	57
3.2.7. Diğer Yapraklar	61
3.2.8. Ders kitaplarının Son Bölümünde Yer Alan Yaprakların Düzeni	67
3.2.9. Sınıf veya Dönem Seviyesine Uygun Olan ve Yararlanılan Eserleri Gösterir Kaynakça	69
3.3. Ders Kitaplarındaki Görsel Tasarım	74
3.3.1. Ders Kitaplarında Yer Alan Tablo, Grafik ve Şemalar	75
3.2.2. Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarında Yer Alan Resim ve Fotoğraflar	79
IV. BÖLÜM	90
ALTINCI SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ	90
4.1. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Tema	91
4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Metin	99
4.3. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İncelenmesi	102
4.4. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Şekil ve Tür Açısından Karşılaştırılması	211
4.4.1. Şiir	211
4.4.2. Düz Yazı	215
4.4.2.1. Kurgusal Yazı Türleri	219
4.4.2.2. Bilgi Verici Yazı Türleri	231
4.4.3.4. Diğer Yazı Türleri	246
4.4.3. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Yazarları	249
4.4.4. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Yazım ve İşaret Hataları Bakımından İncelenmesi	255
4.4.4.1. Yazım Kuralları	255

4.4.4.2. Noktalama İşaretleri.....	260
Sonuç.....	266
Öneriler.....	275
Kaynakça.....	277
EK.....	290
Özgeçmiş.....	333

Tablolar Listesi

Tablo-1: Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarının Sonlarında Yazar Hakkında Bilgi ..	68
Tablo-2: Ders Kitaplarında Sözlük	68
Tablo-3: Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarının Sonunda Yer Alan Yazılı Kaynakların Dağılımı	69
Türk Dünyası Haritası	72
Tablo-5: Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarının Sonunda Yer Alan Türk Dünyası Haritası.....	72
Tablo-6: Yayınevlerine Göre Yazı Tipi ve Yazı Puntoları Tablosu	73
Tablo-7: Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller	82
Tablo-8: Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller	84
Tablo-9: A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller.....	85
Tablo-10: Koza Yayınları İlköğretim Türkçe Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller	86
Tablo-11: Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller	88
Tablo-12: İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda Yer Alan Tema ve Alt Temalar.....	92
Tablo-13: Yayınevlerine Göre Temalar	95
Tablo-15: Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	96
Tablo-16: A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı.....	97
Tablo-17: Koza Yayınları İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6	98
Tablo-18: Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6	98
Tablo-19: Yayınevlerine Göre Şiirlerin Yüzdelerlik Dağılımı.....	213
Tablo-20: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları.....	213
Tablo-21: Evrensel İletişim Yayınları İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları.....	213
Tablo-22: A Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları	214
Tablo-23: Koza Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları	214
Tablo-24: Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları.....	214
Tablo-26: Yayınevlerinin Düz Yazı Türleri Bakımından Karşılaştırılması	216
Tablo-27: Yayınevlerine Göre Tür Çeşitliliğinin Dağılımı	218
Kurgusal yazı türleri olaya dayalı metin türlerini kapsamaktadır. Tablo-28'de yayınevlerine göre kurgusal yazı türlerinin dağılımı verilmiştir.	219
Tablo-28: Yayınevlerine Göre Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Kurgusal Yazı Türleri.....	219
Tablo-29: Hikâye Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdelerlik Dağılımı	220
Tablo-30: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları.....	221
Tablo-31: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları	221

Tablo-32: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları	221
Tablo-33: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları	221
Tablo-34: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları	221
Tablo-35: Tiyatro Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	223
Tablo-36: Milli Eğitim Bakanlığı Yayinevi, Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları	224
Tablo-37: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları	224
Tablo-38: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları	224
Tablo-39: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları	224
Tablo-40: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları	224
Tablo-41: Masal Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	226
Tablo-42: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Masal, Yazar ve Sayfa Numaraları	226
Tablo-43: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Masal, Yazar ve Sayfa Numaraları	226
Tablo-44: Fabl Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	228
Tablo-45: Millî Eğitim Bakanlığı Yayinevi, Ders Kitabında Yer Alan Fabl Türü, Yazar ve Sayfa Numaraları	228
Tablo-46: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Fabl, Yazar ve Sayfa Numaraları	228
Tablo-47: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Fabl, Yazar ve Sayfa Numaraları	228
Tablo-48: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Fabl, Yazar ve Sayfa Numaraları	228
Tablo-49: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Fabl, Yazar ve Sayfa Numaraları	228
Tablo-50: Efsane Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	229
Tablo-51: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Efsane, Yazar ve Sayfa Numaraları	229
Tablo-52: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Efsane, Yazar ve Sayfa Numaraları	229
Tablo-53: Piyas Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	230
Tablo-54: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Piyas, Yazar ve Sayfa Numaraları	230
Tablo-55: Yayınlarına Göre Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Bilgi Verici Yazı Türleri	231
Tablo-56: Deneme Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	232
Tablo-57: Millî Eğitim Bakanlığı Yayinevi, Ders Kitabında Yer Alan Denemenin, Yazar ve Sayfa Numaraları	233
Tablo-58: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Deneme, Yazar ve Sayfa Numaraları	233

Tablo-59: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Deneme, Yazar ve Sayfa Numaraları	233
Tablo-60: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Deneme, Yazar ve Sayfa Numaraları	233
Tablo-61: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Deneme, Yazar ve Sayfa Numaraları	233
Tablo-62: Makale Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	235
Tablo-63: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Makale, Yazar ve Sayfa Numaraları	235
Tablo-64: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Makale, Yazar ve Sayfa Numaraları	235
Tablo-65: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Makale, Yazar ve Sayfa Numaraları	235
Tablo-66: Yayınlarına Göre Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Gerçek Yaşamdan Kaynağını Alan Yazı Türleri	236
Tablo-67: Biyografinin Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	238
Tablo-68: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Biyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları	238
Tablo-69: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Biyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları	238
Tablo-70: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Biyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları	238
Tablo-71: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Biyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları	239
Tablo-72: Anı Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	241
Tablo-73: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları	241
Tablo-74: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları	241
Tablo-75: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları	241
Tablo-76: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları	241
Tablo-77: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları	241
Tablo-78: Mektup Türünün Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	242
Tablo-79: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Mektup, Yazar ve Sayfa Numaraları	243
Tablo-80: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Mektup, Yazar ve Sayfa Numaraları	243
Tablo-81: Gezi Yazısının Yayınlarına Göre Yüzdeler Dağılımı	244
Tablo-82: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Gezi Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları	244
Tablo-83: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Gezi Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları	244
Tablo-84: Koza Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Haber Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları	244

Tablo-85: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Gezi Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları	245
Tablo-86: Otobiyografinin Yayınevlerine Göre Yüzdelerlik Dağılımı.....	246
Tablo-87: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Otobiyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları.....	246
Tablo-88: Yayınevlerine Göre Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Diğer Yazı Türleri	247
Tablo-89: Haber Yazısının Yayınevlerine Göre Yüzdelerlik Dağılımı	247
Tablo-90: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Haber Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları	247
Tablo-91: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Haber Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları.....	247
Tablo-92: A Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Haber Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları	248
Tablo-93: Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Yerli ve Yabancı Yazar Dağılımı	251
Tablo-94: Yayınevlerine Göre Ortak Yazar Dağılımı.....	254
Tablo-95: Yayınevlerine Göre Yazım Hata Sayısı	259

Şekiller Listesi

Şekil-1: Millî Eğitim Bakanlığı, Ön Kapak Görseli	42
Şekil-2: Evrensel İletişim Yayınları, Ön Kapak Görseli	43
Şekil-3: A Yayınları, Ön Kapak Görseli	44
Şekil-4: Koza Yayınları, Ön Kapak Görseli	45
Şekil-5: Özgün Matbaacılık, Ön Kapak Görseli.....	46
Şekil-6: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Arka Kapak Görseli.....	50
Şekil-7: Evrensel İletişim Yayınları, Arka Kapak Görseli.....	51
Şekil- 8: A Yayınları, Arka Kapak Görseli	52
Şekil- 9: Koza Yayınları, Arka Kapak Görseli.....	52
Şekil- 10: Özgün Matbaacılık, Arka Kapak Görseli.....	53
Şekil- 11: A Yayınları, Tema Organizasyon Şeması	59
Şekil- 12: A Yayınları, Metin Organizasyon Şeması	60
Şekil- 13: Özgün Matbaacılık, İçindekiler Bölümü	60
Şekil- 14: Koza Yayınları, İçindekiler Bölümü	61
Şekil- 15: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.10-11)	103
Şekil- 16: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.18-19)	104
Şekil- 18: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.25)	105
Şekil- 19: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.34)	106
Şekil- 20: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.38-39)	107
Şekil- 21: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.41)	108
Şekil- 22: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.43)	109
Şekil- 23: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.48-49)	111
Şekil- 24: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.50-51)	111
Şekil- 25: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.52-53)	112
Şekil- 26: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.54-55)	113
Şekil- 27: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.59)	114
Şekil- 28: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.62-63)	116
Şekil- 29: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.70-71)	117
Şekil- 30: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s. 74-75)	118
Şekil- 31: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.76-77)	118
Şekil- 32: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s. 78-79)	119
Şekil- 33: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.86-87)	121
Şekil- 34: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.88-89)	122
Şekil- 35: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.92-93)	123
Şekil- 36: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.8).....	126
Şekil- 37: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.10-11).....	126
Şekil- 38: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.14-15).....	127
Şekil- 39: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.16-17).....	128
Şekil- 40: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.18-19).....	129
Şekil- 41: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.22-23).....	130
Şekil- 42: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.24-25).....	131
Şekil- 43: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.30).....	132
Şekil- 44: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.34-35).....	133
Şekil- 45: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.38-39).....	134
Şekil- 46: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.40-41).....	134

Şekil- 47: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.43-44).....	135
Şekil- 48: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.47).....	136
Şekil- 49: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.50).....	137
Şekil- 50: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.52-53).....	138
Şekil- 51: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.58-59).....	139
Şekil- 52: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.64-65).....	140
Şekil- 54: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.70-71).....	142
Şekil- 55: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.76-77).....	143
Şekil- 57: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.84).....	144
Şekil- 58: A Yayınları, Metin Görseli (s.10)	146
Şekil- 59: A Yayınları, Metin Görseli (s.11-12)	147
Şekil- 60: A Yayınları, Metin Görseli (s.14)	148
Şekil- 61: A Yayınları, Metin Görseli (s.15)	149
Şekil- 62: A Yayınları, Metin Görseli (s.18-19)	150
Şekil- 63: A Yayınları, Metin Görseli (s.20-21)	150
Şekil- 64: A Yayınları, Metin Görseli (s.23-24)	151
Şekil- 65: A Yayınları, Metin Görseli (s.25-26)	151
Şekil- 66: A Yayınları, Metin Görseli (s.27).....	152
Şekil- 67: A Yayınları, Metin Görseli (s.28-29).....	153
Şekil- 68: A Yayınları, Metin Görseli (s.32-33).....	154
Şekil- 69: A Yayınları, Metin Görseli (s.34-35).....	154
Şekil- 70: A Yayınları, Metin Görseli (s.38-39).....	155
Şekil- 71: A Yayınları, Metin Görseli (s.40-41).....	156
Şekil- 72: A Yayınları, Metin Görseli (s.42-43).....	156
Şekil- 73: A Yayınları, Metin Görseli (s.44).....	157
Şekil- 74: A Yayınları, Metin Görseli (s.45-46).....	158
Şekil- 75: A Yayınları, Metin Görseli (s.48-49).....	159
Şekil- 76: A Yayınları, Metin Görseli (s.50-51).....	160
Şekil- 77: A Yayınları, Metin Görseli (s.52-53).....	160
Şekil- 78: A Yayınları, Metin Görseli (s.58-59).....	161
Şekil- 79: A Yayınları, Metin Görseli (s.60-61).....	162
Şekil- 80: A Yayınları, Metin Görseli (s.63-64).....	162
Şekil- 81: A Yayınları, Metin Görseli (s.65).....	163
Şekil- 82: A Yayınları, Metin Görseli (s.68-69).....	164
Şekil- 83: A Yayınları, Metin Görseli (s.71-72).....	165
Şekil- 84: A Yayınları, Metin Görseli (s.73-74).....	166
Şekil- 85: A Yayınları, Metin Görseli (s.78-79).....	167
Şekil- 86: A Yayınları, Metin Görseli (s.82).....	167
Şekil- 87: A Yayınları, Metin Görseli (s.84-85).....	168
Şekil- 88: A Yayınları, Metin Görseli (s.86-87).....	169
Şekil- 89: A Yayınları, Metin Görseli (s.86-87).....	170
Şekil- 90: A Yayınları, Metin Görseli (s.92-93).....	171
Şekil- 91: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.12-13).....	173
Şekil- 92: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.18-19).....	174
Şekil- 93: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.22-23).....	175
Şekil- 94: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.28-29).....	176
Şekil- 95: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.30-31).....	177

Şekil- 96: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.34).....	178
Şekil- 97: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.38-39).....	179
Şekil- 98: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.41).....	180
Şekil- 99: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.42-43).....	180
Şekil- 100: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.46-47-48).....	181
Şekil- 101: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.52-53).....	182
Şekil- 102: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.56-57).....	183
Şekil- 103: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.60-61).....	184
Şekil- 104: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.66-67).....	185
Şekil- 105: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.70-71).....	186
Şekil- 106: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.72-73).....	186
Şekil- 107: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.76-77).....	187
Şekil- 108: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.82-83).....	188
Şekil- 109: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.86-87).....	189
Şekil- 110: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.88-89).....	190
Şekil- 111: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.10-11).....	192
Şekil- 112: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.16-17).....	193
Şekil- 113: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.20-21).....	194
Şekil- 114: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.26-27).....	195
Şekil- 115: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.28).....	196
Şekil- 116: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.30-31).....	196
Şekil- 117: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.34-35).....	197
Şekil- 118: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.38-39).....	198
Şekil- 119: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.42-43).....	199
Şekil- 120: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.48-49).....	200
Şekil- 121: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.55).....	201
Şekil- 122: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.60-61).....	202
Şekil- 123: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.64-65).....	203
Şekil- 124: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.67-70).....	204
Şekil- 125: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.68-69).....	204
Şekil- 126: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.72-73).....	205
Şekil- 127: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.74-75).....	206
Şekil- 128: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.76-77).....	206
Şekil- 129: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.80-81).....	207

Giriş

Günümüzde bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Bunlara bağlı olarak bireylerin istekleri de değişmektedir. Bireyde bu değişimi ve gelişimi sağlayan en önemli unsurlardan biri ise bireye sunulan eğitim-öğretim hizmetidir. Bireye sunulacak nitelikli bir eğitim-öğretim ortamı, onun beklentilerini daha kolay bir şekilde gerçekleştirmesine yardımcı olacaktır. Bu nedenle yeni nesli geleceğe hazırlayacak bir eğitim-öğretim sistemi, öğretmen ve öğretim araçlarının çağdaş ölçütler doğrultusunda tasarlanmasına ve öğrencilere sunulmasına bağlıdır. Eğitim öğretim araçlarının öğrencilerin ilgi, yaş ve seviyelerine göre hazırlanması başarı için önemli unsurlardan olmuştur. Bu araçlardan biri de ders kitaplarıdır. Çağdaş eğitim-öğretim yaklaşımlarında ders kitapları sadece birer bilgi verme kaynağı değil, aynı zamanda çağdaş bir birey olma yolunda değişik seçenekler de sunabilen araçlardır (Gökaydın, 1996: 33). Bu eğitim öğretim araçlarının, her seviyedeki öğrenci için farklı etkiler bırakma özelliği bulunmaktadır.

İlköğretim çağı, hem eğitim-öğretim hem de çocukların gelişim aşamaları açısından önemli bir çağdır. Bu çağda çocuklar, çocukluktan ergenliğe geçiş dönemini yaşamaktadır. Bu gelişimin sorunsuz bir şekilde geçirilebilmesi için nitelikli bir eğitim-öğretim ortamına gerek vardır. Bu ortamı destekleyen araç-gereçlerinden biri olan ders kitaplarının da çocukların içinde buldukları bu çağa seslenebilmesi gerekmektedir. O halde ders kitaplarının nitelik açısından titizlikle hazırlanması zorunlu bir görev haline gelmektedir. Hangi ders için olursa olsun, her ders kitabının biçim ve içerik özellikleri, çağdaş gereksinimler göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır. Çağdaş ve nitelikli bir Türkçe ders kitabı, Türkçe öğretiminin etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için çok uyarınlı seçenekler sunabilmelidir. Kitaplarda çocukların düzeyine uygun türler verilerek, diğer nitelikli eserlere yönelmeleri sağlanmalıdır. Buna bağlı olarak Türkçenin doğru ve etkili bir şekilde kullanılmasına ön ayak olmalıdır (Sever, 2008: 459).

I. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE KONUYLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde altıncı sınıf öğrencilerinin ilgi alanları, çocuğa görelilik ilkesi ve ders kitaplarının eğitim sistemindeki yeri ve önemine ilişkin bilgilerle konuyla ilgili alan araştırmalarına yer verilmiştir.

1.1. Altıncı Sınıf Öğrencilerinin İlgi Alanları

Her dönemde insanlar farklı gelişim özellikleri göstermektedir. Bu dönemler bebeklik, çocukluk, ergenlik, gençlik ve yaşlılık dönemleri olarak sınıflandırılmaktadır. Ders kitapları hazırlanırken bu gelişim dönemleri mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

11/12-15 yaş grubu çocukları soyut ve şaşırtıcı konulara ilgi duymaktadır. Bu yaşlardaki çocuklar, uzun süre dikkat isteyen çalışmalardan çok çabuk sıkılmakta, genellikle fen ve tabiat olayları, spor ve eğlence gibi etkinliklerle uğraşmaktan hoşlanırlar. Ayrıca bu dönemde kendi düşüncelerine önem verilmesini ve beğenilmeyi beklerler. Bu dönem, çocukların ergenlik dönemine geçiş dönemidir. Bu dönemdeki çocuklar, önceki döneme göre daha fazla duygusal bir yoğunluk yaşarlar. Çocuklar hem yetişkin hem de çocuksu davranabilirler. Bu dönemde çocukların, kişilik şekillenmesi devam ettiği için gelgitler yaşamaktadırlar. Soyut işlemler üzerinde çalışma eğilimleri artmaktadır. Merak düzeyleri üst seviyededir. Bu dönemdeki çocuklar, çevresinde model olabilecek rolleri aramaktadırlar. Bundan dolayı ergenlik dönemi çocukların yaşamında oldukça önemli bir devredir. Birçok uzman 11/12-15 yaşlarını gelişim açısından olumsuz bir dönem olarak nitelendirmektedir. Hızlı büyümenin olduğu ve çocukların farklı duygular yaşadığı bir dönemdir (Yavuzer, 1992: 256).

İlköğretim ikinci kademe, 11 yaş ve üstü çocukları kapsamaktadır. İlköğretim altıncı sınıf çocukları ise 11-12 yaşlarındaki çocukların yer aldığı gruptur. Bu grubun bilişsel gelişimi “kritik” bir dönemden geçmektedir. Bundan önceki dönem olan somut dönemden soyut döneme geçişin ilk aşaması aşağı yukarı altıncı sınıfa denk gelmektedir. Altıncı sınıflara yönelik hazırlanan gerek çocuk edebiyatı ürünleri gerekse Türkçe ders kitapları, çocukların içinde buldukları gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak tasarlanmalıdır. Altıncı sınıfa giden çocukların gelişim

özelliklerini şu şekilde sırlamak mümkündür: bilişsel, kişilik, psiko-sosyal ve ahlak gelişimi.

İlköğretim altıncı sınıf öğrencileri (11 yaş ve üstü) bilişsel gelişim aşamalarının sonu olan “soyut işlemler” dönemini yaşamaktadırlar. Artık çocuklar, somut olgular yerine soyut olgularla ilgilenmeye başlarlar. Bilinenden bilinmeye, karmaşık sorunlardan çözüme gitmek için çeşitli akıl yürütme çalışmalarını yapabilmektedirler. Bir konu ya da sorunla ilgili parçaları bir araya getirme, bütün halinde olan bir olayı ayırma bunun sonucu olarak analiz ve sentez gücünü kolaylıkla kullanabilmektedirler (Küçükkaragöz, 2003: 93). Çocukların, olayları zamandizinsel biçimde sıralama becerileri gelişir. Akıl yürütmeyi, mantıksal kuralları, soyut sorunlara çözümler bulmayı öğrenirler. Soyut düşünme başlar, dikkati yoğunlaştırma yetenekleri ve bellek güçleri artar (Sever, 2008: 55). Soyut işlemler döneminde olan çocuklar, vatan, millet, insan hakları gibi soyut kavramları anlayamaya başlarlar.

Kişilik gelişimi açısından Erikson’un psikososyal kuramına göre altıncı sınıfa giden çocuklar, “Kimlik Kazanmaya Karşı-Kimlik Krizi (12-18)” dönemi yaşamaktadırlar. Çocuklar için kimlik kazanma dönemi oldukça karmaşık bir dönemdir. Bu dönemde çocuk kendisine ilişkin olumlu bir “ben duygusu” geliştirmeye çalışmaktadır. Çocuk ergenlik dönemine geçmeye başladığı için meslek seçimi ve mesleğe yönelme ilgisi artmaktadır. Bu dönemdeki çocukların en belirgin özelliklerinden biri, hemen hemen tüm konularda çok kararsız davranmalarıdır. Aileden duygusal bağımsızlığını kazanmaya, cinsiyete uygun rollerini yerine getirmeye, toplumsal kurallara uygun hareket etmeye çalışması ve kendine özgü değerler sistemini oluşturma çabası vardır (Can, 2003: 125). Çocuklar bu dönemde iç denetimlerini sağlamada başarılıdır. Olumlu ve olumsuz davranışlarının farkındadırlar (Sever, 2008: 63). Piaget, çocukların bu dönemde yetişkin gibi davranma eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Çocuk, ergen-çocuk çatışması yaşamaktadır (Akt. Binbaşoğlu, 1975: 107; Dayıoğlu: 1981: 22). Bu yüzden duygusal bir yoğunluk yaşamaktadırlar. Bu yoğunluk kararsızlığı da beraberinde getirmektedir.

Çocuklar bu dönemde psioko-sosyal gelişimin yoğun ve en sıkıntılı dönemini yaşamaktadırlar (İşcan, 2004: 89). Çocukluktan ergenliğe geçişin kuralları ve değer yargıları değişmeye başladığı için bu dönem için “ikinci doğum” da denilmektedir. Çocuklar, toplumsal açıdan en zayıf dönemin içinde bulunmaktadır. Bedensel gelişim hızlı olduğundan dolayı, bu durum çocuğun psikolojisini olumsuz etkilemekte ve içine kapanmasına neden olmaktadır. Bu yüzden çocuklar aileden uzaklaşmaya başlamakta, arkadaşlık kurma isteği en üst seviyeye ulaşmaktadır. Bu dönemde çocuklar fen, tarih, biyografi ve gezi eserlerine ilgi duymaktadırlar (Binbaşoğlu, 1975: 187). Çocuğun kişiliği yaşanılan çevrede edinilir, çocuk toplumsal ilişkilerini geliştirmesiyle birlikte de dilini öğrenmektedir (Sever, 2008: 65).

İlköğretim ikinci kademe altıncı sınıf öğrencileri ahlaki açıdan Piaget’e göre ikinci düzey geleneksel devreyi yaşamaktadırlar. Bu dönemde birey toplum tarafından konulan kurallara uyma çabasıdadır. Çocuklar, takdir görülecek davranışları yaparlar (Akt. Can, 2003: 128). Geleneksel düzeyde bulunan altıncı sınıf öğrencileri “iyi çocuk olma” davranışlarını sergilemektedir. Başkalarını mutlu etmek ve olumlu görüşlerini almak için çaba gösterirler (Senemoğlu, 1998: 71).

Öğrencilerin gelişim özellikleri bilinmeden ders kitaplarını hazırlamak oldukça güçtür. Öğrencilerin hangi yaşta ne tür gelişme gösterdiğini doğru tespit etmek ve buna göre metin seçmek gerekir. Metinle çocuğun gelişim dönemi arasında mutlaka bir ilişki olmalıdır (Özışık, 1997: 66). Bu döneme seslenen ders kitaplarının ahlaki değerler sistemini güçlendirecek nitelikte tasarlanması gerekir. Çocuklara yönelik hazırlanan ders kitaplarındaki metinler, ahlaki kuralların işlendiği metinler olmamalıdır. Bunun yerine nitelikli metinlerle iyi ahlak anlayışları sezdirilmelidir.

Çocuklar bu dönemde aşırı duygusallık, kendini ispatlama çabası içerisinde oldukları için macera kitapları, duygusal-aşk romanları, seyahat kitapları ile değersiz ve ucuz aşk kitaplarına ilgi gösterirler (Güneş, 1997: 240). 11-12 yaşındaki kız ve erkek öğrencilerin bu yaşlarda farklı konulara ilgi duyduğu bilinmektedir. Bu dönemde kızlar okul ve ev hayatıyla ilgili konulara, erkek çocuklarla ilgili hayat hikâyelerine, doğa hikâyelerine, yetişkinlerle ilgili hikâyelere, icatlara, biyografilere,

şiiirlere, esrarlı hikâyelere ilgi duyarlar. Bu dönemde erkekler ise biyografilere, tarihi hikâyelere, nükteli hikâyelere, icatlara, mitolojiye, esrarlı hikâyelere, polisiye hikâyelere ilgi duymaktadır. Hem erkek hem de kızların hoşlandıkları ise mizah, biyografi, polisiye, yabancı ülkeler gibi konuları işleyen kitaplardır (Binbaşoğlu, 1970: 106; Parlakyıldız, 1999: 196). Bu anlamda kitapların niteliğini arttıran ve çocukların ilgilerini konuya çekmeyi başaran temel unsurlardan birinin çocuğa görelilik ilkesinin olduğu noktasının gözden kaçırılmamasıdır.

1.2. Çocuğa Görelilik İlkesi

Çocuğa görelilik denilince, çocuklar için yapılacak çalışmaların çocuğun psikolojik, fizyolojik, zihinsel ve sosyal gelişimine yani büyüme çizgisine paralel olması, dil ve anlatım, kavrama ve algılama düzeyine uygunluk anlaşılmaktadır. Oluşturulacak olan eser hangi dönemdeki çocuklara sesleniyorsa, o dönemin çizgi-resimden metne, metinden kitabın dış yapısına kadar çocuksuluk ve çocuğun dünyasına seslenebilme vardır. Çocuksu duyarlılığı, yazar ya da sanatçı eserinde sunabildiği ölçüde başarılı olabilir. Sanatçı ya da yazarın çocuksu coşku ve sevincini eserine yansıtmasını sadelik içinde gerçekleştirmesi durumunda başarılı olması söz konusudur (Şirin, 1998: 19-20). Çocuğa görelilik ilkesinin tam anlamıyla yerine getirilmesi eğitim-öğretimin de başarıyla yerine getirilmesi demektir. Çocuğa görelilikte, eğer çocuğun gelişim aşamaları doğru tespit edilirse çocuklara yönelik yapılacak çalışmaların ne kadar farklı yönleri olduğu anlaşılır. Çocukların fiziksel, duygusal, toplumsal ve törel yönlerinin eğitim-öğretimlerinde etkinliği daha net bir şekilde ortaya çıkabilir (Binbaşoğlu, 1975: 40-41).

Ders kitaplarına alınan metinler çocuğa göre olmalıdır. Çocuklara yönelik yazı yazan en iyi yazar çocuk katına inen değil çocukluğa yükselebilen yazardır. Bunun için çocuğa göre yazılan metinlerde tümceler kısa ve yalındır. Dil etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Türkçenin tüm zenginliği metinde yerini bularak anlatım canlı ve akıcıdır. Metinler, sanatsal değer taşımalıdır (Nas, 2002: 78). Çocuğa göre yazan bir sanatçı, çocuğun yetişkin bir insanın kopyası olmadığını bilmelidir. Çocuğun farklı bir dünyasının olduğunu kabullenmelidir. Yazacağı eseri bu sorumluluk ışığında oluşturmalıdır. Bunun yanında çocuğa sunulan konunun nasıl aktarılacağı noktası da

gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Çocuğa görelikte çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının gelişim özelliklerine göre değerlendirmek önemli bir noktadır (Sever, 2003: 23).

O halde çocuğa görelik ilkesinin sağlanmasında şu noktalar göz önüne alınmalıdır:

1. Çocuğun hayatta kazandığı tecrübeler ihmal edilmemelidir.
2. Çocuğun ilgi alanı dikkate alınmalıdır.
3. Çocuğun kavrama gücü ve zihinsel becerileri göz önünde bulundurulmalıdır.
4. Çocuğun bir şeyi yapabilme yeteneği ve dayanabilirliği dikkate alınmalıdır (Küçük, 2005: 52).

Çocuğa görelik ilkesi, çocuğun gelişim özelliklerinin göz önüne bulundurularak eser oluşturmayı zorunlu hale getirmektedir. Ders kitaplarına alınan metinlerin çocuğa göre hazırlanması, çocukların dünyasına göre ders kitaplarının şekillenmesi anlamına gelmektedir. Çocuğa görelik, çocuğun toplumdan soyutlamamak, yaşamın gerçekleriyle karşılaşmasını sağlayarak çağın gereklerine göre yetişmesini yardımcı olmaktadır (Sever, 2000: 645). İlköğretim altıncı sınıfa giden çocuklar, bu dönemde okumaya karşı ilgi duymaktalar. Çocuklar biyolojik ve ruhsal değişimi, en fazla bu dönemde yaşamaktadır. Bu dönem, çocuklarda içe kapanma, yalnız kalma isteği ve sevdiği hayali kahramanlarla baş başa kalma dönemini başlatmaktadır. Çocuklar özellikle ünlü kişilerin hayat öyküleriyle ilgilenir. Arkadaşlarının etkisinde kalarak sigara ve içki içme özentisine kapılırlar (Atatug, 1981: 52).

1.2.1. Konu ve Tema Açısından Çocuğa Görelik

Konu öykü, roman ya da resimde ele alınan somut bir durumdur. Tema ise daha genel bir yaklaşımla bir olguyu irdeleme, bu olguyla ilgili ortaya atılan sorulara yanıt vermedir (Kagan, 1982, 406). Bu nedenle hem konu hem de tema açık ve anlaşılır, konu ile tema arasındaki ilişki güçlü olmalıdır. Bir eserin ya da metnin konusu çocuğu anlatılan şeye inandırıcı, çocuğa bir bakış açısı kazandırmalıdır.

Çocuk kitaplarında çocuğun gelişim özellikleri göz önünde bulundurup konu açısından çeşitlilik sağlanmalıdır. Konular basitten zora, kolaydan karmaşığa doğru soyut bir yol izleyerek işlenmelidir (Sever, 2003: 114).

Ders kitapları, çocukların farklı türlerle karşılaşabileceği yazınsal bir alandır. Bu yazınsal alan çeşitlendirilebildiği sürece çocukların hayal dünyalarını zenginleştirebilir. Bunun için çocukların yaş ve ilgi düzeylerine uygun temalar seçilmeli ve çocuklara sunulan bu temalar yoluyla ana düşünce ve yardımcı düşünceler kazandırılmalıdır.

Çocuğa yönelik hazırlanan okuma metinleri ya da kitaplarda, temanın çocukların anlama ve kavrama düzeyine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Tema, hem çocuğun eğitimi hem de öğretimine katkıda bulunmalıdır. Bununla birlikte temalar, çocukların yaşama sevinci, yurt, insan, tabiat, ulus sevgisi ve yardımseverlik gibi erdemleri edindirmesine yardımcı olmalıdır (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 36). Bununla birlikte Türkçe ders kitaplarında yer alacak temaların çocukların kültürel özelliklerine, ulusal değerlerine, çocukların düşünce yapıları ile insan ve doğa sevgisinin geliştirmesine, olay ve olgulara eleştirel bakmasına ön ayak olmalıdır (Özmen, 2001: 22). Türkçe dersi, çocuklara yaşamın farklı alanlarına ilişkin birikimleri metinler yoluyla ulaştırmaya çalışan bir derstir. Bu dersi diğer derslerden ayıran en önemli fark ise dil merkezli olmasıdır. Çocuklar, Türkçe dersi sayesinde farklı alanlara ilişkin deneyimleri kazanırken bununla birlikte dilin inceliklerini de öğrenme ve dilini kullanarak Türkçenin güzelliklerinin farkına varmaktadır.

1.2.2. Dil ve Anlatım Açısından Çocuğa Görelik

Çocuklara yönelik yazılan kitap ya da metinlerin dil ve anlatım açısından büyüklere nazaran daha özenle yazılması gerekir. Çünkü çocuklar yalın ve duru bir anlatımdan hoşlanırlar. Günlük dilde kullanılmayan sözcük ve deyimleri anlamakta güçlük çekebilirler. Uzun ve karışık paragraf ve yersiz tekrarları okumaktan sıkılırlar. Bunun için metinlerde duru, yalın ve akıcı bir dil kullanılmalı, Türkçenin anlatım gücünü yansıtan örnekler seçilmelidir (Şirin, 1998: 212).

Bir eser ya da metnin çocuğa göre olduğunu gösteren en önemli etkenlerden biri dil ve anlatımdır (Sever, 2003: 145). Dil ile ilgili özelliklerin kazandırılmasında Türkçe derslerinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Dilin doğru bir şekilde kullanımını sağlayan, bu derstir. Dil, çocuklara kazandırılırken onların gelişim özellikleri de dikkate alınmalıdır. Altıncı sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan metinlerin cümleleri kısa olmalıdır. Kimi zaman da birleşik ve girişik cümlelere de yer verilebilir (Kıbrıs, 2000: 28). Böylece çocuklar değişik türdeki sözcükleri cümlede görerek, konuşma ve yazma etkinliklerinde kullanarak söz dağarcıklarını geliştirebilirler.

Ders kitaplarına alınan okuma parçaları dil ve anlatım açısından doğru, açık ve anlaşılır olmalıdır. Bu metinler sayesinde çocuklar edebiyat ürünleriyle tanışma fırsatı bulmaktadır. Bu nedenle metinlerin dil ve anlatım açısından estetik ifadeleri taşımaları gerekir.

1.3. Ders Kitapları

1.3.1. Ders Kitaplarının Eğitim Sistemindeki Yeri ve Önemi

Eğitim sisteminde ders kitabı, tarih boyunca önemini sürdürülmüştür. Yapılan çalışmalara göre ilk ders kitabı örneği, Eski Mısır'da MÖ 4000 yıllarında papirüslere çizilen matematik ve tıp ile ilgili şekillerinden oluşturulmuştur (Tekışık, 1986:1). Bu süreç içinde kitap her ulus için ayrı bir önem taşır olmuştur. Örneğin Japonlar ders kitaplarını bir toprak parçası gibi değerli görmekte, korunması ve kurtarılması gereken değerli eşyalar arasında göstermektedirler (Kaya, 2002: 93). Hemen hemen bütün eğitim sistemlerinde ders kitabı, bireyin eğitiminin gerçekleştirilmesinde bir araç olarak kullanılmakta, eğitim ve öğretimin sistematik bir halde verilmesini sağlamaktadır (Özmen, 2006: 26).

Eğitim, genel olarak bireyde davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Davranış değiştirme süreci de kasıtlı kültürlenme yoluyla gerçekleştirilmektedir. Eğitimin bu işlevinin yerine getirebilmesi için nitelikli öğretim programlarının hazırlanmasına bağlıdır. Programlar, öğretim sürecini planlayarak zamanın doğru bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Bu süreci doğru

bir şekilde işleten araçlardan biri de ders kitaplarıdır (Ceyhan ve Yiğit, 2004: 26). Ders kitabı, bir öğretim programının içeriğine göre hazırlanarak öğretim programı ile ders kitabının eşgüdümü olarak yürütülmesine yardımcı olmaktadır. Eğitimin temel hedefi bireyde istendik davranışların geliştirilmesini ön ayak olmaktır. Bu istendik davranışlar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerileridir. Bu becerilerin, planlı ve programlı bir şekilde geliştirilebilmesi için nitelikli ders kitaplarının olmasına bağlıdır.

Eğitim, bireye kültürel mirasın bir kısmını kitaplar yoluyla aktarmaktadır (Bilgen 1994: 33). Bununla birlikte ders kitapları aracılığıyla bireye sosyal değerleri aktarırken aynı zamanda bireyin eleştirel düşünmesini de sağlayacak ortamlar sunulabilmektedir. Nitelikli ve çağdaş bir eğitim-öğretim için, bu doğrultuda hazırlanmış ders kitaplarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ders kitaplarının çağın gereklerine göre hazırlanması, yetiştirilecek olan yeni neslin çok yönlü düşünmesini, sürekli değişen teknolojiye ayak uydurmasını da sağlamış olacaktır. Bu anlamda bir öğretim aracı olarak ders kitapları bilgileri, planlı bir şekilde öğretmen ve öğrencilere sunmaya çabalamaktadır. Bu yönü dolayısıyla ders kitapları günümüzde hâlâ güncelliğini korumaktadır. Öğretmen dersin amaçlarını ve değerlendirilmesini elindeki kitaba göre yapmaktadır. Öğrenci ise konuları ya da ödevlerini hazırlarken ilk olarak ders kitabına başvurur. Bu nedenle ders kitabı öğretimde etkili bir şekilde yararlanılan kaynaklardan biri olmaya devam etmektedir (Kılıç ve Seven, 2004: 47; Demirel, 1999: 52; Yalçın, 1996: 24). Ders kitaplarının öğretmen ve öğrenciler tarafından sıklıkla başvuru kaynağı olarak bir olmasının olumlu ve olumsuz birtakım noktaları da ortaya çıkmaktadır. Bir öğretim aracı olarak ders kitabının olumlu yönleri şu şekilde sıralanabilir. Ders kitabı, öğrencinin bireysel öğrenme hızına göre çalışmasını, öğretimin belli bir düzene göre verilmesini, dersin başka kaynaklarla desteklenmesini, bilginin etkili bir şekilde verilmesini sağlayarak ilgi çekici hale gelmesini, öğrenilen bilgilerin tekrar edilerek pekiştirilmesini ve öğretmenin yaptıklarını değerlendirme ve eksik kalan konuların tamamlanmasını sağlamaktadır (Demiryöney, 1996: 16-17). Bunun yanında bir öğretim aracı olarak ders kitabının olumsuz tarafları da bulunmaktadır. Ders kitabının tek kaynak olarak kullanılması, bilgilerin seçimi ve düzenlenmesinin güç olması ve zaman alması,

seçilen bilgilerin yüzeysel olarak verilmesi olumsuz birer nokta olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının belli amaç ve işlevleri olmalıdır. Eğitim ve öğretimin işlevsel bir duruma getirilmesi için ders kitaplarının amaçları önceden ve doğru belirlenmelidir. Bir ders kitabının temel işlevi, bilgi verme, bilgiyi düzenli bir hale getirme, bireyin kendi kendine öğrenmeye olanak tanıma, bireyi yönlendirme, bireyin kişilik gelişimine katkı sağlamak olmalıdır. Buna göre bir ders kitabının amacı öğretmen ve öğrenciye kılavuzluk etmeli, bireye sosyal birikimleri ve sorun çözme yeteneğini kazandırmalıdır (Kılıç ve Seven, 2006: 40-43). Ders kitabının işlevselliği, öğretmen ve öğrencinin amacına hizmet ettiği sürece güncelliğini koruyabilir. Bu yaklaşımla hazırlanan bir ders kitabı, öğretmenin işini de kolaylaştırmaktadır. Sınıf içi etkinliklerin yapılmasında öğretmene yardımcı olmaktadır. Bu nedenle ders kitapları öğretmen-öğrenci ilişkisini güçlendiren araçların başında gelmekte, öğretim sırasında öğrencilerin neler öğreneceği, öğretmenin bu öğretimi hangi konularla yapacağı planını sunmaktadır (Coşkun, 1996: 59; İşeri, 2007: 62). Bunun yanında öğretmenin yetişemediği durumlarda da öğrencilere yardımcı olabilmektedir.

O halde bir Türkçe ders kitabı da hazırlanırken nitelikli ve çağdaş bir öğretim programının gerektirdiği ölçütleri taşımalıdır. Ders kitabı, öğrencilerin ihtiyaçlarına yanıt verebilmeli, önemini yitirmiş bilgilere değil, güncel ve geleceğe hazırlayacak nitelikli bilgilere yer vermelidir.

1.3.2. Ders Kitabının Kullanılması ve Ders Kitabından Yararlanma Yolları

Ders kitabı, eğitim ve öğretim sürecinde öğretmen ve öğrencinin sınıf içi ve sınıf dışında yararlandığı yardımcı kaynaklardan biridir. Bu aracın doğru ve etkili bir şekilde kullanılması nitelikli bir şekilde tasarlanmış olmasına bağlıdır. Bu araç, nitelikli öğretim etkinlikleriyle birlikte yerinde kullanıldığında öğrencilerin öğrenme ve araştırma becerilerini geliştirebilir. Öğrenci için karmaşık olan bilgilerin düzenlenip önceki bilgilerle anlamlı bir bağ kurularak ve işlenen konular arasında birliktelik sağlayıp öğrencilerin anlama becerilerini geliştirebilir. Bu nedenle öğretmen bir ders kitabından nasıl yararlanacağını bilmelidir. Konunun işleme sırası, kitapta yer alan tablo, şema, grafik gibi açıklayıcı unsurların hangi amaçla verildiği

ve öğrencilere nasıl verilmesi gerektiği öğretmenin bilmesi gerekmektedir. Öyleyse öğretmen ders kitabından yararlanırken dersin içeriğini belirlemede ve programı izlemede etkili bir şekilde yararlanabilir. Ders kitabının yanında öğretim programının konularını destekleyen değişik kaynaklardan yararlanarak dersin içeriğini zenginleştirebilir. Bunun yanında ders kitabının kullanımı öğrencilere de yarar sağlamaktadır. Öğrencilerin eski konularla işlenen konular arasında anlamlı bir ilişki kurmalarına yardım eder, öğrencinin kendi kendine çalışmasına ve işlenen konuları tekrar etmesine, ödev çalışmalarında öğrenciye kaynaklık eder. Böylece hem öğretmen hem de öğrenci kısa bir zamanda özet bilgiye ulaşarak, bilgi yığınları arasında kaybolmaları engellenmektedir (Şahin ve Yıldırım, 1999: 47; Gökdere ve Keleş, 2004: 24).

Amacına göre hazırlanan bir Türkçe ders kitabı öğrenciye anadili sevgisini kazandırmada etkili, edebî metinleri tanımada yol gösterici, günlük yaşamda karşılaşılabileceği sorunlara örnek çözümler ürettirme özelliği kazandırabilmelidir.

1.3.3. Etkili Bir Ders Kitabının Özellikleri

Etkili bir ders kitabı çağdaş, güncel ve öğrenciyi düşünmeye yönelten, öğrencinin etkin bir şekilde öğretim ortamına katılmasını sağlayan bir araçtır. Bunun için bir ders kitabı, önce öğretim programı daha sonra ise öğretim sürecinde öğrenciye kazandırılmak istenen davranışlara yönelik nitelikleri taşımalıdır. Ayrıca öğrencilerde ilgi uyandırmalı, uyandırılan bu ilgi, öğrenciyi öğrenmeye sevk etmelidir. O halde ders kitabının asıl görevlerden biri öğrencide ilgi uyandırmak olmalıdır (Binbaşıoğlu, 1994: 33). Bu nedenle ders kitabı, öğrencinin öğrenme isteğine yanıt veren ve onu öğrenmeye sevk eden bir çalışma aracı olarak düşünülmelidir (Alkan, 1979: 244). Bir ders kitabının etkili olabilmesi için bazı önemli özellikler taşımalıdır. Etkili bir ders kitabı, öğretmenin bir konuyu anlatma sırasında anlatamadıklarını tamamlar, bilgiler arasında bağlantı kurdurur, geçmiş bilgilerin tekrarlanmasını ve öğrencilerin bir konuya farklı açılardan bakmasını sağlar, öğrencinin bireysel çalışması sırasında karşılaşılabileceği sorunlara çözüm bulmada, öğrencinin öğretmenden bağımsız olarak çalışmasına, sınıfta işlenecek konulara hazırlıklı gitmesine yardım eder (Dane ve Ark., 2004: 3).

Nitelikli ve etkili bir ders kitabı, bilgiler yığını olan bir kitap olmamalı, öğrencilerin bulunduğu yaş ve ilgisine göre düzenlenmeli ve bilgiler bu yönde verilmelidir. Bunun için ders kitabının içerik ve biçim açısından etkili olması gerekmektedir. Biçim açısından bir ders kitabının taşınması gereken nitelikler şu şekilde olabilir. Sayfa tasarımı baştan sona kadar bir bütünlük içerisinde olmalıdır. Ders kitaplarında okunabilir yazı tipleri seçilmeli (Helvetica, Futura, Frutiger...), ders kitabı hacim ve ağırlık yönünden rahatlıkla taşınabilmelidir. Ders kitabında kullanılan kâğıt uzun süreli kullanıma uygun, mat ve dayanıklı olmalı, yazılar kolayca okunmalıdır. Harf boyutları çocukların yaşına uygun(10-12 punto) harfler okunaklı, okumayı isteklendirecek ve çocukların gözünü yormayacak nitelikte olmalı, sözcük ve satır aralarındaki boşluklar sayfa düzenini ilgi çekici duruma getirmelidir. Ders kitabındaki resim, renk ve yazılar iç içe geçmemelidir. Ders kitabının kapağı sağlam ve bristol kartondan yapılmalı, sırt kısmında kitabın kimlik bilgileri yer almalı, kapak tasarımı ve resmi, sanatsal bir nitelik taşınmalı, kapak çocuğun içeriğe yönelmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Ders kitabındaki görsel-metin oranı seviyeye uygun olmalıdır. Ders kitabının cildi tutkalla yapıştırılmış ve dikişli olmalı, ders kitabının sayfaları düzgün ve çapaksız kesilmelidir. Ders kitabının sayfaları kolayca çevrilip kapanmadan her iki yanda kalabilmelidir. Ders kitabındaki resimler bilinenleri yinelememeli, özgün olmalı; resimler, çocuklarda resim yapma isteği uyandırmalı, resimler çocuğun sanat eğitimine katkı sağlayacak nitelikte olmalıdır (Sever, 2007: 42-49; Erkmen, 1996: 37-41; Karaman, 1996: 34-35; Coşkun, 1996: 66). Ders kitabındaki başlık ve alt başlıklar sayfa düzenini estetik açıdan desteklemelidir (İçmeli, 1996: 133). İçerik açısından bir ders kitabının taşınması gereken nitelikler ise şu şekilde sıralanabilir. Ders kitabındaki temalarla okuma parçaları arasında güçlü bir ilişki olmalı; temalar, çocukların anlama düzeylerine uygun olmalıdır. Okuma parçalarında konu bütünlüğüne dikkat edilmeli, okuma parçalarının iletileri çocukların anlam evrenine uygun, çocuklara yaşam ve insana ilişkin duyarlık oluşturabilecek nitelikte olmalıdır. Metinler, öğüt verici bir yaklaşımdan uzak olup, siyasal ve dinsel telkinler içermemelidir. Metinleri destekleyen, çocukların yaşına uygun dikkat çekici görsel unsurlara, metinlerde teknolojik gelişmelerle ilgili yeniliklere yer verilmeli, çocukların değer yargılarını zedeleyecek yaklaşımlar olmamalıdır. Tema ve metinler çocukların günlük yaşamda

karşılaşacağı sorunlara çözümler üretecek nitelikte olmalıdır (Sever, 2007: 55-56; Coşkun, 1996: 66; Ağdemir, 1996: 123; Becer, 1996: 140). Anlatımda kısa ve yalın cümleler kullanılmalı, Türkçenin doğru ve etkili kullanılmasına dikkat edilmeli, Türkçenin yazım kurallarına uyulmalı, noktalama kuralları yerinde kullanılmalı, anlatım çocukların duyu algılarını devindirecek özellikte yapılandırılmalıdır.

1.4. Konuyla İlgili Lisansüstü Çalışmalar

1.4.1. Yüksek Lisans Tez Çalışmaları

Tosunoğlu, Mesiha. “Ortaokulların Üçüncü Sınıfları İçin Yazılan “Türkçe” Kitapları Üzerine Bir İnceleme” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992.

Tosunoğlu yaptığı incelemede Türkçe ders kitaplarını şekil, metin, metin altı soruları, yazım ve söyleyiş açısından ele almış, kitapların şekil ve içerik açısından belirlenen kurallara uygun olmadığını belirlemiştir.

Küçük, Salim. “Ortaokulların Birinci Sınıfları İçin Yazılan “Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi · Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1993.

Küçük, altıncı sınıf ders kitaplarını şekil ve içerik açısından incelemiş, ders kitaplarının öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olmadığı ve bir cazibe merkezi oluşturmadığını ortaya çıkarmıştır. İçerik açısından ise ana sorunun metinlerden kaynaklandığı, metin seçiminde yanlışlıklar yapıldığı, metinlerin günlük hayatla bağlantısının zayıf olduğu, millî değerleri kavratmaktan çok, millî değerlerden soğuttuğu, öğrencilerin dil ve zihin gelişimine olumlu katkı sağlamadığı görülmüştür. Bu bağlamda dilbilgisi ve kompozisyon çalışmalarının yürürlükte olan kitaplarla gerçekleştirilemeyeceği öne sürülmüştür.

Eren, K.Semra, “İlköğretim Okullarında Okutulan Türkçe Ders Kitaplarının Program Amaçlarına Ulaşılabilirlik Düzeyi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1994.

Eren'in tespitlerine göre, Türkçe programındaki öğrencilere kazandırılmak istenen davranışların ayrı ayrı verildiği, oysa ders kitapları yazarlarının bunu göz ardı ettiği; kitapların çocukların ilgisini çekecek olan görsel unsurlardan yoksun; kitapların baskı tekniği konusunda da yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Demirel, Melek, “Bilgilendirici Metin Türünün ve Okuduğunu Kavrama Becerisinin Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Öğrenme Düzeyine Etkisi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1996.

Demirel çalışmasında, bilgilendirici metin türünü düz, şemalı, resimli, resimli-şemalı şeklinde hazırlayarak öğrencilere uygulamıştır. Resimli-şemalı metnin anlama düzeyinin diğer türlere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Buna göre öğrencilerin öğrenme düzeylerinin metin türlerine göre değiştiği belirlenmiştir.

Demiryöney, Berrak, “İlköğretim VIII. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Gezi Yazılarının Öğrenci Eğitimine Katkıları” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara, 1996.

Demiryöney, sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki gezi yazılarının çocuk eğitimine katkılarını incelemiş, gezi yazılarının öğrencilerin eğitimine katkı sağlamada yetersiz olduğunu tespit etmiştir.

Bahri, Yavuz, “İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Biçimsel Özellikleri, ”(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 1998.

Bahri, Türkçe ders kitaplarını öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ele almıştır. Buna göre Türkçe ders kitaplarını kullanılabilirlik yönünden gereken oranda olmamasına rağmen, kısmen uygun, resim yönünden öğrenci seviyesine uygun olmasına rağmen açıklamalar konusunda yetersiz, yazı büyüklüğü yönünden seviyeye uygun olduğu, ünite ve ünite metinlerinin seçiminde gerekli önemin gösterilmediği, dilbilgisi yapılarının işlenişine dikkat edildiğini belirlemiştir. Kitapların hedef-değerlendirme ilişkisi yönünden ise alıştırmalar ve ödev gibi alıştırmaların hedeflere ulaştıracak düzeye

sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Parlak yıldız, Hayrettin, “İlkokulların Dördüncü-Beşinci Sınıflarında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine Bir İnceleme(1948-1968)” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1999.

Parlak yıldız, olaya dayalı türlerin kişilik modelleri, millî, ahlakî ve evrensel değerlerin çocuğun kişilik gelişimine katkısını incelemiştir, kitapta millî ve ahlakî değerler olmasına rağmen evrensel değerlerin oldukça az işlendiğini belirlemiştir.

Sezgin, Güler. “İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme”(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2000.

Sezgin, ilköğretim altıncı sınıfta okutulan üç kitabı biçim ve içerik açısından incelemiştir. Yıldırım yayınlarına ait ders kitabı biçim açısından başarılı görülmüş, diğer yayınevlerine ait kitapların ise istenilen yeterlilikte olmadığı, içerik açısından ise düz yazıların şiire göre fazla olduğu, dilbilgisi açısından ise verilen bilgilerin seviyenin altında kaldığı belirlenmiştir.

Güler, Fırat, “İlköğretim II: Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi, ”(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2001

Güler, ders kitaplarındaki metinlerin hazırlık, sözcük, kavrama, tür ve biçim, dil bilgisi, yazım ve noktalama, yazılı-sözlü anlatım, yazar ve şairlerin yanı sıra resimlere yönelik etkinliklerin Türkçe öğretiminin gerçekleştirilmesinde yeterli olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Aydoğan, Bedia Kartal, “Türkçe Ders Kitaplarının Hazırlanmasına Yönelik Bir Model Önerisi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001.

Aydoğan, Türkçe ders kitaplarının Türkçenin hedeflerini gerçekleştirilmesinde verilen ölçülere uygunluğunu, öğretmen ve öğrenci açısından değerlendirerek, ders kitaplarının Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun verdiği ölçülere ne kadar uygun olduğunu saptamaya çalışmıştır. Buna göre ders kitaplarının özellikle ikinci kademe için yetersiz olduğu sonucuna varmıştır.

Baş, Bayram, “4306 Sayılı Sekiz Yıllık İlköğretim Kanununun Kabulünden Sonra İlköğretim Kurumlarının Altıncı Sınıflarında Okutulan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2002.

Baş, üç farklı Türkçe ders kitabını biçimsel ve içerik özellikleri açısından incelemiş, kitapların belirlenen ölçülere göre yetersiz olduğu sonucuna varmıştır.

Alper Yalçın, Canan, “4306 Sayılı Sekiz Yıllık İlköğretim Kanununun Kabulünden Sonra İlköğretim Kurumlarının Sekizinci Sınıflarında Okutulan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli, 2002.

Çalışmada, Türkçe ders kitapları biçimsel ve içerik açısından incelenmiş, kitapların standartlara uygun olarak hazırlanmadığı belirlenmiştir.

Sili, Yasemin, İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflarında Türkçe Ders Kitaplarında Okutulan Ders Kitaplarındaki Bazı Metinlerin Söz Dizimi Bakımından Karşılaştırılması” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum Üniversitesi · Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2002.

Sili, ilköğretim 6, 7 ve 8.sınıf ders kitaplarındaki metinlerin sadeleştirilerek metinlerde dil bilgisi konularının anlatımında cümleden hareketle ezbercilikten uzaklaşarak verildiği, en fazla kullanılan cümlenin basit, en fazla kullanılan fiil çatısının etken fiil çatısı olduğunu belirlemiştir. Buna bağlı olarak dil bilgisi konularının basitten zora doğru verildiğini tespit etmiş, metinlerinde kullanılan dilin ise sade olduğu sonucuna varmıştır.

Arı, Gökhan, İlköğretim Altıncı Sınıf Ders Kitaplarındaki Kelimeler ve Bu Kelimelerin Kullanılabilirliği, ”(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003.

Arı, ders kitapları incelemesinde metinlerde en çok kullanılan türün isim olduğu, isimler arasında ise Türkçe kelimelerin ödünç kelimelere göre fazla, en çok kullanılan kelimenin “bir” olduğu tespit etmiştir.

Eren, Çiğdem, “İlköğretim Altıncı Yedinci Sekizinci Sınıflarında Türkçe Ders Kitaplarındaki Atatürk Metinlerinin İncelenmesi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2004.

Eren, sekizinci Türkçe ders kitaplarındaki Atatürk ile ilgili metinlerin çoğunluk kişilik gelişiminde önemli bir yer tuttuğu; fakat metinlerin sadece bilişsel düzeyde kaldığını belirlemiştir.

Dağtekin, Fuat, “8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Öğrenci Beklentileri Açısından Değerlendirilmesi”(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2004.

Dağtekin, ders kitaplarında yer alan metinlerin çağdaş eğitim açısından öğrenci beklentilerine yeterli düzeyde yanıt vermediği, metin görsellerinin de özentisizce yapıldığını belirlemiştir.

İşcan, Adem, İlköğretim İkinci Kademe Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü”(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2004.

İşcan, sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan edebî metinleri biçim açısından ele almıştır. Metinlerin Türkçe öğretiminde öğrencilere estetik bir zevk kazandırma, yargıda bulanabilme ve beğeni kazandırmadaki etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyi ayrı üç okula 50 soruluk bir anket uygulanarak metinlerin estetik ölçülere göre metin-dil ile metin-resim ilişkileri değerlendirilmiştir. Değerlendirilmenin sonucunda edebî türlerin çocukta estetik zevk ve duyarlılığı

geliştirmede etkili olduğu görülmüştür. Öğrencilerin estetik yargıda bulunurken sosyal çevrelerine göre davrandıkları saptanmıştır.

Dikeç, Levent, “İlköğretim Okullarındaki Türkçe Ders Kitaplarında kullanılan Kitap Resimleri(İllüstrasyonlar), Teknikler ve Öğrenmeye Katkısı” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004.

Dikeç, Türkçe ders kitaplarında yer alan resimlerin öğrenme üzerindeki etkisini incelemiş, çalışmanın sonucunda ise resimlerin öğrencilerin öğrenme davranışları üzerinde etkili olduğunu belirlemiştir.

Küçük, Elif Emine, “İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2005.

Küçük, ders kitaplarındaki düz yazı metinlerinin, edebiyata ve edebi eserleri okumaya ilgi duyma, farklı yaşantıları tanıma, eleştirel düşünebilme ve hayal gücünü geliştirebilme yeteneklerine tam anlamıyla katkıda bulunmadığını saptamıştır. Dil ve anlatım bakımından metinlerin çocuğa göre uygun olduğu, fakat metinlerin sınıf seviyeleri açısından farklılık göstermediği ve metinlerde iletilerin benzer olduğu belirlenmiştir.

Özer, Muhammed, “İlköğretim altıncı sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Kelime Serveti Bakımından Değerlendirilmesi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü, Afyon, 2005.

Özer, ilköğretim Türkçe altıncı sınıf ders kitaplarını kelime serveti açısından incelemiş, kelime ve kelime öbeklerinin kaçınıcı anlamda kullanıldığı, özel isimler, deyimler, mecazlar, yinelenen kavram sayısı ve toplam kelimesi, çeşit olarak kullanılan kavram sayısı ve oranlarını incelemiş, ders kitaplarında yer alan metinlerin kelime kazandırmada yetersiz olduğu sonucuna varmıştır.

Karabiyik, Birgöl, “İlköğretim 6.-8. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Yanlışları” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.

Karabiyik 6 ve 8. sınıf ders kitaplarındaki metin ve metin altı çalışmalarını incelemiş, metinlerde dil yanlışlarının yazım ve noktalamada olduğu, bu yanlışların öğrenmeyi olumsuz yönde etkilediğini belirlemiştir. Buna bağlı olarak metinlerin Türkçeyi öğrencilere sevdirmekten de uzak olduğunu tespit etmiştir.

Duran, Sadık, “Türkçe Derslerinde Resimlerin Kullanımı ve Öğrencilerin Metinleri Anlamalarına Etkisi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006.

Duran, Türkçe ders kitaplarında yer alan resimlerin cinsiyete göre farklılık oluşturduğu, kadınların görselleri daha fazla gerekli gördükleri, kitapların görsel unsurlar açısından yetersiz ve özentisiz olduğuna dikkat çekmiştir.

Fil, Oğuz, “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Sözcük Türlerinin Öğretimi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep, 2006.

Fil, araştırmasında Türkçe ders kitaplarında yer alan ad, ön ad, hal eki, eylem, belirteç, bağlaç ve ünlem konularının işlenişinde birçok hata yapıldığı, eksik ya da yanlış bilginin verildiğini tespit etmiştir.

Aslan, Ali, “İlköğretim Okulu 4.Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici Metinleri Anlama, Özetleme ve Hatırlama Becerileri Üzerinde Zihin Haritalarının Etkisi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.

Aslan, ünite dergileri ve ders kitaplarında ilköğretim Türkçe 1-5 Öğretim Program ve Kılavuzunda 4.sınıf öğrencileri için uygun görülen sekiz bilgilendirici metni seçmiş, zihin haritaları tekniği ve geleneksel yöntemle uygulamıştır. Çalışmanın sonunda zihin haritaları tekniğiyle işlenen metinlerin daha kalıcı olduğu görülmüştür. Zihin haritaları tekniğini kullanarak öğrenim yapan ilköğretim okulu 4.

sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metinleri, anlama becerileri açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Özetleme becerileri açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Hatırlama becerileri açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Ateş, Seyit, “İlköğretim Dördüncü Sınıf Metinlerindeki Görsellerin Okuduğunu Anlama ve Özetlemeye Etkisi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2006.

Ateş, ilköğretim dördüncü sınıf düzeyindeki metin resimlerinin yerlerinin farklılık gösterdiği materyalleri alan grupların anlama erişimi puanlarının ortalamaları ile bu grupların özetleme beceri puanlarının ortalamaları arasında manidar bir fark olmadığını belirtmiştir.

Demir, Meryem, “Türkçe Derslerinde Metin Çözümlemesine Üslûpbilim Açısından Yaklaşım” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007.

Demir, Sait Faik’in Türkçe ders kitaplarındaki öykülerinden hareketle metinlerde kullanılan üslupla yazarın üslubunun aynı noktada olduğunu belirlemiştir. Bunun yanında farklı dönemlere ait öyküler incelenerek yazarın üslubundaki değişiklikler irdelenmiştir. Ele alınan eserlerde ise yazarın herhangi bir üslup farklılığına gitmediği görülmüştür.

Uzuner, Serap, “Yenilenen Program Çerçevesinde Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan “Öyküleyici Metinler”in Sınıf Öğretmenleri Açısından Algılanma Yeterliliklerinin Tespit ve Türkçe Öğretmenlerinin Amaçlarına Uygunluğunun Belirlenmesi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2007.

Uzuner, öğretmenlerin öyküleyici metinlere ilişkin görüşlerini anket yoluyla toplamış, çalışmanın sonunda ise öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öyküleri yeterli düzeyde bulduğu ve öykülerin programın amaçlarına uygun olduğu düşüncesinde

birleşmişlerdir.

Demirkol, Emine, “İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dilbilgisi Terimleri Üzerine Bir İnceleme” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2007.

Demirkol, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan dilbilgisi terimlerini incelemiş, buna göre ilköğretim ders kitaplarında 154 farklı terimin olduğu tespit etmiştir.

1.4.2. Doktora Tez Çalışmaları

Mbuyi, Dennis, “Educational Messages In Kenya and Tanzania: A Comparative Analysis of Contemporary Elementary School Textbooks” Ph.D. Thesis, State University of New York, United States, 1982.

Mbuyi, Kenya ve Tanzanya'daki Öğretim programlarına ait ilköğretim metinlerindeki dil ve politikanın alanını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Kenya/İngilizce, Kenya/Savahilice, Tanzanica/İngilizce ve Tanzanica/Savahilice basılmış metinlerin, dile bağlı olmadan eğitim politikaları ile eğitim içerikleri arasındaki farkına bakılmıştır. Kitaplarda günlük yaşam, kıta özellikleri, resmi bilgiler, sorumluluk ve işbirliği, etnik ve sosyal yapı, eğitim değerleri ve iş çeşitliliği konuları taranmıştır. Kitapların bu konuları aktarmada yetersiz olduğu ve incelenen metinlerin içerik açısından yetersiz olduğu görülmüştür.

Harris-Sharples, “Susan Hoffman. A Study of “Match” Between Student Reading Ability And Textbook Difficulty During Classroom Instruction” Ph.D. Thesis, Harward University, United State, 1983.

Harris-Sharples, 4, 6 ve 8. sınıflardaki çalışmaya katılan öğrencilerin okuma yeterlilikleri ile okuma, fen ve sosyal bilgileri kitaplarının zorluk düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Öğrencilerin okuma yeteneği ile ders kitaplarının zorluğu arasındaki karşılaştırmayı yapmak için betimsel bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sırasında 27 sınıf 81 saat gözlemlenmiştir. Çalışmaya 48 öğretmen ile 162

öğrenci katılmıştır. Çalışmaya göre öğrencilerin sosyal bilgiler ve fen ders kitaplarının puan ortalamalarının okunabilirliği okuma başarısından daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin okuma derslerinin puanları, fen ve sosyal bilgilerin ders puanından daha fazla olduğu görülmüştür(s.180)

Kalupa, Nancy Elizabeth Pruitt, “The Making of a Chinese, Post-Mao: Political Socialization Content in Chinese Elementary Language Textbooks” Pf.D. Thesis, University of Georgia, Athens, 1984.

Kalupa, Çin ilköğretim dil ders kitaplarından bir set incelemiştir. Bu set 375 hikâyeden oluşmuştur. Bu hikâyeler 10 ünite halinde olup 375 ders saatinde işlenmiştir. Bu dersler birkaç şekilde belirlenmiştir: tarihi hikâyeler, edebi hikâyeler, şiir, bilgilendirici metinler, tarihsel metinler... Bunlar sınıflandırma, tema ve konuya göre analiz edilmiştir. Ders kitaplarında yer alan metinler ideal bir Çin vatandaşı yetiştirmede dil ve ulusal bilinci kazandırmada etkili olduğu tespit edilmiştir (s.294).

Wait, Shirleen Sasser, “Textbook Readability and Predictive Value of the Dale-Chall, Comprehensive Assessment Program, and Cloze” Pf.D. Thesis, Florida State University, United State, 1987.

Wait 4, 5 ve 6. sınıf İngilizce, fen ve sosyal bilgileri ders kitapları ile öğrencilerin bu derslerin boşluk doldurma sınavlarında aldıkları puanlar arasında bir fark olup olmadığını saptamak amacıyla bu çalışmayı yapmıştır. Bununla birlikte Kapsamlı Değerlendirme Programı puanları ile bu ders kitaplarından alınan sınav puanları arasındaki ilişki saptanmaya çalışılmıştır. Bunun için her ders kitabından 250-275 kelimelik metinler alınmıştır. Bu metinlerin içinde rastgele farklı cümlelerde elliser kelime silinmiştir. Her seviyede yaklaşık elli öğrenciye bu boşlukların doldurulması istenmiştir. Çalışmada üç dersten alınan puanlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (s.32-34). Üç ders kitabında da okunabilirliğin zorluk derecesinin % 64-92 arasında olduğu tespit edilmiştir (s.47).

Baron, Vita, “Nutrition Message in elementary school Textbooks: A Study of Language Arts and Math Texts Used in English Schools in Montreal” Ph.D. Thesis, Canada, 1989.

Baron, 1984'ten sonra altıncı sınıflarda okutulan dil ve matematik kitaplarında beslenmeye ilişkin kelime ve görsel unsurları incelemiştir. Daha sonra bu veriler türlerine göre sınıflandırılmıştır. 58 okuma parçası incelenerek beslenme kelime ve görselleri bulunmuştur, kelimeler sayı ve yüzde halinde tablolastırılmıştır (s.9).

Siraj, Saedah, “An Analysis of Gender Stereotyping in Malay Language Elementary Reading Textbooks: Implications for Malaysian Education” Ph. D. Thesis, University of Pittsburgh, USA, 1990.

Siraj, Malay dili ilköğretim okuma kitaplarında Malezyalı kadınların değişen rol ve statüleri nasıl yansıtıldığı, var olan cinsiyet kalıplarının olup olmadığını saptamak için ders kitaplarını incelemiştir. Çalışmada 2-6 altıncı sınıf okuma kitapları incelenmiştir. Bu kitaplarda metin ve görsellerde cinsiyet ayırımının olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Metin ve görsellerde kız çocuklarının oldukça az olduğu görülmüştür. Ders kitaplarında kadınların rol ve statüleri yansıtılmamıştır. Ders kitaplarında hem metin hem de görsellerde erkeklerin bayanlara göre daha fazla yer aldığı görülmüştür.

Ghazwan Ala Al-Din, Lutfi, “Images of males and females in primary and middle school textbooks in Iraq: A content analysis study” Ph.D., The Florida State University, United State, 1990.

Araştırmacı çalışmasında Arapça ve vatandaşlık ders kitaplarındaki hikâye içeriklerinde cinsiyet, yaş, ortam, aile rolleri, iş, karakter özellikleri, karakterlerin rolü, kelimeler, kadın ve erkek değişkenlerini ele almıştır. Görsel analizinde cinsiyet, yaş, ortam ve etkinlikler incelenmiştir. Çalışmaya göre ders kitaplarında %93.48 erkek, % 6.52 kadın yer almıştır. Cinsiyet bakımından bir dengesizlik olduğu tespit edilmiştir (s.45). Buna göre toplamda 412 karaktere rastlanmıştır. 306 erkek, 80 kadın ve 26 tanımlanmayan karakter yer almıştır. Erkekler ev, iş okul ve markette; kadınlar ise ev ve okulda yer almışlardır(s.95-95). Erkekler güçlü ve sinirli; kadınlar ise duygusal ve temizlikçi olarak gösterilmiştir (s.100).

Nelson, Joshua Seth, “The cultural discourse of Japanese Language Textbooks” Ph. D. Thesis, University of California, United States, 1994.

Nelson, ABD’de Japonca’yı öğrenme girişimlerinin son on yıldaki artışları ile üniversite, lise, orta ve ilkokulda önerilen Japonca dil kurslarının artmasını inceleme konusu yapmıştır. Ders kitaplarındaki konuşma becerisini etkileyen dilbilgisi kuralları ele alınmıştır. Burada açıklamalar, sözdizimi, sesletim (telaffuz) ve yazım özellikleri ele alınmıştır. Japonca konuşmanın kültürel yönüne bakıldığında önemli sorunların olduğu tespit edilmiştir.

Ashour, Rateb Qasem “The Cultural Content of Arabic language Reading Textbooks in Jordan Grades(4-6)” Ph.D. Thesis, Ohio University, United States, 1996.

Ashour, Ürdün’de kullanılan Arapça 4, 5 ve 6. sınıf okuma ders kitaplarını incelemiştir. Buna göre Arapça 4, 5 ve 6. sınıf okuma ders kitaplarında kültürle ilgili 1535 kavrama yer verildiği görülmüştür. Bu kavramlar İslam kültürü, tarih, millet, toplum, vatan, bilim ve insan kavramları bakımından sınıflara göre kitaplar incelenmiştir. 4.sınıf okuma kitabında 309, 5.sınıf 602 ve altıncı sınıf 624 kültür kavramına yer vermiştir (s.124).

İşeri, Kamil, “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlköğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi: Göstergibilimsel Bir Betimleme” (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002.

İşeri araştırmasında Türkçe ders kitaplarını biçim ve içerik özellikleri açısından incelemiş, metinlerin işleniş düzenlerini ele almış, metinlerin dört temel dil becerilerini kazandıracak özellikleri içermediği ve bundan dolayı da ders kitaplarının Türkçe öğretim programına uygun olarak hazırlanmadığını saptamıştır.

Balodimas-Bartolomei, Angleyn K., “Government Influences On Cultural Diversity In Foreign Language Textbooks: A Content Analysis of Illustration” Ph.D. Thesis, Chicago, Illinois, America, 2003.

Balodimas çalışmasında merkezi ve merkezi olmayan eğitim sistemlerinde okutulan yabancı dil kitaplarını incelemiştir. Ders kitaplarında etnik unsurlara bakılmıştır. Yunanistan, İtalya ve ABD’de okutulan İlköğretim birinci ve ikinci

basamak yabancı dil kitapları incelenmiştir. Kitaplarda etnik kimliğe özgü görseller taranmıştır. Tarama sonucu her kitapta etnik unsurlar içeren görsellerin yer aldığı görülmüştür.

Yim, Sungwon, “Globalizasyon and National Identity: English Language Textbooks of Korea” New York University, Ph.D. Thesis, United State, 2003.

Yim, Kore’de okutulan İngilizce ders kitaplarını incelemiştir. Kitapların evrensel değerlere yer verme konusunda başarısız olduğu görülmüştür. Sosyal gruplarda yüksek statülü gruplar öğretmen, doktor, mühendis olarak gösterilmiştir. Bunların ise beyaz insanlardan seçilmiştir. Kitaplarda geleceğin meslekleri olarak avukat, bilim adamı ve doktorluk gibi meslekler gösterilmiştir. Kitaplarda sosyal grupların yeterince temsil edilmediği belirtilmiştir (s.185). Ders kitaplarında Korelilerin sürekli ağır işlerde çalıştığı gece gündüz çalışarak çocuklarını yetiştirmeye çalıştığını vurgulamıştır. Ders kitaplarında cinsiyet ayrımının yapılmıştır. Kitaplarda Kore’nin geleneksel değerleri sürekli övmüştür (s.189).

Liew, Peck-Chong, “An Analysis Of Gender And Ethnic Representations In Chinese And Malay Primary School Reading Textbooks: Grades 2-6” Pf.D. Thesis, Tennessee State University, United State, 2007.

Araştırmada Malay ve Çin’de ilköğretim okuma ders kitaplarında cinsiyet ve etnik unsurların temsil edip edilmediğini incelemiştir. Bunun için altıncı sınıflardan toplam 16 ders kitabı ele alınmıştır. Ders kitaplarındaki kurgusal ve kurgusal olmayan metinler çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonucunda her iki ülkede de etnik ve cinsiyet unsurlarının dengeli olmadığı görülmüştür. Hem resimlerde hem de hikâyelerde kadın ve erkeklerin dengeli dağıtılmadığı görülmüştür. Görsellerin gelenek, iş, yaş ve etkinlikler açısından etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanında ders kitaplarında yeterli bilgiye yer verilmemiştir (s213).

Nair, Marnie, “An Analysis of the Words Appearing in Middle School Textbooks” Ph.D. Thesis, Harvard University, United State, 2007.

Nair, yedinci sınıf seviyesindeki üç farklı yayınevine ait matematik ve sosyal bilgileri kitaplarını incelemiştir. Kitaplardaki kelimelerin sembol ve şekil özellikleri elektronik ortama aktarılmıştır. Daha sonra bu kelimeler sembol ve şekil özelliklerine göre listelenmiştir. Ders kitaplarında yaklaşık olarak 6000 farklı kelimenin olduğu saptanmıştır (s.15). Üç farklı yayınevine ait ders kitaplarında (1. yayınevinin ders kitabında 15.830 şekil, 361,600 sembol; 2. yayınevinin ders kitabında 14.690 şekil, 360, 200 sembol; 3. yayınevinin ders kitabında 14.890 şekil, 330,500 sembol) sembol ve şekil sayıları bakımından bir benzerlik olduğu görülmüştür. Bu çalışmaya göre öğrenciler okuduğunu anlamak için bir ders yılında gerek matematik gerekse de sosyal bilgiler ders kitabı yoluyla en az 900 kelime öğrenmelidirler (s.20).

Cortez, Nolvía Ana, “Am I In The Book? Imagined Communities And Language Ideologies Of English In A Global EFL Textbook” Ph.D. Thesis, The University Of Arizona, United State, 2008.

Cortez, öğretmen ve öğrencilerin EFL(English as a Foreign Language) ders kitaplarına ilişkin görüşlerine dayanarak (s.48) 6 ve 7. düzeydeki kitapları incelemiştir. 10 İngilizce öğretmeni görüşmeye katılır. 272 sayfalık ders kitabında görsellere bakılmıştır. Fotoğraf ve görsellerde şu başlıklara bakılmıştır. Irkların görünüşleri, ırkçılık, sosyo-ekonomik sınıf/işler ve yaş (s.56). Kitaplarda dilbilgisinin nasıl sunulduğuna bakılarak hatalar düzeltilerek verilmiştir (s.58).

Thomas, Patricia A., “Latino Culture and Identity in Spanish Textbooks for Heritage Language Learners” Ph.D. Thesis, Emory University, United States, 2008.

Thomas, çalışmada Amerika’da yaşayan ve anadili Latince olan dil öğrencileri için İspanyolca ders kitaplarının temel karakteristik özelliklerini tanımlamış ve ders kitaplarındaki ırk özellikleri, sosyo-ekonomik durumları, Latin kimliğinin sembolleri ve karakteristik özelliklerini, metinlerde tarihsel olay ya da kültürlerin yansıtılmasını incelemiştir.

II. BÖLÜM

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde çalışmanın problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın konusu, amaç, önem, varsayımlar (Sayıltılar), sınırlılıklar, tanımlar ve yönteme verilmiştir.

2.1. Problem Durumu

Eğitim, düzenli bir çalışma sonucu bireye sosyal yapının olumlu değerlerini kazandırma ve bireyin doğuşuyla birlikte bilgi ve becerilerini sistemli olarak geliştirme çabasıdır (Binbaşoğlu, 1975: 3). Bu çaba bireyden topluma doğru giderek genişleyen bir halkadır. Bundan ötürü eğitim, başta bireyi daha sonra toplumu birçok açıdan geliştiren en önemli araçlardandır. Toplumda, eğitime verilen önem bireye verilen önemin bir göstergesidir. Uygar bir toplum olabilmek ve yaşanan gelişmeleri izlemek ancak çağdaş eğitim ve öğretim sistemleriyle mümkündür. Bunun için eğitime ayrılan zaman ve harcanan emek toplumun geleceğini belirleyen bir nokta olarak görülmektedir.

Uygarlık geliştikçe, insanın yaşamı giderek farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma yaşamı bir çıkmaza sürükleyebileceği gibi zenginleştirebilmektedir de (Şimşek, 1983: 36). Toplumdaki bireylerin, hızla gelişen uygarlığa ayak uydurabilmesi için gerekli olan bilgi donanımlarına sahip olması gerekir. Aksi halde, toplum ya da bireyin gelişmişliğinden söz edilemez. Bu nedenle eğitim ve öğretimle ilgili her unsur titizlikle ele alınarak yapılandırılmalıdır.

Eğitim, geleceğe yönelik bir yatırım olduğu için çok iyi planlanmalı, neyin nerede ve nasıl verileceği önceden belirlenmelidir (Deligönül, 1981: 737); çünkü eğitim yoluyla sadece birey değil bireyin eğitimiyle toplum da eğitilmektedir (Pict, 1962: 2). Bu bağlamda eğitim programlarının taşıdığı önem biraz daha ön plana çıkmaktadır.

Program, eğitim ve öğretimi kılavuzlayan bir araçtır. Bu araç yoluyla öğrencilere sistemli olarak bilgi ve etkinlikler aktarılmaktadır. Kazandırılması düşünülen davranışlar, nitelikli programlarla gerçekleştirilmektedir. Bundan dolayı program, çağdaş eğitim yaklaşımlarını göz önünde bulundurmalı ve sosyal gerçeklerin ışığında hazırlanmalıdır (Göğüş, 1983: 40). Hazırlanan bu program,

eğitim-öğretimin önemli unsurlarından biri olan ders kitapları aracılığıyla öğrencilere sunulmaktadır. Türkçe ders kitapları zaman zaman öğrencilere toplumsal birikimi de aktarmaktadır. Bu aktarma dilsel bir ürün olan metinler aracılığıyla gerçekleşebilmektedir. Ders kitaplarında yer alan metinler anadili öğretimi kolaylaştıran araçlardır. Metinler, anadilinin inceliklerini çocuklara duyumsatan ve çocuklarda okuma hevesini uyandıran ürünlerdir. Bu anlamda metinlerin anadili öğretimi sürecinde önemli bir yeri vardır.

Anadili öğretimi, özellikle ilk ve ortaöğretim sıralarında önemle üzerinde durulması gereken bir konudur (Aksan, 1975: 431). Anadili öğretiminin istenilen düzeye ulaşmamasının nedeni, anadili öğretimine yeterince önem verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum daha birçok çalışmanın yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Anadili ya da Türkçe öğretiminin hangi aşamalardan geçirilerek verilmesi gerektiği bilimsel çalışmalarla ortaya konulmalıdır (Adalı, 1983: 35). Anadili öğretimi diğer öğretim şekillerinden oldukça farklıdır. Anadili öğretimi öğrencilere temel yaşamsal değerleri kazandırmada etkili olan bir öğretimdir.

Anadili öğretimi, anlama ve anlatma becerilerini öğrencilere kazandırmaya yöneliktir. Bu bakımdan anadili öğretimi, sadece bilgi kazandırma dersi değil aynı zamanda beceri kazandırma dersidir. Bu nokta, anadili öğretiminin kuramsal bilgilerin yanı sıra uygulamalı bir şekilde gerçekleştirilmeyi de zorunlu kılmaktadır (Sever, 1997: 10). Yeni Öğretim Programında dil öğretimi konusunda şu ifadelere yer verilmiştir: *“Dil öğretiminin temel hedefi, öğrencilerin, dilin farklı bağlamlarda aldığı görünümleri kavramları, dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmeleri, değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmeleridir. Sekiz yıllık ilköğretim sürecinde Türkçe öğretiminden beklenen, öğrencinin okuma, dinleme/izleme, konuşma ve yazma becerilerini dilin kurallarına uygun olarak geliştirmesidir. Bir sonraki aşamayı oluşturan ortaöğretim ise, Türkçenin imkânları çevresinde, tarihî süreçte oluşan edebî dilin gelişimini, özelliklerini ve ürünlerini öğretmeyi hedefler* (İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2006: 2). Anadili öğretimi, Türkçenin inceliklerini öğrencilere kazandırarak, onların hayal ve düşünce dünyalarını zenginleştirmede

etkili bir güce sahiptir. Dilin bu gücünü sürdürülebilir hale getirmek için nitelikli ders kitaplarına gereksinim vardır. Anadili öğretimi, zenginleştirilmiş çok uyaranlı bir ortamla yapılmalıdır. Bu uyarıların başında Türkçe ders kitapları gelmektedir. Ders kitaplarının gerek tasarım gerekse de içerik özellikleri bakımından amaca uygun hazırlanması gerekmektedir. Kitapların tasarım özellikleri dikkat çekici ve kullanışlı olmalıdır. Bunun yanında Türkçe ders kitaplarının içerik özellikleri de özenle yapılandırılmalıdır.

Türkçe ders kitapları gerek tasarım gerekse de içerik özellikleri bakımından nitelikli olmalıdır. Türkçe ders kitapları sadece bir ders kitabı gibi algılanmamalı, kitapların anadili sevgisini ve inceliklerini kazandırma yönü olduğu da göz ardı edilmemelidir.

2.2. Problem Cümlesi

Altıncı sınıf Türkçe ders kitapları biçim ve içerik açısından çağdaş özellikleri taşımakta mıdır?

2.3. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmada, ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitapları biçim ve içerik yönünden, çağdaş ilkeler bağlamında sınılanması konu edilmiştir. Çalışmaya Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2007–2008 öğretim yılında okutulmak üzere Cilt 70, 7 Mayıs 2007 tarih ve 2596 sayılı Tebliğler Dergisi'nde kabul edilen altıncı sınıf Türkçe ders kitapları dâhil edilmiştir. Bunlardan biri Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, dördü ise özel yayınevlerine ait kitaplardır.

2.4. Amaç

Bu çalışmanın amacı değişik yayınevlerine ait ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarını biçim ve içerik açısından çağdaş ilkeler bağlamında incelemektir. Bunun için Ek kısmında yer alan ders kitabı inceleme yönergesine bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

A. Biçim açısından;

1. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının ön ve arka kapak tasarımı belirtilen ilkelere uygun mudur?
2. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının ciltlenmesi ilkelere uygun mudur?
3. Altıncı sınıf Türkçe ders kitapları iç kapak(ön ve arka yüz) açısından çağdaş ilkelere uygun mudur?
4. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında ön söz kısmına yer verilmiş midir?
5. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki sayfa tasarımı çağdaş ilkelere uygun mudur?
6. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki arka kapak düzeni belirtilen ilkelere uygun mudur?
7. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki ikinci sayfa ve devamındaki sayfa tasarımı belirtilen ölçülere uygun mudur?
8. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki diğer sayfalar belirtilen ölçülere uygun mudur?
9. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan yazı tipi ve puntoları ilkelere uygun mudur?
10. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının sonunda yer alan kaynakça ilkelere uygun mudur?
11. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında organizasyon şemasına yer verilmiş midir?

B. İçerik açısından;

1. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler dil ve anlatım ilkelerine uygun mudur?

2. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında şiir ve düz yazı örneklerine yer verilmiş midir?
3. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler türsel özelliklerini yansıtıyor mudur?
4. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalarla metinler arasında bir bağlantı var mıdır?
5. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan temalar çocukların günlük karşılaşılabileceği sorunlara çözüm getirmekte midir?
7. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve düşünce bütünlüğü var mıdır?
8. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında görsel-metin uygunluğu var mıdır?
9. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yazım kurallarına uyulmuş mudur?
10. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında noktalama işaretleri kurallarına uyulmuş mudur?

2.5. Önem

Anadili öğretimi, Türkçe dersleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Birey bu öğretim sonucu anadilini kullanma becerisini kazanmaktadır. Bu kazanım bireyin yaşamı boyunca kullanacağı bir beceri olmaktadır. Bu bakımdan Türkçe dersi dolayısıyla anadili öğretimi diğer derslerden ayrılmaktadır; çünkü Türkçe dersinin diğer dersler için birleştirici bir yönü bulunmaktadır. Çocukların okuduklarını anlamalarını sağlayan, anladıklarını söyleme ya da yazmalarına temel oluşturan Türkçe dersidir. Türkçe dersi, sadece bir metin okuma dersi değildir. Bu ders aracılığıyla ulusal değerler ve kültürel unsurlar çocuklara aktarılmaktadır.

Türkçe ders kitaplarına alınan metinler, çocuklara vatan sevgisini duyumsatmada, evrensel değerleri tanıtmada, sanat ve estetik zevki tattırmada etkili rol oynamaktadır. Bununla birlikte çocuklara Türkçe ders kitapları aracılığıyla

nitelikli metinler sunularak okuma alışkanlığını edinmelerine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının niteliği önem kazanmaya başlamaktadır. Türkçe dersi ve Türkçe ders kitapları çocuklara anadilinin inceliklerini tanıtan ve öğreten bir özelliğe sahiptir. Bu ders, bir ulusun temel taşı olan dili öğreten, edebiyat ve kültürünü sevdiren bir araçtır. Türkçe dersi ve ders kitapları bu nedenle önemlidir. Bu araçların önemini ortaya koyan ise Türkçenin öğretimini sağlayan, dil bilinci ve sevgisini oluşturan metinlerdir. Türkçe öğretiminde metinler önemli bir yer tutmaktadır; çünkü çocuklar metinler yoluyla Türkçenin inceliklerinin farkına varırlar. Bunun için metinlerin nitelikli ve çocuğa göre olması oldukça önemlidir. Çocuklara okuma sevgisi, buna bağlı olarak da okuma alışkanlığı kazandıran araçların başında metinler gelmektedir. O halde kitaplara alınan metinler, çocuğa okuma sevgisi ve dilin güzelliğini duyumsatacak özellikte olmalıdır. Bunun için ders kitaplarında yer alan metinlerin özenle seçilmesi gerekir. Bunun yanında ders kitabının albenisini arttıran biçim özellikleri de göz ardı edilmemelidir.

Gelişim açısından bir geçiş dönemi yaşayan altıncı sınıf öğrencileri için seçilecek olan metin ve yazı türlerinin alanın seçkin örneklerinden seçilmesi oldukça önemli bir noktadır. Yine içerik kadar önemli olan biçim özelliklerinin de doğru tasarlanması ders kitaplarının Türkçe öğretimi için bir bütünlük oluşturmasına yardımcı olacaktır. Buna göre çalışma, altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının gerek içerik gerek biçim açısından özenle hazırlanıp hazırlanmadığı ve çağdaş ilkelere belirlenen kurallara (Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği ve Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge) uygun tasarlanıp tasarlanmadığının ortaya konması açısından önem taşımaktadır. Bu çalışmanın anadili eğitiminin gelişmesi ve altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının biçim ve içerik özelliklerinin hazırlanması konusunda alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.6. Sayıtlar

Araştırma için incelenen kitapların evreni en iyi şekilde temsil ettiği düşünülmektedir.

2.7. Sınırlılıklar

Araştırmanın, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2007–2008 öğretim yılında okutulmak üzere 2596 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanan ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarıyla sınırlı tutulmuştur. Yayınevleri: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Özgün Matbaa, A Yayınları, Koza Yayınları ve Evrensel Yayınlarıdır.

2.8. Tanımlar

Tanım, çalışmada kullanılacak olan kavramların açıklığa kavuşturulmasıdır (Karasar, 1994: 73).

Anadili: *“Başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireyin bir toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir”* (Aksan, 1975: 427).

Metin: *“Okumaya konu olan, basılı ve yazılı, anlam ve anlatım bütünlüğü bulunan her şey geniş anlamda bir metindir.”* (Özdemir, 1998: 29). Bir başka ifade ile metin, belirli bir bildirişim özelliği olan, bir ya da daha fazla kişi tarafından oluşturulan sözlü ve yazılı dil dizgeleri bütünüdür (Günay, 2003: 34).

Okuma: Okuma, yazıyı görme, sözcüklerin anlamını kavrama ve bu sözcükleri dile getirme işlemidir (Göğüş, 1967: 38).

Anlama: Okunan yazılı bir metinle konuşulan bir şeyin okuyan ya da dinleyen tarafından anlaşılmasıdır (Göğüş, 1978: 71).

Ders Kitabı: *“Belli bir dersin öğretimi için ve belli bir düzeydeki öğrencilere yönelik olarak yazılan; içeriği öğretim programına uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış temel kaynaktır”* (Ceyhan ve Birol, 2004:16).

İlköğretim: *“Birkaç öğretim basamağından oluşan örgün eğitim sisteminin, okuma yazmayı, aritmetiği, iyi bir yurttaş olmak için gerekli temel bilgi ve becerileri kazandıran sekiz yıllık eğitim kurumu”* (Türkçe Sözlük, 1988: 832).

Görsel Okuma: “Görsel okuma, yazılı metinlerin dışında kalan şekil, sembol, resim, grafik, tablo, beden dili, doğa ve sosyal olaylar gibi görselleri okuma, anlama ve yorumlama işlemidir” (İlköğretim Programı, 2006: 13).

2.9. Yöntem

2.9.1. Araştırmanın Yöntemi

Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından beş yıl süreyle okutulmasına karar verilen biri devlet dördü ise farklı özel yayınevleri tarafından yazılan altıncı sınıf Türkçe kitapları biçim ve içerik açısından incelenmiştir.

Bu araştırma betimsel bir çalışma olup tarama modeliyle yapılmıştır. Tarama modeli “Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1994: 77).

Ders kitapları biçim ve içerik açısından incelenirken “Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği-Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller (Eke verilmiştir)” ile alanla ilgili yapılmış tez, kitap ve makale çalışmaları esas alınarak yapılmıştır.

2.9.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2007–2008 öğretim yılında okutulmak üzere 2596 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanan ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarından oluşmaktadır. Bu yayınevleri şunlardır: Millî Eğitim Bakanlığı Yayın Evi, Özgün Matbaa, A Yayınları, Koza Yayınları ve Evrensel Yayınları.

2.9.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmayla ilgili alan araştırması yapılarak tez ve makaleler belirlenmiştir. Belirlenen bu çalışmalar incelenerek kaynakça oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kaynakçaya ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler yeri geldiğinde tezde kullanılmıştır.

İnceleme konusu olan altıncı sınıf Türkçe ders kitapları Talim ve Terbiye

Kurulu tarafından belirlenen kurallar ile ilgili bu tez ve makaleler ışığında biçim ve içerik açısından tarama modeliyle incelenmiştir.

2.9.4. Verilerin Çözümlemesi

İnceleme konusu olan ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitapları, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı-Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği-Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller ile alanla ilgili tez, kitap ve makaleler taranarak incelenmiştir. Elde edilen veriler karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Karşılaştırma yapılırken önce biçimsel, daha sonra içerik özellikleri ele alınmıştır. Biçim özellikleri ön kapaktan arka kapağa belirlenen ölçütler doğrultusunda incelenmiştir. Ders kitaplarının biçim özellikleri başlığı altında ön kapak, kitabın sırtı, arka kapak, iç kapak, ön söz, diğer sayfaların tasarımı ve devamı, diğer yapraklar, ders kitaplarının sonlarındaki sayfalar ve kaynakça sayfaları ile ders kitaplarındaki görsel tasarım özellikleri, içerik özellikleri adı altında ise altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında tema, metin, metinlerin tür ve şekil incelenmesi ve karşılaştırılması, metinlerde görülen yazım ve noktalama işaretleri hataları incelenmiştir. Metin-görsel uygunluğu, altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında alınan örnekler doğrultusunda ele alınmış, yapılan tez, kitap ve makaleler ışığında incelenmiştir. Metin görselleri fotoğraf makinesi yardımıyla bilgisayar ortamına aktarılmış, özgün şekillerine bağlı kalınarak inceleme yapılmıştır. Metinlerde görülen yazım ve noktalama işaretleri hataları yayınevlerine göre incelenmiş, yapılan hatalar geçtiği cümleyle birlikte alınmış ve hatalar eğik yazıyla yazılarak gösterilmiştir. Yayınevleri arasında yazım ve noktalama işaretlerinde yapılan hata sayıları tablo halinde verilerek tartışılmıştır.

III. BÖLÜM

ALTINCI SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ BİÇİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde altıncı sınıf Türkçe ders kitapları tanıtılmış, ders kitaplarının biçimsel özellikleri incelenmiştir.

3.1. Yayınlarına Göre İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tanıtımı

Bu bölümde Türkçe ders kitaplarının künyesi verilmiş, daha sonra kitaplar biçim özellikleri açısından incelenmiştir.

EROL, Abdullah- ALTAN, Abdulkadir- ARHAN, Serdar- BAŞAR, Sema- GÜLBAHAR, Bahadır- KANSU, Sedat- KAZANCIOĞLU, Zeynep Gökben- ÖZAYKUT, Songül- ÖZTÜRKER, Gülderen- SERİN, Aslıhan- YILMAZ, Derya- YURT, Mihriban- YÜKSEL, Yavuz- **İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı**, Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü(İkinci Baskı), Ankara, 2007, 95 sayfa.

GÜNGÜT, Güneş- KARAATLI, Şule- **İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı**, Evrensel İletişim Yayınları, Ankara, 2007, 88 sayfa.

KARA, Mehmet- KURT, Mustafa- ALTAY, Jülide- KARA, Sultan- TEKTEN, İsmail- **İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı**, A Yayınları, Ankara, 2007, 96 sayfa.

KAPULU, Ahmet- DEDEOĞLU OKUYUCU, Süheyla- KAPLAN, Şükran- KARACA, Aliyar- **İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı**, Koza Yayınları, Ankara, 2007, 94 sayfa.

ALTINTAŞ, Güldane- BURSALIOĞLU, Yeliz- **İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı**, Özgün Matbaacılık, Ankara, 2007, 96 sayfa.

Ders kitaplarının biçim açısından incelenmesinin asıl nedeni, kitabın biçim özelliklerinin çocuklara anadili ve okuma sevgisini kazandırmada içerik kadar önemli olduğu noktasıdır. Ders kitaplarının biçim özelliklerinin içerikle birlikte ele alınması Türkçe öğretimi konusunda bütünlük sağlayarak eğitim-öğretim hedeflerinin de daha kısa bir zamanda gerçekleştirilmesine yardımcı olacaktır.

Tarih boyunca şekiller, insanoğlunun yaşamında önemli bir yer tutmuştur. İnsanlar ilk iletişim ögesi olarak şekli seçmişlerdir. Nesnelerin sözel ifadelerden çok

şekille dile getirilmeye çalışılması, öğrenmeye olumlu bir katkısı olduğu düşüncesini güçlendirmiştir. Öğrencilerin, ders kitabına yönlendirecek olan önemli unsurlardan biri dış görünüştür. Bununla birlikte ders kitabında yer alan biçim özellikleri dış görünüşle uyumlu ve çocukların ilgisini çekecek hale getirilmesi, içerik unsurlarının daha etkin bir şekilde sunulmasına zemin hazırlayacaktır. Kitabın dış yapısından içyapısına doğru ilgiyi sürekli canlı tutmak kitabın biçim açısından doğru tasarlanmasına bağlıdır. Çocuk kitaplarında biçim, içerik ve diğer unsurlar arasında bir bütünlük olmalıdır. Kitabın büyüklüğü, kâğıt, sayfa düzeni, harfler, resimler ve cilt (kapak) çocukların seviyelerine uygun olmalıdır (Sever, 1990: 15). Ders kitaplarının biçim özellikleri yayınevlerine göre aşağıdaki gibi incelenmiştir:

3.2. Yayınevlerine Göre Türkçe Altıncı Sınıf Ders Kitaplarının Biçim Açısından İncelenmesi

Eğitim-öğretim sisteminde ders kitapları, öğrencilerin en çok kullandıkları araçlardan biridir. Teknolojik gelişmelerle birlikte ders kitaplarını destekleyecek birçok yardımcı ürün geliştirilmiş ve sınıf ortamlarına sunulmuştur. Bu nedenle çağdaş eğitim öğretim ortamları çeşitlenmiş, ders kitabının yükü hafiflemeye başlamıştır.

İlköğretim öğrencilerine ulaşmaya çalışan bir ders kitabı mutlaka çeşitliliği barındırmalıdır. Öğrencilerin yaşadığı “kritik dönemi” doğru görmeli ve ders kitapları bu doğrultuda hazırlanmalıdır.

Ders kitapları görünüş açısından dikkat çekici olmalıdır. Kitabın sayfaları düzgün olmalı, kitapta leke, delik, kir, kırışık, yırtık, buruşukluk, katlanma ve baskı hataları olmamalıdır. Ders kitabının kenarları düzgün ve çapaksız kesilmiş olmalı, dikiş ve ciltleme kusurları bulunmamalıdır (Ceyhan ve Yiğit, 2004: 87).

03.07.1995 tarih ve 2434 sayılı Tebliğler Dergisine göre “*Kitapların Hazırlanmasında ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller (Ekte verilmiştir.)*” adı altında Türkçe ders kitaplarının biçimsel ve içerik hakkında yapılması gerekenler ve başlıklar ise şu şekilde sıralanmıştır:

3.2.1. Ön Kapak

Ön kapak üzerinde;

- *Kitabın adı,*

-*Kullanılacağı okul türü (Program sayısı),*

-*Okutulacağı sınıf,*

-*Yazar ve hazırlayanların ve çevirenin adı soyadı,*

-*Yayınevinin adı veya amblemi,*

-*Dersin özelliğine uygun kapak düzeni* gibi özellikleri taşınmalıdır. Ders kitaplarının, ön kapak özellikleri incelenirken bu temel noktalar göz önünde bulundurularak yayınevlerine göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Ön Kapakta Aranılan Özellikler	Yayınevinin Adı				
	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi	Evrensel İletişim Yayınları	A Yayınları	Koza Yayınları	Özgün Matbaacılık
Kitabın adı	Var	Var	Var	Var	Var
Kullanılacağı okul türü	Var	Var	Var	Var	Var
Yazar ve hazırlayanların ve çevirenin adı soyadı	Yok	Var	Yok	Yok	Yok
Yayınevinin adı veya amblemi	Var	Var	Yok	Var	Var
Dersin özelliğine uygun kapak düzeni	Yok	Yok	Var	Yok	Var

Buna göre çalışmanın konusu olan ilköğretim altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının ön kapak özellikleri ile ilgili tespitler aşağıda gösterilmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi'ne ait **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı** adındaki ders kitabının ön kapağında kitabın adı, okul türü, sınıf düzeyi ve yayınevinin amblemi yer almakta iken yazar, hazırlayanların ya da çevirenin adı soyadı bulunmamaktadır. **İlköğretim** ve **Ders Kitabı** ibaresi 25 punto, **Türkçe** ve **6** ibaresi için ise 85 punto kullanılmıştır. Kitabın üst tarafının yedi cm'lik kısmı kırmızı bir

renkle bölünmüştür. Bu alana “Türkçe Ders Kitabı” ibaresi beyaz renkle yazılmıştır. Bu ibarenin altının sağ köşesinde “İlköğretim 6” yazısı yer almaktadır. Kapakta içerik ya da Türkçeyi çağrıştıracak herhangi bir tanıtıcı görsele yer verilmemiştir. Kapakta yer alan resimler oldukça karışık verilmiş, gri, yeşil ve mavi renkler belirsiz bir şekilde serpilmiş izlenimini vermektedir. Kitabın kapağı ilköğretim birinci sınıf matematik dersinin kitabıymış gibi görünmektedir. El yazısıyla yazılmış harf ve rakamlar içeriği sunmaktan ya da içerik hakkında ipucu vermekten uzak görüldüğü düşünülmektedir.

Şekil-1: Millî Eğitim Bakanlığı, Ön Kapak Görsele

İlköğretim altıncı sınıf öğrencileri çeşitlilikten hoşlanan bir dönemdedirler. Kapaklar, daha çok çocuklara seslenen görsellerle tasarlanabilir. Kapakta çocukların dünyasına herhangi bir gönderme yapılmamıştır. Kapaktan hareketle kitabın içeriği hakkında şu tahminlerde bulunmak mümkündür: içerikte el yazısıyla yazılmış birçok metin bulunmaktadır. Bu metinlerin nasıl yazılacağına dair yazı teknikleri hakkında bilgi bulunabilir. Bundan dolayı kapağın öğrencilerin ilgisini çekmekten uzak olduğu düşünülmektedir.

Kapakta daha farklı renkler kullanılabilirdi. Yapılan renk çalışmalarına göre sarı zemin üzerine siyah yazı yazılması daha fazla dikkat çektiği tespit edilmiştir (Alper Yalçın, 2002: 18).

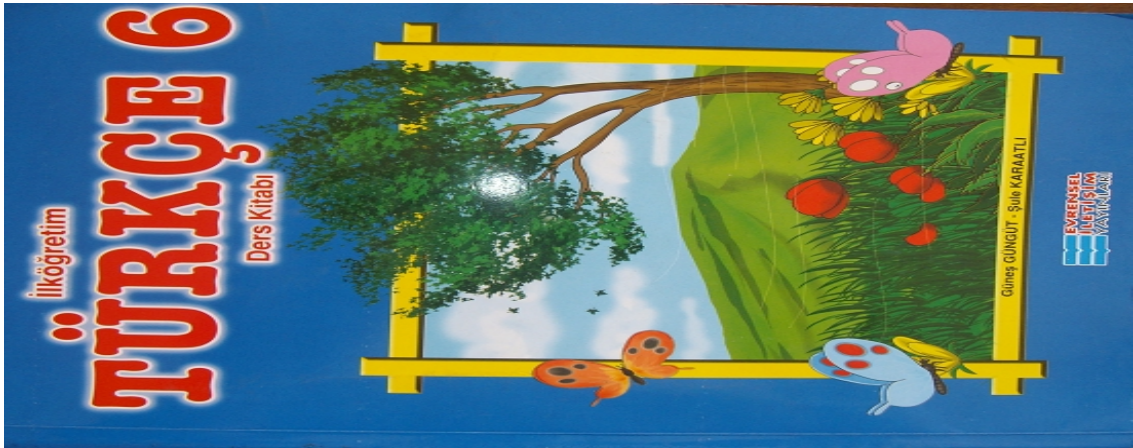
Evrensel İletişim Yayınları. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Evrensel İletişim Yayınları'na ait İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı adındaki ders kitabının ön kapağında kitabın adı, okul türü, sınıf düzeyi ve yayınevinin amblemi,

yazar, hazırlayanların veya çevirenin adı soyadı bulunmaktadır. **İlköğretim** ve **Ders Kitabı** ibaresi 25 punto, **Türkçe** ve **6** ibaresi için ise 85 punto kullanılmıştır.

İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı'nın ön kapağında kitabın adı, okul türü, sınıf düzeyi ve yayınevinin amblemi yer almaktadır. Ders kitabının adı için farklı puntolardaki iki yazı tipi kullanılmıştır. Kitabın kapağında koyu mavi rengi egemen olmuştur. Kitabın üst tarafında "İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı" ibaresi kırmızı-beyaz renkle "İlköğretim" ve "Ders Kitabı" aynı puntoyla ve "Türkçe 6" ibaresi büyük puntolarla yazılmıştır. Ders kitabının adının altında 157x157 mm boyutunda bir doğa tablosu yerleştirilmiştir. Tablonun alt kısmına yazarların adı yazılmıştır. Kapakta çoğunluğu koyu mavi olmak üzere, kırmızı, sarı, pembe, turuncu ve açık mavi renklerine yer verilmiştir.

Şekil-2: Evrensel İletişim Yayınları, Ön Kapak Görseli

Kapakta ders kitabının adı yazılmasaydı eğer, görsel unsurlardan faydalanarak kitabın bir Türkçe dersi kitabı olduğunu anlamak oldukça güç olacaktı. Verilen manzara içerikten bağımsız bir tablo gibi görünmektedir. Çocukların görseldeki ağaç, yeşillik, çiçek ve kelebeklerden yola çıkarak kitaptaki metinleri merak edip kitabın içeriğine yönelmeleri güç görünmektedir.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

A Yayınları'na ait **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı** adındaki ders kitabının ön kapağında kitabın adı, okul türü, sınıf düzeyi ve yayınevinin amblemi yer almaktadır.

İlköğretim ve **Ders Kitabı** ibaresi 25 punto, **Türkçe** ve **6** ibaresi için ise 85 punto kullanılmıştır.

Ders kitabının kapağında kitabın adı, kullanılacağı okul türü, okutulacağı sınıf ve dersin özelliğine uygun kapak düzenine yer verilmiş; yayınevinin adı veya amblemi ile yazar ve hazırlayanların adı soyadı kapakta yer verilmemiştir.

“İlköğretim” ve “Ders Kitabı” aynı puntuyla beyaz, “Türkçe” ve “6” büyük puntolarla yazılmıştır. “Türkçe” açık mavi, “6” sayısı ise turuncu bir dairenin içine alınarak beyaz tonda yazılmıştır.

Şekil-3: A Yayınları, Ön Kapak Görseli

Kapakta yaklaşık on üç ayrı renk, ağırlıklı olarak ise açık mavi ile beyaz tonlar kullanılmıştır. Kapağın alt kısmında farklı büyüklükteki çemberler daire şeklinde verilmiş, çemberlerin içine dil ve kültürü çağrıştıracak görsellere yer verilmiştir. Bu görsellerin çocuklarda içeriği merak ettirecek nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Koza Yayınları İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Koza Yayınları'na ait **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı** adındaki ders kitabının ön kapağında kitabın adı, okul türü, sınıf düzeyi ve yayınevinin amblemi yer almaktadır. **İlköğretim** ve **Ders Kitabı** ibaresi 38 punto, **Türkçe** ibaresi el yazısıyla serbest yazı, **6** ibaresi için ise 156 punto kullanılmıştır.

Şekil-4: Koza Yayınları, Ön Kapak Görseli

Kitabın kapağında kitabın adı, kullanılacağı okul türü, okutulacağı sınıf, yayınevinin adı ve amblemi yer almaktadır. Kapaktaki yazılar üç farklı punto kullanılarak verilmiş, kitabı tanıtan bu yazılar çocuksu bir şekilde yazılmıştır. Kapakta yazar ve hazırlayanların adı soyadı, dersin özelliğine uygun kapak düzeni ile konuyu tanıtıcı resimler bulunmamaktadır.

Kapakta altı ayrı renk farklı şekillerde serpilmiş, bunlar soyut bir resimlerdir. Kapağın alt kısmındaki açık bir defterle yelkenli kalem, kitabın okuma değil de yazı alıştırma defteri olduğu izlenimini vermektedir.

Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Özgün Matbaacılık'a ait **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı** adındaki ders kitabının ön kapağında kitabın adı, okul türü, sınıf düzeyi ve yayınevinin amblemi yer almaktadır. **İlköğretim** ve **Ders Kitabı** ibaresi 25 punto, **Türkçe** ve **6** ibaresi için ise 85 punto kullanılmıştır.

Ders kitabının kapağında kitabın adı, kullanılacağı okul türü, okutulacağı sınıf, yayınevinin adı, dersin özelliğine uygun kapak düzeni ve konuyu tanıtıcı resimler yer almaktadır. Kapakta açık kırmızı egemen olmakla birlikte kapağın ortasına gri rengin üstüne 5x5 cm boyutunda küçük görsellere yer verilmiş ve bu görsellerin dördü fotoğraf ikisi ise resimdir. "İlköğretim" ve "Ders Kitabı" aynı puntoyla gri ve sarı, "Türkçe" ve "6" ise büyük puntolarla yazılmıştır. "Türkçe" gri, "6" sayısı ise sarı tonda yazılmıştır. Kapakta, yazar ve hazırlayanların adı ve soyadları bulunmamaktadır.

Şekil-5: Özgün Matbaacılık, Ön Kapak Görseli

Kapakta yer alan görsel unsurlar, ders kitabındaki metinlerin neyle ilgili olduğu konusunda ipuçları vermektedir. Görseller, öğrenciyi içeriğe doğru yönlendirmesi ve merak uyandırması açısından özenle seçilmiştir. İlköğretim altıncı sınıf ders kitaplarının ön kapaklarıyla ilgili tespitlerden sonra şöyle bir değerlendirme yapılabilir: Kapak içeriği örtmekle birlikte tek başına içerikte ne olduğu konusunda da ipuçları vermesi gereken bir araçtır. Kapakta ayrıca öğrenciyi okumaya sevk edecek ve okumaya özendirerek çeşitli uyarılara yer verilebilir (Çalık, 2001: 5). Ders kitabı çoğu çocuğun hayatında, aynı zamanda gördüğü ilk kitap olmaktadır. Bu nokta göz önünde bulundurulduğunda kapağın önemi bir kat daha artmaktadır. Albenisi yüksek olan bir kapağın çocukta bırakacağı ilk izlenim mutlaka dikkate alınmalıdır. Seçilen kapak, çocuğu kitap dünyasına çekecek güçte olmalıdır. Kapak, kitabın hayata açılan penceresi olmalı; çocuğu kitaba çekmeli, ilgisini okumaya yönlendirmelidir. Çağdaş ve nitelikli bir Türkçe ders kitabının kapağı bir “ön okuma süreci” başlatacak yönü olmalıdır. Bu nedenle kitap kapakları sanatçı duyarlılığıyla tasarlanmalıdır (Sever, 2007: 45). Çalışma konusu olan altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının bu nitelikten yoksun oldukları görülmüştür.

İlköğretim ikinci kademe altıncı sınıf öğrencilerine göre hazırlanan ders kitaplarının kapakları, bu dönem çocuklarının ruhsal yapılarını göz önünde bulundurarak hazırlanmalıdır. Bu dönemdeki çocuklar oyun çağının etkisinde olan çocuklardır. Bundan ötürü, çocuklar kitapları bir oyun aracı olarak görmektedirler. Oyun araçları, çocukların ilgilerini çekecek nitelikte olmalıdır. Bu noktadan hareketle

kitap kapakları kalın, sağlam, resimli, çekici, içerikle ilgili ve içeriğin çocuğu eğlendirecek yönünün olduğunu sezdirmesi gerekmektedir. Bunun için kitap kapağı titizlikle hazırlanmalıdır.

İnceleme konusu olan kitapların kapakları oldukça dayanaksız ve kullanışsız tasarlandığı gözlenmiştir. Kitap kapakları, kolayca bozulan ve kırılan kartonlardan seçilmiştir. Kitap kapaklarının kısa sürede yıpranacak nitelikte olması, kullanışlılık açısından uygun görünmemektedir. Türkçe ders kitaplarının kapaklarının, içeriği yansıtmada yetersiz olduğu düşünülmektedir. Ders kitapları kapaklarının, doğrudan içeriği yansıtmaması olumsuz bir nokta olarak görülmektedir. Bunun yanında kapakların basit çizgilerle çizilmesi bir başka olumsuz nokta olarak göze çarpmaktadır.

3.2.2. Kitabın Sırtı

Kitabın sırt kısmında;

- *Kitabın adı,*
- *Sınıf veya dönemi,*
- *Varsa yayınevinin adı,*
- *Basıldığı yıl*
- *Yayınevinin kısa adı ve amblemi* bulunmalıdır. Ders kitaplarının, sırt(ciltlenme) özellikleri incelenirken bu temel noktalar göz önünde bulundurulurak yayınevlerine göre aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Kitabın Sırt Kısmında Aranılan Özellikler	Yayınevinin Adı				
	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi	Evrensel İletişim Yayınları	A Yayınları	Koza Yayınları	Özgün Matbaacılık
Kitabın adı	Var	Var	Var	Var	Var
Sınıf veya dönemi	Var	Var	Var	Yok	Var
Varsa yayınevinin adı	Yok	Yok	Yok	Var	Yok
Basıldığı yıl	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Yayınevinin kısa adı ve amblemi	Yok	Yok	Yok	Var	Var

İlköğretim altıncı sınıf ders kitaplarının sırt özellikleri ile ilgili tespitler şöyledir:

Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Kitabın sırtında sağ tarafta kitabın okul türü ve sınıfı, sol tarafta ise ders kitabının adı ile yayınevinin amblemi yer almıştır.

Kitabın sırt kısmında, kitabın basıldığı yıl, yayınevinin kısa adı bulunmamaktadır.

Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Kitap sırtının ortasında okul türü, sınıfı ve ders kitabının adı yer almaktadır. Kitabın sırtında, kitabın basıldığı yıl, yayınevinin kısa adı, yayınevinin amblemi bulunmamaktadır.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Kitabın sırtında sola dayalı büyük harflerle kitabın okul türü ve adı, sağ tarafında ise okutulduğu sınıf rakamla yazılmıştır.

Kitabın sırt kısmında, yayınevinin amblemi, yayınevinin kısa adı, basıldığı yıl bulunmamaktadır.

Koza Yayınları, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Kitabın sırtında sola dayalı büyük harflerle kitabın adı, orta kısımda okul türü okutulduğu sınıf ve sağ tarafta yayınevinin amblemi yer almaktadır.

Kitabın sırt kısmında, yayınevinin kısa adı, basıldığı yıl bulunmamaktadır.

Özgün Matbaacılık, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Kitabın sırtında orta kısımda büyük harflerle kitabın adı, okul türü okutulduğu sınıf ve sağ tarafta yayınevinin amblemi yer almaktadır.

Kitabın sırtında, yayınevinin kısa adı, basıldığı yıl bulunmamaktadır.

İlköğretim altıncı sınıf ders kitaplarının sırt özelliklerine ait tespitlerden sonra konuyla ilgili şu değerlendirme yapılabilir:

Kitabın sağlam ve kullanışlı olması konusu sürekli vurgulanmaktadır. Çocuk, ders kitabını açtığı anda kitabın kolayca durması, bununla birlikte ders kitabı açıldıktan sonra kendi kendine kapanmaması gerekmektedir. Kitabın sabit durmasını sağlayan ise kitaba verilmiş düzgün bir sırttır. Nitelikli bir ders kitabının en önemli özelliklerinden biri doğru ciltlenme tekniğinin kullanılmasıdır. Cilt, tutkalla yapıştırılarak dikilmelidir (Sever, 2007: 45; Erkmen, 1996: 45).

Altıncı sınıf Türkçe ders kitapları, kitap sırtı açısından oldukça kötü tasarlanmıştır. Birkaç kullanımdan sonra dağılan ders kitapları, uzun süreli kullanıma uygun değildir. Ders kitaplarının sırtında, yayınevinin kısa adı ya da amblemi, basıldığı yıl hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

3.2.3. Arka Kapak

Arka kapak üzerinde;

- *Kitabın fiyatı (sağ alt köşede),*
- *ISBN yazısı (sağ alt köşede fiyatın üzerinde yer alacak şekilde),*
- *Basımevi veya firmanın adı, varsa tescilli markası ve adresi,*
- *Basıldığı yıl*
- *Baskı adedi,*
- *Kitapların standart işaret ve numarası (TS 10220),*
- *Arka kapakta trafik ve çevre ile ilgili görsel bulunmalıdır.*

Buna göre yayınevlerine ait arka kapak özellikleri tablo halinde aşağıda verilmiştir:

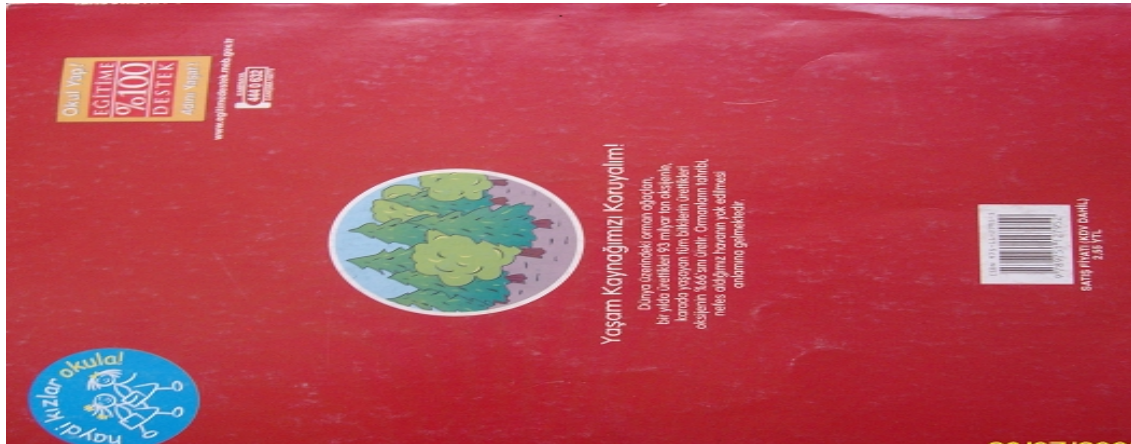
Kitabın Arka Kapağında Aranılan Özellikler	Yayınevini Adı				
	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi	Evrensel İletişim Yayınları	A Yayınları	Koza Yayınları	Özgün Matbaacılık
ISBN yazısı	Var	Var	Var	Var	Var
Basımevi veya firmanın adı, varsa tescilli markası ve adresi		Var	Yok	Var	Var
Baskı adedi	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Kitapların standart işaret ve numarası	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Arka kapakta trafik ve çevre ile ilgili görsel	Var	Var	Var	Var	Var

İlköğretim altıncı sınıf ders kitaplarının arka kapak özellikleri aşağıda tespit edilerek gösterilmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Arka kapakta ISBN yazısı kitap fiyatının üstünde, kitabın fiyatı alt tarafta olup ortada yazılmış, açık kırmızı arka kapağın sağ üst köşesinde “Haydi Kızlar Okula” ve sol üst köşede ise “Eğitime %100 Destek” amblemleri, kapağın ortasına ise çember içinde bir orman görseline yer verilmiştir.

Şekil-6: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Arka Kapak Görseli

Arka kapakta basımevi veya firmanın adı, tescilli markası, adresi, baskı adedi,

kitapların standart işaret ve numarası (TS 10220) bulunmamaktadır.

Evrensel İletişim Yayınları. İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Arka kapakta ISBN yazısı altta olup ortalanmış şekilde, ISBN yazısının altında basımevi adı ve adresi yer almıştır. Kapalı mavi kaplı kapağın üstüne bir trafik görseli yerleştirilmiştir. Görselin altında, amacına ilişkin bir açıklamaya yer verilmiştir (Bankette taşıtlar görülecek şekilde yürünmelidir).

Şekil-7: Evrensel İletişim Yayınları, Arka Kapak Görseli

Arka kapakta, baskı adedi, kitapların standart işaret ve numarası (TS 10220), kitabın fiyatı bulunmamaktadır.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Arka kapakta fiyatla ilgili şu açıklamaya yer verilmiştir: “ Bu ders kitabı Milli Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir. Para ile satılmaz.” ISBN yazısı sol alt köşeye yerleştirilmiştir. Kitabın alt kısmının solunda “Haydi Kızlar Okula”, sağına ise “Eğitime %100 Destek” amblemleri alınmıştır. Kitabın yaklaşık üçte ikisini kaplayacak şekilde bir görsel yapılmıştır. Görselin altına “ Türkiye’yi yeşillendireceğiz.” yazısı yer almaktadır.

Şekil- 8: A Yayınları, Arka Kapak Görseli

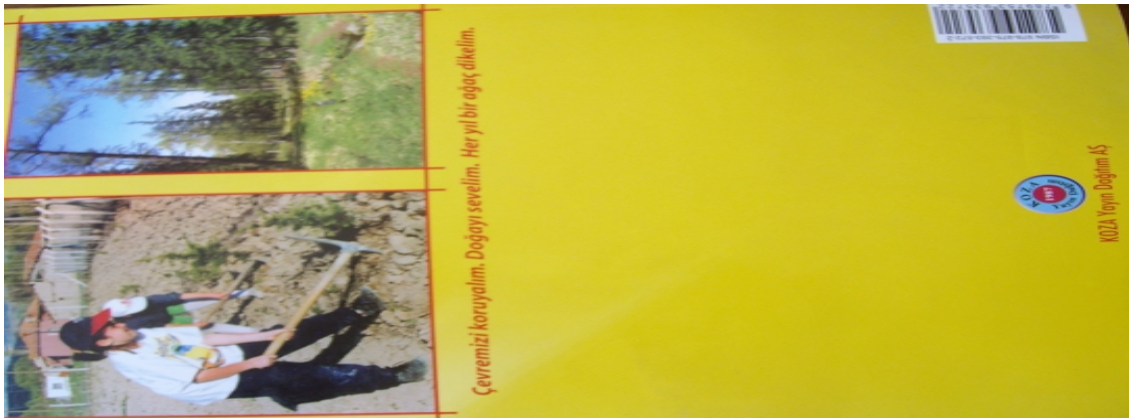

Arka kapakta, basımevinin adı ve iletişim adresi, baskı adedi, kitapların standart işaret ve numarası bulunmamaktadır.

Koza Yayınları, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Arka kapakta ISBN yazısı sağ alt köşede, en alt ve ortada basımevinin adı ve amblemi yerleştirilmiştir. Kapak için sarı renk seçilmiştir. Kapağın en üst kısmının solunda fidan diken iki çocuk, sağında ise büyük ağaçların olduğu bir görsele yer verilmiştir. Görsellerin altına “ Çevremizi koruyalım. Doğayı sevelim. Her yıl ağaç dikelim.” İbarelerine yer verilmiştir.

Şekil- 9: Koza Yayınları, Arka Kapak Görseli

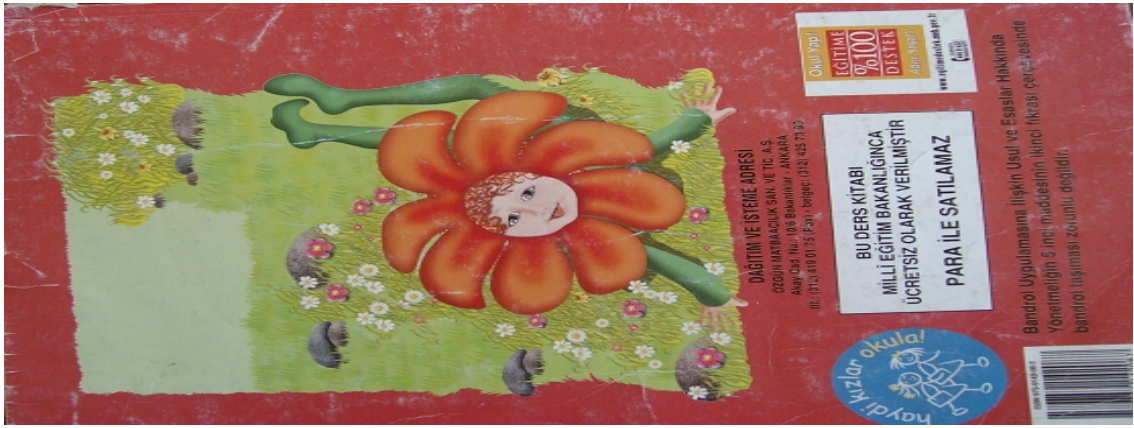
Arka kapakta kitabın fiyatı, baskı adedi, kitapların standart işaret ve numarası (TS 10220) bulunmamaktadır.

Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Arka kapakta fiyatla ilgili şu açıklamaya yer verilmiştir: “Bu ders kitabı Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir. Para ile satılmaz.” ISBN yazısı sol alt köşeye ve basımevinin adı ve iletişim adresi yazılmış, ayrıca yaklaşık kitabın üçte ikisini kaplayacak şekilde bir görsel yapılmıştır. Görselin altında herhangi bir açıklama olmadığı için hangi amaçla koyulduğu belli değildir.

Şekil- 10: Özgün Matbaacılık, Arka Kapak Görseli

Arka kapakta baskı adedi ve kitapların standart işaret ve numarası bulunmamaktadır.

İlköğretim altıncı sınıf ders kitaplarının arka kapaklarına dair tespitlerden sonra şu değerlendirme yapılabilir: Arka kapak, ön kapak kadar çocukları etkilemese de biçim açısından dikkat edilmesi gereken bir etkidir. Çoğu öğrenci önce kitabın ön kapağına sonra arka kapağına bakmaktadır. Bu nedenle arka kapağın da ön kapak gibi özenle tasarlanması gerekmektedir. Arka kapak da çocukların ilgi ve dikkatini çekebilecek nitelikte olmalıdır.

İncelenen kitapların arka kapaklarında yönetmelikte belirtildiği gibi yaşamla ilgili genel birer görsele yer verildiği görülmektedir. Bu görsel ve görsellerin altındaki iletiler olumlu birer nokta olarak görülebilir. Arka kapakta üzerinde dikkatle durulması gereken noktalarından biri de yazar/yazarlara ait bilginin olmasıdır. Ayrıca verilen bilginin yanında yazara ait bir fotoğraf ya da temsili bir resmin yer alması çocukların ilgisini çekebilir.

3.2.4. İç Kapak

İç Kapak Ön Yüzünde,

- Kitabın adı,
- Kullanılacağı okul türü,
- Okutulacağı sınıf,
- Yazar ve hazırlayanların adı ve soyadı,
- Yayınevinin adı, varsa amblemi,
- Basım yeri ve yılı bilgilerine yer verilir.

İç Kapak Arka Yüzünde,

- Genel yayın seri ve dizi numaraları,
- Telif hakkı, baskı kararı veya onayı,
- Baskı adedi,
- Yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadı bilgilerine yer verilir.

Yayınevlerine göre iç kapakta bulunan özellikler tablo halinde aşağıda verilmiştir:

Kitabın İç Kapağında Aranan Özellikler	Yayınevinin Adı				
	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi	Evrensel İletişim Yayınları	A Yayınları	Koza Yayınları	Özgün Matbaacılık
Kitabın adı	Var	Var	Var	Var	Var
Kullanılacağı okul türü	Var	Var	Var	Var	Var
Okutulacağı sınıf		Var	Var	Var	Var
Yazar ve hazırlayanların adı ve soyadı	Var	Var	Var	Var	Var
Yayınevinin adı, varsa amblemi	Var	Var	Var	Var	Var
Basım yeri ve yılı	Var	Var	Var	Var	Var
Genel yayın seri ve dizi numaraları	Var	Var	Yok	Var	Yok

Telif hakkı, baskı kararı veya onayı	Var	Var	Yok	Var	Var
Baskı adedi	Var	Yok	Yok	Yok	Var
Yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadı	Var	Var	Var	Var	Var

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının iç kapak özellikleriyle ilgili tespitler aşağıda verilmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

İç kapak ön yüzünde, kitabın adı, kullanılacağı okul türü, okutulacağı sınıf, yazar ve hazırlayanların adı ve soyadı, yayınevinin adı ve amblemi, basım yeri ve yılı yer almaktadır.

İç kapak arka yüzünde, genel yayın seri ve dizi numaraları, baskı kararı, telif hakkı, baskı adedi ve yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadına yer verilmiştir.

Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

İç kapak ön yüzünde, kitabın adı, kullanılacağı okul türü, okutulacağı sınıf, yazar ve hazırlayanların adı ve soyadı, yayınevinin adı ve amblemi, basım yeri, kitabın uygun bulunduğu dair kurul kararının tarih ve sayısı bilgilerine yer verilmiş; fakat basım yılı yer almamaktadır.

İç kapak arka yüzünde, genel yayın seri ve dizi numaraları, telif hakkı ve yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadına yer verilmiştir.

Baskı yeri ve yılı ile birlikte iletişim adresine de yer verilmiş; baskı adedi ve baskı kararına yer verilmemiştir.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

İç kapak ön yüzünde, kitabın adı, kullanılacağı okul türü, okutulacağı sınıf, yazar ve hazırlayanların adı ve soyadı, yayınevinin adı ve amblemi, basım yeri, kitabın uygun bulunduğu dair kurul kararının tarih ve sayısı bilgilerine yer verilmiş; fakat basım yılı yer almamaktadır.

İç kapak arka yüzünde sadece yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadına yer verilmiştir.

Genel yayın seri ve dizi numaraları, telif hakkı, baskı adedi ve baskı kararına yer verilmemiştir.

Koza Yayınları, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

İç kapak ön yüzünde, kitabın adı, kullanılacağı okul türü, okutulacağı sınıf, yazar ve hazırlayanların adı ve soyadı, yayınevinin adı ve amblemi, basım yeri, kitabın uygun bulunduğu dair kurul kararının tarih ve sayısı bilgilerine yer verilmiş; fakat basım yılı yer almamaktadır.

İç kapak arka yüzünde, genel yayın seri ve dizi numaraları, telif hakkı ve yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadına yer verilmiştir.

Baskı yeri ve yılı ile birlikte iletişim adresine de yer verilmiş; baskı adedi ve baskı kararına yer verilmemiştir.

Özgün Matbaacılık, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

İç kapak ön yüzünde, kitabın adı, kullanılacağı okul türü, okutulacağı sınıf, yazar ve hazırlayanların adı ve soyadı, yayınevinin adı ve amblemi, basım yeri, kitabın uygun bulunduğu dair kurul kararının tarih ve sayısı bilgilerine yer verilmiş; fakat basım yılı yer almamaktadır.

İç kapak arka yüzünde, genel yayın seri ve dizi numaraları, telif hakkı ve yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadına yer verilmiştir.

Baskı yeri ve yılı ile birlikte iletişim adresine de yer verilmiş; baskı adedi ve baskı kararına yer verilmemiştir.

İlköğretim altıncı sınıf ders kitaplarının iç kapaklarına dair şu değerlendirme yapılabilir: İnceleme konusu olan ders kitaplarının genelinde iç kapağın taşınması gereken kurallara uyulduğu görülmüştür.

İç kapakta bazı bilgiler olması gereken yerde değil; ön kapakta olması gereken bilgiler arka kapakta, arka kapakta olması gereken bilgiler ise ön kapakta yer almıştır.

3.2.5. Ön Söz

Ders kitabı yönetmeliğinde “*Kitapların ikinci yaprak ön yüzünde ihtiyaç duyulması halinde öğrenciye hitap eden bir ön söz bulundurulabilir*” denilmiştir. Bunun yanında yapılan çalışmalarda da ders kitaplarında “Ön Söz”ün bulundurulması gerektiği konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmüştür (Ağdemir, 1996: 110; Ceyhan ve Yiğit, 2004: 88; Tosunoğlu, Arslan ve Karakuş 2001: 32). Ön söz, kitapların genel özellikleri ve yazarların öğrencilere kitabı kullanımı konusunda düşüncelerini bildirmeleri açısından faydalı olabilir.

İncelenen ders kitaplarında “Ön Söz” başlığı adı altında herhangi bir metne yer verilmemiştir.

3.2.6. İkinci Yaprak ve Devamı

Yönetmelikte ilköğretim 4-8. sınıflara ait kitaplarda;

- *Kitapların ikinci yaprak ön yüzünde ihtiyaç duyulması halinde öğrenciye hitap eden bir ön söz bulundurulabilir.*

- *Yaprağın ön yüzünde Türk Bayrağı ve İstiklâl Marşı (on kıt'a)*

- *Yaprağın arka yüzünde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi,*

- *Atatürk resmi (Atatürk resminin alt kısmında, “Mustafa Kemal Atatürk” yazısı)*

- *İçindekiler bilgileri yer almalıdır.*

İkinci yaprak ve devamında, beş yayınevini hemen hemen aynı özellikte ikinci yaprağı hazırladıkları görülmüştür. Yaprağın ön yüzünün üst tarafında mavi zemin üzerinde 15x10 cm ebadında Türk Bayrağı ve İstiklâl Marşı yer almaktadır. Özgün Matbaacılık, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6 adlı kitapta bayrak diğer yayınevlerine göre küçük olduğu görülmüştür.

Ders kitaplarının ikinci yaprak ve devamında yukarıdaki yapraklar verildikten sonra Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi ve diğer sayfada Atatürk resmi “Mustafa Kemal

Atatürk” yazısıyla birlikte arka sayfa boş bırakılarak “İçindekiler” sayfasına geçilmiştir. İçindekiler bölümünde ise temalar başlığı altında metin adları verilmiştir.

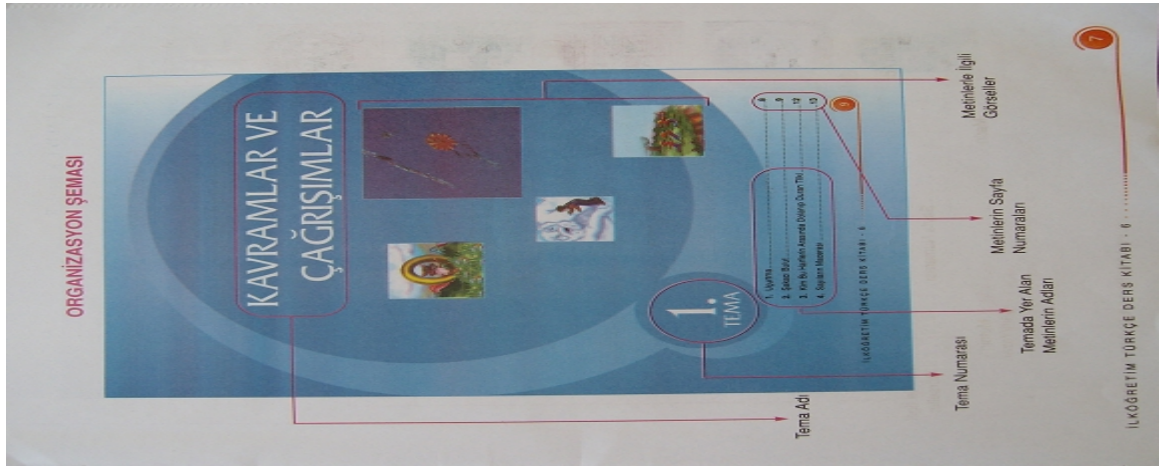
Çağdaş ve nitelikli bir ders kitabının sayfa tasarımı grafik tasarımcılar tarafından yapılmalıdır. Sayfa tasarımı, öğrencilerin okudukları ve gördüklerini doğru anlaması açısından önemli bir etkidir. Öğrenci kitaba bakarken kafası karışmamalıdır. Kitap, sayfa tasarımı açısından baştan sona kadar tutarlı olmalı ve birlikteliği sürdürülmelidir (Erkmen, 1996: 38; Sever, 2007: 45). Dış kapaktan kitabın iç kısımları ve son yaprağa kadar olan her yaprak son derece önemlidir. Çocukların ilk olarak kitapla tanıştıkları bölüm kitapların ön kısımlarıdır. Bunun için kitap tasarlayıcılarının bu bölümler üzerinde önemle durmaları gerekir. Bu bölümün en önemli noktalarından biri de içindekiler kısmıdır. İçindekilerde verilen sayfa numaraları ile kitabın içindeki numaranın birbirini tutması gerekir. Bazı yayınevleri içindekiler bölümünde sadece metnin adını vermeyi yeterli bulmuştur. Metnin, yazarıyla birlikte verilmesi ilgiyi daha fazla arttırabilir.

Koza Yayınlarına ait ders kitabının içindekiler kısmında temalar verilirken her temanın ilgili görselinin verilmesi olumlu bir yaklaşımdır. Bu tür görsellere yer verilmesi çocukların içeriği merak etmelerini sağlayabilir.

Yönetmelikte “Organizasyon Şeması” ile ilgili herhangi bir açıklama olmamasına rağmen bir yayınevi bu şemaya yer vermiştir. Organizasyon şemasında ise şu bilgiler bulunmaktadır: tema adı, tema numarası, temada yer alan metinlerin adları, metinlerin sayfa numaraları, metinlerle ilgili görseller.

A Yayınları dışında hiçbir yayınevi “Organizasyon Şeması” adı altında herhangi bir bilgiye yer vermemiştir.

Şekil- 11: A Yayınları, Tema Organizasyon Şeması

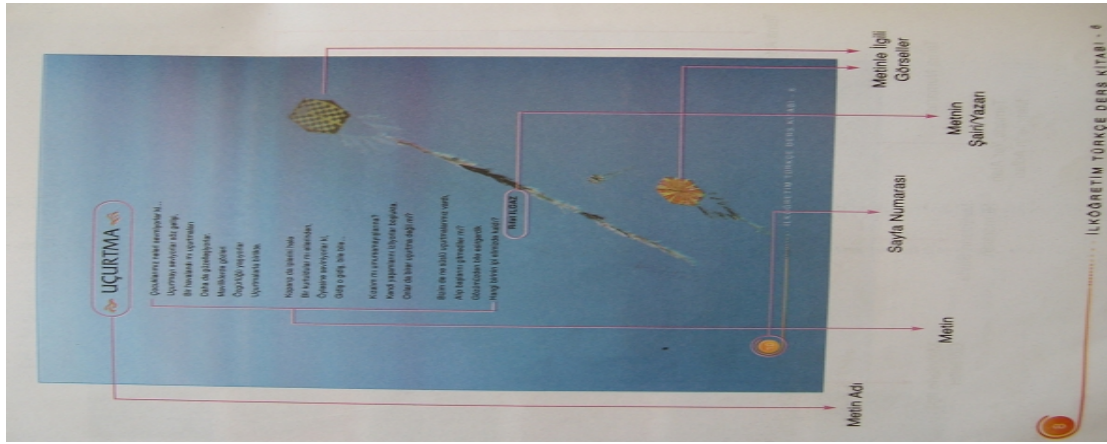
A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı'nda "Organizasyon Şeması" adı altında bir başlık bulunmaktadır. Organizasyon şeması şu alt maddelerden oluşmaktadır:

1. Tema Adı
2. Tema Numarası
3. Temada Yer Alan Metinlerin Adları
4. Metinlerin Sayfa Numaraları
5. Metinlerle İlgili Görseller

Şema, öğrencilerin temaları nasıl bir sıra izlemeleri gerektiği konusunda bilgi vermesi bakımından kolaylık sağlamaktadır.

Metin şemasıyla, metnin dış tanıtımı yapılmıştır.

Şekil- 12: A Yayınları, Metin Organizasyon Şeması

Özgün Matbaacılık'a ait İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6 adlı "Organizasyon Şeması" ya da "Metin Organizasyon Şeması" adı altında herhangi bir açıklama bulunmamaktadır; fakat ders kitabının "İçindekiler" bölümü, farklı renklerle kullanılarak tema ve metinlerin yer aldığı sayfalar belirtilmiştir.

Şekil- 13: Özgün Matbaacılık, İçindekiler Bölümü

İÇİNDEKİLER	
1. TEMA KİŞİSEL GELİŞİM 6	2. TEMA ATATÜRKÇÜLÜK 24
Küçük Çocuk .....8 Nasıl Uyanır .....14 Okul .....16 Modelleri 18	İstiklal ve Yeni Hayat .....26 Okulda Kuralları .....28 Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi .....30 Atatürk'ün Kuruluşu .....32 Okulda Kuralları 34
3. TEMA OKUMA KÜLTÜRÜ 37	4. TEMA SEVGİ 54
Okuma Kültürü .....38 Okuma Kültürü .....40 Okuma Kültürü .....42 Okuma Kültürü .....44 Okuma Kültürü 46	Sevgi .....56 Okuma Kültürü .....58 Okuma Kültürü .....60 Okuma Kültürü .....62 Okuma Kültürü 64
5. TEMA DUYGULAR VE HAYALLER 66	6. TEMA DOĞA VE EVREN 78
Koca Derin Park .....68 Okuma Kültürü .....70 Okuma Kültürü .....72 Okuma Kültürü .....74 Okuma Kültürü 76	Okuma Kültürü .....80 Okuma Kültürü .....82 Okuma Kültürü .....84 Okuma Kültürü .....86 Okuma Kültürü 88
Kaynakça .....90 Türk Dili ve Harfleri 92	

Koza Yayınları İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6 adlı ders kitabının "İçindekiler" sayfasından sonra şu bilgilere yer verilmiştir: "Kitabınızda ne, nedir? Kitabınız üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde iç kapak, İstiklal Marşı, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, içindekiler ve organizasyon şeması (Kitabınızda ne, nedir?) yer almaktadır.

İkinci bölümde temalar ve temalarla ilgili metinler bulunmaktadır.

Son bölümde Kaynakça, Görsel Kaynakça ve Türk Dünyası Haritası vardır.” Açıklamaları yer almaktadır.

Şekil- 14: Koza Yayınları, İçindekiler Bölümü

İÇİNDEKİLER	
KİTAPINIZDA NELER VARDI?	
1. TEMA SEVGİ	
1. Tema Metinleri Tablosu	50
TOSKİNE - AŞI TURAN	51
ESKİ - R. H. KARAY	54
SEVGİ FAYLAŞTIĞIÇA ÇOĞALIR - NURAY BARTIÖZÖEK	55
2. TEMA ATATÜRK	
2. Tema Metinleri Tablosu	56
ATATÜRK - AHUVEİ KAPULU	57
ATATÜRK'ÜN KİŞİLİĞİ VE ÖZELLİKLERİ - Yrd. Doç. Dr. Muharrem SAHİN	60
KADIN SELSÜN TEMELİDİR - İsmet KUR	62
3. TEMA BİLİM VE TEKNOLOJİ	
3. Tema Metinleri Tablosu	63
ALG. GRAHAM BEL - ÖZGE KOKÇAL	64
SELEÇİN DÜNYASI - R. H. KARAY	67
EDİSON - GÖKÇE ÖZTÜRK	68
4. TEMA KİŞİSEL GELİŞİM	
4. Tema Metinleri Tablosu	69
PULSUS DÜŞÜNCE - Prof. Dr. A. H. YÖRÖKÖÖÖÖ	71
AN İYİ GEMİLER - Turgut ÖZÖÖÖ	75
LA FONTEN ÖZÖÖÖ MANSİYESİNDE - Y. H. ÖZÖÖ	76
5. TEMA DOĞA VE EVREN	
5. Tema Metinleri Tablosu	64
ÖZÖÖÖÖ SABAN - Kemal ÖZÖÖ	65
SÜPERMEN İSTANBUL'A DÖÖÖ - M. H. ÖZÖÖ	70
BERDALI ASACI - Cahit KÖLERİ	75
6. TEMA OKUMA KÜLTÜRÜ	
6. Tema Metinleri Tablosu	79
PRİNİ ÖZÖÖÖÖ MASAL KİTABI - F. H. ÖZÖÖÖ	81
ÖZÖÖÖ BİR KİTAP ÖZÖÖÖ - M. H. ÖZÖÖ	85
KİTAP ÖZÖÖÖ ÖZÖÖÖÖÖ - M. H. ÖZÖÖÖ	88
KAYNAKÇA	90
GÖRSEL KAYNAKÇA	92
TÜRK DÜNYASI HARİTASI	94

Verilen bu bilgiler öğrencilerin kitabı nasıl kullanacakları konusunda oldukça önemlidir. Yayınevi tema, metin ve görselleri bir arada vererek çocuğa göre bir şema oluşturmuştur. Bu tür açıklamalar, kitabın ilk sayfalarından itibaren çocukların ilgi ve dikkatlerini çekebilmektedir.

Bir bilgi ya da olayı şema yoluyla anlatmaya çalışmak anlaşılabilirliği kolaylaştırır. Karmaşık olan bilgilerin daha kısa zamanda anlaşılmasını sağlar. Şema, soyut olan bilgilerin somutlaştırılmasına da olanak sağlamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı, Evrensel İletişim Yayınları İlköğretim Türkçe altıncı sınıf ders kitaplarında organizasyon şeması ve içindekiler bölümünde çeşitliliğe yer verilmemiştir.

3.2.7. Diğer Yapraklar

Ders kitapları yönetmeliğine göre “Diğer Yapraklar” aşağıdaki maddeler doğrultusunda hazırlanmalıdır:

1. Sayfaların yazı alanı dışında kalan alt, üst, sağ ve sol yanlarında en çok 20 mm boşluk bırakılır.

2. Kitaplarda konuyla ilgili resim, fotoğraf, grafik, şema, plan, harita gibi unsurlara ait olduğu sayfalarda yer verilir. Bunların konuyu desteklemesine, ilgi ve merak uyandırmasına, eğiticilik ve öğreticilik özelliğinin olmasına özen gösterilir.

3. Baskıların açık, renkli; içeriği ve anlatımının öğrenci düzeyine uygun, konu ile bağlantılı ve anlaşılır olması gerekir.

4. Türk Standartları Enstitüsü'nün TS 10220 numaralı standardına uyulur.

5. Dipnotlar sayfa altlarına verilir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının diğer yapılarıyla ilgili tespitler bu maddelere dayandırılarak yayınevlerine göre aşağıda verilmiştir:

Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Kitabın baskısı genel itibariyle açık ve net, seçilen yazı tipi seviye altı ve anlaşılır niteliktedir. Kitabın 18 ve 19. sayfalarında yanlış ciltlemeden dolayı görsel unsurun bir kısmı ciltlenen kısımda kalmış, görsel tam olarak görünmemektedir.

Ayrıca görsellerin, sayfanın tamamını kaplayacak şekilde verilmesi gözü yormakta sayfa düzenini bozmaktadır. Görsellerin, sayfa yapısına uygun olarak yerleştirilmemesi olumsuz bir nokta olarak görülmektedir (s.18-19).

Kitabın 44. sayfasında yer alan görsel özensizce yerleştirildiği için sayfa yapısını olumsuz etkilemiştir. Görsel, metnin sonuna yerleştirilmiş, sayfa boşluğunu doldurmak amacıyla kullanıldığı izlenimini vermekte, metinden kopuk durmakta, sayfa yapısını olumsuz etkilemektedir. Bu tür görsellerin okuduğunu anlamaya katkısı yok denecek kadar azdır. Görsellerin şekilsel açıdan da metin ve sayfa tasarımını olumsuz etkilediği görülmektedir.

Kitabın 52 ve 53. sayfalarında yer alan görseller renk ve çizgi açısından hem seviye altı hem de sayfa yapısı bakımından olumlu bir örnek değildir. Bu tür örneklerin daha ziyade 2 ya da 3. sınıflarda yer alması uygun olabilir.

Kitabın 62 ve 63. sayfalardaki görseller renklendirmeden dolayı bulanık olmuştur.

Görseller, metin-görsel ilişkisini kurma bakımından zayıf kalmıştır.

75. sayfada baskıdan dolayı sayfanın sağ tarafında leke bulunmaktadır.

88 ve 89. sayfalardaki görseller renklerin birbirine karışmasından dolayı oldukça kötü görünmektedir.

Ders kitaplarında görülen baskı hataları çocukların kitaptan soğumalarına neden olabilir. Bu nedenle baskı hataları sayfa yapısını bozmakta ve bir görselin devamıymış gibi görünmesi olumsuz etki bırakacağı düşünülmektedir.

Sayfalar uygun bir şekilde kesilmiş olup kapak ince bir kartondan, sayfalar da renkli basılmıştır.

Kitap kapağı ince bir kartondan seçildiği için, uzun süreli kullanıma elverişli değildir. Sayfa numaraları alt kısımda, sayfanın ortasında yer almaktadır. Kapak, sayfaları örtecek şekilde tasarlanmıştır.

Ders kitapları 13cmx17cm küçük boy, 16cmx24cm normal boy ve 19cmx27cm ise büyük boy olarak tanımlanmaktadır (Çalık, 2001: 8). Kitap 19,5cmx27,5cm ebadında olup 95 sayfadan yaklaşık 6 formadan oluşmaktadır. Kitabın standartlara göre hazırlandığını söylemek oldukça güçtür. Kitapta kaç forma olduğunu görmek mümkün değildir. Sayfalar forma değil, müstakil sayfalar halinde yapıştırıldığından dolayı sırt kısmı oldukça dayanaksız ve kullanışsız olmuştur.

Sayfa altı boşlukları kurallara uygun tasarlanmış, resimler ait olduğu sayfalarda yer almış, dipnot hiç kullanılmamıştır. Metin başlıkları, düz metinlerde kalın ve bir boşluk verilerek yazılmış, şiirlerde ise genel olarak başlıklar kalın ve büyük punto tercih edilmiş, boşluk verilmeden yazılmıştır.

Kitabın 61, 65 ve 69.sayfalarında, metin altlarında defter çizgileri şeklinde boşluklar bırakılmıştır. Bu boşlukların hangi amaçla bırakıldığına dair herhangi bir bilgi yoktur. Son sayfalar, kaynakça ve Türk Dünyası haritası verilerek tamamlanmıştır.

Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Kitabın baskısı açık ve net yapılmıştır. Yazı dışındaki boşluklar, alt ve üst 22mm, sağ ve sol 15 mm civarındadır. Alt ve üst boşluklar gereğinden fazla, sağ ve sol kısımda ise oldukça az boşluk bırakılmıştır. Özellikle sol taraftaki boşluğun az olması görsellerin yaklaşık 10 mm kadar kısmının cilde dâhil edilmesine neden olmuştur. Bundan dolayı konuyla ilgili verilen görsellerin okunabilirliği ve metni destekleyici özelliği olumsuz etkilenmiştir.

Kitap 19,3mmx27,2mm ebadında olup, sayfalar düzgün bir şekilde kesilmiş, 88 sayfa ve 5,5 formadan oluşmaktadır. Verilen bu ölçüler standartların üstündedir. Sayfalar yapıştırılarak ciltlenmiş, kolay parçalanabilmekte ve kullanışsız olmuştur.

Kitabın ilk sayfasından itibaren sayfaların etrafında farklı iki renk kullanılarak eskimiş sayfa görüntüsü verilmeye çalışılmıştır. Bu renkler metin görsellerinin yanlış yorumlanmasına neden olabilir.

Kitabın kapağı sayfaları kaplayacak şekilde kesilmiş, herhangi bir boşluk bulunmamaktadır. İçindekilerde verilen sayfa numaraları ile metinlerin bulunduğu numaralar tutarlı olmuştur. Görsel unsurların da ilgili olan metinde verildiği görülmüştür. Metin başlıkları büyük puntolarla görselden önce, sayfa numaraları alt kısımda ortada olacak şekilde verilmiştir.

Sayfa–metin oranı genel itibariyle gözetilmemiştir. Kitabın 52. sayfasındaki görsel dikey, aynı metnin devamındaki diğer sayfada ise yatay verilmiştir. 70 ve 71. sayfalarındaki görseller de orantısız yerleştirildiğinden dolayı olumsuz bir görüntü sergilemiştir. Sayfa yapısındaki oranlar estetik olmalıdır. Bu nedenle dikkat edilmesi gerekmektedir (Erkan, 1998: 83).

Kitabın sonundaki sayfalar kaynakça ve Türk Dünyası Haritasıyla sonlandırılmıştır.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Kitabın baskısı oldukça bulanık olmuştur. Seçilen yazı tipi altıncı sınıf öğrencilerinin seviyesine göre seçilmiştir.

Kitap 19,2mmx27,3mm ebadında olup 96 sayfa, 6 formadan oluşmuştur. Kitabın ebatları belirlenen ölçülerin üstündedir. Yapraklar yapıştırılarak ciltlenmiş, kaç tane forma olduğu belli olmamaktadır. Sayfa boşlukları olmadığından dolayı, sayfaların estetik görünüşü yok edilmiştir. Metinler, renkli bir zemine yerleştirilmiştir. Sayfaların tamamının renklendirilmesi metinlerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir.

Sayfaların kenar boşluklarının olmaması görsel unsurların da görüntü kaybına neden olmuştur. Sayfaların üst 18 mm, alt 24 mm, sağ 20 mm ve sol tarafında ise 15 mm boşluk bırakılmıştır. Sayfaların sağ tarafı dışında, diğer tarafların boşluk bırakma kurallarına uygun olmadığı belirlenmiştir.

Görsellerin baskı düzeninin iyi yapılmaması, sayfa yapılarını olumsuz etkilemiştir. Kitabın 22, 23, 24, 25, 26 ve 27. sayfalarındaki görsellerinin özentisiz baskısı gözü yorucu niteliktedir. Ayrıca görsellerin sayfanın tamamını kaplayacak şekilde verilmesi yazının arka plana itilmesine sebep olmuştur. Kitabın 38, 39, 40, 41 ve 42. sayfalarda yer alan görseller metni gölgede bırakmıştır. Kitabın 46.sayfasındaki görsel renklendirmeden dolayı oldukça bulanık olmuştur. Sayfanın birkaç renkle boyanmış olması çocukların zihinlerini karıştıracak düzeydir. Sayfa numaraları sayfanın sağ alt köşesine yazılmıştır.

Kapak, ince bir kartondan seçilmiş olup, düzgün kesilemediğinden dolayı sayfaları tam olarak kapatamamaktadır.

Metin başlıkları, kalın ve bir boşluk verilerek yazılmış büyük puntolar tercih edilmiştir. Kitabın 74, 75, 76 ve 77. sayfalarında, metin altlarında defter çizgileri şeklinde boşluklar bırakılmıştır. Bu boşlukların altında metinle ilgili sorulara yer verilmiştir. Kitabın son sayfasının ön yüzünde kaynakça ve arka yüzünde Türk Dünyası haritası verilerek tamamlanmıştır.

Koza Yayınları, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Kitabın üst 15 mm, alt 23 mm, sol 20 mm ve sağ taraftaki boşluk 10 mm olup kitap 19,5mmx27,5mm ebadındadır. Sayfa kenarlarındaki boşluklar ölçülere uymamaktadır.

Kitaptaki görsellerin bazıları sayfaların tamamını kaplamış (s.12), bazıları üçte ikisini (s.22), bazıları ise sütun halinde (s.28) verilmiştir.

Sayfalardaki görseller açık ve anlaşılır bir şekilde basılmıştır. Görseller, sayfa kenarlarında bırakılan boşluktan dolayı oldukça düzenli tasarlanmıştır.

Tema ile ilgili olan yapraklar, temanın adı ve görselini sayfayı kaplayacak şekilde verilmiştir. Sayfa numaraları sayfanın sağ alt köşesine alınmıştır.

Metin başlıkları, kalın ve metinle birlikte verilerek yazılmış, büyük puntolar tercih edilmiştir. Kitabın sonunda sayfanın ön yüzünde kaynakça, görsel kaynakça ve arka yüzünde Türk Dünyası haritası verilerek kitap tamamlanmıştır.

Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Kitap 19,2mmx27,3mm ebadında olup 96 sayfa 6 formadan oluşmaktadır. Sayfaların üst 20,3 mm, alt 20,3 mm, sol 20 mm ve sağ taraftaki boşluk 18 mm'dir. Kitabın ebadı ile sayfaların kenar boşlukları verilen ölçülere uymamaktadır.

Kitabın kapak baskısı açık, bazı görseller bulanık olmuştur. Seçilen yazı tipi seviyeye uygundur. Sayfalar yapıştırılarak ciltlenmiş, uzun süreli kullanıma dayanıklı olmayıp kolayca dağılacak niteliktedir. Kitabın 25, 65 ve 85. sayfalarındaki fotoğraflar baskıdan dolayı özgün görüntüsünden uzak kalmışlardır. Sayfalardaki görsellerin dağılımında herhangi bir düzen bulunmamaktadır. Kitabın 9, 10, 11, 12 ve 14. sayfalarındaki görseller sayfanın üçte ikisini; 15, 17, 21, 48 ve 60. sayfalarındaki görseller sayfanın üçte birini; 64, 65, 76, 77, 91 ve 92. sayfalarındaki görseller ise sayfanın tamamını kaplamıştır.

Sayfalar düzgün bir şekilde kesilmiş olup kapak ince bir kartondan yapılmış; kapak tasarımı seviyeye uygun değildir. Sayfa numaraları alt kısımda olup ortada yer almakta; kapak, sayfaları tam olarak kaplamamaktadır. Metin başlıkları kalın yazılmış, büyük punto tercih edilmiş, boşluk verilmeden yazılmıştır. Kitabın 50. sayfasında, metnin ortasında iki satır noktalar halinde boş bırakılmıştır. Bu boşlukların hangi amaçla bırakıldığına dair herhangi bir bilgi yoktur. Kitabın son sayfaları kaynakça ve Türk Dünyası haritası verilerek tamamlanmıştır.

İlköğretim altıncı sınıf ders Türkçe kitaplarının diğer yaprakların özelliklerine ait tespitlerden sonra konuyla ilgili şu değerlendirme yapılabilir: Ders kitapların sayfa yapısının öğrencilerin seviyesine uygun olduğu düşünülmektedir. Ders kitaplarındaki resimler sayfa yapısında oldukça fazla yer almış, metni ikinci plana itmiştir.

İncelenen ders kitaplarının sayfa kalitesinin yetersiz ve kullanışsız olduğu görülmüştür. Farklı yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarında ölçülere uyma konusunda birliktelik yoktur. Sayfa kenarları, istenen ölçüde olmayıp oldukça dağınık tasarlanmıştır. Sayfalarda kullanılan renk tonları kimi zaman seviyenin altına inerek amacından sapmıştır. Gereğinden fazla renk kullanımı metin bütünlüğünde kargaşa yaratmıştır. Sayfalarda görsel kullanmanın amacı çocuğun ilgisini okunacak metne çekmektir. Fakat sayfa yapılarının kurallarına uyulmadığından dolayı ders kitaplarında metin yerine görsel unsurlar ön plana çıkmıştır. Bunun yanında görsellerin sayfaya yerleştirirken, metin ve sayfa tasarımına dikkat edilmemesi metnin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir. Metinlerde kullanılan yazı puntoları, genel olarak seviyeye uygun olduğu görülmüş, metin başlıkları siyah ve büyük seçilmiştir. Ders kitaplarının ebatları verilen ölçülere göre tasarlanmamış; kapak düzeninde seviye dikkate alınmamış; buna bağlı olarak da kitapların uzun süreli kullanıma uygun olmadığı görülmüştür.

3.2.8. Ders kitaplarının Son Bölümünde Yer Alan Yaprakların Düzeni

Ders kitaplarının son bölümlerinde;

- *Alfabetik sözlük,*
- *Sınıf düzeyine uygun olan yararlanılan eserleri gösterir kaynakça,*
- *Türkiye Haritası,*
- *Türk Dünyası Haritası* bulunmalıdır.

“*Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği-Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller*”inde ders kitaplarının son sayfalarında yazar hakkında bilgi verilip verilmemesi konusunda herhangi bir bilgi olmamasına rağmen

incelenen yayınevlerinden biri metin yazarlarıyla ilgili kısa bilgilere yer vermiştir (Tablo-2). Bu nedenle çalışmada bu başlığa yer verilmiştir. Diğer başlıklar ise tablolar halinde verilmiştir.

Yazar Hakkında Bilgi

Ders kitaplarının son sayfalarında metin ya da kitap yazarları hakkında bir yayınevi dışında diğer yayınevleri yazar hakkında bir bilgiye yer vermemiştir.

Tablo-1: Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarının Sonlarında Yazar Hakkında Bilgi

Yayınevi	Yazar Hakkında Bilgi
1. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi	Yok
2.Evrensel İletişim Yayınları	Var
3. A Yayınları	Yok
4.Koza Yayınları	Yok
5.Özgün Matbaacılık	Yok

Millî Eğitim Bakanlığı, A Yayınları, Özgün Matbaacılık ve Koza Yayınlarına ait ders kitaplarına alınan metinlerin yazarları hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

Evrensel İletişim Yayınları ders kitabının metin yazarlar hakkındaki kısa bilgileri “Yazarlarımızı Tanıyalım” başlığı altında vermiştir. Evrensel İletişim Yayınlarının ders kitabında Nezihe Araz adlı yazara ait herhangi bir metin olmamasına rağmen yazar hakkında bilgi verilmiştir. Bu durum, olumsuz bir nokta olarak değerlendirilmektedir.

Alfabetik Sözlük

Yönetmelikte (Ek) ders kitaplarının sonlarında sözlük bulundurulması konusunda bilgi olmasına yayınevleri bu maddeyi göz ardı etmişlerdir.

Tablo-2: Ders Kitaplarında Sözlük

Yayınevi	Sözlük
1.Millî Eğitim Bakanlığı	Yok
2.Evrensel İletişim Yayınları	Yok
3. A Yayınları	Yok
4.Koza Yayınları	Yok
5.Özgün Matbaacılık	Yok

Dizin (İng. Index, Fr.: indeks, Alm.: Index) “Bir kitap içinde geçen kişi adları, yer adları, kavramlar, terimler vb. ile bir dergi cildinin yazar ve konularını eser sonunda veya müstakil bir kitap hâlinde, sınıflandırılmış olarak ve geçtiği sayfaları belirterek gösteren alfabetik liste” (TDK Türkçe Sözlük, 1995: 200). Dizin, sistemli çalışma, doğru düşünme ve araştırmaya yönlendirecek bir araçtır (Erdal, 1994: 14). İnceleme konusu olan Türkçe ders kitaplarının hiçbirinde dizin ve sözlük bulunmamaktadır. Bunun nedeni, ders kitaplarının arkasında yer alan sözlüklerin çocukların başka sözlüklere yönelmesini engellediği yönünde olmasıdır.

3.2.9. Sınıf veya Dönem Seviyesine Uygun Olan ve Yararlanılan Eserleri Gösterir Kaynakça

Kaynakça, bir çalışmanın oluşturulması sırasında başvuru ve araştırmacıların sürekli başvuracağı, kitap, makale, dergi ve diğer çalışmalarının isimlerinin sıralandığı, basım yeri, zamanı ve kaçınıcı basım olduğu yazılı listedir (Erdal, 1994: 13). Kaynakça yeni bir çalışma yapılmadan önce alan taraması yapılmasına ve alandan haberdar olunmasına yardımcı olan bir veri tabanıdır. İlköğretim öğrencileri buldukları dönem gereği birçok şeyi merak etmektedirler. Kitapların sonlarında yer alan kaynakça bölümü kısmen de olsa ilgili olan çocukların meraklarını giderebilir. Kaynakça, öğrencilerin araştırma ve öğrenme ilgilerini arttırabilir.

Ders kitaplarında kaynakçanın yer alması aynı zamanda, kitap yazarlarının kaç eserden faydalandığını göstermesi açısından da önemlidir. İlköğretim programlarının yeniden yapılandırılma çalışmalarının ışığında ders kitaplarında değişiklikler yapılmıştır. Bu yeniliklerle birlikte bazı kitapların sonunda hem görsel hem de yazılı eser kaynakçası olmak üzere iki tür kaynakça kullanılmıştır (Tablo-3). Bunun için kaynakça iki başlık altında incelenmiştir.

Tablo-3: Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarının Sonunda Yer Alan Yazılı Kaynakların Dağılımı

Yayınevi	Kaynak Sayısı
1.Millî Eğitim Bakanlığı	-
2.Evrensel İletişim Yayınları	21
3. A Yayınları	27
4.Koza Yayınları	35
5.Özgün Matbaacılık	56

Özgün Matbaacılık elli altı esere yer vermiştir. Kaynakça antoloji, derleme, seçki, dergi ve tek ya da daha fazla yazarlı kitaplardan oluşmaktadır.

Kaynakçada hangi metnin hangi eserden alındığına dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ders kitabındaki metni okuyan çocuk, ana metne ulaşması için metnin alındığı eserin tam künyesini bilmesi gerekir. Bunun için okuma parçasının alındığı eserin tam künyesi mutlaka verilmelidir. Kaynakçada bir ortaklık bulunmamaktadır.

Örnek verilecek olursa “La Fontaine Masalları, Türkçesi: Sabahattin Eyuboğlu, Cem Yayınevi, s.85-86, İstanbul, 1969. (Özgün Matbaacılık, 2007: 94)

Leo Buscaglia, Sevgili Babam, Çev.: Oya Alpar, İnkılap Kitabevi, s.113-121, İstanbul, 1991(Özgün Matbaacılık, 2007: 94)

Birinci örnekte çeviren için “Türkçesi” , ikinci örnekte ise “Çev.” kısaltılması kullanılmıştır. Bu farklılık çocukların kavram kargaşası yaşamalarına neden olabilir. Çeviri eserler için yazarın adının önüne çeviren ya da “çev.” kısaltılması getirilmektedir (Yazım Kılavuzu, 1996: 75).

A Yayınları yirmi yedi eserin kaynağına yer vermiştir. Kaynakçada yazım birliği bulunmamaktadır.

Örnek: Elçin, Prof. DR. Şükrü, Halk Edebiyatına Giriş, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara,1986.

Günay, Dr. Turgut, Balıkçı İle Yengeç, Kelile ve Dimne'den Seçilmiş Hikâyeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 271, Çocuk Kitapları Dizisi, Ankara,1986.

Yazım Kılavuzu'na göre doktor kelimesi “Dr.” şeklinde kısaltılmalıdır(Yazım Kılavuzu, 1996: 76). Fakat birinci örnekte DR şeklinde kısaltma yapılmıştır.

Eseri çeviren yazarı belirtmek için “Türkiye Türkçesine Aktaran” kavramı kullanılmıştır. Diğer kitaplar arasında ortak bir nokta bulunmamaktadır.

Evrensel İletişim Yayınları yirmi bir esere yer vermişken görsel kaynakçaya yer verilmemiş; görsel tasarımların kime ait olduğu belirtilmemiştir. Kaynakçada yazar soyadları büyük yazılmış ve eserler kaynakça kurallarına uygun verilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi ders kitabının sonunda kaynakçaya yer verilmemiştir. Okuma parçaları, yazarların hangi eserlerinden alındığı belli değildir. Kaynakça göz ardı edilmiş; bu da bir eksiklik olarak görülmektedir.

Yeni Öğretim Programı'na (İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2006) göre hazırlanan kitaplarda “Görsellik”, “Görsel Sunu” ve “Görsel Okuma” kavramlarına yer verilmektedir. Yayınevlerine göre görsel kaynakça bakımından karşılaştırma yapıldığında aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır (Tablo-4).

Tablo-4: Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarının Sonunda Yer Alan Kaynakçada Görsel Kaynakların Dağılımı

Yayınevi	Kaynak Sayısı
1.Millî Eğitim Bakanlığı	-
2.Evrensel İletişim Yayınları	-
3. A Yayınları	-
4.Koza Yayınları	17
5.Özgün Matbaacılık	-

Ders kitabının sonunda eser kaynakçasının yanında görsellikle ilgili kaynakçanın da olması yararlı olacağı düşünülmektedir. Kitaplara alınan görsel unsurların kime ait olduğu, nerede yayınlandığı ve hangi eserinden alındığı belirtilmesi çocukların esere kısa zamanda ulaşmasını sağlayacaktır.

Koza Yayınları kaynakça için iki ayrı başlık kullanmıştır. Birincisi yazılı eser, ikincisi ise görsel eser kaynakçasıdır. Yazılı eser sayısı on sekiz, görsel eser sayısı ise on yedidir. Toplamda otuz beş esere yer verilmiştir. Kaynakçada hangi metnin hangi eserden alındığı yazılmıştır. Bu yaklaşım diğer yayınevlerinde olmadığı için oldukça önemli bir farktır. Koza Yayınları dışındaki yayınevleri görsel kaynakça ile ilgili herhangi bir açıklama ve esere yer vermemiştir.

Kaynakçalarda yazım birliğinin olmadığı görülmüştür. Kitap sonlarında kaynak gösterimlerinde farklılık bulunmaktadır. Kaynak gösterimindeki farklılık, doğruyu

bulma ve öğrenme konusunda olumsuzluklar oluşturabilir. Kitap yazma ölçütlerine tüm yayınevlerinin uyması gerekmektedir.

Türk Dünyası Haritası

Kitap inceleme yönetmeliğinde harita ile ilgili şu açıklamaya yer verilmiştir: *Türk Dünyası haritası; Türkçe, Sosyal Bilgiler, Millî Tarih, Millî Coğrafya, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Dili, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Lehçeleri, Tarih, Genel Türk Tarihi, Osmanlı Tarihi kitaplarının sonuna Türkiye haritasından sonra gelmek üzere bulunur.*

Tablo-5: Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarının Sonunda Yer Alan Türk Dünyası Haritası

Yayınevi	Harita
1.Millî Eğitim Bakanlığı	Var
2.Evrensel İletişim Yayınları	Var
3. A Yayınları	Var
4.Koza Yayınları	Var
5.Özgün Matbaacılık	Var

Ders kitaplarının sonunda yer alan haritalar öğrencilerin başta yaşadığı ülkenin sınırlarını bilmeleri bakımından önemli bir araçtır. Bunun yanında ülkenin komşularını öğrenmeleri haritalar yoluyla daha çabuk olmaktadır.

Bütün altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının son sayfasında “Türk Dünyası Haritası” başlığı adı altında Türk dünyasının yayıldığı alanlar verilmiştir. Öğrencilerin Türk dilinin konuşulduğu alanları öğrenmeleri, kendi dillerinin dünyadaki yaygınlığını görmeleri açısından yararlı olabilir. Bu anlamda ders kitaplarının sonlarında haritaların yer alması olumlu bir yaklaşımdır.

“*Talebinin gözünün önünde, mesela Türkçenin nerelerde konuşulduğu, Dede Korkut hikâyelerinin nerelerde teşekkül ettiğini, divan şairlerinin nerelerde doğup yaşadıklarını, Yunus Emre'nin seyahat ettiği yerleri, Mevlana'nın nerede doğup Konya'ya nasıl geldiğini, Karacaoğlan'ın dolaştığı yerler*” (Erdal, 1994: 19) gibi ünlü yazar ya da şairlere özgü haritalara da yer verilebilir. Bu nedenle, Türkçe ders kitaplarının sonlarında eserlerinden faydalanılan yazarların doğduğu, eğitim gördüğü, yaşamıyorsa mezarının bulunduğu ve yaşıyorsa yaşadığı yeri gösteren haritaların konması öğrencilerin ilgisini çekeceği düşünülmektedir.

Kitaplarda Metin Kısımlarının Başlıklar Dışında Kalan Harf ve Rakam Büyüklükleri

Ders kitaplarında farklı yazı tipi ve puntoları kullanılmıştır (Tablo-6).

Tablo-6: Yayınevlerine Göre Yazı Tipi ve Yazı Puntoları Tablosu

Yayınevi	Yazı Tipi	Yazı Puntosu
1.Millî Eğitim Bakanlığı	Helvetica	12
2.Evrensel İletişim Yayınları	Palatino-roman	11
3. A Yayınları	Helvetica	10
4.Koza Yayınları	Times New Roman	10
5.Özgün Matbaacılık	Helvetica-Türk	10

Ders kitapları yönergesinde altıncı sınıflarda yazı puntosunun 10 olması gerektiği belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı “Halvetice” yazı tipi, metin yazıları 12 punto; Evrensel İletişim Yayınları “Palatino-roman” yazı tipi, metin yazıları 11 punto; A Yayınları “Halvetice” yazı tipi, metin yazıları 10 punto; Koza Yayınları “Times New Roman” yazı tipi, metin yazıları 10 punto, Özgün Matbaacılık Yayınları “Halvetice-Türk” yazı tipi ve metin yazıları 10 puntodur.

Yayınevlerinin kullandıkları yazı tipleri en sık kullanılan yazı tipi örnekleridir; fakat iki yayınevinin seçtiği yazı puntosu öğrencilerin seviyelerine göre oldukça büyük olduğu, diğer yayınevlerinin ise belirtilen ölçülere göre punto seçmişlerdir. Yazı tipi ve yazı puntoları metinlerin okunabilirliğini etkileyen faktörler arasındadır.

Son sayfalara ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Ders kitaplarına alınan metinlerin yazarları hakkında bilgi verilmesi oldukça önemli bir konudur. Yazarların çocuklara örnek olmaları ve çocukların yazarların hayatlarını merak etmeleri, başarılı olmalarını sağlayan motive edici bir etken olabilir. Çocukların, sevdikleri metnin yazarı hakkında bilgi sahibi olmaları, okuduğunu anlamayı doğrudan etkileyebilir; fakat çocuğun, yazarı yazmaya iten sebepleri bilmesi yazar olma yolunda örnek oluşturabilir. İncelenen kitapların sadece birinde yazar hakkında kısa bilgiye yer verilmiştir. Bu verilen bilgi de yetersiz kalmıştır.

Örnek:

Hüseyin Cahit Yalçın (1874-1957) Balıkesir’de doğdu. Romanlar, küçük öyküler,

mensur şiirler yazmıştır. Başlıca eserleri: Nadide(Öykü), Hayal İçinde(Roman), Niçin Aldatırlarmış(Öykü).

Hüseyin Cahit Yalçın'ın ne zaman, nasıl yazar olduğu ve hangi eseriyle ünlü olduğu konusuna hiç değinilmemiştir. Yazara ait bir resim ya da fotoğrafa yer verilmemiştir. Çocukların ilgilerini çekecek olan bu görsellerin yokluğu kitabın eksiklerinden biridir. Ayrıca verilen bilgi Yalçın'ın sıradan bir insanmış gibi bir izlenim uyandırmaktadır. Bu kısa bilgiyi okuyan bir çocuğun metni merak etmesi, yazara hayranlık duyması oldukça güçtür. Çocuğun ilgisini çekecek herhangi bir ayrıntıya yer verilmemiştir. Oysa çocukların okumaya yönlendiren en önemli etkenlerden biri yazarların hayatını ele alan biyografilerdir. O halde *“Yazar hakkında bir bilgi yazılırken; o kimsenin doğum tarihi, memleketi; yetişme, öğrenim, iş hayatı, kişiliği, hizmetleri, etkisi, eserleri hakkında bilgi, ününü haklı kılan nedenler yerli yerinde yazılmalıdır”* (Karaalioğlu, 297).

3.3. Ders Kitaplarındaki Görsel Tasarım

Görselleştirme, bir metinde geçen olay, olgu ya da düşüncelerin illüstrasyon, grafik, kroki, çizim, fotoğraf gibi görsellerin yardımıyla anlatılmasıdır. Ders kitaplarında görsel unsurlarının kullanmanın amacı okunan metnin çabuk kavranmasını sağlamak, estetik değerleri kazandırmak ve yorumlama becerisini kazandırmaktır (İşcan, 2004: 84). Bu bakımdan görsel, okunan metni açıklamalı, zenginleştirmeli ve sahneleri canlandırmalıdır. Çocuğun çevresiyle iletişim kurma ve farklı yaşantılara katılma; çocuğun estetik zevkinin gelişimine yardımcı olmalıdır (İşcan, 2001: 86).

Görselleştirmede kullanılan her unsur çocuğun dünyasına birtakım etkiler bırakabilmektedir. Çocukların duygu ve düşünce dünyaları, büyüklerin dünyalarından çok farklıdır.

Çocuklara yönelik yapılacak resimlemeler, çocukları okuma sayfasına yönlendirecek ve çocuğun algısını arttırmada ön ayak olmalıdır. Sayfa yapısı gerektiği gibi tasarlanırsa öğrencinin kavrama gücüne yardımcı olabilir (Kaptan ve Kaptan, 2004: 3).

Çocuklar için yazılan ve çizilenler, en mükemmel sanat formunda olmalıdır. Çocuklar için yazmak da çizmek de çok ayrı bir sanattır ve farklı bir anlayış gerektirir. Gelişme evresinde olan bireylerde özgüveni ve beğeniyi geliştirmek çok önemlidir. Bir ders kitabının metinleri hazırladıktan sonra, grafik tasarım süreci teknik bilgilere dayanan artistik bir proje ile başlar. Projeyi hazırlayan sanatçı, kitabın teknik kapağını, kâğıdını, cildini, tipografisini, karakterini, puntosunu, satır aralarını, illüstrasyonlarını, renklerini, baskı tekniğini, kitapla ilgili her türlü detayı birlikte düşünmek ve değerlendirmek zorundadır. Bir ders kitabı mimari bir yapı gibi ele alınmalıdır (Erkmen, 1996: 37-38). Bu yapıların bir araya gelmesi, bir ders kitabını güçlü kılan unsurları oluşturmaktadır. Sayfa, metin ve görsel unsurların oluşturduğu düzen ise görsel düzendir (Polat, 1991: 31). Bu yüzden metinlerin anlaşılmasını destekleyen ve konunun ilginç hale gelmesini sağlayan, öğrencinin ilgisini metne çeken görsellerdir. Görsel seçimi ve görselin sayfadaki düzeni ders kitabının başarısını arttıran ya da azaltan bir faktör konumundadır.

Metinleri tekdüzelikten kurtaran ve okuma etkinliğini eğlenceli hale getiren şey metin görselleridir. Öz'e göre görsellik artık çağdaş ders kitaplarında, yazının ayrılmaz bir parçası olmuştur (Akt. Dağtekin, 2004: 118; Karakuş, 1996: 189). Resimler süsleyici ya da sayfa boşluklarını doldurucu bir nesne olmaktan çıkmış; yazı kadar etkin bir duruma gelmiştir.

Nitelikli bir ders kitabında görsel unsurlara yer verilmelidir. Ders kitaplarındaki görsel tasarım, konuların kolay öğrenilmesi için çocukların ilgi, yaş ve seviyesine göre konuyu açıklayıcı ve destekleyici tablo, şekil, grafik, resim ve fotoğraf gibi unsurlarla desteklenmelidir (Coşkun, 1996: 66). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki görsel unsurlar “Ders Kitaplarında Yer Alan Tablo, Grafik ve Şemalar” ve “Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarında Yer Alan Resim ve Fotoğraflar” adı altında incelenmiştir.

3.3.1. Ders Kitaplarında Yer Alan Tablo, Grafik ve Şemalar

Ders kitabı yönetmeliğinde “Ders kitaplarında gerekli olabilecek şekil, grafik, şablon, harita, plan, levha, fotoğraf gibi öğretime yardımcı unsurlara” yer

verilmelidir denilmektedir. Ayrıca görseller şu sorulara da yanıt verebilecek nitelikte olmalıdır:

- Tablo ya da şema numaralandırılmış mı?
- Tablo ya da şemanın başlıkları uygun mu?
- Tablo ya da şema uygun yere konulmuş mudur?
- Tablo ya da şema seviyeye uygun mu?
- Tablolarda okumayı bozan farklı büyüklükte yazılar var mı?
- Tabloların yazı ve çizgilerinin kalınlığı aynı mı?
- Tablolar renkli düzenlenmiş mi?
- Renk seçimi uygun mu?
- Tablo ya da şemaların boyutları uygun mu?
- Tablo ya da şemalar açık ve anlaşılır özellikte mi? (Çalık, 2001: 7-8) soruları doğru bir seçim için yardımcı olabilir. Ders kitapları bu sorular ışığında incelenmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Ders kitabında tablo ve grafiklere yer verilmemiştir. Kitabın tema sayfalarında sadece şema kullanılmıştır. Tema sayfası açık maviyle kaplanmış; şema, sayfanın sağ alt köşesinde yer almaktadır. Şemada temanın sırası, adı ve temayla ilgili metinler sayfa sırasına göre alt alta gelecek şekilde sıralanmıştır.

Ders kitabının tema sayfasında şema numaralandırılmış, temaya uygun şema başlıkları yazılmış, şemadaki yazıların her bir basamağı farklı puntoyla yazılmış olup şema numarası 53, tema yazısı 40, tema adı 16 ve tema metinleri 12 puntoyla harflerle yazılmıştır. Renk seçimi seviyeye uygun seçilmiştir. Şemaların boyutları seviyeye uygun olup şemalar açık ve anlaşılır özellikte olmuştur.

Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Kitapta tablo ve grafik kullanılmamıştır. Ders kitabının tema sayfalarında temanın sırası, adı, metin ve metin yazarları ve metinlerin ilk sayfaları görselleriyle birlikte sıralanmıştır. Tema sayfasının tamamı seviyeye uygun bir şekilde kullanılmıştır. Sayfa zemini beyaz olarak seçilmiştir.

Ders kitabının tema sayfasında şema numaralandırılmış, temaya uygun şema başlığı yazılmış, şemadaki yazılar farklı punto ve renkte kullanılmıştır. Tema, tema adı ve metin adı sarı, görsellerle birlikte verilen metin adları kırmızı, metin yazarları beyaz renkle yazılmıştır. Şemada bulunan her başlık farklı puntoyla yazılmış olup şema numarası 32, tema yazısı 32, tema adı 16 ve tema metinleri 11 puntoyla büyük karakterlerle yazılmıştır. Renk seçimi seviyeye uygun seçilmiştir. Şemaların boyutları seviyeye uygun olup şemalar açık ve anlaşılır özellikte olmuştur.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Ders kitabının tema sayfasında “Organizasyon Şeması” başlığı altında bir şema yer almaktadır. İlk temada temayla ilgili bölümler tanıtılmıştır. Tema adı, tema numarası, temada yer alan metinlerin adları, metinlerin sayfa numaraları ve metinlerle ilgili görseller şemada aşağıya doğru ok çıkartılarak gösterilmiştir. Tema sayfasında mavinin tonları kullanılmıştır. Şemadaki yazıların her bir basamağı farklı puntoyla yazılmış olup şema numarası 29, tema yazısı 11, tema adı 19 ve tema metinleri 10 puntoyla büyük harflerle yazılmıştır. Şemaların boyutları seviyeye uygun olup şemalar açık ve anlaşılır özellikte olmuştur. Her temada farklı renk kullanılmıştır.

Koza Yayınları, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Ders kitabının 8. sayfasında “Kitabınızda ne, nedir?” başlığı altında metni tanıtan bir sayfaya yer verilmiştir. Sayfada şu alt başlıklar bulunmaktadır: Metinle ilgili görseller, metnin adı, işlenecek metin, tema rengi ve sayfa numarası ve metnin yazarı veya şairi başlıkları konuşma baloncukları kullanılarak sayfada gösterilmiştir.

Ders kitabında tablo ve grafiklere yer verilmemiştir. Kitabın tema ve tema metinleri adı altında iki sayfada şema kullanılmıştır. Temanın ilk sayfasında temaya ait genel bir görsel ve adı, ikinci sayfada ise sayfanın sağ üst köşede temanın amblemi ile

amblemin yanına tema sırası, adı ve metinlerin başlığı verilmiştir. Metinlerin başlığı altında metinle görsel birlikte verilmiş; metin adı ve yazarı altına yazılmıştır.

Ders kitabının tema sayfasında şema numaralandırılmış, temaya uygun şema başlıkları yazılmış, şemadaki yazıların her bir basamağı farklı puntoyla yazılmış olup şema numarası 21, tema yazısı 21, tema adı 21 ve metin başlığı 13 puntoyla büyük harflerle yazılmıştır. Renk seçimi her temaya göre ayrı, şema boyutları seviyeye uygun olup şemalar açık ve anlaşılır bir şekilde verilmiştir.

Özgün Matbaacılık, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Kitabın tema sayfalarında, metinle ilgili görseller, metnin adı ve yazarı üçgen şeklinde verilmiştir. Şemada görsel unsurlar ön plana çıkartılmıştır. Temayla ilgili tablo ve grafiklere yer verilmemiştir.

Ders kitabının tema sayfasında şema numaralandırılmış, temaya uygun şema başlıkları yazılmış, şemadaki yazılar farklı puntoyla yazılmış olup şema numarası 13, tema yazısı 13, tema adı 11 ve tema metinleri 10 puntoyla büyük harflerle yazılmıştır.

Her temada farklı renk kullanılmıştır. Renkler çocukların ilgisini çekecek nitelikte olmuştur. Tema şemalarında metin görsellerinin boyutları seviyeye uygun, açık ve anlaşılır özellikte olmuştur.

Yapılan inceleme sonucunda ders kitaplarında yer alan tablo, grafik ve şemalara ilişkin şu değerlendirmeler yapılabilir: İlköğretime yönelik hazırlanan ders kitaplarında tablo, grafik ve şemalara yer verilmesi, anlamlı öğrenme için öğrencilere katkı sağlayacağı kuşkusuzdur. Ders kitaplarındaki bilgileri gelişigüzel sıralamak yerine seviyeye göre ayarlanmış bir tabloda vermek daha verimli ve etkileyici olabilir.

Geleneksel öğretimdeki anlatım yaklaşımıyla bilgilerin verilmeye çalışması bir süre sonra bıkkınlık yaratacağı açıktır. Oyun çağında bulunan çocuklara bilgilerin somutlaştırılarak verilmesinde tablo ve grafiklerden yararlanılması gerekir (Ceyhan ve Yiğit, 2004: 104). Bu araçlarla bilgilerin açık hale getirilmesi,

anlaşılabilirliği kolaylaştırması, akılda kalıcılığı sağlaması ve en önemlisi de bilgilerin öğrenilmesinden çocukların zevk almasıdır.

İncelenen ders kitaplarında tablo ve şekillere yer verilmediği görülmüştür. Bunun yerine şemalar kullanılmıştır. Kitaplarda tablo ve grafik okuma alışkanlığı kazandıracak metinlerin olmaması bir eksiklik olarak düşünülmektedir. Ders kitaplarında tablo ve grafiklerin yer alması çocukların okudukları ya da inceledikleri tablolardan hareketle yorum yapmaları sağlanabilir, bu da ezber bilgilerden çok, var olan bilgiden hareketle yeni fikirlerin üretilmesine yardımcı olabilir.

Ders kitaplarında çeşitliliği sağlayıcı unsurların başında görsel unsurlar gelmektedir. Bu görseller sadece resim ya da fotoğrafla sınırlandırılmamalıdır. Bunun yanında tablo, grafik, diyagram ve şema gibi şekillerin ders kitaplarında bulunması gerekmektedir. Çağdaş ve nitelikli bir ders kitabı, olabildiğince fazla duyuya seslenmeli ve bu yönde tasarlanmalıdır.

3.2.2.Yayınevlerine Göre Ders Kitaplarında Yer Alan Resim ve Fotoğraflar

Bakanlık tarafından hazırlanan kitap inceleme ölçütleri arasında “Görsel Düzen” ile ilgili şu açıklamalara yer verilmiştir. *Konuların öğrenciler tarafından daha iyi öğrenilebilmesi için açıklayıcı, tamamlayıcı ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı unsurlara yer verilip verilmediğine, öğretime yardımcı unsurların, öğrencilerin gelişim basamaklarına ve konulara uygun olup olmadığı, öğretime yardımcı unsurların, estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olup olmadığı, istatistikî verilerin en son bilgileri yansıtmayı yansıtmadığı, öğretime yardımcı unsurların, kitaba ilgi çekicilik katıp katmadığına (Renklerde gerçekçilik, estetik sayfa düzenleme, iyi algılama için büyüklük, ilişkisiz ayrıntılardan kaçınma) bakılmalıdır.*

Ders kitaplarındaki görsel düzen, içeriği tamamlayan bir unsurdur. İlköğretim çağındaki çocuklar için görsellik metinden önce gelmektedir. Bu yüzden bir görselin (resim, fotoğraf) görsel olabilmesi için taşıması gereken nitelikleri vardır: *sadelik, denge, açıklık, hareket ve sürekliliktir* (Erdal ve Yiğit, 2004: 102-103).

Öğretim amaçlı kullanılan resimlerin bu özellikleri barındırması gerekmektedir. Bu unsurların bir araya gelmesiyle görsel unsurlar anlam kazanmaktadır. Yukarıdaki beş ana unsuru taşıyan görseller eğer kitaplarda kullanılacaksa aşağıdaki özellikleri de taşımalıdır:

1. *Her fotoğraf ayrı ve bağımsız bir düşünceyi yansıtmalıdır.*
2. *Herhangi bir işin nasıl yapıldığını gerçek yönleriyle göstermek için iş ortamında çekilen fotoğraf kullanılmalı ancak işi yapan kişi objektife bakmamalıdır.*
3. *Kitaplardaki resimler net olmalı, donuk ve silik olmamalıdır.*
4. *Kitapta yer alan resimler, özgün bakış açılarını yansıtmalı, gereksiz ayrıntılar olmamalıdır.*
5. *Öğretici amaçlı resimlerde, ana düşünce ön planda olmalı ve önemsiz konular arka planda kalmalıdır.*
6. *Çevre ile ilgili etkinlikleri yansıtan fotoğraflar doğal olmalıdır. Gerçek dışı yapay fotoğraflar inandırıcı olamaz (Erdal ve Yiğit, 2004: 103-104).*
7. Görsellerde renk uyumu olmalı (Gökaydın, 1996: 34),
8. Görseller, toplumun değer ve düzeyine,
9. Görseller, çocuğun seviyesine,
10. Görseller, konuya uygun olmalı,
11. Görseller, metni destekler nitelikte olmalı,
12. Görsellerde bir derinlik olmalı,
13. Görsellerin renklendirilmesi çocuğa uygun olmalı,
14. Görseller sayfalarda orantılı olmalı,

15. Görseller, verilen konuların kavratılmasına yardımcı olacak nitelikte olmalı,

16. Görsel, seslendiği kitlenin ilgisini çekebilmeli,

17. Görsellerin altında görsele ilişkin bir açıklama olmalı,

18. Görseller, kitap ve metin içinde doğru yerleştirilmelidir (Çalık, 2001: 8-9).

Ders kitaplarına alınan illüstrasyonların özenle seçilmesi ve amaca hizmet etmesi gerekir. İllüstrasyonlar, fotoğraflara göre çocukları daha fazla etkilemektedir. Çocukların masalımsı özellikleri içeren unsurlarla donatılmış görsellere ilgileri, diğer görsellere nazaran daha fazladır. Bunun için illüstrasyonların taşıması gereken özellikler olmalıdır:

1. Çizgi resimler sade ve basit olmalıdır.

2. Çizgi resim kapsamında yer alan karikatürlerin kullanımına dikkat edilmelidir. Özellikle mizah öğesi taşıyan karikatürleri herkes aynı hoşgörü ile karşılamaz.

3. İnsan ve hayvan resimlerinde dinamizm ve canlılık belirtilmeli, hareket ve canlılık öğelerine yer verilmelidir. Donuk ifadeler çizgi resimlerin çekiciliğini kaybetmesine yol açar.

4. Başka resimlerden alınan resimler dipnot şeklinde belirtilmelidir (Erdal ve Yiğit, 2004: 103-104). Kitaplarda yer alan görseller bu bilgiler doğrultusunda incelenmiştir.

Tablo-7: Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller

Sıra No	Metin Adı	Sayfa No	Kullanılan Görsel
1	Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	10	Metnin her sayfasında birer resim yer verilmiş olup tüm metin boyunca 8 ayrı renkli görsel kullanılmıştır.
2	Okuma Üstüne	18	Metinde 7 ayrı renkli fotoğraf kullanılmıştır.
3	En İyi Arkadaş	22	Metinde 6 ayrı renkli resim kullanılmıştır.
4.	Atatürk ve Onun Büyük Eseri	32	Metinde 11 görsele yer verilmiş; 3'ü resim, 8'i fotoğraftır.
5	Atatürk'ten Anılar	38	Metinde 4 görsel olup, 2 siyah beyaz, bir renkli fotoğraf ile illüstrasyona yer verilmiştir.
6	Kadının Siyasi ve Sosyal Haklarını Kazanması	41	Metinde 7 siyah beyaz fotoğraf kullanılmıştır.
7	Atatürk ve Tarihimiz	42	Metinde 1 Türkiye haritası içinde Atatürk ile ilgili 14 görsele yer verilmiş, bunlardan 1'i resim, diğerleri fotoğaftır. Metnin diğer sayfasında 1 illüstrasyona yer verilmiştir. Metinle ilgili 15 görsel kullanılmıştır.
8	Ömür Boyu Mutluluk	48	Metinde 8 görsel olup 7 fotoğraf ile 1 resim yer verilmiştir.
9	Meşe ile Saz	52	Metin iki sayfada olup resim iki sayfayı kaplayacak şekilde tasarlanmıştır.
10	Çocuk ve Resim	54	Metin 1 resim oluşmuş, iki sayfaya bir resim gelecek şekilde tasarlanmıştır.
11	Bir Mektup	58	Metinde mektup türünden dolayı sayfa estetik hale getirilmiş, küçük çizgi resme yer verilmiştir.
12	İstanbul Liseli Küçük Hasan	61	Metinde 7 görsel olup tümü çizgi resimlerden oluşmuştur.
13	Bayrak	70	Metinde karşılıklı iki sayfada alt ve üst sayfalarda 2 çizgi görsele yer verilmiştir.
14	Beypazarı	74	Metinde 7 görsel olup tümü fotoğraflardan oluşmuştur.
15	Anadolu'da Bahar	78	Metinde iki sayfaya bir resim kullanılmıştır.
16	Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek	80	Metin 2 çizgi resimden oluşmuştur.
17	Mavisini Yitirmiş Olmak	84	Metin 3 çizgi resimden oluşmuştur.
18	Kırkikindiler	88	Metin görseli 2 fotoğraftan oluşmaktadır.
19	Cennet Göller Tek Tek Yok Oluyor	92	Metin görseli 7 farklı fotoğrafla desteklenmiştir.

Ders kitabında yer alan görseller sayfa düzenini bozacak nitelikte yerleştirilmiştir. Kitabın 20. sayfasındaki görsel, iki sayfanın ciltlenen yerine denk geldiği için sayfa düzeni-metin bütünlüğünü bozmuş, orantısız olmuştur. Aynı metne ait fotoğraflar farklı sayfalarda ve farklı boyutlarda verildiği için görsel-sayfa düzeni açısından bir eksiklik olarak görülmektedir.

Kitabın 22 ve 28. sayfalarda yer alan resimlerde kullanılan renkler belirsiz olup estetikten uzak kalmış; 32, 33, 34 ve 35. sayfalarda yer alan fotoğraflar sayfalara farklı büyüklükte yerleştirildiği için hem metin hem de sayfa düzenini bozmuştur. 38 ve 39. sayfadaki fotoğraflar sayfa yapısına uygun olmayıp özensizce yerleştirilmiştir.

Kitabın 41. sayfasına alınan görseller sayıca fazla, sayfanın alt kısmına yığılmış bir şekilde, siyah beyaz olduğu için de görseller birbirine karışmıştır. Görseller özentisizce yerleştirilmiş, canlılık ve netlikten uzak kalmış, resim-sayfa düzeni arasında herhangi bir oran gözetilmemiştir.

Kitabın 42. sayfasında yer alan metinle ilgili herhangi bir görsel olmayıp metnin devamındaki sayfada bir Türkiye Haritası'nın içine on beş görsel yerleştirilmiştir. Görseller oldukça küçük ve bulanık olmuştur. 44. sayfada yer alan görsel ise metinle bir ilgisi yokmuş gibi bir izlenim vermektedir. 48 ve 49. sayfada yer alan görseller sayfaya rastgele yerleştirilmiş; metin arka planda kalmış, görseller ön plana çıkmıştır.

Kitabın 52 ve 53. sayfasında yer alan resim, birinci sınıfta okuyan öğrencilerin ders kitaplarında yer alan görsellerden farksız görünmekte; 62, 67 ve 68. sayfadaki görseller oldukça bulanık ve renkler netlikten uzak kalmıştır. 70 ve 71. sayfalardaki görseller sayfanın tamamını kaplamış, görseller metnin önüne geçmiştir.

İki sayfada da kullanılan ortak görsellerde ciltlemeden dolayı oldukça biçimsiz bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Kitabın 74 ve 75. sayfasında yer alan resim sayfanın tamamını kaplamış, bir kısmı diğer sayfaya geçmiştir. Metin ikinci sayfada verilmiştir. Bu fotoğraf kitabın ders kitabı değil, resim kitabı olduğu izlenimini vermektedir. Sayfanın üst tarafının yaklaşık üçte ikisi bir fotoğraf, alt kısımda ise iki fotoğraf karesi yer almaktadır. Kitabın 76, 77 ve 80. sayfasındaki görseller orantısız bir şekilde verilmiştir. Kitabın ortasına alınan görsel, sayfa yapısını olumsuz etkilemiştir. 88 ve 89. sayfalar tamamen maviyle renklendirildiği için oldukça boğucu görünmektedir.

Tablo-8: Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller

Sıra No	Metin Adı	Sayfa No	Kullanılan Görsel
1	İlk Çocukluk	9	6 resim kullanılmıştır.
2	Bestami Yazgan	14	4 resim kullanılmıştır.
3	Canım Kitap	18	4 resim kullanılmıştır.
4	Gazi'yi Karşılıdım	21	3 resim kullanılmıştır.
5	Hayatım	24	6 siyah beyaz fotoğraf kullanılmıştır.
6	Atatürk ve Hayatım	30	1 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
7	Vatandaş Olma Bilinci	32	4 resim kullanılmıştır.
8	Canberra(Kanberra)	37	6 resim kullanılmıştır.
9	Ben Ali Sami Yen Stadı	43	1 siyah beyaz fotoğraf, 4 resim kullanılmıştır.
10	Kelebek İle Kar Tanesi	47	2 resim kullanılmıştır.
11	Türkçe Benim	50	1 resim kullanılmıştır.
12	Bayrak İçin Can Veren Yiğit	51	4 resim kullanılmıştır.
13	Kâzım Karabekir'in Çocukları	56	6 resim kullanılmıştır.
14	Misafir	61	6 resim kullanılmıştır.
15	Cimri'nin Kuşkusu	67	Metin 1 resimle desteklenmiştir.
16	Ağrı Dağı İle Ala Dağı'nın Kavgası	70	2 resim kullanılmıştır.
17	Yeşilyurt	73	1 resim kullanılmıştır.
18	Ankara Çiğdemi	79	5 resim kullanılmıştır.
19	Rüzgâr	84	1 resim kullanılmıştır.

Kitabın genelinde 68 görsele yer verilmiştir. Bunlardan 60'ı resim, 8'i fotoğraftır. Fotoğraf ve resimler dikdörtgen şeklinde tasarlanmış ve bir kısmı metin üstü, bir kısmı ise metin altında verilmiştir.

Kitabın 10. sayfasında metin altı verilen görseller orantısız olduğu için sayfa ile metin arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemiştir. Metin altı ya da metin üstü görseller metinden daha fazla yer kaplamıştır (s.12). 14, 15, 16 ve 17. sayfalarda yer alan görseller boyut bakımından sayfa yapısına uygun olmamıştır. 24, 25, 26, 27, 28 ve 29. sayfada yer alan görseller siyah beyaz olup kötü baskıdan dolayı özgün yapılarından uzaklaşmışlardır. Kitabın 30. sayfasındaki renkli fotoğraf, gözü yoracak nitelik olup, sayfa yapısını olumsuz etkilemiştir. 52. sayfadaki görsel, sayfanın sol alt köşesine metnin bütünlüğünü bozacak şekilde yerleştirilmiştir. 56 ve 57. sayfadaki görsellerdeki boyutlar, büyüklük ve küçüklük açısından zıtlık oluşturmuştur. 70 ve 71. sayfadaki görsellerin sayfaya yerleştirilme biçimi ve boyutu orantısız olmuştur.

Kitabın 47, 48, 50 ve 84. sayfasındaki görseller tam sayfayı kaplayacak şekilde tasarlanmıştır.

Tablo-9: A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller

Sıra Nu.	Metin Adı	Sayfa Nu.	Kullanılan Görsel
1	Uçurtma	10	1 fotoğraf kullanılmıştır.
2	Şakacı Bulut	11	3 resim kullanılmıştır.
3	Kim Bu Harflerin Arasında Dolanıp Duran Tilki	14	1 resim kullanılmıştır.
4	Sayıların Macerası	15	1 resim kullanılmıştır.
5	Atatürk: Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu	18	5 siyah beyaz fotoğrafa yer verilmiştir
6	Atatürk'ün Kültür ve Sanat Anlayışı	23	6 renkli fotoğraf kullanılmıştır
7	Atatürk ve Köylü	27	1 siyah beyaz fotoğrafa yer verilmiştir.
8	Atatürk ve Tarihimiz	28	3 büyük fotoğraf, 13 film karesi olmak üzere 16 ayrı siyah beyaz fotoğrafa yer verilmiştir.
9	Kaybolan Koku	32	6 resim kullanılmıştır.
10	Kesik Kuyruklu Tilki	38	İki sayfada 1 resim kullanılmıştır.
11	Sevgisiz, İşsiz ve Mektupsuz Kaldık	40	4 resme yer verilmiştir.
12	Kentlerde Yaşayan Çocuklar da Oyun Oynanmak İster	44	1 renkli fotoğrafa yer verilmiştir.
13	Horoz	45	2 resme yer verilmiştir.
14	Oyun Dünyamız	48	8 resme yer verilmiştir.
15	Helva Sohbeti	56	4 resim kullanılmıştır.
16	Türk Mimarisinin Zirvesi: Mimar Sinan	60	5 resim kullanılmıştır.
17	Kilim	65	Sayfa kenarlarına halı motifi kullanılmıştır.
18	Aleksander Graham Bell	68	2 siyah beyaz resim, 1 siyah beyaz fotoğraf, 6 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
19	Bu Evle Uzayda Bile Yaşanır	71	2 resim kullanılmıştır.
20	Televizyoncu Ali	73	5 resim kullanılmıştır
21	1999-2000 hayalleri	78	2 fotoğraf, 5 resim kullanılmıştır.
22	Türkiye'm	84	14 renkli fotoğrafa yer verilmiştir.
23	İssiz Ada	86	2 resim ile 2 renkli fotoğrafa yer verilmiştir.
24	Eskici	88	4 resim kullanılmıştır.
25	Tuz	92	3 resme yer verilmiştir.

Kitabın tamamında 88 görsel kullanılmıştır. Bunlardan 16'sı renkli, 22'si siyah beyaz fotoğraf; 48'i renkli, 2'si ise siyah beyaz resimdir.

Kitabın 10. sayfasındaki renklendirme metnin okunmasını engelleyecek boyutta olmuştur. 18 ve 19. sayfalardaki görseller birbirinden farklı olmalarına rağmen yanlış ciltlemeden dolayı birbirilerinin devamıymış gibi bir izlenim bırakmıştır. 21, 25, 27, 28 ve 29. sayfalardaki görseller kötü baskıdan dolayı bulanıklaşmıştır. 34, 35, 36 ve 37. sayfalardaki görseller sayfanın üçte ikisinden daha fazla yer kaplamıştır. Kitabın 63 ve 64. sayfadaki görseller baskıdan dolayı olumsuz bir görüntü sergilemektedir.

Kitabın 68 ve 69. sayfalardaki görseller metin öncesi verilerek, telefonun icadı ve

gelişimi konusunda oldukça ilgi çekici olmuştur. 74, 75, 76 ve 77. sayfalarda sadece görseller bulunmakta, bu görseller kitabın ders kitabı değil, resimli bir kitap olduğu hissini uyandırmaktadır. 79 ve 80. sayfada yer alan küçük karikatür çizimler özensizce sayfalara yerleştirilmiştir. Kitabın 82. sayfasındaki görsel, öğrencilerin ilgilerini çekecek nitelikte kullanılmıştır. 84 ve 85. sayfalarda Türkiye ile ilgili 14 görsele yer verilmiştir. Fotoğraflar çok yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Bu yoğunluk ilgiyi toplama yerine çocukların sıkılmalarına neden olabilir.

Tablo-10: Koza Yayınları İlköğretim Türkçe Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller

Sıra No	Metin Adı	Sayfa No	Kullanılan Görsel
1	Türkiye	9	4 resim kullanılmıştır.
2	Eskici	16	6 resim kullanılmıştır.
3	Sevgi Paylaştıkça Çoğalır	22	3 resim kullanılmıştır.
4	Atatürk	26	2 siyah beyaz fotoğraf, 4 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
5	Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri	30	1 siyah beyaz ile 1 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
6	Kadın Ulusun Temelidir	32	1 siyah beyaz ile 3 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
7	Alo... Graham Bel	37	4 resim kullanılmıştır.
8	Geleceğin Dünyası	41	6 resim kullanılmıştır.
9	Edison	46	3 siyah beyaz resim(karakalem), 3 siyah beyaz fotoğraf ve 1 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
10	Pulsuz Dilekçe	51	4 resim kullanılmıştır.
11	Ah Şu Gençler	55	6 resim kullanılmıştır.
12	La Fonten Orman Mahkemesinde	60	2 resim kullanılmıştır.
13	Ormanda Sabah	65	5 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
14	Süpermen İstanbul'a Düştü	70	6 renkli resim kullanılmıştır.
15	Zerdali Ağacı	75	4 renkli resim kullanılmıştır.
16	Prensi Olmayan Masal Kitabı	81	5 renkli resim kullanılmıştır.
17	Özgün Bir Konu Aranıyor	85	8 renkli resim kullanılmıştır.
18	Kitaplarımın Cumhuriyetinde	88	2 renkli resim kullanılmıştır.

Kitabın içindekiler kısmında, her temanın altına temaya ilişkin bir görselin verilmesi, ilgi çekici olmasını sağlamıştır. Çocukların ilk baktıkları sayfalardan biri içindekiler kısmıdır. Bu sayfanın içerik hakkında ipucu vermesi diğer ders kitaplarından ayırmıştır. Kitabın içindekiler kısmından sonraki sayfada, kitabın kullanım kılavuzu niteliğinde “Kitabımızda ne, nedir?” başlığı bulunmakta ve görsellerle desteklenmiştir. Kitabın 11 ile 15. sayfalarda yer alan görseller, sayfaları kaplayacak şekilde tasarlanmış, görselin üst tarafında çok az metin verilmiştir. Sayfada metin değil, görsel ön plana çıkmıştır. Kitabın 16, 17 ve 19. sayfalarında yer alan

görseller küçük boyutta olup metin ön plana çıkarılmıştır.18 ve 20. sayfalardaki görseller gereğinden büyük olmuştur. Sayfanın 3 cm'lik kısmında yazı, 21 cm'lik kısmında ise görsel bulunmaktadır. Bu görüntü çocukların seviyesinin çok altında kalmıştır. 22 ve 23. sayfalarda da görseller sayfaların üçte ikisini kaplamıştır. İkinci sayfadaki görsel daha küçük bir boyutta verilebilirdi. Kitabın 30, 31, 32 ve 33. sayfalarındaki görseller oldukça büyük seçilmiş, sayfa-metin bütünlüğünü bozmaktadır. 37, 38, 39 ve 40. sayfalardaki görseller sayfa yapısına uygun olup ilgi çekici nitelikte olmuştur. 41, 42 ve 44. sayfalarda yer alan resimler metnin varlığını gereksiz kılacak büyüklükte tasarlanmıştır. Kitabın 46 ve 47. sayfalardaki görseller metni ön plana çıkartmış; fakat 48. sayfada gereğinden fazla görsel kullanılmıştır. 52, 53,54 ve 55. sayfalardaki görseller oldukça büyük seçilmiş, metnin okuma amacını ortadan kaldıracak niteliktedir. Kitabın 56, 57 ve 58. sayfalarında yer alan görseller ilgi çekici ve abartıdan uzak olduğundan amaca uygun seçilmiştir. Kitabın 60, 61 ve 62. sayfalardaki görseller tamamen kırmızı çizgilerle çizilmiştir. Resim sadece kırmızı çizgilerle yapıldığı için kahramanları seçmek oldukça güçtür. Ders kitabının 65, 66, 67, 68 ve 69. sayfalardaki fotoğraflar sayfaların dörtte üçünü; 75, 76, 77 ve 78. sayfalardaki resimler sayfanın tamamını kaplamış, metnin akıcı bir şekilde okumasını engelleyecek düzeyde olmuştur. 72, 73, 74, 81, 82, 83, 84, 85, 86 ve 87. sayfalardaki görseller metnin akıcı bir şekilde okunmasına yardımcı olacak nitelikte tasarlanmıştır.

Tablo-11: Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı'nda Kullanılan Görseller

Sıra No	Metin Adı	Sayfa No	Kullanılan Görsel
1	Küçük Çocuk	9	9 renkli resim kullanılmıştır.
2	Ben Büyüküm	14	4 renkli resim kullanılmıştır.
3	Cimri	18	6 renkli resim kullanılmıştır.
4	İstanbul ve Yeni Hayat	25	2 renkli, 3 siyah beyaz fotoğraf, 1 renkli resim kullanılmıştır.
5	Anıların Işığında Atatürk	28	2 renkli fotoğraf, 3 siyah beyaz fotoğraf kullanılmıştır.
6	Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda	32	7 renkli resim, 4 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
7	Dört Dakika için Bile Olsa Okuyabilmek	38	4 renkli resim kullanılmıştır.
8	Süleyman'ın Titizliği	42	6 renkli resim kullanılmıştır.
9	Emircan Seçimi	48	6 renkli resim kullanılmıştır.
10	Bir Yaz Günü Rüyası	55	4 renkli resim kullanılmıştır.
11	Sevgili Babam	59	5 renkli resim kullanılmıştır.
12	Türkiye	64	2 renkli fotoğraf kullanılmıştır.
13	Koca Dev İle Peri Kızı	67	5 renkli resim kullanılmıştır.
14	Ben Bir Elektrik Direğiymişim	71	5 renkli resim kullanılmıştır.
15	Tavşanla Kurbağalar	76	2 renkli resim kullanılmıştır.
16	Şehirler ve Efsaneler Balıkesir	79	14 renkli fotoğrafa yer verilmiştir.
17	Sazlar, , Kuşlar Size Emanet!	85	6 renkli resim kullanılmıştır.
18	Kızılırmak	91	2 renkli fotoğrafa yer verilmiştir.

Kitabın içindekiler kısmı, temalara göre renklendirilmiş, oldukça ilgi çekici olmuştur. Her tema ayrı bir fotoğraf karesi gibi ele alınmıştır. Metinler, metinlerin yazarları ve metinlerin buldukları sayfalar dikdörtgen şeklindeki küçük fotoğraf karesinde yer almaktadır. Görseller, çocukları içeriğe götürecek nitelikte seçilmiştir.

Kitapta 98 görsel kullanılmıştır. Bu görsellerin 28'i renkli, 6'sı siyah beyaz fotoğraf; 64'ü ise renkli resimdir. Kitapta görsellerin kullanımında belli bir plan takip edilmemiştir. Görseller kimi sayfada altta (s.9), kimisinde yanda (s.27), kimisinde "L" şeklinde (s.35), kimisinde de bütün sayfayı kaplayacak şekilde (s.77) yerleştirilmiştir.

Kitabın 10, 11,13, 36, 69 ve 84.sayfalarda yer alan görseller, sayfa yapısını bozmayacak şekilde, ilgi çekici nitelikte tasarlanmıştır. Küçük boyutlu fakat birbirini takip eden görseller oldukları için metnin okuma akışını bozmamaktadır; fakat bir sayfada üç tane görselin olması metnin önemini ikinci plana itmiştir. 18, 25, 28,29, 31, 40, 42, 43, 44, 47, 55, 71, 84 ve 85. sayfalardaki görseller, sayfanın yarısından fazlasını kaplamış ve boyut olarak oldukça büyük tasarlanmıştır.

Kitabın 20, 22, 48, 50, 61, 62, 68 ve 69. sayfalardaki görseller metni açıklayıcı ve ilgi toplayıcı nitelikte olmuştur. Bu görseller küçük boyutlarda tasarlanmış sayfanın sağ üst, sol üst ve alt kısımlarına yerleştirilmiş, dikkati görsele değil metne yoğunlaştırmıştır.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitapları görsel unsurlar açısından aşağıdaki gibi değerlendirilebilir: Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'nden mezun olan öğretim elemanlarına göre (Prof.Dr.Ayşe Üstün, Öğr.Gör.Fatmanur Çetin) Türkçe ders kitaplarındaki görsellerin boyut açısından oldukça büyük ve özentisizce hazırlanmış, çocukların sanatsal zevklerini geliştirecek niteliklerden yoksun, çocukların hayal dünyalarına katkı sağlamada yetersiz, seviyeye göre düşük ve basit çizgilerle ele alınmış ve derinliği olmayan görsellerdir. Görsel tasarımı bir metin tasarımı gibi dikkatle hazırlanmamış, görsellerin büyüklüğünden dolayı metinler ikinci planda kalmıştır. Geçiş dönemi yaşayan bu dönem çocuklarına seslenen bir ders kitabında, resim ve kısmen de fotoğraf olması gerekmektedir. Oysa Türkçe ders kitaplarında fotoğraflar görsellerin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Ders kitaplarında yer alan görsellerin metni süsleyen değil, metnin anlaşılmasını kolaylaştıran görsellerden olmasına özen gösterilmelidir. Görseller basit değil, derinliği ve sanatsal değeri olmalıdır. Seçilen görseller, çocukları resim yapmaya karşı ilgi uyandıracak nitelikte olmalıdır. Bu bağlamda görsellik ve görselleştirme, okunan metnin kolay algılanmasını sağlayan yardımcı bir unsurdur. Bunun sonucu olarak çocuğa estetik değerleri ve çocuğun yorumlama yeteneğini geliştirerek çocukta olumlu davranış kazandırmada rol oynayan bir unsurdur (Erkan, 1998: 66).

IV. BÖLÜM

ALTINCI SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ İÇERİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu bölümde altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının içerik özellikleri “*Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi ile İlgili Esas ve Usuller*” ile çalışmayla ilgili tez ve makaleler doğrultusunda incelenmiş, yayınevlerine ilişkin veriler tablollaştırılarak değerlendirilmiştir. Altıncı sınıf Türkçe ders kitapları tema, tema-metin uygunluğu, şekil: şiir-düzyazı dağılımı, tür, yazarlar, dil ve anlatım özellikleri açısından incelenmiştir.

4.1. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Tema

Tema: “Asıl konu, temel motif, öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüşe denir.” (TDK Türkçe Sözlük, 2005: 59). Bir başka tanımda tema(theme/tem), bir konunun şaire özgü bir biçimde görünüşü, yorumlanması ve değerlendirilişi olarak tanımlamaktadır (Çetin, 2006: 13). Bir sanatçı ele aldığı konu aracılığıyla okurda bir izlenim bırakma çabası içerisindedir. Yazarın ya da sanatçının uyandırmaya ya da vermeye çalıştığı bu duygu ve düşünceler yazınsal bir metnin izleği/temasıdır. İzlek çocukların okuma eylemelerini şekillendiren bir etkidir. Yazarın izlek yoluyla vermek istediği düşünce ve duygular çocukları etkilemektedir (Sever, 2007: 51). Bu nedenle seçilen temaların çocukların ilgi ve yaş seviyelerine göre olması önemli bir noktadır. Ders kitaplarına alınan metinlerin temaya göre seçilmesi oldukça önemli bir yeniliktir. Öğrencilerin okudukları bir metnin hangi temayı vermeye çalıştığını önceden bilmesi, okuduğunu anlamada da üstünlükler sağlayabilir. Eserlerin okunabilirliğinin önemini arttıran en önemli unsurlardan biri işlenen temayla ilgilidir. İyi işlenmiş bir tema, konunun doğru ve kolay anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Özellikle çocuklara seslenen ders kitaplarına alınan yazar ve şairlerin gerek tema gerekse temayı anlatırken seçtiği konu, çocukların ilgilerini üst seviyeye çıkarması beklenmektedir.

İlköğretim çağındaki öğrenciler oldukça hassas bir dönem içinde bulunmaktadır. Çocuklar, gördükleri ve okudukları şeylerden etkilenebilmektedirler. Bu yüzden ele alınan temalar öğrencilerin psikolojik yapısına uygun olmalıdır. Temalar aşırıaktan kaçmalı ve öğrencilerin yaşama bağlayıcı niteliği olmalıdır. İnceleme konusu olan ders kitaplarının öncelikli ve zorunlu teması “sevgi” teması olduğu belirtilmiştir (İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2006: 60). Bir tema yazarın vurgulamaya çalıştığı bir ana fikri içerir.

Teması belirsiz bir eser, öğrencilerin farklı çıkarımlarda bulunmalarına; yanlış anlamalara neden olabilir. Bu sebeple ders kitaplarına alınan temaların anlam evrenine ve hayal dünyasına seslenebilmelidir.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda olması gereken tema ve alt temalar Tablo-12'de belirtilmiştir.

Tablo-12:İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda Yer Alan Tema ve Alt Temalar

ANA TEMA	ALT TEMA
1. Tema: Sevgi	İnsan sevgisi
	Aile sevgisi
	Millet sevgisi
	Bayrak sevgisi
	Dil sevgisi
2. Tema: Millî Kültür	Geleneksel sanatlarımız
	Türk büyükleri
	Türk müziği
	Zanaatlar
	Seyirlik oyunlar
	Spor
	Oyunlar
3. Tema: Toplum Hayatı	Bayramlar
	Medeniyet
	Birey ve toplum
	Yardımlaşma
	Komşuluk ilişkileri
	Küreselleşme
	Dayanışma
	Dostluk
4. Tema: Okuma Kültürü	Konukseverlik
	Okuma sevgisi
	Okuma alışkanlığı kitaplar
	Sürelî yayımlar
5. Tema: İletişim	Kütüphaneler
	İnsanlarla iletişim
	Uluslararası iletişim
	Kültürel iletişim
	Bilgi iletişimi
	Aile iletişimi
	Öğrenci öğretmen iletişimi
	Diğer canlılarla iletişim
	Kitle iletişim araçları
	İletişim becerileri
6. Tema: Hak ve Özgürlükler	Bireysel haklar
	İnsan hakları
	Eğitim hakkı
	Çocuk hakları

	Hasta hakları	
	Hakkını savunma	
	Özgürlükler	
7. Tema: Kişisel Gelişim	Kendini tanıma	
	Kendine saygı	
	Kişilik tipleri	
	Empati	
	Sorumluluk	
	Sosyal gelişim	
	Olumlu düşünme	
	Meslek seçimi	
	Karar verme	
	Başarı	
	Girişimcilik	
	Öz eleştiri	
	8. Tema: Bilim ve Teknoloji	İletişim araçları
		Bilgisayar
Buluşlar		
Teknoloji ve hayat		
9. Tema: Alışkanlıklar	Alışkanlık ve insan	
	İyi alışkanlıklar	
	Kötü alışkanlıklar	
	Sağlıklı yaşama	
	Spor	
10. Tema: Zaman ve Mekân	Odamız	
	Evimiz	
	Sınıfımız	
	Okulumuz	
	Şehirler	
	Ülkeler	
	Zaman planlaması	
	Geçmiş, şimdi, gelecek	
	Çevremiz	
11. Tema: Duygular	Umut	
	Mutluluk	
	Heyecan	
	Korku	
	Kaygı	
	Üzüntü	
	Yalnızlık	
	Özlem	
	Sitem	
	Veda	
	Kıskançlık	
	Bağışlama	
	Takdir etme	
	Beğenme	
Mizah		
	Mevsimler	
	İklim	
	Doğa olayları	
	Canlılar	

12. Tema: Doğa ve Evren	Doğadaki fiziksel değişiklikler
	Doğal afetlerden korunma
	Çevrenin korunması
	Manzaralar
	Kar
	Yağmur
	Yıldızlar
	Renkler
	Gezegener
	Dünya
13. Tema: Güzel Sanatlar	Yeryüzü ve uzay
	Sinema
	Tiyatro
	Resim
	Müzik
	Mimarî
	Heykel
Dans	
14. Tema: Kavramlar ve Çağırışımlar	Rüya, düş, hayal
	Oyun ve eğlence
	Harfler ve sayılar
	Estetik zevk
	Güzellik
	Zıtlıklar
	Önce, Şimdi, Sonra

(İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, 2006: 58-60)

Türkçe 6, 7 ve 8. sınıflar için on dört ana tema, yüz on sekiz alt temaya yer verilmiştir. İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu'na göre her sınıfta biri zorunlu Atatürkçülük teması olmak üzere altı ana temaya yer verilmelidir. Ayrıca verilen temaların farklı alt temalarla zenginleştirilebileceği de belirtilmiştir.

Değişik yayınevleri tarafından hazırlanan altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında altışar temaya yer verilmiş, yayınevlerinin benzer tema adları kullandıkları görülmüştür (Tablo: 13).

Tablo-13: Yayınlarına Göre Temalar

Yayınevi	1. Tema	2. Tema	3.Tema	4.Tema	5.Tema	6. Tema
Millî Eğitim Bakanlığı	Okuma Kültürü	Atatürk	Duygular ve Hayaller	Sevgi	Zaman ve Mekân	Doğa ve Evren
Evrensel İletişim Yayınları	Okuma Kültürü	Atatürkçülük	Zaman ve Mekân	Sevgi	Duygular ve Hayaller	Doğa ve Evren
A Yayınları	Kavramlar ve Çağrışımlar	Atatürk'ün İzinde	Duygular ve Hayaller	Millî Kültürümüz	Bilim ve Teknoloji	Sevgi
Koza Yayınları	Sevgi	Atatürk	Bilim ve Teknoloji	Kişisel Gelişim	Doğa ve Evren	Okuma Kültürü
Özgün Matbaacılık	Kişisel Gelişim	Atatürkçülük	Okuma Kültürü	Sevgi	Duygular ve Hayaller	Doğa ve Evren

Öğretim Programı (İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu)'na göre hazırlanan ders Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda temaya ilişkin şu ifadeler yer almaktadır. Altıncı sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında toplam altışar tema ve bu temalara göre yirmi beşer okuma, altışar dinleme metni yer almaktadır (Türkçe dersi ders programında ders kitaplarında bulunması gereken türler şunlardır: şiir, öykü, anı, deneme, tiyatro, mektup, masal, fabl).

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında her temanın başında temadaki metinlerin adı, yazarı ve türlerinin verildiği bir tema kapağı bulunmaktadır. Tema giriş sayfasından sonra farklı türlerden seçilmiş olan okuma metinleri gelmektedir. Bu okuma metinleri, çeşitli görsel unsurlarla desteklenmiştir. Görseller, okunacak metnin içeriğine uygun olarak tasarlanmıştır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu(6, 7, 8. Sınıflar)'nda belirtilen özelliklere göre seçilmiştir. Metinlerin içeriklerinde öğrencilerin zihinsel gelişimini olumsuz yönde etkileyecek unsurların yer almamasına özen gösterilmiştir. Her temada yer alan alt tema öğrencilerin farklı bir yönünü geliştirmeye yöneliktir. Seçilen metinlerin yazımında "TDK Yazım Kılavuzu(2005)"na uyulmuştur (Türkçe Öğretmen Kılavuzu Kitabı-6, 2007:12-13) .Yayınevlerine göre temalar ve bu temalar için seçilen metinlerin isimleri, tür ve şekilleri tablo halinde verilmiştir (Tablo-14).

Tablo-14: Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Tema	Metin Adı	Metin Türü	Şekil
Okuma	Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	Hikâye	Düz Yazı
	Okuma Üstüne	Deneme	Düz Yazı
	En İyi Arkadaş	Tiyatro	Düz Yazı
Atatürk	Atatürk ve Onun Büyük Eseri	Biyografi	Düz Yazı
	Atatürk'ten Anılar	Anı	Düz Yazı
	Kadının Siyasi ve Sosyal Haklarını Kazanması	Deneme	Düz Yazı
	Atatürk ve Tarihimiz	Tiyatro	Düz Yazı
Duygu ve Hayaller	Ömür Boyu Mutluluk	Hikâye	Düz Yazı
	Meşe ile Saz	Fabl	Düz Yazı
	Çocuk ve Resim	Şiir	Şiir
Sevgi	Bir Mektup	Mektup	Düz Yazı
	İstanbul Liseli Küçük Hasan	Hikâye	Düz Yazı
	Bayrak	Şiir	Şiir
Zaman ve Mekân	Beypazarı	Şiir	Şiir
	Anadolu'da Bahar	Şiir	Şiir
	Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek	Deneme	Düz Yazı
Doğa ve Evren	Mavisini Yitirmiş Olmak	Deneme	Düz Yazı
	Kırkikindiler	Gezi	Düz Yazı
	Cennet Göller Tek Tek Yok Oluyor	Haber	Düz Yazı

Metinlerin geneli, temaya uygun bulunmuştur; fakat “Kadının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması” adlı metnin türü deneme olarak verilmiştir. Oysa metin kanıt ve nesnel yargılarla ortaya konulmuştur. Bu yönüyle temaya uygun olmasına rağmen, belirtilen türe uygun değildir.

Tablo-15: Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Tema	Metin Adı	Metin Türü	Şekil
Okuma	İlk Çocukluk	Anı	Düz Yazı
	Kitap Ahmet'in Şifresi	Hikâye	Düz Yazı
	Canım Kitap	Deneme	Düz Yazı
Atatürkçülük	Gazi'yi Karşılıdım	Anı	Düz Yazı
	Hayatım	Otobiyografi	Düz Yazı
	Atatürk ve Tarih	Makale	Düz Yazı
	Vatandaş Olma Bilinci	Tiyatro	Düz Yazı
Zaman ve Mekân	Canberra(Kanberra)	Gezi	Düz Yazı
	Ben Ali Sami Yen Stadı	Haber	Düz Yazı
	Kelebek İle Kar Tanesi	Fabl	Düz Yazı
Sevgi	Türkçe Benim	Şiir	Şiir
	Bayrak İçin Can Veren Yiğit	Hikâye	Düz Yazı
	Kâzım Karabekir'in Çocukları	Anı	Düz Yazı
Duygular	Misafir	Hikâye	Düz Yazı
	Cimri'nin Kuşkusu	Piyes	Düz Yazı

	Ağrı Dağı ile Ala Dağı'nın Kavgası	Efsane	Düz Yazı
Doğa ve Evren	Yeşilyurt	Piyes	Düz Yazı
	Ankara Çiğdemi	Hikâye	Düz Yazı
	Rüzgâr	Şiir	Şiir

“Kitap Ahmet’in Şifresi” adlı metin temaya uygundur; fakat metnin son bölümü masal türüne uygun bir şekilde sonlandırılmıştır. Bu yüzden tür-metin uygunluğu bulunmamaktadır. “Vatandaş Olma Bilinci” adlı metin bir tiyatro metni olmasına rağmen, bu türün özelliklerini tam olarak yansıtmamaktadır. “Ben Ali Sami Yen Stadı” adlı metin türü haber olarak verilmiştir; fakat metin daha çok hikâye türünün özelliklerini yansıtmaktadır. Diğer metinler tema ve tür açısından uygun olduğu söylenebilir.

Tablo-16: A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Tema	Metin Adı	Metin Türü	Şekil
Kavram ve Çağrışımlar	Uçurtma	Şiir	Şiir
	Şakacı Bulut	Hikâye	Düz Yazı
	Kim Bu Harflerin Arasında Dolanıp Duran Tilki	Deneme	Düz Yazı
	Sayıların Macerası	Masal	Düz Yazı
Atatürk'ün İzinde	Atatürk: Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu	Biyografi	Düz Yazı
	Atatürk'ün Kültür ve Sanat Anlayışı	Makale	Düz Yazı
	Atatürk ve Köylü	Anı	Düz Yazı
	Atatürk ve Tarihimiz	Deneme	Düz Yazı
Duygular ve Hayaller	Kaybolan Koku	Hikâye	Düz Yazı
	Kesik Kuyruklu Tilki	Fabl	Düz Yazı
	Sevgisiz, Işıksız ve Mektupsuz Kaldık	Deneme	Düz Yazı
	Kentlerde Yaşayan Çocuklar da Oyun Oynanmak İster	Şiir	Şiir
	Horoz	Masal	Düz Yazı
Millî Kültür	Oyun Dünyamız	Deneme	Düz Yazı
	Helva Sohbeti	Tiyatro	Düz Yazı
	Türk Mimarisinin Zirvesi: Mimar Sinan	Biyografi	Düz Yazı
	Kilim	Şiir	Şiir
Bilim ve Teknoloji	Aleksander Graham Bell	Biyografi	Düz Yazı
	Bu Evle Uzayda Bile Yaşanır	Haber	Düz Yazı
	Televizyoncu Ali	Hikâye	Düz Yazı
	1999-2000 hayalleri	Deneme	Düz Yazı
Sevgi	Türkiye'm	Şiir	Şiir
	İssiz Ada	Deneme	Düz Yazı
	Eskici	Hikâye	Düz Yazı
	Tuz	Hikâye	Düz Yazı

Kitapta dört şiire yer verilmiştir. Bu şiirlerden “Uçurtma”, “Kentlerde Yaşayan Çocuklar da Oyun Oynanmak İster” ve “Türkiye'm” serbest bir tarzla yazılmış diğer şiir ise uyaklı yazılmıştır. Şiirler tür ve temaya uygundur; fakat uyaklı şiirlerin azlığı

şiiir duygusunun verilmesinde yetersiz kalabilir. Şiiirler dengeli bir şekilde verilebilirdi. “İssız Ada” adlı metin deneme türü olarak verilmiş; fakat metin olay örgüsü açısından hikâye türüne uygunluk göstermektedir. Diğer metinlerin tema ve tür açısından uygun olduğu söylenebilir.

Tablo-17: Koza Yayınları İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Tema	Metin Adı	Metin Türü	Şekil
Sevgi	Türkiye	Şiiir	Şiiir
	Eskici	Hikâye	Düz Yazı
	Sevgi Paylaştıkça Çoğalır	Deneme	Düz Yazı
Atatürk	Atatürk	Biyografi	Düz Yazı
	Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri	Makale	Düz Yazı
	Kadın Ulusun Temelidir	Anı	Düz Yazı
Bilim ve Teknoloji	Alo... Graham Bel	Tiyatro	Düz Yazı
	Geleceğin Dünyası	Hikâye	Düz Yazı
	Edison	Biyografi	Düz Yazı
Kişisel Gelişim	Pulsuz Dilekçe	Mektup	Düz Yazı
	Ah Şu Gençler	Tiyatro	Düz Yazı
	La Fonten Orman Mahkemesinde	Fabl	Düz Yazı
Doğa ve Evren	Ormanda Sabah	Gezi	Düz Yazı
	Süpermen İstanbul’a Düştü	Hikâye	Düz Yazı
	Zerdali Ağacı	Şiiir	Şiiir
Okuma Kültürü	Prensi Olmayan Masal Kitabı	Hikâye	Düz Yazı
	Özgün Bir Konu Aranıyor	Deneme	Düz Yazı
	Kitaplarımın Cumhuriyetinde	Şiiir	Şiiir

Kitapta “Türkiye” ve “Kitaplarımın Cumhuriyetinde” adlı şiiirler serbest tarzla yazılmış şiiirlerdir. Diğer şiiir “Zerdali Ağacı” ise uyaklı yazılmıştır. Şiiirlerin çoğunluğunun serbest şiiirlerden seçilmesi olumsuz bir nokta olarak düşünülmektedir. “Sevgi Paylaştıkça Çoğalır” adlı metin deneme türü olarak verilmiş; fakat bu metin daha çok hikâye türünün özelliklerini yansıtmaktadır. Diğer metinlerin tür ve tema açısından olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo-18: Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Tema	Metin Adı	Metin Türü	Şekil
Kişisel Gelişim	Küçük Çocuk	Hikâye	Düz Yazı
	Ben Büyüküm	Hikâye	Düz Yazı
	Cimri	Tiyatro	Düz Yazı
Atatürkçülük	İstanbul ve Yeni Hayat	Biyografi	Düz Yazı
	Anıların Işığında Atatürk	Anı	Düz Yazı
	Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda	Şiiir	Şiiir
Okuma Kültürü	Dört Dakika için Bile Olsa Okuyabilmek	Hikâye	Düz Yazı
	Süleyman’ın Tizizliği	Hikâye	Düz Yazı
	Emircan Seçimi	Hikâye	Düz Yazı
	Bir Yaz Günü Rüyası	Hikâye	Düz Yazı

Sevgi	Sevgili Babam	Deneme	Düz Yazı
	Türkiye	Şiir	Şiir
Duygular ve Hayaller	Koca Dev İle Peri Kızı	Masal	Düz Yazı
	Ben Bir Elektrik Direğiğim	Hikâye	Düz Yazı
	Tavşanla Kurbağalar	Fabl	Düz Yazı
Doğa ve Evren	Şehirler ve Efsaneler Balıkesir	Efsane	Düz Yazı
	Sazlar, Kuşlar Size Emanet!	Gezi	Düz Yazı
	Kızılırmak	Şiir	Şiir

Ders kitabında seçilen metinlerle türleri arasında uygunluk bulunmaktadır. Temalarla seçilen metinler uygun görülmektedir. “Atatürk Kurtuluş Savaşı’nda” ve “Türkiye” adlı şiirler serbest, “Kızılırmak” adlı şiir ise uyaklı bir şiirdir. Serbest şiir sayısının uyaklı şiir sayısından fazla olması çocukların şiire karşı olan ilgilerini azaltabilir.

4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Metin

Ders kitabı hazırlama yönetmeliğinde metinlerle ilgili bazı noktalara dikkat çekilmiştir. Burada *metinlerde kullanılan dil ve anlatım, öğrencilerin gelişim basamakları ve kavrama düzeylerine uygun olur. Bunun için; ilköğretim için hazırlanan kitaplarda dolaylı anlatımdan kaçınılıp kaçınılmadığı, cümle uzunluklarının, belirlenen standarda uygun olup olmadığı, anlatımın sade olup olmadığı (Gereksiz kelimeler kullanılmadan yalın anlatım, yanlış anlaşılmaya meydan vermeyecek açıklıkta olur), Türkçenin özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan doğru olarak kullanılıp kullanılmadığı, Türkçe imlâ kurallarına uyulup uyulmadığı, kelimelerin, nüanslara dikkat edilerek titizlikle seçilip seçilmediği, Metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü sağlanıp sağlanmadığı, kullanılan kelimelerin ve cümle yapılarının öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı, (Özellikle ilköğretimin ilk sınıflarında soyut kavramlardan kaçınılır), aynen yazılması gereken yabancı kelimelerin ve özel isimlerin orijinal şekliyle yazılıp yazılmadığı, bunların Türkçe okunuşlarının parantez içerisinde gösterilip gösterilmediğine dikkat edilmelidir denilmektedir.*

Ders kitaplarına alınan metinler dil bilinci ve sevgisini oluşturacak nitelikte hazırlanmalıdır. Bunun için Türkçe Öğretim Programı’nda (6-8) okuma metinlerinde yer alması gereken özellikler şu şekilde belirtilmiştir (MEB 2006, 56):

1. Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Metinlerde siyasi kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insani değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
7. Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmi internet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.
8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.
11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.
12. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.
13. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.

14. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
15. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.
16. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.
17. Metinler, öğrencilerin duyu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.
18. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.
19. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.
20. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün halinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün halinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa –metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır.
21. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
22. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.
23. Yıl içinde -dinleme metinleri de dahil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.
24. Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiyi geçmemelidir.

25. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyallerin(fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.

26. Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.

27. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımaktadır.

4.3. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İncelenmesi

Değişik yayınevlerine ait altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler yukarıdaki yönergeden hareketle şu sırayla incelenmiştir: metnin konusu, iletisi, türü, tema-tür-metin uygunluğu ve görsel-metin uygunluğu.

Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Okuma teması metinleri:

“Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması (s.10)”

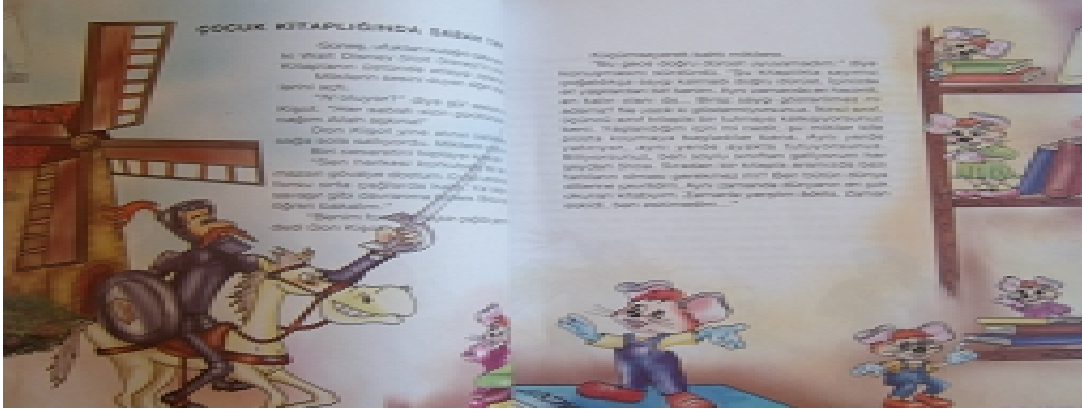
Okuma parçası, çocukların severek okuduğu “Güiver’in Gezileri, Walt Disney’in Mikileri, Don Kişot, La Fontaine Masalları, Nasrettin Hoca Fıkraları ve Andersen’in Masalları” adlı kitapların kahramanlarının arasındaki konuşmaları konu edinmiştir. Kitaplar, sırayla konuşarak çocukların neden kendilerini okuması gerektiğini anlatmışlardır.

Metnin iletisi: Farklı konulardaki kitapları okumak bireye yeni deneyimler kazandırır.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise kitaplardır. Okuma parçası tema ve türe uygundur. Görsel unsurlar ise masalımsı bir şekilde tasarlanmıştır.

Şekil- 15: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.10-11)

Seçilen görseller metni desteklemektedir. Fakat görsellerde derinlik bulunmamaktadır. Öğrencilerin, resimlere bakarak tamamlayacakları bir nokta bırakılmamıştır(s.10-11). Bunun yanında metin görsellerinin fazla olduğu düşünülmektedir.

“Okuma Üstüne”

Okuma parçasında, okumanın insana kazandırdıkları hakkında bilgi verilmiştir. Seçilen metin öğüt verir gibi yazılmıştır. *“Kitapları, ne yanlış bulmak için ne de olduğu gibi kabullenip konuşmalarında sana konu olsun diye oku(s.19)”* cümlesi çocukların hoşlanmayacakları türden bir cümledir.

Metnin iletisi: Kitap okumak insana olgunluk ve canlılık verir.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise okuma alışkanlığıdır.

Seçilen metin, tür ve temaya uygun verilmiştir.

Şekil- 16: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.18-19)

Şekil- 17: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.20-21)

Metin görselleri, metinden daha fazla yer kaplamış, kitap ortasına denk gelen görseller, sayfa yapısını olumsuz etkilemiştir. Görseller metni destekler niteliktedir. Fakat 18,19, 20 ve 21. sayfalardaki görseller okunabilirliği olumsuz etkilemektedir.

“En İyi Arkadaş”

Metnin konusu okumanın insana neler kazandığı, okuyan insanların hem bilgileneceği hem de yalnız kalamayacağı vurgulanmıştır. Metnin sunuluşu tiyatro kurallarına göre oldukça zayıf kalmıştır. Sahne teknikleri yeterince okuma parçasına yansıtılmamıştır.

Metnin öğüt vermek amacıyla yazıldığı hissi uyanmaktadır. *“Okuyan insan, bilgili insan demektir. Bilgili insanların yaşadıkları bir dünyada kötülükler de*

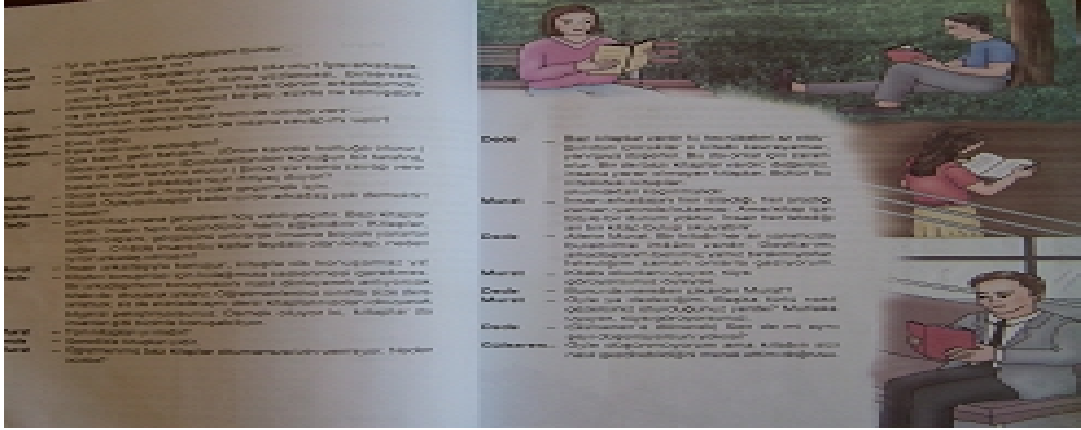
yeryüzünden kalkar. Dünya güzelleşir.” Cümlesi çocuğun metinden ziyade öğüde odaklanmasını ön plana çıkarmıştır.

Metnin iletisi: Kitap okumak insanın yalnızlığını gidererek, onu bilgilendirir.

Metnin türü: Metnin türü tiyatrodur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise kitapların faydalarıdır. Verilen metin temaya uygun bir yazı türüdür. Metnin türü seviye uygun yazılmıştır.

Şekil- 18: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.25)

Görsel-metin uygunluğu tam kurulamamıştır. Metindeki kahramanların yüz ifadeleri son derece anlamsız kalmıştır (s.22). Görseller sade olup seviye altı kalmıştır. Görsellerde derinlik bulunmamaktadır. Sayfa kenarlarına serpiştirilen görseller oldukça düzensiz tasarlanmıştır (s.25).

Atatürk teması metinleri:

“Atatürk ve Onun Büyük Eseri”

Okuma parçasında, Atatürk’ün nerede doğduğu, nasıl bir öğrenim gördüğü ve başarılarının neler olduğu anlatılmış, bunun yanında Atatürk’ün Türkiye Cumhuriyetini nasıl kurduğu, yeni neslin bu ülkeye sahip çıkması gerektiğini vurgulamıştır.

Metnin iletisi: Cumhuriyet zor şartlarda kazanılmış, bu yüzden gençler Cumhuriyete sahip çıkmalıdır.

Metnin türü: Metnin türü biyografidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk'ün Hayatı'dır. Okuma parçası ile yazı türü uygundur. Metin, temaya uygun verilmiştir. Görsel unsurlar ise masalımsı bir şekilde tasarlamıştır.

Şekil- 19: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.34)

Seçilen görseller metinle doğrudan ilişkili değildir (s.34). Görsel, rastgele metnin sağ üst köşesine yerleştirilmiştir. Aynı sayfada yer alan alt görsel, üst metinde savaşla ilgili herhangi bir olay olmadığı halde gereksiz olarak kullanılmıştır. Okuma akışını olumsuz etkileyecek görsellerin olması öğrencilerin dikkatini dağıtacak özelliktedir.

“Atatürk’ten Anılar”

İlk anı, İsmail Habip Sevük tarafından yazılmıştır. Anıda Atatürk'ün Hatay'a gelişi ve bir kız çocuğunun Atam bizi de “Kurtarın” diye yalvarmasını konu edinmiştir. İlk anı için kullanılan görsel metinle ilişkili olmasına rağmen sayfaya yerleştirilmesi oldukça düzensiz olmuştur. Bu düzensizliği etkileyen en önemli etken ise görselin estetik durmamasıdır (s.38). İkinci anı, Şükrü Tezer tarafından yazılmıştır. Atatürk'ün Doğu Cephesi'nde iken çekilmek zorunda kaldığı bir sırada yaşadığı acıyı, bu çekilmenin geçici olduğu, bir gün mutlaka geri döneceği ve

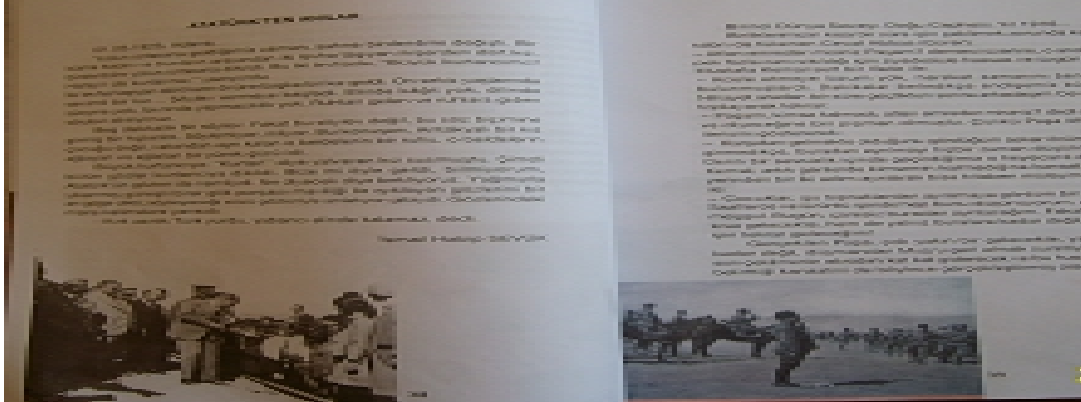
buldukları yerden daha ilerilere gideceğini anlatmaktadır. İkinci anı için kullanılan görsel, dönüşü anlatan bir fotoğraf olmuştur. Görsel, metne ilişkin bir görsel olmasına rağmen oldukça özentsiz tasarlanmıştır (s.39). Üçüncü anı, Prof.Dr. Ayşe Afetinan tarafından yazılmıştır. Afetinan'ın Anafartalar ve Conkbayır'da gezip gördüklerini Atatürk'e anlatırken duygulandığını, buralarda yabancı askerlere ait anıtların olduğu ve Türk askerlerine ait herhangi bir anıtın olmadığını söyler. Bunun üzerine Atatürk, Türk askerinin diktiği anıtın Türkiye Cumhuriyeti sınırları olduğu belirtmesi üzerine Afetinan oldukça etkilendiğini belirtmiştir.

Metnin iletisi: Anı türü, geçmişle ilgili bilgiler veren kaynaklardır.

Metnin türü: Metnin türü anıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk'e ait anılardır. Okuma parçası ile yazı türü uygundur. Metin, temaya uygun verilmiştir.

Şekil- 20: Milli Eğitim Bakanlığı Yayinevi, Metin Görseli (s.38-39)

Görseller, metinle ilgili olmasına rağmen sayfa tasarımı açısından doğru yerleştirilmemiştir. Bu yönüyle olumsuz bir nokta olarak göze çarpmaktadır.

“Kadının Sosyal ve Siyasi Haklarını Kazanması”

Parçada, Atatürk döneminde kadınların hangi hakları elde ettiği ve kadınların yönetime katılımlarını konu edinmiştir.

Metnin iletisi: Kadınlar sosyal yaşamda her türlü vatandaşlık haklarına sahip olmalıdır.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt tema ise vatandaşlık görevleridir. Seçilen metnin türe uygun olmadığı düşünülmektedir. Yazı türü deneme fakat içerik kanıta dayalı, kesin bilgilerle doludur. Bu nedenle yazı deneme değil, makale türüne daha uygundur. Metin, temaya uygun niteliktedir.

Şekil- 21: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.41)

Metinle ilgili verilen görseller oldukça fazladır. Metnin alt tarafında parçayla ilgili 7 ayrı görsel kullanılmıştır (s.41). Bunun yerine birini kullanmak yeterli olabilirdi. Görseller oldukça küçük olduğu için sayfada birer leke gibi görünmektedir.

“Atatürk ve Tarihimiz”

Parçada, Türklerin tarih boyunca kurdukları devletlerle Atatürk’ün kurduğu devletin bu kurulan devletlerle olan ortak özelliklerini ve Türk milletinin özgürlüğüne olan düşkünlüğü konu edinmiştir.

Metnin iletisi: Türklerin devlet kurma anlayışı olup Türkler tarih boyunca birçok devlet kurmuşlardır.

Metnin türü: Metnin türü tiyatrodur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt tema ise Atatürk'ün tarihimize verdiği önemdir. Metin, temaya uygun verilmiştir.

Metinde özellikle parantez içindeki yönlendirme bilgileri oldukça yetersiz olup, metin bir canlandırma metninden ziyade, sıradan bir okuma metniymiş gibi düşünülmektedir. Türün özelliklerini sezdirecek ipuçları kullanılmamıştır.

Metnin ilk sayfasında, metinle ilgili herhangi bir görsele yer verilmemiştir. Parça, sınıf ortamında canlandırılan bir tiyatro eserinden bahsetmektedir. Fakat metnin altına ya da üstüne konuyu destekleyecek herhangi bir görsele yer verilmemiştir (s.42), ikinci sayfada Türklerin kurduğu devletlerden bahsedilmektedir. Fakat metin altına sadece Türkiye haritası ve haritanın içinde Atatürk'e ait 13 küçük resim kullanılmıştır (s.43). Bunun yerine Türk devletlerinin yer aldığı bir haritaya yer verilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir. Metnin üçüncü sayfasında ise Türklerin Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında devlet kurduğundan bahsetmektedir. Fakat metnin altında, sayfanın sağ alt köşesine bir Atatürk portresi yerleştirilmiştir. Son sayfada ise Atatürk'ün Türk tarihi için yaptığı çalışmalardan bahsedilmektedir. Fakat bu konuyla ilgili herhangi bir destekleyici görsele yer verilmemiştir.

Şekil- 22: Milli Eğitim Bakanlığı Yayinevi, Metin Görseli (s.43)

Parça için seçilen görsellerin metni destekleyecek yeterlilikte olmadığı ve metin-görsel ilişkisinin doğru seçilmediği düşünülmektedir.

Duygular ve Hayaller temasının metinleri:

“Ömür Boyu Mutluluk”

Parçada, yirmi bir yaşına gelmiş, düzenli bir işi olmayan bir gencin iş bulma sevincini yaşarken, birden kendini sıraya girmiş insanların arasında bulması ve burayı merak ederek Kızılay’ın kan arabasına girip kan vermesi, bunun sonucu olarak da kan verdiği için büyük mutluluk yaşadığını belirtmesini konu edinmiştir.

Metnin iletisi: İnsan yaptığı faydalı davranışlarla mutlu olabilir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt tema ise mutluluktur. Metin, temaya uygun olarak verilmiştir.

Verilen metin tür ve temaya uygundur; fakat metinde gencin bir iş bulduğu ve bu yüzden sabahlara kadar yatamadığını belirtilmiştir. Parçada gencin nasıl bir iş bulduğu belirsizdir. Bulduğu bu işe nasıl başladığı da belirtilmediğinden hikâyenin olay kurgusunu anlamak oldukça güçtür. Gencin işten sonra bir sırayı görmesi ve sıraya girmesinin ilk okuyuşta iş içinmiş gibi bir anlam çıkarılmasına neden olmaktadır. Fakat hikâye biraz ilerlediğinde iş değil, kan verme sırası olduğu ortaya çıkmaktadır. Gencin mutluluğu ilk okuyuşta işe bağlanmakta, fakat son satırlarda kan vermenin mutluluk getirdiği anlaşılmaktadır. Metinde bir anlam belirsizlik bulunmaktadır.

Metni destekleyen görseller, ağırlıklı olarak fotoğraflardan seçilmiştir. Görseller metne uygundur. Fakat eksik olan nokta metinde adı geçen gence ilişkin herhangi bir görselin bulunmamasıdır. Görsellerde yer alan insanlardan hangisinin kahraman olduğu anlamak mümkün değildir.

Şekil- 23: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.48-49)

Görseller, metni u şeklinde sarmış ve metni gölgede bırakmışlardır(s.48-49). Görsellerin çoğu çocuğa görelikten uzak kalmıştır.

Şekil- 24: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.50-51)

Görseller, kan verme örneklerinden seçilmişler. 50 ve 51. sayfadaki görseller ise son derece ilgi çekici olmuştur. Gerçek bir fotoğraftan alınan kanın çizgili bir görsele aktarılması dikkat çekici olmuştur (s.50-51).

“Meşe ile Saz”

Parçada, meşe ile sazın arasında geçen bir konuşma canlandırılarak güç ve zayıflık ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Meşe gücü, saz ise zayıflığı temsil etmiştir. Meşe, sazın güçsüzlüğüne acımaya çalışırken çıkan bir fırtınayla kendisi yerle bir olunca, esnek olan saz eğilir, zarar görmeden kurtulur.

Metin, akıcı ve kısa eylem cümleleriyle hareketlendirilmiş, parça kısa tutularak ilginin sonuna kadar canlı kalmasına olanak sağlamıştır.

Metnin iletisi: Güçlü olan her zaman kazanamayabilir.

Metnin türü: Metnin türü fabldır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt tema ise kibirdir. Verilen metin, tür ve temaya uygundur; çocukların hoşlanarak okudukları bir türdür.

Şekil- 25: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.52-53)

Metnin görselleri, içeriğe uygun seçilmiştir. Fakat görseller sayfaların etrafını tamamen sardığı için metin, görselin gölgesinde kalmıştır. Ortada yer alan görseller farklı görseller olmasına rağmen birbirilerinin devamıymış gibi ciltlenmiştir (s.52-53).

Metin görselinin altıncı sınıflara göre oldukça düşük seviyede olduğu düşünülmektedir. Görsellerin çok büyük olması ilginin metinden çok görsele yönelmesine neden olabilir.

“Çocuk ve Resim”

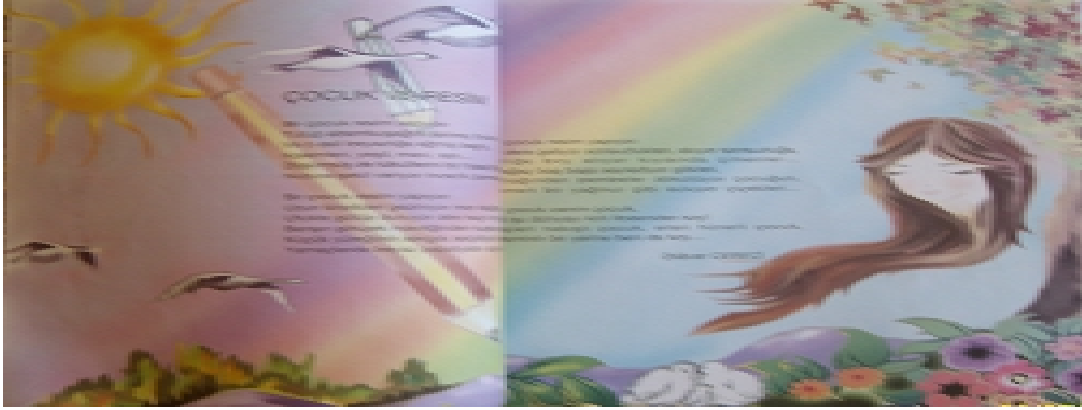
Parçada, bir çocuğun resim çizerken içinde bulunduğu duygusal yoğunluk anlatılmıştır. Yazar yeşil ve mavi bir dünya hayal etmektedir; bunun için yazar, çocuktan dünyanın içinde bulunduğu kirliliği kurtarılmasını istemektedir.

Metnin iletisi: İnsanlar yaşadığı çevreyi temiz tutmalıdır.

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt tema ise özlemdir. Verilen şiir, tür ve temaya uygundur; fakat şiir oldukça kapalı anlatılmıştır. Bu kapalılıktan dolayı, imgeler oldukça seviye üstü kalmıştır. 54. sayfadaki “Düşürmüş de kâküllerini bir masal beldesine.”, “Uzun kirpikleri geziniyor mor dağlarda”, “Barışın gökçek maviliğinden kuşlar geçiyor” cümleleriyle 55. sayfadaki “Dirliğe boy atıyor kıyısında çimenler...” cümlesi altıncı sınıfların anlamlandıracağı türden dizeler olmadığı düşünülmektedir. Bu dönem çocukları daha gerçekçi konulara ilgi duymaktadırlar. Şiirde birçok yerde “çocuk” sözcüğü geçmiş olmasına rağmen, metnin çocuğa göre olmadığı görülmektedir.

Şekil- 26: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.54-55)

İki sayfayı kaplayan görsel, metnin içeriğine uygun olarak çizilmiştir. Fakat resim soyut olduğu için doğrudan metnin içeriğine ulaşmak güçtür. Görselde alev halinde bir güneş, gökkuşağı ve mavilik aynı karede verilmiştir. Sımsıcak ve hiç bulut olmayan bir havada gökkuşağının bulunması, görselde zıtlıklar oluşturmuştur. Aynı resimde birçok rengin kullanılması, metnin okunabilirliği açısından olumsuz bir etken olarak görülmektedir (s.54-55).

Sevgi teması metinleri:

“Bir Mektup”

Parçada bir çocuğun, çocuk olarak anne ve babasından bekledikleri, onların çocuktan beklentileri gerekçeleriyle birlikte ele alınmıştır. Anne ve babaların çocuklarına güvenmelerini ve çocukların da anne ve babalarını üzmeyecek şekilde davranmalarını beklenmektedir. Ayrıca çocukların büyüüklerini hissetmeleri için anne ve babaların çocuklara sorumluluk verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Çocuklar anne ve babaya karşı saygılı olmalı; anne ve babalar da çocuklarına sorumluluklar vermelidir.

Metnin türü: Metnin türü mektuptur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise aile sevgisidir. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur; metinde kullanılan dil konuşma diline uygun bir dil olduğu için son derece akıcı olmuştur.

Şekil- 27: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.59)

Metin üç sayfa olmasına rağmen, sadece 59. sayfada küçük bir görsel kullanılmıştır. Diğer sayfalarda, okuma parçasını destekleyecek görsellerin olmaması, okuma akışını olumsuz etkileyebilir. Metnin üstü tarafında mektubun gönderilişini ya da alınışını resimleyen bir görsel kullanılabilirdi.

Mektup türü çocukların ilgiyle okudukları yazı türlerinden biridir. Bu tür, Türkçe eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Çünkü mektup sadece yazma becerisine

değil, aynı zamanda çocuğun sosyalleşme ve kendini gerçekleştirme, iletişim kurma ve ifade etmesine de katkı sağlayan bir türdür.

“İstanbul Liseli Küçük Hasan”

Parçada, Çanakkale Savaşı sırasında İstanbul Lisesi öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun derslerini bırakarak cepheye savaşa gittiklerini, fakat Hasan adlı bir çocuğun yaşı tutmadığı için cepheye gönderilmeyişi ele alınmıştır. Hasan’ın cepheye gitmek için sürekli ilgili yerlere giderek başvurması ve sonunda gönüllü asker olarak cepheye gitmesi, Fransızlarla çarpışırken patlayan bir bomba nedeniyle şehit oluşu anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Vatan sevgisi ve savunması için her birey kendini feda edebilir.

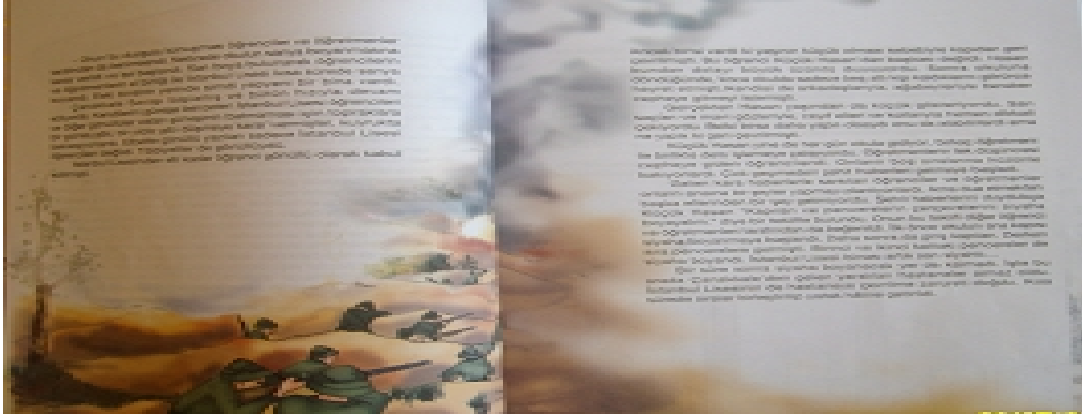
Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise vatan sevgisidir.

Okuma parçası tür ve temaya uygundur; fakat metin oldukça uzun tutulmuştur. Metin aralarında bırakılan ve öğrencilerin olayın gelişinden ve sonraki bilgilerden hareketle tamamlanmaları istenen boşlukların da ders sırasında yapılması dikkate alındığında, bu boşluklar çocukların okuduğunu anlama konusunda sıkıntılar yaratabilir. Bu nedenle metin biraz daha kısa tutulabilirdi. Metin, çocukların ilgilerine göre tasarlanmış tarihsel bir metindir. Çocukların zevkle okudukları konuların işlenmesi olumlu bir durumdur.

Metnin üç farklı sayfasında bırakılan boşluk tamamlama çalışmaları, çocukların okuduklarından hareketle öyküyü tamamlama çalışmaları, tahmin etme, sonuç çıkarma becerilerinin de gelişmesine yardımcı olacak etkinlikler olarak görülmektedir.

Şekil- 28: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.62-63)

Metnin ilk sayfasında yer alan görsel oldukça küçük olup bir sembol gibi görülmektedir (s.61). Sayfanın sağ üst köşesine konan görselin, metinde geçen olayları merak ettirecek ya da ilgi uyandıracak bir albenisi bulunmamaktadır. 62 ve 63. sayfalarda yer alan görseller, baskı düzeninden dolayı net değildir.

Renk ve görsel boyutları sayfa tasarımını olumsuz etkilemiştir.

Metni desteklemek için kullanılan görseller oldukça yetersiz kalmıştır. Parçada Türk hatta dünya tarihinin en önemli savaşlardan birinden bahsedilmektedir. Bu savaş birçok ulusa rehber olmuştur. Dünyanın hemen her yerinden savaşa katılan olmuş, savaş çok kanlı geçmiş ve on binlerce kayıp verilmiş bir savaşın bu kadar hareketsiz görsellerle verilmesi, görsellerin metnin içeriğini yansıtmada yetersiz kaldığını göstermiştir. Bu savaşın önemini görselleştirecek çok daha etkileyici çizgiler kullanılabilirdi.

“Bayrak”

Şiirde, bayrağın bir millet için ne kadar önemli olduğu ve onun için savaşılacağı, her şeyin üstünde tutulması gerektiği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Bir milletin varlığını gösteren, o milletin bayrağıdır.

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise bayrak sevgisidir. Şiir, tür ve temaya uygundur; oldukça coşkulu bir dille yazılmıştır.

Şekil- 29: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.70-71)

Metin görselleri, doğrudan metinde geçmeyen olayları ön plana çıkarmıştır. Şiirde, bayrağın artık sürekli dalgalanması gerektiğini vurgularken, görsel unsurlarda ise bayrak için savaşın devam ettiği izlenimi bulunmaktadır (s.70). Görseller kötü baskıdan dolayı netlikten uzaktır.

Zaman ve Mekân teması metinleri:

“Beypazarı”

Okuma parçasında, Ankara Beypazarı ilçesinin tarihi özelliklerini, bulunduğu coğrafi konumu, kaybolmaya yüz tutmuş mesleklerini konu edinmiştir. Yazar, devrik cümleler kullanarak akıcı bir anlatım yolunu seçmiştir.

Metnin iletisi: Eski yapı ve meslekler yeni gelişmelerden dolayı yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Metnin türü: Metnin türü gezi yazısıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema zaman ve mekân, alt teması ise şehirlerdir. Metin, yazı türü ve temaya uygundur. Gezi yazısında bulunması gereken gözlem ve betimleme unsurlarına yer verilmiştir. Gezi yazısı, birinci kişi tarafından anlatılmıştır.

Şekil- 30: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s. 74-75)

Gezi yazısının görsel unsurları, sayfa yapısını bozacak nitelikte tasarlanmıştır (s.74-75).

Metni destekleyen görsel unsurlar, metni ikinci plana itmiştir. İlk sayfada hiç metin olmadığı halde tam sayfa halinde bir fotoğraf verilmiş, fotoğraf ikinci sayfanın dörtte birlik kısmına da taşırılmıştır. Kitabın ortasına denk gelen fotoğraf, ciltlemeden dolayı görselliği bozmuştur. Ayrıca metinden çok görsele yer verilmesi, altıncı sınıf öğrencileri için oldukça düşük ve seviye altı olduğu düşünülmektedir. Görsellerin bu şekilde tasarlanması sayfa yapısı, metin tasarımı ve okunabilirlik açısından olumsuz bir nokta olarak görülmektedir.

Şekil- 31: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.76-77)

Kitabın 76 ve 77. sayfalarında yer alan metin görselleri arasında orantısızlık bulunmaktadır. 77. sayfanın sağ tarafında, ortaya denk gelen fotoğraf kadar boşluk

bulunmasına rağmen görseller sayfa yapısına uygun yerleştirilmemiştir. Görsellerdeki özentisizlik okumayı da olumsuz etkileyebilir.

“Anadolu’da Bahar”

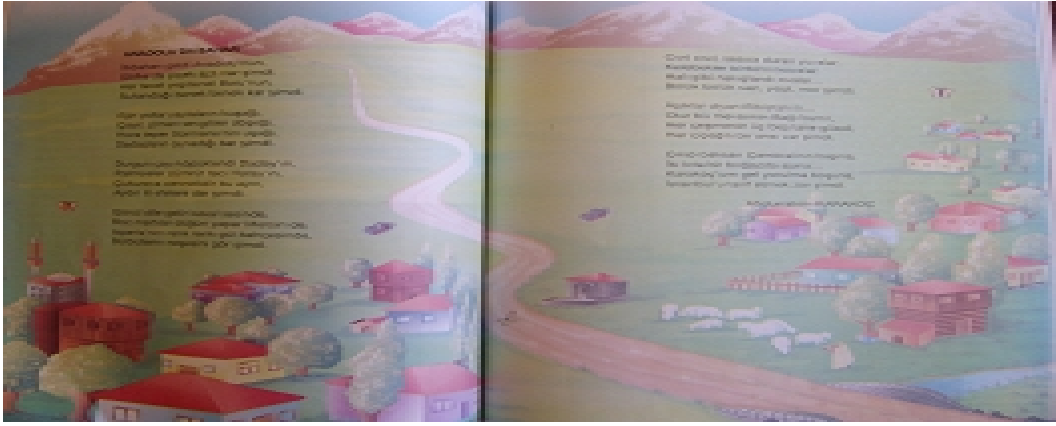
Parçada, baharın gelmesiyle birlikte Anadolu’da görülen değişim coşkulu bir dille anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Doğada meydana gelen mevsimsel değişiklikler, insanları da etkiler.

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: ana tema zaman ve mekân, alt tema ise yurttur. Verilen şiirle tema uygundur. Çocukların severek okudukları türlerinden biri de şiirdir. Özellikle uyaklı şiirlerin çocuklar tarafından ezberlenen şiirler olduğu bilinmektedir.

Şekil- 32: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s. 78-79)

Metin görseli ile metin arasında doğrudan bir ilişki kurmak oldukça güçtür (s.78-79). Metinde Anadolu’nun birçok önemli yerinden bahsedilirken, görselde yalnızca bir köy bulunmaktadır.

“Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek (s.80)”

Parçada, yaşlı bir adamın kaybolan zamanın ne kadar önemli olduğuna ve gençlerin zamanın değerini bilmelerini için uyarılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Metnin iletisi: Zamanı iyi değerlendirmek gerekir.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema zaman ve mekân, alt tema ise zamandır. Metin, tür ve temaya uygun seçilmiştir. Deneme konuşma havasında ele alınmıştır. Yazarın kendi düşüncelerini aktarırken, öğüt verir gibi bir yol seçmesi çocukların okuma heveslerini olumsuz etkileyebilir. Şu cümlede açıkça görmek mümkündür. *“Gençleri uyaralım, bu noktada uyarmamızın faydası vardır, zamanlarını iyi kullansınlar.”* Yaşamı oyun tadında yaşayan çocuklara bu tür bir cümleyle seslenmek daha çok erken olduğu düşünülmektedir. Metinlerde, emir ya da öğüt verici cümleler içeren yargılardan kaçınmak gerekir.

Metin görselleri, ciltlemeden dolayı sayfa yapısını olumsuz etkilemiştir (s. 80). Metni desteklemek için iki özgün görsel kullanılmış olmasına rağmen düzgün bir ciltleme tekniği kullanılmadığı için tek görsel kullanılmış gibi görünmektedir. Bu durum, metin ve sayfa tasarımının estetik değerini düşürmüştür.

Doğa ve Evren teması metinleri:

“Mavisini Yitirmiş Yaşamak (s.84)”

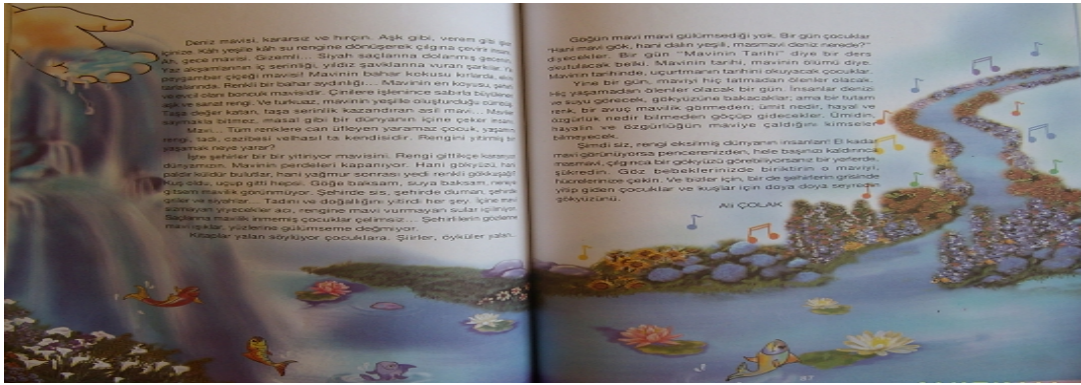
Parçada, dünyanın giderek maviliğini kaybettiğini ve özellikle şehirlerde mavi yerine gri bir rengin olduğunu, mavisiz yaşayan bir insanın yaşamış sayılmayacağını, bu yüzden de maviliğin kıymetini bilmek gerektiği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Çevre kirliliği ve beton yığınlarından dolayı dünya büyük bir tehlikenin altındadır.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt tema ise çevrenin korunmasıdır. Metin, tür ve temaya uygundur. Deneme, devrik cümlelerle yazılmıştır. Kısa ve eylem cümleleri akıcılığı sağlamıştır. Fakat bazı cümleler dilin zenginliğinden uzak kalmıştır. “Maviyi sever miydiniz; şu, renklerin en çabuk doğup en çabuk ölenini?” ile “Mavisini yitirmiş yaşamak” cümlesi Türkçenin zengin ve güçlü dil yapısına gölge düşürmektedir. Çocuklar, cümleyi ya da başlığı ilk okuduklarında bir heyecan duymalıdır. Cümlelerde bir akıcılık olmalıdır. Çocukların metinlerle ilk karşılaştıkları araçlardan biri ders kitaplarındaki metinler olduğu unutulmamalıdır. Ders kitaplarına alınan metinlerin cümle ve kelime yapısı Türkçenin en güzel ve estetik örneklerinden seçilmelidir.

Şekil- 33: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Metin Görseli (s.86-87)

Metnin ilk görseli içeriğe uygun bir şekilde tasarlanmıştır (s.84). İkinci sayfada yer alan görselin sayfanın üçte ikisini kaplayan bir koyulukla boyanmış olması, metnin okunabilirliğini olumsuz etkilemektedir (s.85). Metni destekleyen diğer görsel, metni u şeklinde sararak parçaya göre özlenen maveliği masalımsı çizgilerle vermiştir. Görsel, çocukların ilgisini çekecek nitelikte olmuştur (s.86-87).

“Kırkikindiler (s.88)”

Parçada, Ankara iline yağın kırkikindilerin, doğaya getirdiği yenilik ile burada yaşayan insan ve hayvanların mutluluğunu yağmur öncesi ve sonrasına göre nasıl değiştiği anlatılmaktadır.

Metnin iletisi: Doğadaki hareketlilik insanları da etkilemektedir.

Metnin türü: Metnin türü gezi yazısıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt tema ise yağmurdur.
Metin, tür ve temaya uygun verilmiştir.

Şekil- 34: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Metin Görseli (s.88-89)

Görseller, içeriğe uygun seçilmiştir; fakat 88 ve 89. sayfalarda yer alan görsellerin üst tarafında yer alan mavi boyamalar, yazıların okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir. Sayfanın tamamının mavi olması okuma sırasında gözün çabuk yormasına neden olabilir.

Görseller, sayfa yapısını bozacak şekilde yerleştirilmiştir. Görsellerin başlangıç ve bitiş noktaları belirsizdir. Görseller de metinler gibi sayfa kenarları boş bırakılarak verilebilirdi.

“Cennet Göller Tek Tek Yok Oluyor (s.92)”

Haber yazısı, Konya Havzası’ndaki Beyşehir, Akşehir ve Meke göllerinin susuzluk nedeniyle kurumaya yüz tuttuğunu çekilen fotoğraflarla belgelemeye çalışmış; bunun yanında İskenderun Körfezi’nde demirli olan bir atık yük gemisinin çevreye vereceği zararı konusunu da gündeme getirmiştir.

Metnin iletisi: Küresel ısınma nedeniyle bazı çevresel sorunlar meydana gelmektedir.

Metnin türü: Metnin türü haberdur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt tema ise doğadaki fiziksel değişikliklerdir. Haber konusu olan olaylar, tür ve temaya uygundur. Bu türün altıncı sınıflarda değil, yedi ya da sekizinci sınıflarda verilmesi daha uygun olacağı düşünülmektedir. Çünkü çocukların bu tür haberleri ciddi bir şekilde önemsemeleri için belli bir zihinsel ve sosyal seviyeye gelmeleri gerekmektedir.

Şekil- 35: Milli Eğitim Bakanlığı Yayinevi, Metin Görseli (s.92-93)

Görseller, içeriği oldukça iyi yansıtmış ve okuyucunun göllerin eski ve yeni durumlarını net bir şekilde görmelerini sağlamak için aynı gölün iki görselini de birlikte vererek haberciliğin kanıtı dayanması gerektiğini ön plana çıkarmıştır (s.92-93).

Görseller ve haber metinleri doğrudan bilgi vermeye yöneliktir. Bu nedenle bu tür yazıların daha üst sınıflarda verilmesi gerekir.

Yapılan incelemelerden sonra aşağıdaki değerlendirmeler yapılabilir: Metinlerde yer alan satır uzunlukları 6-14 cm arasında değişmektedir. Ders kitabı 19,5cmx27,5cm ebadındadır. Araştırmalara göre bu tip bir kitap büyük boy olarak adlandırılmaktadır. Bu ebattaki bir kitapta 15-15,5 cm satır uzunluğu bulunmalıdır (Tosunoğlu, Aslan ve Karakuş, 2001: 65). Buna göre satır uzunlukları belirlenen ölçülere uygun olmadığı görülmüştür.

Metinler genel itibariyle tür ve temaya uygun bulunmuştur. Metinlerin temaya uygun hale getirilmeye çalışılması bazı sıkıntılar doğurmuştur. Metinler, edebi zevki vermekten uzak kalmıştır. Metinlerde içerik zenginliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla

seçilen metinlerin nitelikli olmadığı düşünülmektedir. Bu yüzden metinlerin çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığını kazandıracak özelliği bulunmamaktadır.

Görsel unsurlar çocukların ilgi ve seviyesine göre oldukça basit kalmıştır. Metin görselleri, çocukların yaratıcı becerilerini ortaya çıkarmasına yardımcı olacak özellikte değildir. Görseller, metinlerin okunabilirliğini ikinci plana itmiştir.

Görseller son derece basit olduğu için, çocukların ilgisini çekmekten uzak kalmıştır. Görseller, altıncı sınıf çocukların sanatsal yönünü ortaya çıkaracak ve görsellerden yola çıkarak resim yapmayı tetikleyecek kadar etkili olmadığı düşünülmektedir.

Ders kitaplarında az da olsa soyut görsele yer verilebilir; fakat eğer gereğinden fazla soyut görsel olursa bazı olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilir; çünkü altıncı sınıf çocukları geçiş döneminde oldukları için soyut resimleri tam olarak anlamlandırmayabilirler. Oysa ders kitabında birçok soyut görsele yer verilmiştir (s.29, 34, 55, 80, 86). Bu tür görseller metin-görsel ilişkisini doğru kurdurmayabilir. Bu durum, görsellerin amacın dışına itilmesine sebep olabilir.

Görseller, düşük kâğıt kalitesinden dolayı basılı olan kısım, sayfanın diğer tarafında da görünmektedir. Ayrıca görsellerde çeşitli lekelerin olması olumsuz bir nokta olarak görülmektedir. Bu bakımdan görseller baskı tekniğinden dolayı zayıf bulunmaktadır. Görsellerin boyutları gerek sayfa yapısı gerekse de metin tasarımı bakımından orantısız olduğu görülmektedir.

Görseller arasında ünlü bir sanatçıya ait herhangi bir görsele yer verilebilirdi. Ünlü bir sanatçıya ait bir görselin ders kitabında yer alması, çocukların sanatçıları tanıma ve onlar hakkında genel kültür sahibi olmaları da sağlanabilir.

Metin görsellerinin kime ait olduğu ya da ne zaman çizildiği konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Görsellerin seçimi özentisiz ve sayfa tasarımı açısından göze hitap etmediği düşünülmektedir.

Ders kitaplarında görsellerin bir metin gibi algılanması gerektiği noktası göz ardı edilmiştir. Görseller, yorumlama ve yaratıcı düşünmeye yönlendirecek yeterlilikte

görülmemiştir. Bu bakımdan görsellerin çocukların resim yapmaya heveslendirecek yönü bulunmamaktadır.

Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Okuma Kültürü teması metinleri:

“İlk Çocukluk”

Parçada, Cahit Sıtkı Tarancı'nın kendi ağzından okuma alışkanlığını nasıl kazandığını ve bu alışkanlığın kazanmasında ailenin ne kadar önemli rol oynadığını vurgulamıştır.

Metnin 12. sayfasının ikinci paragrafında kahramanın artık liseye gittiğini anlatmaktadır; fakat önceki paragraflarda okula ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Anının kısaltılmasından dolayı paragraflar arasında anlamlı bir bağlantı kurulamamıştır. Metindeki olay ve zaman kopukluğu anlamayı güçleştirmektedir.

Metnin iletisi: Okuma alışkanlığının kazandırılmasında ailenin büyük bir rolü vardır.

Metnin türü: Metnin türü anıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise okuma alışkanlığıdır. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur.

Çocukların ilgiyle okudukları türlerden biri de anı türüdür. Bu tür, geçiş dönemini yaşayan çocuklar için ders kitaplarında yer alması gereken bir yazı türüdür. Çocukların örnek alabileceği kişileri bu tür yazılarda bulmaları daha kolaydır. Dilin bütün zenginlikleri bu tür metinlerde ele alınmalıdır

Metin görselleri, metinden daha fazla yer kaplamıştır. 9. sayfada yer alan görsel, çocuğa göre oldukça sıkıcı olabilir. Çünkü görselde, çocukların ilgisini çekebilecek bir okuma hevesi bulunmamaktadır.

Şekil- 36: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.8)

Metni destekleyen 8. sayfadaki görsel oldukça büyük olup seviyenin çok altında olduğu düşünülmektedir.

Şekil- 37: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.10-11)

“Kitap Ahmet’in Şifresi”

Parçada, bir esnafın okuma alışkanlığı kazanmasıyla öğrendiği bilgiler anlatılmıştır. Esnaf, bu yüzden çocuklarına da kitap okumalarını öğütleyerek en büyük hazinenin kitap okuma olduğunu belirtmiş, çocukların da okuyarak birer meslek sahibi olmalarını istemiştir.

Metnin iletisi: Her insan okuma alışkanlığı edinebilir ve okuma yoluyla birçok bilgi elde edilebilir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise okuma sevgisidir. Metin temaya uygundur; fakat metnin son bölümü masal türüne uygun bir şekilde sonlandırılmıştır.

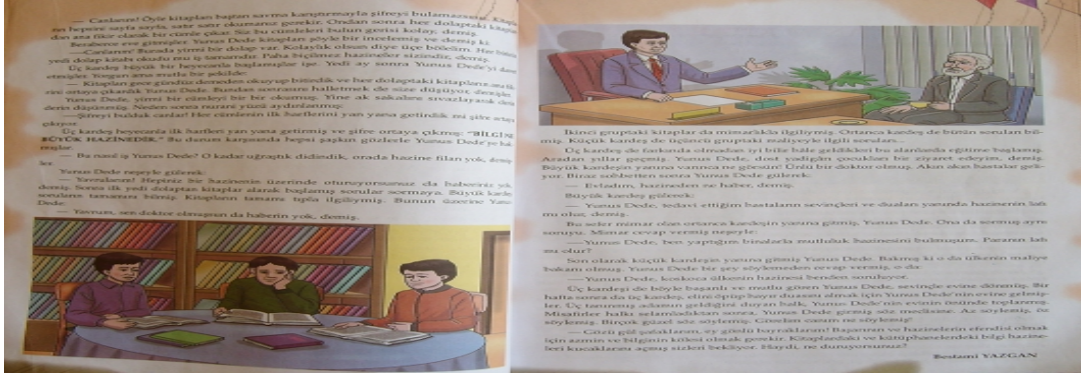
Hikâye, ilköğretim çağındaki çocukların ilgiyle okudukları bir türdür. Bu tür yazılar, çocukların hayal dünyasını zenginleştiren birçok unsurla donatılmıştır; fakat verilen bu örnekte türlerin iç içe verildiği görülmüştür. Bu karışıklık, çocukların türleri karıştırmalarına neden olabilir.

Şekil- 38: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.14-15)

Metin görselleri, metnin içeriğiyle ilgilidir; fakat görsel boyutları oldukça büyük seçilmiştir (s.14). 15. sayfada yer alan görsel uygun büyüklükte olup metin ve sayfa tasarımına katkı sağlamış, içeriği destekler nitelikte olmuştur.

Şekil- 39: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.16-17)

Görsellerin kullanımında herhangi bir düzen bulunmamaktadır. Kimi görsel üstte kimisi de metnin altında verilmiştir (s.16).

Bu metnin görselleriyle önceki metnin görselleri arasında benzerlik görülmektedir. Kitapların renk ve diziliş biçimleri neredeyse aynı olmuştur. Görseller, metnin içeriğine göre oldukça yüzeysel görülmektedir.

“Canım Kitap”

Parçada, kitap okumanın insana kazandırdıkları ile kitabın insan yaşamındaki vazgeçilmezliği konusu vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Kitap okuma insanı yaşama bağlar.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise kitap okumadır. Metin, tür ve temaya uygundur. Yazar düşüncelerini samimi bir dille anlatmıştır.

Şekil- 40: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.18-19)

Metin görselleri, metne göre oldukça basit kalmıştır. Görseller tekdüze bir anlayışla tasarlanmış, derinlikten yoksun bırakılmıştır (s.18-19).

Görsellerin boyutları gereğinden büyük tasarlanmıştır. Okuma parçasından çok, görseller ön plana çıkmıştır. Bu durum ilk okumaya başlayanlar için tasarlanmış olsa oldukça verimli olabilirdi; fakat altıncı sınıflarda görsel oranı metne göre daha az olabilirdi.

Atatürkçülük temasının metinleri:

“Gazi’yi Karşladım”

Parçada, Atatürk’ün Urla’ya gelişi sırasında küçük bir çocuğun Atatürk’ü bekleyen kalabalığı yararak Atatürk’e koşarak sarılması ve Urla’da ilk karşılayan kişi olmasının verdiği heyecanı anlatmıştır.

Metnin iletisi: Atatürk halkla iç içe yaşar ve halk tarafından sevilirdi.

Metnin türü: Metnin türü anıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk sevgisidir. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur.

Metni destekleyen 21. sayfadaki görsel, içeriğe uygun olmasına rağmen metni ikinci plana itmiştir. Metinle görselin sayfada kapladığı alan son derece orantısız olmuştur.

Şekil- 41: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.22-23)

Metin görsellerinin sade ve yüzeysel olduğu görülmektedir. 23. sayfada büyük bir halk kalabalığının Atatürk'ü beklediği belirtilmektedir; fakat görselde bunu destekleyecek bir görüntü bulunmamaktadır. Sadece bir çocuk ile dört kişinin beklediği görülmektedir. Oysa Atatürk'ün gittiği yerleri gösterecek daha coşkulu ve hareketli görseller kullanılabilir, çocuklara o dönemleri hissettirecek görseller sunulabilirdi.

“Hayatım (s.24)”

Parçada, Atatürk'ün yaşamı kronolojik bir sırayla verilmiştir. Metin, tarihi bilgilerle doludur. Atatürk'ün yaptığı önemli çalışmalar kısa ve başlıklar halinde verilmiş olsa da oldukça uzun bir okuma parçası olmuştur.

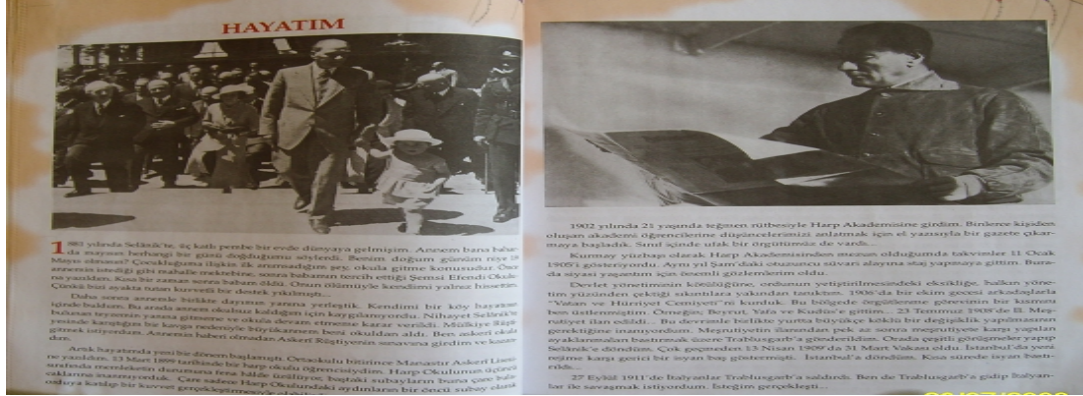
Metnin iletisi: Atatürk, Türk tarihinde önemli bir yere sahip olup yaşamı boyunca önemli işler başarmıştır.

Metnin türü: Metnin türü otobiyografidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk'ün yaşamıdır. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur. Metnin birinci ağızdan anlatılması önemli bir noktadır. Bu tür yazılar çocuklar için her zaman ilgi çekici olmuştur. Atatürk'ün otobiyografisi, ders kitaplarına mutlaka alınması gereken bir otobiyografi örneğidir. Özellikle altıncı sınıflara yönelik ders kitaplarında otobiyografi örneklerine mutlaka yer verilmelidir. Bu türde, başarılı olmuş kişinin,

çocukluk dönemini nasıl geçirdiğini ayrıntılı bir şekilde verilmesi çocuklar için oldukça etkileyici olabilir.

Şekil- 42: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.24-25)

Metni destekleyen görseller, siyah beyaz dört ayrı fotoğraftan oluşmuştur. Tüm görseller metin üstü verilmiştir (s.24, 25, 26, 27). Görsellerin arasında Atatürk'ün çocukluğuna ait herhangi bir görsel yer verilmemiş olması bir eksiklik olarak görülmektedir. Görsellerin nerede, ne zaman ve hangi amaçla çekildiği konusunda herhangi bir bilgi bulunmadığından dolayı görsellerle metin arasında bir ilişki kurmak oldukça güçtür.

“Atatürk ve Tarih (s.30)”

Parçada, kültür ve tarihin bir millet için ne kadar önemli olduğu tartışılmış, Atatürk'ün tarihe ilişkin sözleri ve yaptığı çalışmalar da verilerek konunun gençler tarafından önemsenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Bir milleti millet yapan en önemli unsurlardan biri tarih ve kültürdür.

Metnin türü: Metnin türü makaledir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk'ün tarih anlayışıdır. Metin, tür ve temaya uygundur; fakat bu tür yazıların yedi ya da sekizinci sınıflarda işlenmesi daha doğru olacağı düşünülmektedir. Çünkü altıncı

sınıftaki çocuklar, hayalle gerçek arasındaki bir çizgideler. Bu nedenle makale yerine geçiş türlerinin verilmesi daha uygun olabilir.

Şekil- 43: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.30)

Metin ile görsel arasında doğrudan bir ilişki kurmak oldukça güçtür (s.30). Parçada tarih ve kültürün bir millet için ne kadar önemli olduğuna değinmiş, görsel ise sadece başlığı temsil etmiştir. Türk kültürüyle ilgili motif ya da yapılar, Atatürk'ün kurduğu kültür kurumlarıyla ilgili unsurlara yer verilebilirdi. Yazı türü makale olduğu için çocukların dikkatleri kolayca dağılabilir; bu nedenle ikinci sayfada da küçük bir görsel kullanılabilirdi.

“Vatandaş Olma Bilinci”

Parçada, cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye’de yaşanan değişikliklerden biri olan vatandaşlık görevleri üzerinde durulmuştur. Vatandaşların kazançlarına göre vergi vermeleri ve askere gitmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Cumhuriyet rejimi insanlar arasında eşitlik ve adalet sağlamıştır.

Metnin türü: Metnin türü tiyatrodur.

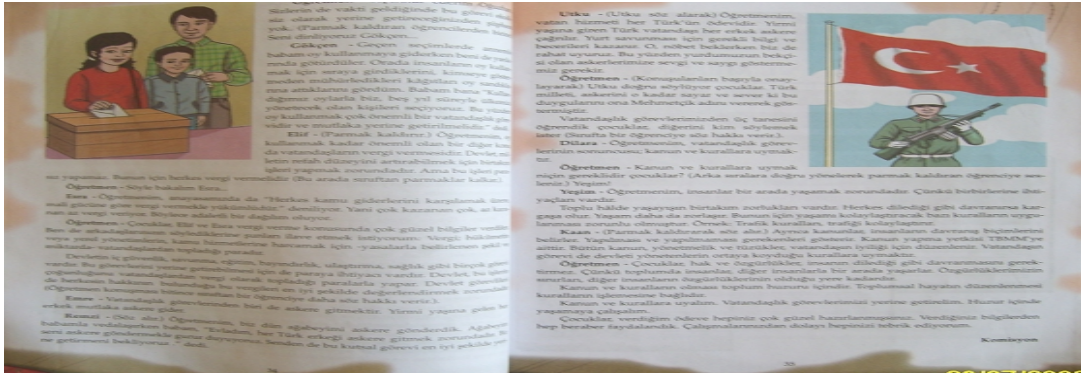
Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt tema vatandaş olma bilincidir. Verilen metin tür ve temaya uygundur.

Metin, tiyatro kurallarına göre zayıf kalmıştır. Sahne teknikleri yeterince okuma parçasına yansıtılmamıştır.

Görselle metin arasında uyum vardır. Görsel boyutları sayfa ve metin tasarımına göre uygun niteliktedir (s.32-33).

Şekil- 44: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.34-35)

Metnin 34 ve 35. sayfalarında içeriğe uygun görseller verilmiştir. Görseldeki karakterlerin yüz hareketleri neşeli ve ilgi çekici olmuştur.

Zaman ve Mekân temasının metinleri:

“Canberra (s.37)”

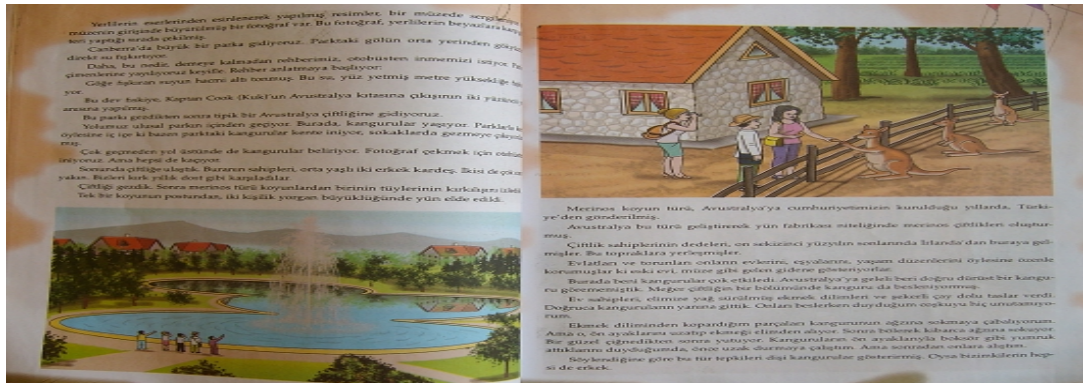
Parçada, Avustralya'nın Canberra kentinin kültürel ve tarihi özellikleri ele alınmıştır. Kentin planlı yapısından dolayı örnek bir yer olması nedeniyle birçok turistini gelmesini sağlamıştır. Ayrıca Çanakkale Savaşı sırasında bize karşı savaşan Anzakların da burada yaşadığı, savaşa katılan askerlere ait bir “Anzak Anıtı”nın olduğu, burada bulunan bir müzede Atatürk'e ait büstün bulunduğu da belirtilmiştir. Anzakların, Atatürk ve Türk milletine saygı ve sevgisinden dolayı müzelerinde bu anıta yer verildiği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Türk milleti, savaşta da insanlık değerlerini ön planda tuttuğu için düşman saflarında savaşan milletler tarafından bile sevilmiştir.

Metnin türü: Metnin türü gezi yazısıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema zaman ve mekân, alt teması ise kentlerin planlı yapılaşmasıdır. Metin, tür ve temaya uygundur. Gezi yazısında Anzakların Türkiye ile olan bağlarını birlikte verilerek bilinmeyenden bilinene ya da bilinenden bilinmeye doğru bir yöntem takip edilmiş, ilgi sürekli tutulmuştur.

Şekil- 45: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.38-39)

Metin-görsel ilişkisi uygun olmuştur; seçilen görseller içeriği destekler nitelikte, sayfa yapısına uygun tasarlanmıştır; fakat görseller boyut açısından metinle aynı oranda yer kaplamıştır (s.38-39).

Şekil- 46: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.40-41)

Metni destekleyen görsellerin oranı orta büyüklükte olduğu zaman daha dikkat çekici olacağı düşünülmektedir. 41. sayfadaki görsel hem içeriğe uygun hem de sayfa yapısının estetiğini bozmamaktadır. Metin görselleri ne çok büyük olup metni gölgelemeli ne de çok küçük olup ilgiyi dağıtmalıdır.

“Ben Ali Sami Yen Stadı (s.92)”

Metnin iletisi: Her şeyin bir zamanı vardır, bu zamanı doğru ayarlamak gerekir.

Metnin türü: Metnin türü fabldır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema zaman ve mekân, alt tema zaman planlanmasıdır. Verilen metin, türe ve temaya uygundur.

Şekil- 48: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.47)

Metnin görselleri, içeriğe uygun seçilmiş ve metni açıklayıcı nitelikte olmuştur; fakat sayfaların tamamı gri renklerle boyandığı için metin yazılarının okunabilirliği olumsuz etkilenmiştir (s.47).

Sevgi temasının metinleri:

“Türkçem Benim”

Parçada, Türkçenin bir insan için başarı ve mutluluk kaynağı, bunun yanında milletlerin varlığını sürdürmelerinde bayrağın vazgeçilmez bir değer olduğu konusu vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Bir millet için dil ve bayrak varlığının göstergesidir.

Metnin türü: Metnin türü şiiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise dil sevgisidir. Verilen şiir, tür ve temaya uygundur; fakat şiir, anlatım açısından oldukça basit kalmıştır. Coşku unsurları göz ardı edilmiştir.

Şekil- 49: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.50)

Metin görseli ile dil arasında doğrudan bir ilişki kurmaktan çok dolaylı bir ilişki kurulabilmektedir. Metin, basit ve sıradan bir görselle verilmeye çalışılmıştır (s.50).

“Bayrak İçin Can Veren Yiğit (s.51)”

Parçada, Kurtuluş Savaşı sırasında Antep’i işgal eden Fransızlara karşı ilk direnişi başlatan karakol polisi müdürünün yaşadıkları; bayrağı indirmemek için verdiği onurlu mücadelesi anlatılmaktadır. Karakol müdürü bu direniş sırasında şehit olur. Bu olay, Antep’te savunma kıvılcımını ateşler.

Metnin iletisi: Her birey vatani için canını seve seve verir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise bayrak sevgisidir. Okuma parçası tür ve temaya uygundur. Metin çocukların ilgilerini çeken tarihi bir konudur.

Şekil- 50: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.52-53)

Metin görselleri, metnin içeriğine uygun tasarlanmış (s.51), 54. sayfa dışında her sayfada bir görsele yer verilmiştir. Metni desteklemek için farklı büyüklükte görseller kullanılmıştır (s.52).

“Kâzım Karabekir’in Çocukları”

Parçada, Kurtuluş Savaşı sırasında ailelerini kaybeden çocukların Kâzım Karabekir tarafından evlatlık edinmesi ve Kâzım Karabekir’in çocuklara olan sevgisi konu edinmiştir.

Metnin iletisi: Devlet uğruna savaşan insanların çocukları devlet tarafından korunmaya alınır.

Metnin türü: Metnin türü anıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt teması ise çocuk ve insan sevgisidir. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 51: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.58-59)

Görseller sade ve basit seçilmiş, içeriğe uygun verilmiştir (s.56). Kitabın 58 ve 59. sayfalarındaki büyük ve küçük görseller birbirini tamamlayacak şekilde verilmiştir. 59.sayfada görselin metin sonuna konması olumsuz bir nokta olarak görülmektedir. Biten bir metinden sonra görsele bakmak, okuduğunu anlamayı doğrudan etkileyebilir. Görselin, metin içinde yer alması daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

Duygular temasının metinleri:

“Misafirler (s.61)”

Parçada, Almanya’dan Türkiye’ye misafirliğe gelen bir ailenin akrabalarının yanında geçirdikleri saatler konu edinmiştir. Almanya’dan gelen ailenin iki çocuğu vardır. Bu çocuklar evde ellerine geçirdikleri her şeyi kırmakta ve bozmaktadır. Bu oldukça rahatsız edici bir durum olarak anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Misafirlikte, ev sahibini rahatsız etmemeli, evine zarar vermemelidir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise güldürüdür. Okuma parçası tür ve temaya uygundur; fakat hikâyenin olay kurgusu oldukça kötü kurulmuştur. Olayın başlangıcı belirsizdir.

Şekil- 53: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.67)

Metnin görselleri, içeriğe uygun verilmiş ve metni açıklayıcı nitelikte olmuştur(s.67); fakat uzun bir metnin sadece bir görselle sınırlandırılmaması gerekmektedir. Görselin metinden önce verilmesi olayların akışı hakkında önemli ipuçları vermektedir.

“Ağrı Dağı ile Alagöz Dağı’nın Kavgası (s.70)”

Parçada, Alagöz Dağı’nın Büyük Ağrı Dağı’nı kıskanmasından dolayı yaşanan kavgaya ve bu kavgaya sonucunda hamile olan Büyük Ağrı Dağı’nın çocuğunu erken doğurması, Alagöz Dağı’nın ise Büyük Ağrı Dağı’nın sinirlenerek attığı taşın dolayı başının v şeklinde yarılması anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Kıskançlık insana zarar verir.

Metnin türü: Metnin türü efsanedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular, alt teması ise kıskançlıktır. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur. Metinde iki dağın konuşması ve kavgaya girmesi türün özelliklerini yansıtmaya açısından dikkat çekici olmuştur. Çocuğa görelilik anlamında olumlu bir seçim olmuştur.

Şekil- 54: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.70-71)

Metin görselleri oldukça basit ve hareket unsurundan uzak kalmıştır. Her iki sayfada aynı boyutta verilen görseller, aynı dağlanmış gibi izlenimini vermektedir (s.70-71). Görsellerin aynı zamanda çocuklarda resim çizme hevesi de uyandırmalıdır.

Doğa ve Evren teması metinleri:

“Yeşilyurt”

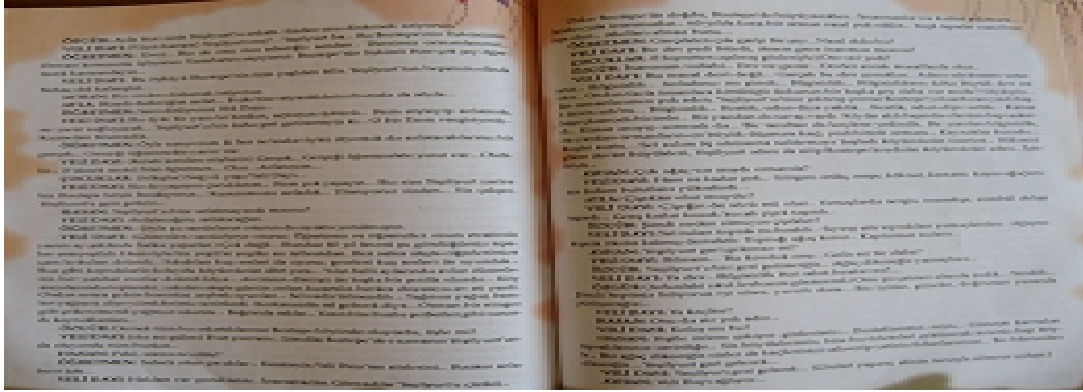
Parçada, bir zamanlar yeşil ve adı da Yeşilyurt olan bir köyün ağaçlarının bilinçsizce yok edilmesi; ağaçların yok olması sonucu bozkıra dönen köyün yeniden yeşillendirmeye çalışan bir grup öğrenci ile öğretmenin mücadelesi konu edinmiştir.

Metnin iletisi: Çevrenin bilinçsizce kullanılması doğaya zarar verir.

Metnin türü: Metnin türü piyestir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt tema ise çevrenin korunmasıdır. Okuma parçası tür ve temaya uygundur.

Şekil- 55: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.76-77)

Altı sayfalık bir metinde sadece ilk sayfada bir görsel kullanılmıştır (s.73). Çocukların ağaç dikme çalışmalarına ilişkin destekleyici bir görsele ve 76 ve 77. sayfalarda da küçük birer görsele yer verilebilirdi.

“Ankara Çiğdemi (s.79)”

Parçada, Ankara Çiğdemi'nin hangi mevsimde ve nasıl yetiştiği konusu işlenmiştir.

Metnin iletisi: Her sebze ya da meyvenin yetişme mevsimi vardır.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt tema canlılardır. Okuma parçası tür ve temaya uygundur.

Şekil- 56: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.80-81)

Metin görselleri, metni destekler nitelikte tasarlanmış (s.79), görsellerdeki hikâye kahramanının yüz ve hareketlerindeki canlılık, metindeki sevinçli durumunu yansıtmada başarılı olmuştur (s.80-81). Görsellerin boyutu seviyenin altında olduğu düşünülmektedir. Sayfa yapısının büyük bir oranını görselin kaplaması olumsuz bir durum olarak düşünülebilir.

“Rüzgâr”

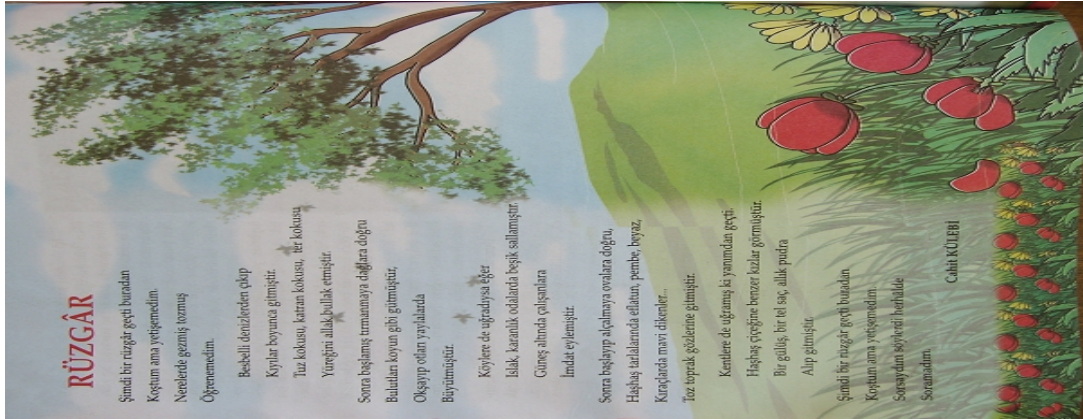
Parçada, rüzgârın doğada meydana getirdiği değişimler konu edinmiştir.

Metnin iletisi: Doğadaki değişiklikler birbirine bağlıdır.

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt tema ise doğa olaylarıdır. Şiir, tür ve temaya uygundur. Şiirdeki dörtlüklerin uyaklı olması daha etkili olacağı düşünülmektedir. Bu dönemdeki çocuklar çoğunlukla uyaklı şiirlerle ilgilenmektedirler.

Şekil- 57: Evrensel İletişim Yayınları, Metin Görseli (s.84)

Şiir görseli ile şiir arasında uygunluk bulunmaktadır. Görselde, bitkilerin yana doğru eğilmeleri, rüzgârın esişini etkileyici bir şekilde yansıtmıştır (s.84).

Yapılan incelemeler sonucunda şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Metinlerde yer alan satır uzunlukları 22 cm'dir. Bu satır uzunluklarının belirtilen ölçülere uygun olmadığı görülmektedir. Ders kitabı 19,5cmx27,5cm ebadındadır.

Araştırmalara göre bu tip bir kitap büyük boy olarak adlandırılmaktadır. Bu ebattaki bir kitapta 15-15,5 cm satır uzunluğu bulunmalıdır.

Seçilen metinler, genel itibariyle tür ve temaya uygun bulunmuştur; fakat “Ben Ali Sami Yen Stadı (s.92)” adlı parça haber yazısına uygun değildir. Bu yazı, olay kurgusu olan bir yazıdır. Bu bakımdan yazı haber değil, hikâyeye daha uygundur. “Misafirler” adlı metinde ise olaylar arasında bağlantı sorunu bulunmaktadır. Metinde, kısaltmadan dolayı kurgu hataları bulunmaktadır.

Metin-tema-görsel uygunluğu genel anlamda kurulmuştur. Metni destekleyen unsurlar incelendiğinde, görsel seçiminde seviyenin dikkate alınmadığı görülmüştür.

Yerli ve yabancı yazarların seçimi bakımından gerek Türk gerekse dünya edebiyatının seçkin örneklerinin yer almaması, olumsuz bir nokta olarak görülmektedir.

Metni destekleyen unsurlar seviyenin çok altında kalmıştır. Görsellerin çokluğu, metni ikinci plana itmiştir.

Metinlerin ilk sayfasında görseller üst, diğer sayfalarda ise iç ve alt kısımlarında yer almıştır. Görseller boyut açısından metne göre daha fazla yer kaplamıştır. Görseller, metni merak ettirecek nitelikte değildir.

Görseller, sayfa yapısı ve metin tasarımı açısından etkileyici değildir. Parçalar değişmesine rağmen, görseller benzerlik göstermektedir. Bu benzerlik görsellerin aynı kişi tarafından çizildiği izlenimini vermektedir. Görseller, yenilikten uzak ve özentisizce seçilmiştir.

Ders kitabındaki bazı görseller, şu soruyu akla getirmektedir: Altıncı sınıf ders kitaplarında metin mi, yoksa metin görseli mi daha önemlidir? Kitabın bazı görselleri, metnin etkisini yok etmiştir (s.48). Resimlendirmeler, renklendirmeden dolayı oldukça koyulaşmış, yazıların okunabilirliği olumsuz etkilenmiştir. Görseller donuk olup derinlikten yoksundur. Görsellerin çocukların sanatsal yönünü ortaya çıkarmaya yetecek kadar zengin olmadığı düşünülmektedir. Kitapta yer alan metin görsellerinin kime ait olduğu ya da ne zaman çizildiği konusunda herhangi bir bilgi

bulunmamaktadır.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

Kavramlar ve Çağrılar temasının metinleri:

“Uçurtma”

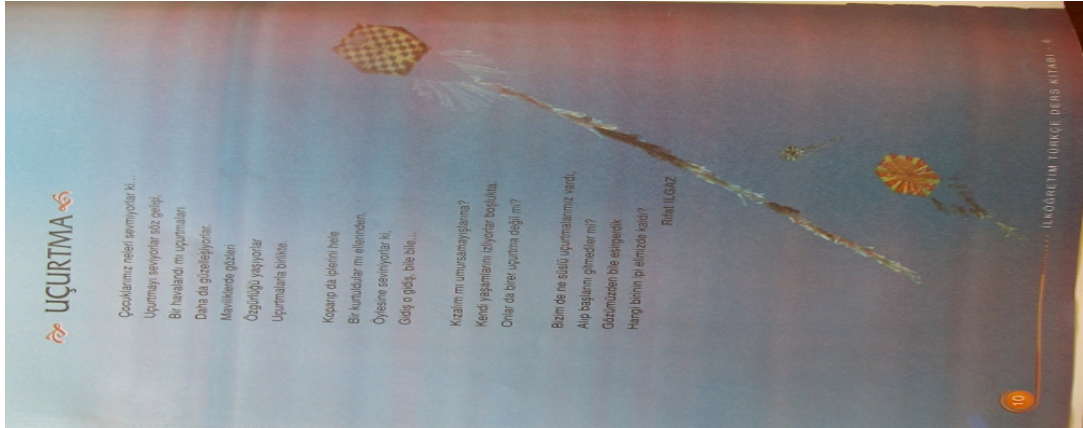
Okuma parçasında, çocukların en sevdiği oyunlardan biri olan uçurtma uçurtmanın çocuklar için ne anlama geldiği konusu üzerinde durulmuştur.

Metnin iletisi: Çocuklar, en ufak şeylerle bile mutlu olabilir.

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kavram ve çağrışımlar, alt tema ise çocukluk oyunlarıdır. Şiir, tür ve temaya uygundur. Şiirin serbest tarza yakın olması bu dönem çocukları için sıkıntı yaratabilir. Şiirdeki soyut söylemler, okuduğunu anlamayı olumsuz etkileyebilir.

Şekil- 58: A Yayınları, Metin Görseli (s.10)

Görsel, şiirin içeriğini yansıtmaktadır. Fakat çocuklarla ilgili herhangi bir görsel yer almamıştır (s.10). Görselde kullanılan alt fonun rengi koyu olduğundan dolayı, yazı ve görselin okunabilirliği olumsuz etkilenmiştir.

“Şakacı Bulut”

Parçada, evde yalnız kalan bir çocuğun çizdiği resimlerle oynadığı oyun anlatılmıştır. Çocuğun çizdiği bulutun, yeryüzünde çeşitli varlıkların yerine geçerek değişmesi, çocuğa görelilik ilkesi açısından oldukça dikkat çekici olmuştur. Çocukların hayal dünyasını zenginleştirmede “bulut” ve “koyun” gibi varlıkların kişileştirilmesi oldukça etkileyici olmuştur.

Metnin iletisi: Çocuklar varlıklara farklı anlamlar yükler.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kavram ve çağrışımlar, alt tema ise çocuk ve kavramlardır. Hikâye, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 59: A Yayınları, Metin Görseli (s.11-12)

Görseller içeriğe uygun yerleştirilmemiştir; çünkü 11. sayfadaki olaylar 12. sayfadaki görsele daha uygun; 12. sayfada anlatılanlar ise 11. sayfadaki görsele uygun olduğu görülmektedir. Görsellerde hareket unsurunun olması olumlu bir nokta olarak değerlendirilebilir.

“Kim Bu Harfler Arasında Dolanıp Duran Tilki (s.18)”

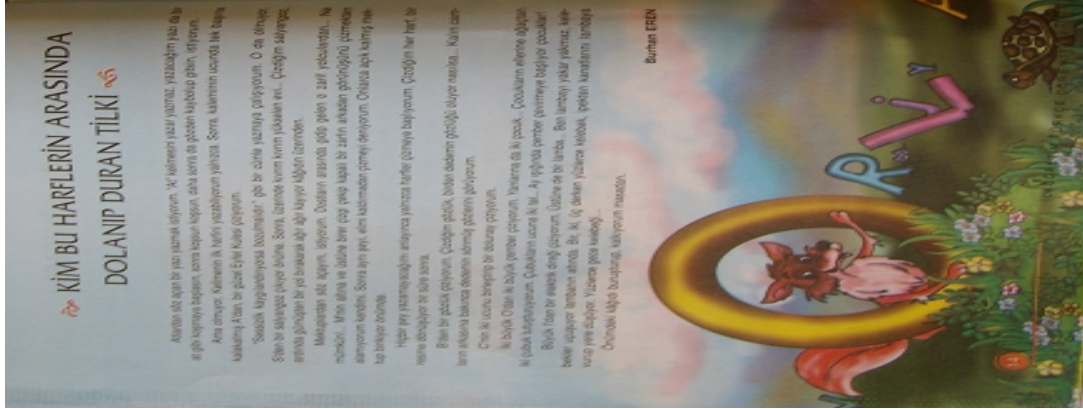
Parçada, atlarla ilgili bir yazı yazmak isteyen birinin bir türlü yazı yazamadığı, yazmaya çalıştığı her cümlenin baş harfiyle ilgili bir resim çizmesi konu edinmiştir.

Metnin iletisi: İnsan her zaman yazmak istediği şeyi yazamayabilir.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kavram ve çağrışımlar, alt tema ise çocuk ve kavramlardır. Deneme, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 60: A Yayınları, Metin Görseli (s.14)

Metin, harfleri konu edinmiştir; fakat görselde bir kaplumbağanın yer alması, görsellerin içeriğe uygunluğunu bozmuştur (s.14). Ayrıca, sayfa kenarlarına bırakılması gereken boşluğun olmaması, görsellerin diğer sayfaya geçmiş olduğu izlenimi vermiştir. Bu durum görsellerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir.

“Sayıların Macerası (s.15)”

Parçada, sıfır ile dokuz arasındaki sayıların bir araya gelerek çoğalmaları ve sürekli büyük sayı olma istekleri anlatılmıştır. Dokuz sayısının yanına sıfır almasından dolayı bütün yaşam olumsuz etkilenir. Bunun için, dokuz sayısı da diğer sayılar gibi tek kalmasıyla birlikte yaşanacak karmaşa sona erer.

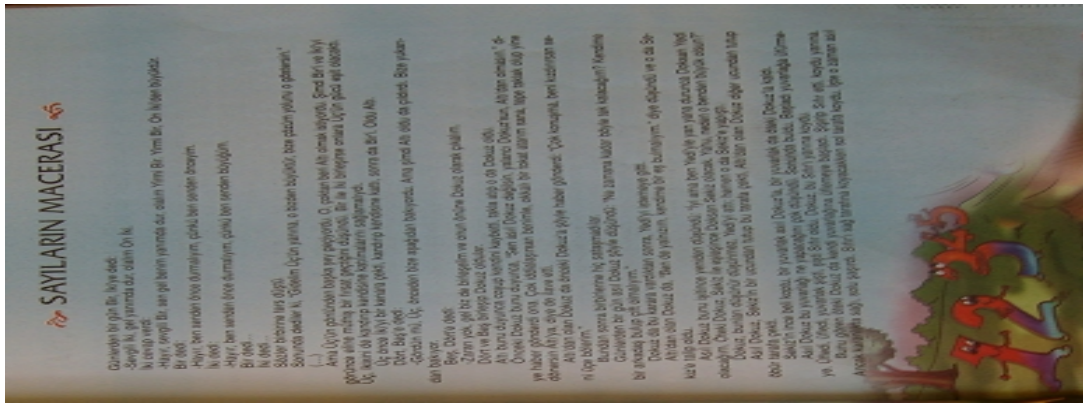
Metnin iletisi: Kavramların yan yana gelmesiyle yeni anlamlar oluşur.

Metnin türü: Metnin türü masaldır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kavram ve çağrışımlar, alt tema ise kavramlardır. Masal, tür ve temaya uygundur; fakat metnin altıncı sınıflara göre, seçilen konu bakımından oldukça basit kaldığı düşünülmektedir. Bu metin 2 ya da 3. sınıf öğrenciler için daha uygun olabilir.

Şekil- 61: A Yayınları, Metin Görseli (s.15)

Metin görselleri metne uygun olmasına rağmen renklendirme ve baskıdan dolayı bir kargaşa oluşmuştur (s.15). Görsellerde hareket unsuru ön plana çıkarılmış, görseller çocukların ilgilerini çekmekte başarılı olduğu söylenebilir (s.16).

Atatürk'ün İzinde temasının metinleri:

“Atatürk: Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu (s.18)”

Okuma parçasında, Atatürk'ün nerede doğduğu, kişilik özellikleri, nasıl bir öğrenim gördüğü ve Kurtuluş Savaşı sırasında gösterdiği başarıları anlatılmıştır. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti'nin batı uygarlığının seviyesinin üstüne çıkarmak için yapılan çalışmalar konu edinmiştir.

Okuma parçasında Atatürk'ün öğrenciliğiyle ilgili ayrıntılara yer verilebilirdi. Tarihi bilgi içeren ağır metinler daha üst sınıflarda verilmesi daha yararlı olabilir.

Metnin iletisi: Atatürk iyi bir askeri eğitim alarak kurtuluş savaşında başarılı olmuştur.

Metnin türü: Metnin türü biyografidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk'ün hayatıdır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Metin görselleri, ciltlemeden dolayı kötü bir izlenim bırakmıştır. Farklı sayfalardaki görseller aynı görülmüş gibi görülmektedir (s.18-19).

Şekil- 62: A Yayınları, Metin Görseli (s.18-19)

Metin görsellerinde netlik unsuru sayfa tasarımından dolayı bozulmuştur (s.20-21).

Şekil- 63: A Yayınları, Metin Görseli (s.20-21)

Metin görselleri içeriği destekler niteliktedir. Fakat Atatürk'ün çocukluk yıllarıyla ilgili bir resim ya da fotoğrafa yer verilmemiştir.

“Atatürk'ün Kültür ve Sanat Anlayışı (s.23)”

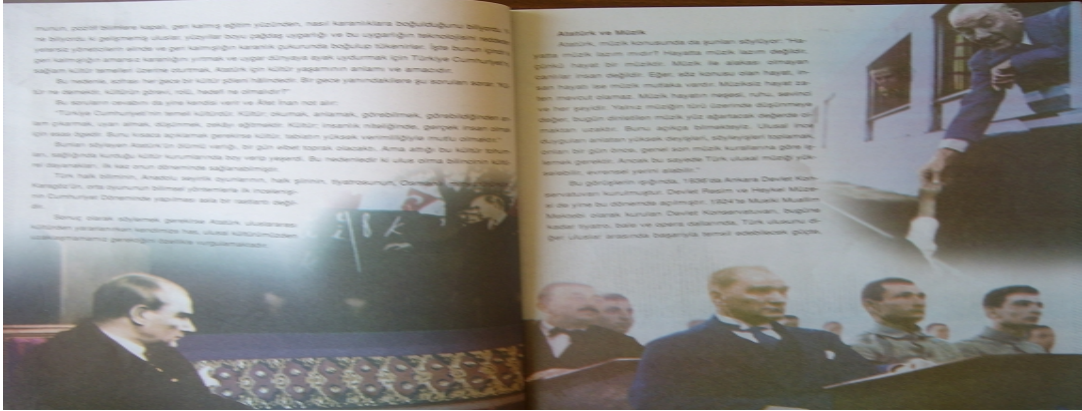
Parçada, iki ayrı başlık kullanılmıştır: Atatürk ve Kültür, Atatürk ve Müzik. İlk başlıkta Atatürk'ün diğer liderlerden ayıran farkının kültüre verdiği değer olduğu ve her şeyin temelinde kültür olduğu vurgulanmıştır. İkinci başlıkta ise müziğin kültür ve yaşamdaki yeri ele alınmış, Türk müziğinin uluslararası anlamda önemli bir yerde olduğu anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Atatürk sanat ve kültüre değer vermiştir.

Metnin türü: Metnin türü makaledir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk'ün kültür ve müziğe bakışıdır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 64: A Yayınları, Metin Görseli (s.23-24)

İlk metin iki farklı görselle desteklenmiştir. İki görsel de içerikle ilgili olmuştur. İlk Görseller, kötü baskıdan dolayı netlik ve derinlik, buna bağlı olarak da okunabilirlikten uzak kalmıştır (s.23-24).

Şekil- 65: A Yayınları, Metin Görseli (s.25-26)

İkinci metnin görselini metin ya da müzikle ilişkilendirmek oldukça güçtür (s.25-26). Görseller daha çok gezi ve inceleme görselleriymiş gibi görülmektedir.

“Atatürk ve Köylü”

Parçada, Atatürk'ün bir Orta Anadolu gezisinde çift süren bir çiftçinin hayvanlarından birinin eksik olduğunu görmesi üzerine, çiftçiye hayvanlardan diğerine ne olduğunu sorar. Çiftçi ise hayvanını, devlete olan borcuna karşılık verdiğini söyler. Bu durum Atatürk'ü çok üzer. Atatürk bu sırada yanında bulunanlara Kurtuluş Savaşı'nı bu yüzden mi verdik diye sitemde bulunur.

Metnin iletisi: Kurtuluş Savaşı'nın yapılma sebebi vatani bağımlılıktan kurtarmaktır.

Metnin türü: Metnin türü anıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması Atatürk'ün köylüye olan bakışıdır. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 66: A Yayınları, Metin Görseli (s.27)

Metni destekleyen görseller metnin içeriğine uygundur (s.27). Görselin okunabilirliği, renklendirme ve baskıdan dolayı olumsuz etkilenmiştir. Görsellerin sayfa yapısına göre ayarlanmaması olumsuz bir nokta olarak değerlendirilmektedir.

“Atatürk ve Tarihimiz”

Parçada, Atatürk'ün başarılı bir lider olmasında okuduğu kitapların etkili olduğu, kütüphanesinde bulunan kitapların arasında en fazla tarih kitaplarının

olduğu; Atatürk'ün dil ile tarihi birbirinden ayırmadığı konusu işlenmiştir. Bunun yanında Türklerin tarih boyunca birçok devlet kurdukları ve bunların işleyiş biçimlerinin günümüze örnek olabilecek nitelikler taşıdığı vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Atatürk'ün büyük bir lider olmasını sağlayan en önemli özelliklerinden biri çok kitap okumasıdır.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt tema ise Atatürk'ün tarih anlayışıdır. Okuma parçası tür ve temaya uygundur; fakat ilk paragraftan sonraki iki paragraf anlam bütünlüğünü bozmaktadır. Kurulan Türk devletlerinin üst paragrafla bağlantısını kurmak son derece zordur. Metin, iki ayrı konu olarak işlenmiş ve anlam bütünlüğü yok olmuştur.

Şekil- 67: A Yayınları, Metin Görseli (s.28-29)

Metin görselleri oldukça yoğun bir şekilde, sayfaların sağ, üst ve sol tarafında verilmiştir (s.28-29). Görsellerin çok küçük olması etkilerini azaltmış; renklendirme ve baskı hatalarından dolayı da görsellerin okunabilirliği, çekiciliklerini yitirmiştir.

Duygular ve Hayaller temasının metinleri:

“Kaybolan Koku”

Parçada, zengin bir adamın parasını ticarete değil, bahçesine dünyanın her yanından getirip diktirdiği bitki ve çiçeklere harcaması konu edinmiştir.

Metnin iletisi: Bitkiler insan yaşamında önemli bir yere sahiptir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt teması ise canlılardır. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 68: A Yayınları, Metin Görseli (s.32-33)

Metin görselleri, metnin içeriğini destekler niteliktedir; fakat genel olarak görseller, metne göre daha fazla yer kaplamıştır (s.32-33).

Şekil- 69: A Yayınları, Metin Görseli (s.34-35)

Görsellerdeki yüz mimikleri son derece canlı ve etkileyici olmuştur (s.34-35). Fakat kötü baskıdan dolayı görsellerdeki ayrıntılar belirsizdir.

“Kesik Kuyruklu Tilki”

Parçada, yaşlı bir tilkinin kapana kapılması sonucu kuyruğunu kaybetmesi ve bundan utanmasından dolayı da diğer tilkilerin de kendisi gibi kuyruklarını kesmeye ikna etmek için uğraşması konu edinmiştir.

Metnin iletisi: İnsan kendini olduğu gibi kabul etmeli, kimseyi kendisine benzetmeye çalışmamalıdır.

Metnin türü: Metnin türü fabldır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt tema ise utanma duygusudur. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 70: A Yayınları, Metin Görseli (s.38-39)

Görsel, metnin altında olup iki sayfayı kaplayacak şekilde tasarlanmış, içeriğe uygun seçilmiştir (s.38-39). Fakat sayfa tasarımında kullanılan renk, baskıdan dolayı görüntülerin okunabilirliğini olumsuz etkilediği görülmektedir.

“Sevgisiz, Işıksız ve Mektupsuz Kaldık”

Okuma parçası, mektubun eskiden insanın yaşamında önemli bir yer tuttuğu ve en içten duygu ve özlemlerin mektup yoluyla dile getirildiği, günümüzde ise mektubun yerini telefonun aldığı, bunun da mektuptaki içtenliği yok ettiği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Teknolojinin gelişmesiyle birlikte mektup önemini yitirmeye başlamıştır.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt tema ise eskiye özlemdir. Okuma parçası tür ve temaya uygundur. Metin, deneme türünün özelliklerini taşımaktadır. Bununla birlikte çocukların seviyesine uygun bir dil ve anlatım kullanılmıştır; fakat deneme, kurgusal olmayan bir metin olduğu için daha kısa tutulabilirdi.

Şekil- 71: A Yayınları, Metin Görseli (s.40-41)

Görseller, metne oranla daha fazla yer kaplamış, kitap ortasına denk gelen görseller sayfa tasarımını olumsuz etkilemiştir (s.40-41). Görseller metni destekler niteliktedir.

Şekil- 72: A Yayınları, Metin Görseli (s.42-43)

Diğer sayfalardaki görseller büyük olduğu için, metni ikinci plana itmiştir (s.42-43).

“Kentlerde Yaşayan Çocuklar Da Oyun Oynamak İster (s.44)”

Parçada, çocukların oynamak istedikleri alanların giderek kaybolması ve çocukların oyun alanlarının kaybolmasından dolayı da şikâyet ve üzüntüleri anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Çevrede yapılaşmanın çoğalması çocukların oyun alanlarını azaltmıştır.

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt tema ise sitemdir. Verilen şiir, tür ve temaya uygundur; fakat şiir akıcı değildir. Şiirin çocukların ilgisini çekecek hareket ve uyak düzeni bulunmamaktadır.

Şekil- 73: A Yayınları, Metin Görseli (s.44)

Görsel, metnin içeriğine uygun olarak seçilmemiştir. Metni destekleyen diğer görsel, bir parktan çekilmiş ve parkın etrafı yeşil alanlarla doludur (s.44). Oysa şiirde her yerin betonlarla kaplandığı söylenmektedir. Görselde, şiirde söylenenin tersine oldukça güzel bir dünyanın olduğu, çocukların oynadıkları alanların fazla olduğu görülmektedir.

“Horoz Masalı (s.45)”

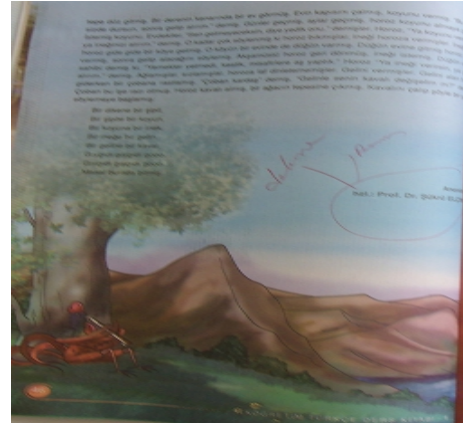
Parçada olay, bir horozun ayağına dikenin batmasıyla yaşlı bir ninenin yanına gitmesi, ninenin bu dikenin çıkarması ve horozun dikenini nineye verip gitmesiyle başlar. Birkaç ay sonra horoz geri gelir, nineden dikenini ister; fakat ninenin dikenini yaktığı söylemesi üzerine horoz ninenin kazanını alır. Birçok değiştirme olayından sonra horoz elindeki bir gelini çobana verir, gelinin yerine çobanın kavalını alır.

Metnin iletisi: Her insanın kendine göre değer verdiği bir şeyi vardır.

Metnin türü: Metnin türü masaldır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt tema ise kurnazlıktır. Masal, tür ve temaya uygundur; fakat metin altıncı sınıflara göre oldukça kısa tutulmuştur. Masal türü, deneme ya da makaleye göre daha uzun olmalıdır.

Şekil- 74: A Yayınları, Metin Görseli (s.45-46)

Metin görselleri metne uygun seçilmiştir. Görsel boyutları oldukça büyük olduğu için sayfanın üçte ikisini kaplamıştır (s.45-46). Görsellerde renkler baskıdan dolayı dağılmıştır. Bu dağılma görsel ve metnin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir.

“Oyun Dünyamız (s.48)”

Parçada, oyunun çocukların sosyalleşmesinde ve yetişkinler gibi davranmasındaki önemi, Avrupa ve Amerika gibi ülkelerde de farklı isimlerle olsa da

oyunların aynı özellikler taşıdığı ve çocuk oyunları ile ilgili Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma Merkezi'nde araştırmalar yapıldığı vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Oyun, çocukların sosyalleşmesinde önemli rol oynamaktadır.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema millî kültür, alt tema ise çocuk oyunlarıdır. Metin, tür ve temaya uygun seçilmiştir.

Deneme yazısı sekiz sayfadır. Kitabın 45. sayfasındaki “Horoz Masalı” adlı masal ise iki sayfadır. Masal ile denemelerin metin uzunlukları farklı olmalıdır. Deneme iki, masal sekiz sayfa olabilir. Denemenin bu kadar uzun olması çocukların okuma parçasının okunması sırasında dikkat ve ilgilerinin dağılması söz konusudur.

Şekil- 75: A Yayınları, Metin Görseli (s.48-49)

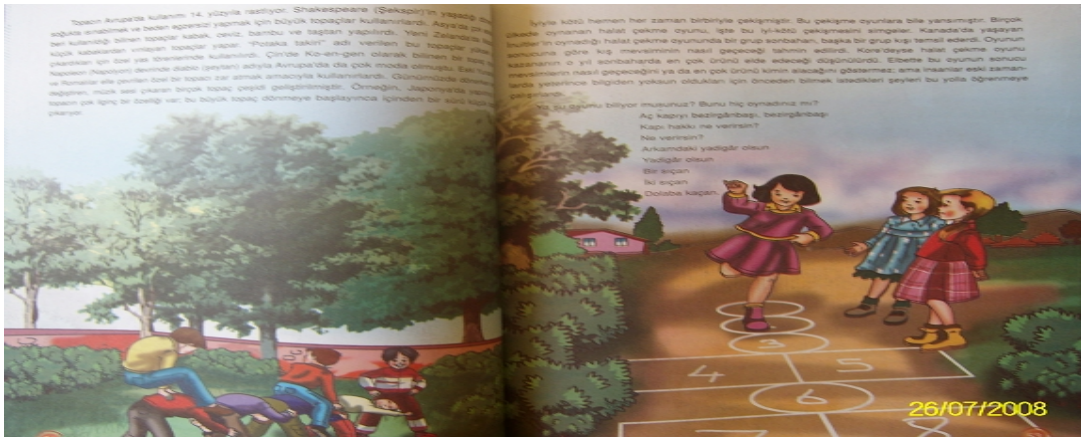
Metin görselleri, metne göre daha fazla yer kaplamıştır (s.48-49).

Şekil- 76: A Yayınları, Metin Görseli (s.50-51)

Görsellerin sayfa yapısına uygun olarak yerleştirilmemesi, görselleri ön plana çıkarmıştır (s.50-51).

Şekil- 77: A Yayınları, Metin Görseli (s.52-53)

Görsellerin gereğinden fazla yer alması, sekiz sayfalık bir resim kitabıymış gibi bir izlenim bırakmıştır. Görseller hareketli ve ilgi çekici olmuştur. Çocukların yüzündeki ifadeler, oyun oynayan çocukların sürekli mutlu olduğu mesajını almak mümkündür (s.52-53, 54-55)).

“Helva Sohbeti”

Parçada, Hacivat ile Karagöz arasında geçen helva yapımla ilgili bir konuşma yer almaktadır.

Metnin iletisi: Her milletin kendisine özgü yiyecekleri vardır.

Metin türü: Metnin türü tiyatrodur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema millî kültür, alt tema ise eğlendirmedir. Verilen metin tür ve tema uygun bir yazı türüdür. Metnin türü seviyeye uygun yazılmıştır.

Şekil- 78: A Yayınları, Metin Görseli (s.58-59)

Metin, Hacivat ile Karagöz'ün tipik konuşmalarını içermektedir. Görseller de bilinen Hacivat ile Karagöz görselleridir (s.56-57). Görseller, içeriğe uygundur. Görsellerin büyüklüğü oldukça fazla olmuştur (s.58-59).

“Türk Mimarisinin Zirvesi: Mimar Sinan (s.60)”

Parçada, Mimar Sinan'ın Türk mimari yapısındaki yeri ve günümüze kadar gelen örnek yapılarının ustalıkla yapılışı, yaşamı boyunca üç yüz altmış dokuz eser yaptığı ve doksan dokuz yaşındayken yaşama veda ettiği vurgulanmıştır. Bunun yanında Mimar Sinan'la ilgili bilimsel çalışmaların günümüzde de devam ettiği ve adına kurumlar açıldığı anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Mimar Sinan Türk mimarisine önemli yapıtlar kazandırarak, Türk mimarisini geliştirmiştir.

Bu tür yazılarda ünlü kişilerin başarıyı yakalamak için nasıl bir yol izlediğini anlatılmalıdır. Çocukların ilgilerini çekecek olan nokta, ünlülerin bu yönleridir. Ders kitaplarına alınan metinlerin bu yönde seçilmesi, çocukların yaşama hazırlama konusunda fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Metnin türü: Metnin türü biyografidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema millî kültür, alt teması ise Mimar Sinan'ın başarılarıdır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 79: A Yayınları, Metin Görseli (s.60-61)

Şekil- 80: A Yayınları, Metin Görseli (s.63-64)

Görseller, hem fotoğraf hem de resimlerden seçilmiştir. 60, 61, 63 ve 64. sayfadaki görseller resim, 62. sayfadaki görsel ise fotoğraftır. Resim görselleri içeriğe uygundur; fakat baskı ve boya seçimi görsellerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir (s.63).

“Kilim (s.65)”

Parçada, kilimin çok emekle işlendiği, doğanın özelliklerini yansıttığı, köy düğünleri ile acıların nakışlarda yer aldığı belirtilmiştir. Yunus Emre, Karacaoğlan

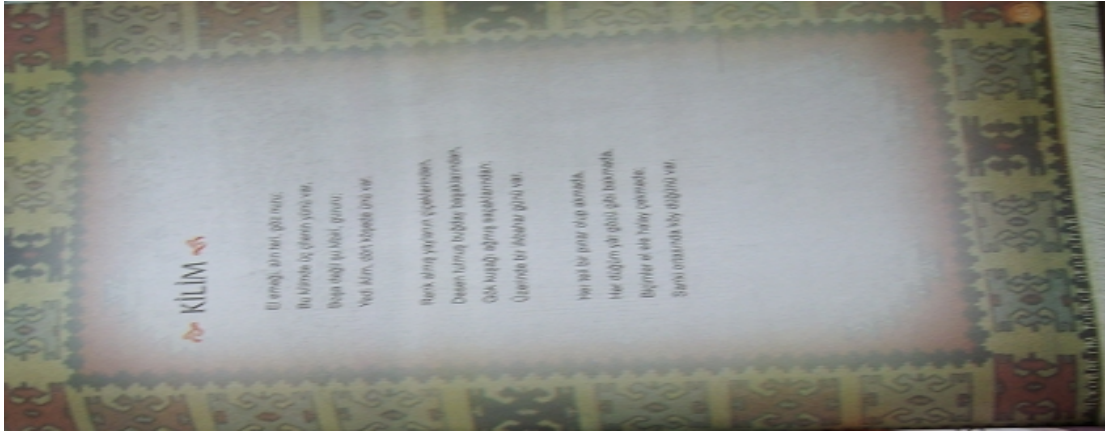
ve Koroğlu'nun söyledikleri sözlerin izlerini de kilimde görmenin mümkün olduğu vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Kilim, kültüre özgü özellikleri taşır.

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema millî kültür, alt tema ise kültürel unsurlardır. Verilen şiir temaya uygundur. Şiir, uyaklı ve akıcı bir dille yazılmış olup, çocukların ilgisini çekecek özelliktedir.

Şekil- 81: A Yayınları, Metin Görseli (s.65)

Metin görseli, sayfa kenarlarını süsleyecek biçimde verilmiştir. Şiirin de kilimin nakış kısmını oluşturduğu izlenimi verilmiştir. Şiirle görsel arasında içerik açısından uygunluk bulunmaktadır (s.65).

Bilim ve Teknoloji temasının metinleri:

“Aleksander Graham Bell (s.68)”

Parçada, telefonu ilk bulanın Aleksander Graham Bell olduğu, Bell'in annesinin sağır olması üzerine bununla ilgili araştırma yapmaya başladığı, onun araştırmaları ses bilgisi ile ilgili araştırmaları da tetiklediği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: İnsan, çeşitli sıkıntılara çare ararken buluşlar yapar.

Metnin türü: Metnin türü biyografidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema bilim ve teknoloji, alt teması ise telefonun icadıdır. Metin, tür ve temaya uygundur. Diğer biyografi türlerinde olduğu gibi bu yazıda da Bell'in nasıl bir çocukluk geçirdiği konusunda bilgi verilmemektedir. Bu bakımdan çocuğa görelilik açısından eksik kalmıştır.

Şekil- 82: A Yayınları, Metin Görseli (s.68-69)

Görseller yoluyla, telefonun nasıl bir aşamadan geçerek günümüze geldiği metnin üst kısmında kare kare verilmiştir (s.68-69). Görseller içeriğe uygun seçilmiştir.

“Bu Evle Uzayda Bile Yaşanır (s.71)”

Haber yazısında, Doç. Dr. Serkan ANILIR'ın “Altyapısız Yaşam Üniteleri” adlı projesiyle her şeyini kendi üreten küp şeklindeki evlerin yaşamı kolaylaştıracağı, ayrıca elektrik ve su üretiminin çöplerin arıtılmasıyla elde edileceği vurgulanmıştır.

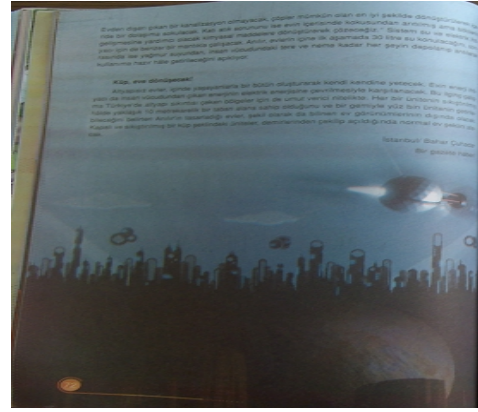
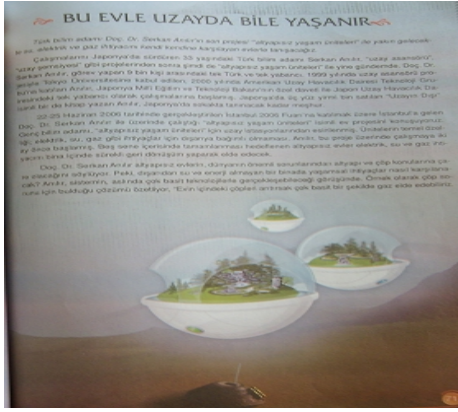
Metnin iletisi: Teknolojinin gelişmesi yaşamı kolaylaştırır.

Metnin türü: Metnin türü haberdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema bilim ve teknoloji, alt tema ise yaşamı kolaylaştıran buluşlardır. Haber yazısı, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 83: A Yayınları, Metin Görseli (s.71-72)

İlk sayfada yer alan görsel unsurlar metni destekler niteliktedir. Metinde bahsedilen küp evlere ait görsellere yer verilmiştir (s.71). İkinci görsel ise baskıdan dolayı oldukça kötüdür (s.72).

“Televizyoncu Ali (s.73)”

Parçada, Ali adındaki bir çocuğun televizyona olan bağımlılığından dolayı anne ve babası tarafından uyarılması, Ali'nin ödevlerini savsakladığı anlatılmıştır; fakat bir gün televizyon bozulunca ne yapacağını şaşırın Ali, ödevlerini yapmaya ve kitap okumaya başlar. Bu durum onun hem anne ve babasını hem de öğretmenini sevindirir. Uzun bir zaman sonra Ali bir gün okuldan geldiğinde televizyonun çalıştığını görür; fakat Ali'nin artık eskisi gibi televizyonla ilgilenmediği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Televizyon, çocuklarda bağımlılık yapabilir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema bilim ve teknoloji, alt tema ise kötü alışkanlıklardır. Okuma parçası tür ve temaya uygundur.

Metnin ilk üç paragrafından sonra bırakılan boşluklar, çocukların hayal dünyalarını zenginleşmesine yardım edecek örneklerdir. Boşluklardan önce sorular sorularak ipuçları verilmiştir. Bu tür örnekler hem çocukları düşündürmeye hem de

konuşma ve yazma alışkanlığını geliştirmeye yöneliktir; fakat ders süresi içerisinde yetişmesi mümkün görünmemektedir.

Şekil- 84: A Yayınları, Metin Görseli (s.73-74)

Metin görselleri, metne uygun olarak tasarlanmış (s.73); fakat görsellerin sayfa tasarımına göre yerleştirilmemesi görsellerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir (s.74). Boş sayfalarda verilen görseller, tamamlanması istenen hikâye hakkında güçlü ipuçları vermektedir (s.76). Görsellerde kötü baskıdan dolayı netlik bulunmamaktadır.

“1999-2000 Hayalleri (s.78)”

Parçada, 1970’li yıllardan 2000 yılına kadar teknolojiye yaşanabilecek gelişmeler ele alınmış, sınıf ortamında yapılacak öğretimin artık 2000 yılında yerini bilgisayarlı ortama bırakacağı, İngilizce öğrenmek için kulaklık takılarak doğal ortamında öğrenileceği, yaşamın birçok yerinde robotların görev alacağı anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Gelecekte teknoloji, insanın yaşamını kolaylaştıracaktır.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema bilim ve teknoloji, alt tema ise teknolojik gelişmelerdir. Metin tür ve temaya uygundur.

Şekil- 85: A Yayınları, Metin Görseli (s.78-79)

Metni destekleyen görseller içeriğe uygun verilmiştir; fakat yanlış baskı ve kötü renklendirmeden dolayı görsellerin okunabilirliği olumsuz etkilenmiştir (s.78).

Şekil- 86: A Yayınları, Metin Görseli (s.82)

Metnin konusu çocukların ilgisini çeken bir konudur. Bu konunun görsellerinin de çocuklara göre seçilmesi daha başarılı olacağı düşünülmektedir (s.82).

“Sevgi” teması metinleri:

“Türkiye’ m (s.84)”

Parçada, Türkiye’nin sahip olduğu özellikler yöresel özelliklerden yola çıkarak verilmiştir.

Şiir serbest tarzla yazılmıştır. Geçiş dönemi yaşayan çocuklarda bu tür şiirler yerine uyaklı ve coşkulu şiirlere yer verilmesi daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Metnin iletisi: Türkiye'nin her köşesi farklı güzelliklerle kaplıdır.

Metin türü: Metnin türü şiidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygular ve hayaller, alt tema ise özlemdir. Verilen şiir, tür ve temaya uygundur; fakat şiir biçim açısından altıncı sınıflara göre daha ritmik olabilirdi.

Şekil- 87: A Yayınları, Metin Görseli (s.84-85)

Metin görselleri, Türkiye'nin değişik yörelerine ait fotoğraflarla desteklenmiştir (s.84-85). Görsel sayısının fazla olması, görsellerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir.

“İssız Ada (s.86)”

Parçada, Ali adlı bir çocuk sıkıldığından dolayı haritayı önüne alır ve elini Avustralya'da bulunan bir adanın üzerine koyar. Ali bu adaya gitmeye karar verir; fakat yanına alması gereken şeyleri düşünür: Tırnak makasından başlayarak en sonunda bütün dünyayı yanına alarak ıssız adaya gitmeye karar verir.

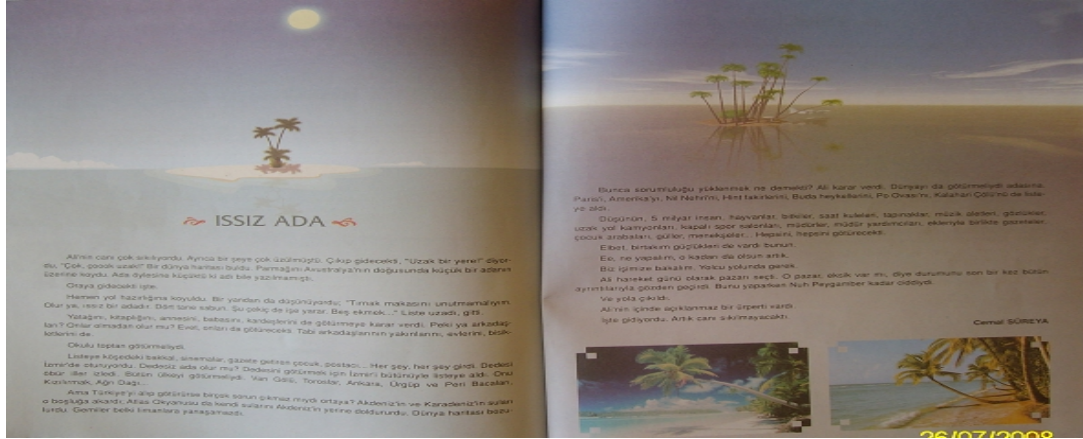
Metnin iletisi: İnsanın yaşamında olan her şey önemlidir.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise insan ve doğa sevgisidir. Metin temaya uygun fakat metin türüne uygun değildir. Ders kitabına

deneme olarak alınan bu parça, olay kurgusu, yer, zaman ve kahramanı olan bir yazıdır. Bu bakımdan metin, deneme değil hikâyedir.

Şekil- 88: A Yayınları, Metin Görseli (s.86-87)

Metin görselleri, metin üstü ve altı olmak üzere iki şekilde verilmiştir (s.86-87). Metnin konusu sadece ıssız adayla ilgili değildir; parçada ayrıca bir çocuk daha vardır. Bütün olay, bu çocuğun kurduğu hayallerle gelişmektedir; ama çocuğa ilişkin herhangi bir görselle yer verilmemiştir. Bu durum olumsuz bir nokta olarak görülmektedir.

“Eskici (s.88)”

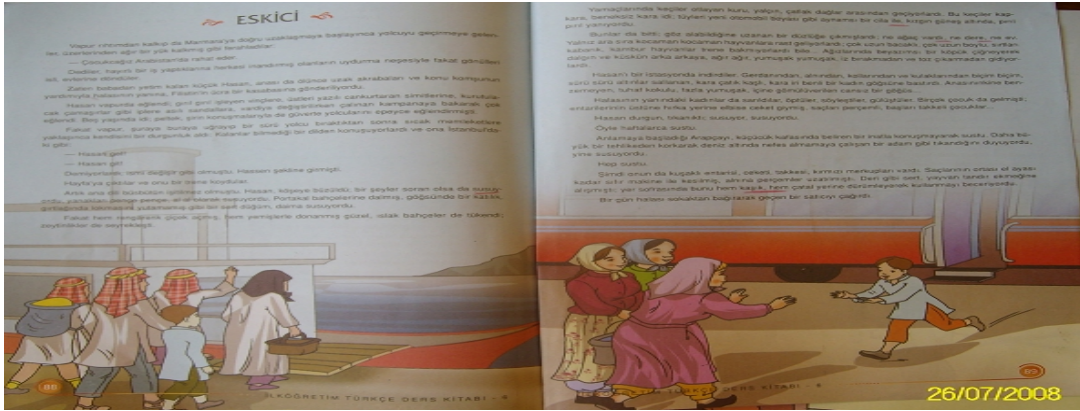
Parçada, anne ve babasını kaybeden Hasan adlı çocuğun Filistin’e gönderilişi, Hasan’ın Filistin’de kaldığı uzun süre içinde hiç konuşmayı ve bir gün eve gelen bir ayakkabı tamircisinin Türkçe konuşmasıyla birlikte yaşanan memleket özlemi dile getirilmiştir.

Metnin iletisi: Vatandan ayrı yaşamak insana büyük üzüntüler verir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise vatan sevgisidir. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 89: A Yayınları, Metin Görseli (s.86-87)

Metin görselleri, metnin alt kısmında verilmiştir. Görseller içeriğe uygun çizilmiştir (s.86-87). Görsellerin okunabilirliğini olumsuz etkileyen nokta ise ciltlemeden dolayı sayfa tasarımına uygun herhangi bir boşluk bırakılmamasıdır.

“Tuz (s.92)”

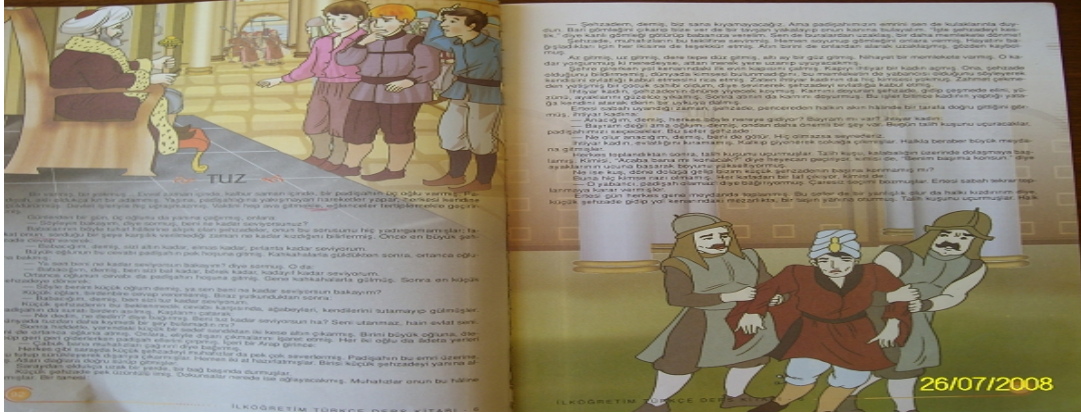
Parçada, bir zamanlar bir padişah varmış, padişah son derece dengesiz bir insanmış, yaptıklarından dolayı herkesi kendine güldürmüştü. Yine bir gün, üç oğlunu çağırmış. Çocuklarına kendisini ne kadar sevdiğini sormuş. Büyük oğlu altın, ortanca oğlu kadayıf ve bal, küçük oğlu ise tuz kadar sevdiğini söylemiş. İki oğlunun söyledikleri, çok hoşuna gitmesine rağmen küçük oğlunun söylediği hiç hoşuna gitmez. Bunun üzerine muhafızlara oğlunu bir dağa götürüp öldürmelerini istemiş. Fakat muhafızlar oğlunu öldürmezler, oğlu yıllar sonra bir başka devlete padişah olur. Padişah olduktan bir zaman sonra babasını sarayına davet eder. Babasının yemeklerine hiç tuz kattırmaz. Babası, ilk anda sıkılsa da herhangi bir şey söylemez. Ama sonra dayanamayarak yemeklerin neden tuzsuz olduğunu sorar. Oğlu, onun tuz sevmediği için yemeklerine tuzu katmadığını söyler. Bunun üzerine, padişah tuzsuz bir hayatın olamayacağını söyler ve karşısındakinin de oğlu olduğunu ve yaptığı hatayı anlayıp oğluna sarılır.

Metnin iletisi: İnsan, ön yargılarla başkasını suçlamamalıdır.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt tema ise vatan sevgisidir. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 90: A Yayınları, Metin Görseli (s.92-93)

Metin görselleri, metnin alt ve üst kısımlarında verilmiştir. Görseller içeriğe uygun çizilmiştir (s.92-93). Görseller, sayfa yapısına uygun yerleştirilmemiştir. Kenar boşlukları metin tasarımına uygun değildir.

Yapılan incelemelere göre şu değerlendirmelerde bulunmak mümkün olabilir: Metinlerde yer alan satır uzunlukları 23-24 cm arasında değişmektedir. Ders kitabı 19,5cmx27,5cm ebadındadır. Araştırmalara göre bu tip bir kitap büyük boy olarak adlandırılmaktadır. Bu ebattaki bir kitapta 15-15,5 cm satır uzunluğu bulunmalıdır. Buna göre satır uzunluklarının belirlenen ölçülere ve seviyeye uygun olmadığı görülmüştür.

“İssiz Ada (s.86)” adlı temaya uygun; fakat tür bakımından uygun değildir. Tür olarak deneme denilmiş, oysa parça hikâye türüne uygundur.

Yerli ve yabancı yazarların seçimi konusunda titiz davranılmamış, bu yüzden çocukları okumaya karşı ilgi duymaları beklenemez.

Görsel unsurlar çocukların ilgi ve seviyesi dikkate alınmadan ders kitaplarına alınmıştır. Görsellerin, metinlerden daha fazla yer alması, metinlerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiş, metinleri ikinci plana itmiştir.

Kitabın kapağı altı farklı görselden oluşmuştur. Kapak, çocukların ilgisini

ekecek özellikte olmasına rağmen, kapak görselleri içeriği yansıtacak nitelikte değildir. Bu yönüyle kapak amaca uygun tasarlanmamıştır.

Metin görselleri canlı; fakat kötü baskıdan dolayı görsellerin ayrıntıları belirsiz kalmıştır. Görsellerin sayfa ve metin tasarımına uygun olmaması olumsuz bir nokta olarak görülmektedir. Metinleri destekleyen görsellerin genel olarak olumlu ifadelerden oluşması dikkat çekiciliği arttırmıştır.

Genel olarak bakıldığında görsellerin metinlere uygun olarak verildiği görülmüştür. Görsellerin okunabilirliği, kötü renklendirmeden dolayı olumsuz etkilenmiştir.

Kitapta yer alan görsel boyutlarının büyük olması, görsellerin çocukların ilgi ve seviyelerinin dikkate alınmadığını göstermektedir. Kitabın genelinde görsellerin metinlere göre daha fazla yer kapladığı görülmüştür. Görsel boyutlarının fazla büyük olması metinlerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir.

Görsellerin genelinde bir derinlik bulunmaktadır. Görsellerde derinliğin olması çocukların daha rahat yorum yapabilmesini sağlamaktadır. Bu bakımdan görseller ilgi çekici olmuştur.

Metin görsellerinin altında ya da herhangi bir yerinde görselin kime ait olduğu ya da ne zaman çizildiği konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Koza Yayınları İlkretim Türkçe Ders Kitabı 6

“Sevgi” teması metinleri:

Türkiye (s.10)

Parçada, Türkiye’ye duyulan sevgi ve bağlılık anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Yaşanılan yer insanın mutluluk ve huzur bulduğu yerdir.

Metnin türü: Metin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt teması ise bağlılıktır. Şiir serbest bir tarzla, tür ve temaya uygun olarak yazılmıştır; fakat şiir ritim ve yoğun duygudan yoksundur. Altıncı sınıf çocuklarına sevgi duygusunu duyumsatacak olan şiirlerin daha ritmik ve coşkulu olmaları gerekmektedir.

Şekil- 91: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.12-13)

Metin görselleri tam sayfa halinde verilmiştir (s.12-13). Okunması gereken metin değil, görselmiş gibi bir izlenim bırakılmıştır. Bu düzeydeki çocuklar için bu kadar görselin olması okuma alışkanlığını kazandırma noktasında, çocukların olumsuz etkileneceği düşünülmektedir.

“Eskici (s.16)”

Parçada, anne ve babasını kaybeden Hasan adlı çocuğun Filistin’e gönderilişi, Hasan’ın Filistin’de kaldığı uzun süre içinde hiç konuşmayışı ve bir gün eve gelen bir ayakkabı tamircisinin Türkçe konuşmasıyla birlikte yaşanan acı memleket özlemi dile getirilmiştir.

Metnin iletisi: Vatandan ayrı yaşamak insana büyük üzüntüler verir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt teması ise vatan sevgisidir. Okuma parçası, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 92: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.18-19)

Metin görselleri, konuya uygun verilmiştir (s.16-17). Görsellerin boyutları orantısız görülmektedir (s.18-19). Görsellerde çocukların ilgisini çekecek bir canlılık ve hareket bulunmaktadır.

“Sevgi Paylaştıkça Çoğalır (s.22)”

Parçada, Nuray adlı bir öğrencinin kimsesiz çocuk yuvasını ziyaret etmesi ve burada tanıştığı Haydar, Hasan ve İbrahim adlı çocukları kardeş edinmesi, bundan sonra her hafta sonu çocukları evlerine götürüp ilgilenmesi anlatılmıştır.

Metnin iletisi: İnsanlar, birbirine yardım ederek dostluklar kurmalıdır.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt teması ise insan sevgisidir. Okuma parçası, temaya uygundur; fakat türe uygun değildir. Kitapta bu metin için deneme denilmiştir. Oysa parçada bir olay kurgusu bulunmaktadır ve hikâye türü olarak görülmektedir.

Şekil- 93: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.22-23)

Metin görselleri içeriğe ve seviyeye uygun verilmiştir. Görseller metin altında verilmiştir (s.22-23). Görsellerde hareket ve canlılık olması olumlu bir durumdur. Her olayın altında olaya ilişkin görsel verilmesi dikkat toplayıcı olmuştur.

Atatürk temasının metinleri:

“Atatürk (s.27)”

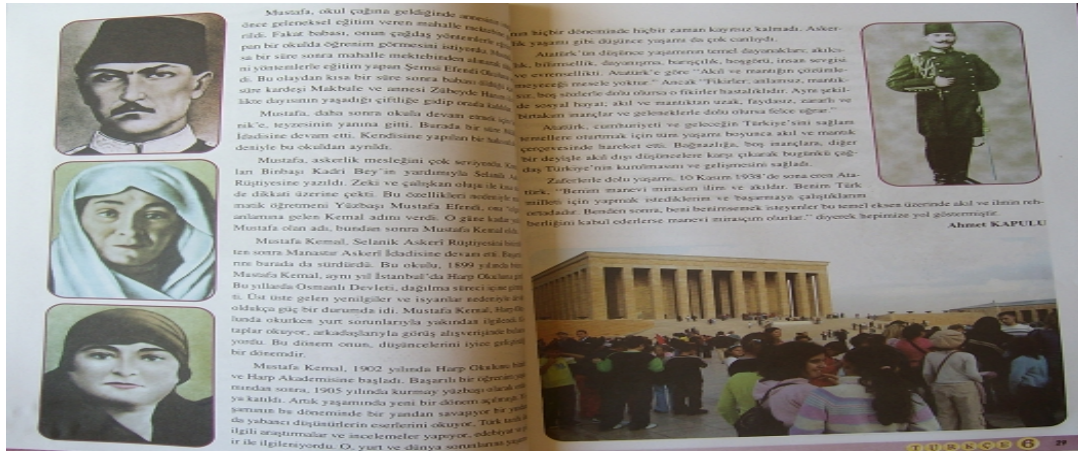
Parçada, Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olduğu, nerede doğduğu, nasıl bir öğrenim gördüğü ve başarılarının neler olduğu anlatılmıştır. Bunun yanında Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'ni nasıl kurduğu, yeni nesle bıraktığı asıl mirasın ise manevi mirası olan düşünceleri olduğu vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Atatürk, öğrenim yaşamını başarıyla tamamlayarak, çok zor şartlarda Türkiye'yi kurmuştur.

Metnin türü: Metnin türü biyografidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürk, alt teması ise Atatürk'ün hayatı ve fikirleridir. Okuma parçası tür ve temaya uygundur.

Şekil- 94: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.28-29)

Metin görselleri, sayfa yapısına uygun olarak yerleştirilmiştir. Görsellerin kenarlarında metin hizasında bırakılan boşluklar, görsellerin okunabilirliğini olumlu etkilemiştir. Görsellerle metin arasında ilişki vardır (s.28-29).

“Atatürk’ün Kişiliği ve Özellikleri (s.30)”

Parçada, Atatürk’ün çok yönlü bir lider olduğu, Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu durumu önceden gören, kurtuluşu milletin özgür ruhunda olduğunu belirten ve vatan toprağının savunulmasını her şeyin üstünde tutan bir insan olduğu vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Atatürk ileri görüşlü bir liderdir.

Metnin türü: Metnin türü makaledir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürk, alt teması ise Atatürk’ün kişilik özellikleridir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 95: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.30-31)

Metin için iki görsel kullanılmıştır (s.30-31); fakat seçilen görsellerin Atatürk'ün kişiliğini doğrudan yansıttığı söylenemez. Daha çarpıcı görseller kullanılabilirdi.

“Kadın Ulusun Temelidir (s.32)”

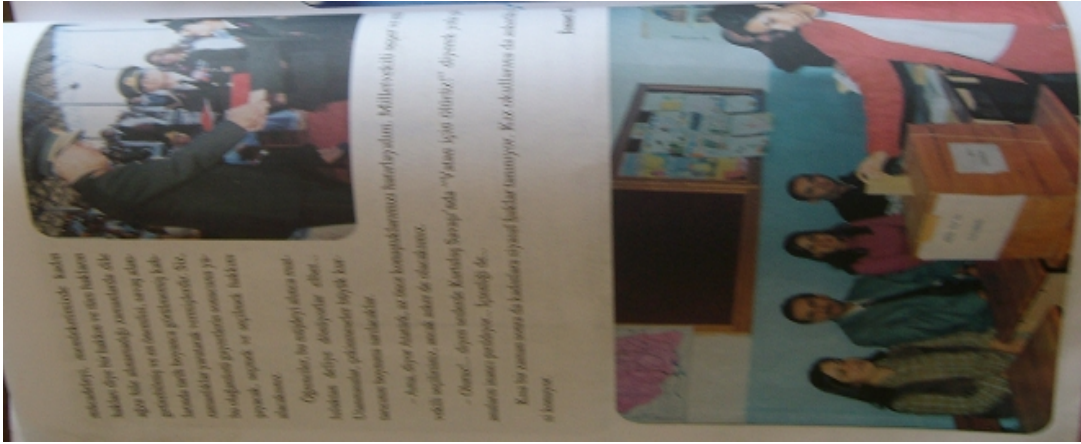
Parçada, Atatürk'ün Ankara'da bir yemekte farklı konuları tartışırken, tartışmanın sonlarına doğru konu Türk kadının özelliklerine gelir. Bu özelliklerden biri de Türk kadınının savaşçı özelliklerinin olduğunu, bunun yanında kadınların başka hakları da kazanmaları gerektiği, bunların seçme ve seçilme hakları olduğu vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Atatürk, Türk kadının yönetimde etkili bir rol oynaması gerektiğine inanmıştır.

Metnin türü: Metnin türü anıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürk, alt teması ise Atatürk'ün vatandaşlık görevlerine verdiği önemdir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 96: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.34)

Metin görselleri iki farklı şekilde kullanılmıştır. Bunlardan biri metin üstü, diğerleri ise metin altı verilen görsellerdir. Metin altı verilen görsellerin okumaya etkisi oldukça az olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan görsellerin gerek sayfa gerekse de metin tasarımına uygun olmadığı düşünülmektedir (s.34).

Bilim ve Teknoloji temasının metinleri:

“Alo... Graham Bel (s.37)”

Parça, arkadaşının evinde annesini arayan Pınar’ın çalan telefonunu açan Düş Robotu’nun telefonu açmasıyla başlar. Robot, çocuklarla bir oyun oynar; çocuklara aradıkları yerin Graham Bel’in evi olduğunu söyler. Bunun üzerine çocuklar şaşırır. Robot daha sonra ortaya çıkar, çocuklara oyun oynadığını söyler; fakat isterlerse Graham Bel ile tanıştıracığını söyler. Daha sonra robot, çocukları düş yolculuğuna çıkarır ve ünlü buluşçuyla tanıştırır.

Metnin iletisi: Bilimsel gelişmeler, teknolojik araçların üretilmesine ortam hazırlar ve araçlar insanların gündelik işlerini kolaylaştırır

Metnin türü: Metnin türü tiyatrodur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema bilim ve teknoloji, alt teması ise buluşlardır. Metin, tür ve temaya uygundur. Konu çocukların ilgiyle okudukları bir konudur. Konunun işlenişi oldukça canlı ve akıcıdır.

Şekil- 97: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.38-39)

Görseller, metne uygun verilmiştir (s.38-39). Metinlerin seçimi çocuklara göre olduğu düşünülmektedir. Karakterlerin jest ve mimik hareketleri oldukça canlı ve hareketlidir.

“Geleceğin Dünyası (s.41)”

Paçada, 2035 yılında teknolojik gelişmelere bağlı olarak insanların yaşamında meydana gelebilecek yeme-içme anlayışı, ulaşım ve tatil yapma yollarının uzay çağına göre olacağı anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Bilimsel ve teknik gelişmeler insanın yaşamını etkiler.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema bilim ve teknoloji, alt teması ise gelecekteki yaşamdır. Metin, tür ve temaya uygundur. Gerek konu gerekse işleniş biçimi son derece ilgi çekici olmuştur. Çocukların kolaylıkla anlayabileceği bir dille anlatılması konuyu daha çekici hale getirmiştir.

Şekil- 98: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.41)

Görseller, boyut açısından oldukça fazla yer tutmuştur (s.41).

Şekil- 99: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.42-43)

Görseller içeriğe uygun verilmiştir. Görseller teknolojik motifleri taşıdıkları için son derece dikkat çekici olmuştur (s.42-43).

“Edison (s.46)”

Parçada, ünlü buluşçu Edison’un çocukluğunda yetersiz olduğu gerekçesiyle okuldan atılması anlatılmıştır. Bu nedenle, Edison’un annesi tarafından eğitilmesi ve ardından daha beş yaşında iken tavuk kümesine girerek kuluçka yatan tavuğu kaldırarak kendisinin oturduğu, on iki yaşında iken bir telgraf yaptığını, en önemli

buluşlarından biri olan ampulü icat ettiği ve yaşamı boyunca hiçbir şeyden yılmadığı vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Ön yargılarla çocuklara yaklaşilmamalı, onların kendilerini ifade edebileceği ortamlar sunulmalıdır.

Metnin türü: Metnin türü biyografidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema bilim ve teknoloji, alt teması ise mucitlerdir. Metin, tür ve temaya uygundur. Bu tür yazılar, altıncı sınıflara seslenen ders kitaplarında mutlaka bulunması gereken türlerden biridir; çünkü bu tür, doğrudan başarılı olmuş insanların geçirmiş oldukları aşamaları konu edinmektedir. “Edison” adlı parça, ünlü mucidin çocukluğundan itibaren konuyu işlemiş ki bu nokta çok önemlidir. Başarılı olmuş insanların çocukluğunda ne tür şeyler yaptığı her zaman ilgi çekmektedir.

Şekil- 100: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.46-47-48)

Metni destekleyen görseller küçük kareler halinde yerleştirilmiş. İlgi çekici nitelikte olmuştur (s.46-47). Görsellerde, yapılan icatlara yer verilmesi konunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır (s.48).

Kişisel Gelişim temasının metinleri:

“Pulsuz Dilekçe (s.51)”

Parçada, bir çocuğun anne ve babasına yazdığı bir mektup işlenmiş. Çocuk, mektupta kendisine gereğinden fazla sorumluluk verilmemesi, birbirilerine karşı sevgi duymaları, başkalarının yanında küçük düşürülmemesi, aksi halde onun da başkalarının yanında aynı hareketi yapacağını belirtmiştir.

Metnin iletisi: Her çocuğun kendisine göre bir kapasitesi vardır, onların kişiliklerine göre davranılmalıdır.

Metnin türü: Metnin türü mektuptur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kişisel gelişim, alt teması ise kendini tanımadır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 101: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.52-53)

Metin görselleri içeriğe uygun (s.51); fakat görseller oldukça büyük verildiğinden dolayı metni ikinci plana itmişlerdir (s.52-53). Görsellerin yüz ifadeleri hareketli ve görsellerde canlılık bulunmaktadır.

“Ah Şu Gençler (s.55)”

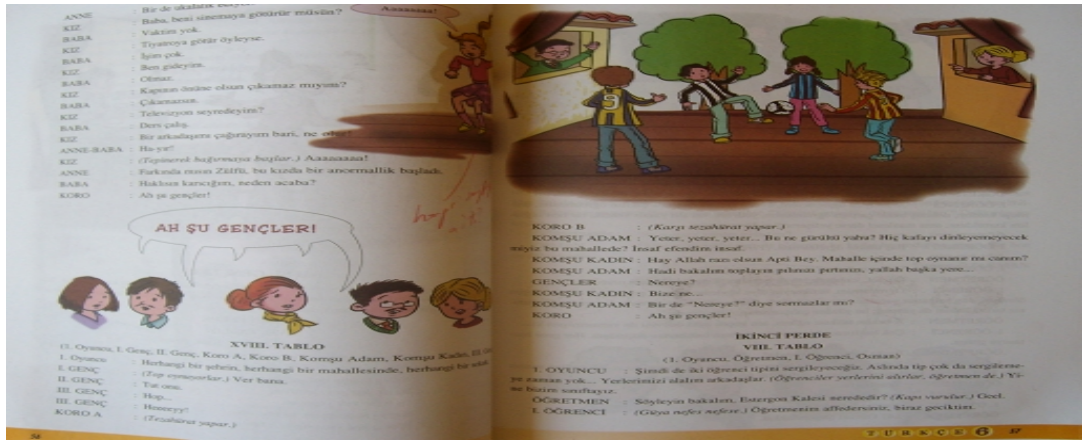
Parçada, günümüz gençliği ile aileleri arasında yaşanan çatışmalar konu edinmiştir.

Metnin iletisi: Anne ve babalar çocuklarına karşı anlayışlı olmalı, aksi takdirde iletişim çatışmaları yaşanabilir.

Metnini türü: Metnin türü tiyatrodur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kişisel gelişim, alt teması ise gençlik sorunlarıdır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 102: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.56-57)

Metin görselleri, çocukların ilgisini çekecek nitelikte seçilmiştir. Görsellerdeki hareket ve canlılık hem tür hem de olayın canlılığını yansıtmada başarılı olmuştur (s.56-57). Görsellerin boyutları uygun büyüklüktedir.

“La Fonten Orman Mahkemesinde (s.60)”

Parçada, orman canlılarının bir gün La Fontaine’i ormanda yakalamaları ve orman mahkemesine çıkararak, La Fontaine’e hayvanları neden iyi-kötü, güzel-çirkin ve akıllı-aptal gibi gruplara ayırdıklarını sorarlar.

Metnin iletisi: Birinin hakkında karar vermek, ancak onu tanımakla mümkündür.

Metnin türü: Metnin türü fabledır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kişisel gelişim, alt teması ise kişilik özellikleridir. Metin, tür ve temaya uygundur. Parçada, hayvanların konuşturulmaları

çocukların ilgisini çeken bir noktadır. Bu türler yoluyla çocukların çeşitli hayvanları tanıma olanağı da verilmiş olur. Çocuklara hayvan sevgisi ve hayvanları koruma sorumlulukları da bu yolla verilebilir.

Şekil- 103: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.60-61)

Görsellerde aynı renk kullanımından dolayı görsellerin okunabilirliği olumsuz etkilenmiştir (s.60-61). Görsel, metnin içeriğine uygun verilmiştir. Birbirinin devamı olan görseller, karalanmış bir sayfayı andırmaktadır. Bu açıdan görsel belirsiz ve zihin karıştırıcı olmuştur.

Doğa ve Evren temasının metinleri:

“Ormanda Sabah (s.65)”

Parçada, bir ormanın doğa ve insan için önemi ele alınmış, ormanda bir gün boyunca meydana gelen değişiklikler ve bunların insanda uyandırdığı duygular görsellerle desteklenerek verilmiştir.

Metnin iletisi: Doğa, insanın sağlıklı bir şekilde yaşamasına ortam hazırlar.

Metnin türü: Metnin türü gezi yazısıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt teması ise ormanlardır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 104: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.66-67)

Metin görselleri metnin içeriğine uygun verilmiştir. Ormandaki değişimi hem metin hem de görselde kolaylıkla görmek mümkün olabilmektedir (s.66-67). Görsellerden hareketle ormandaki değişimleri takip etmek mümkündür; fakat görsellerin boyutları oldukça büyük ve çocukların seviyelerine göre düşük düzeyde kalmıştır.

“Süpermen İstanbul’a Düştü (s.70)”

Parçada, Süpermen’in rotasının değişmesi sonucu İstanbul’un üzerinden geçerken ağır kokudan dolayı denize düşüşü, denizin içinde birçok meyve, sebze ve atık maddelerinin olduğu ve bunları yutmasıyla baygınlık geçirmesi, bir balıkçının onu kurtarmasıyla tekrar yoluna devam etmesi anlatılmıştır.

İstanbul’u hiç görmeyen bir çocuk, bu parçayı okuduktan sonra çok büyük bir olasılıkla bu kentten tiksinecektir. Parçaya göre İstanbul Boğazı kirlilikten geçilmiyor, her tarafında çöp ve gürültü bulunmaktadır. Dünyada önemli bir yere sahip olan bir kültür kentinin bu şekilde sunulması çocukların İstanbul’a ilişkin hayal dünyalarını olumsuz etkileyebilir. Kentlerin tanıtıcı hikâyelerinde, kentnin kültürel ve tarihi dokularıyla ilgili bilgi verilmesi daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Metnin iletisi: Çevre kirliliği insanın yaşamını olumsuz etkiler.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

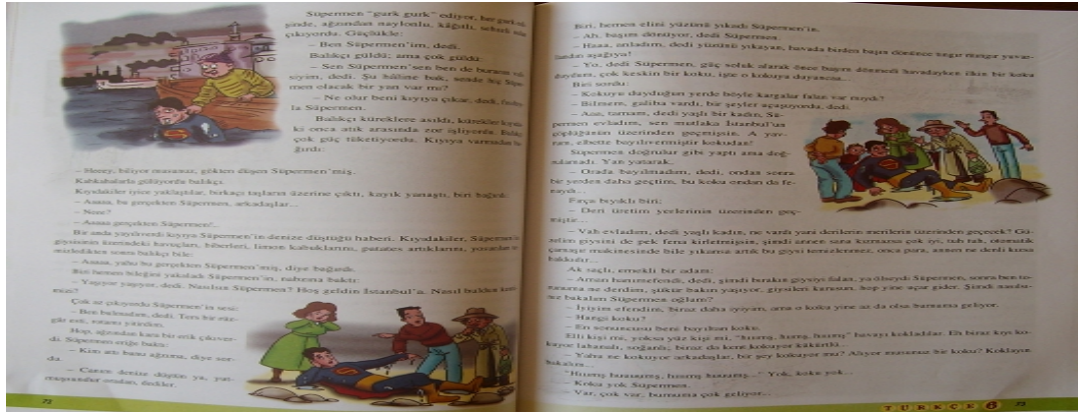
Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt teması ise çevre kirliliğidir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 105: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.70-71)

Görseller, içeriği destekler özellikle seçilmiştir (s.70-71). Metin görselleri, hareketli ve dikkat çekici niteliktedir.

Şekil- 106: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.72-73)

Görseller olayın akışına göre küçük kareler halinde verilmiştir. Bu yaklaşım, görsellerin olaylarla birlikte hareketini göstermektedir (s.72-73). Bu tür küçük görsel kareler, metin-görsel ilişkisini daha da güçlendirmiştir.

“Zerdali Ağacı (s.75)”

Parçada, Zerdali ağacının mevsim boyunca değişimi ve kullanıldığı yerler anlatılmış, özellikle kış mevsiminde oldukça kötü durumda olduğu vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Bitkiler, mevsimlere göre farklılık gösterir

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt teması ise mevsimsel değişiklikleridir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 107: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.76-77)

Görseller tam sayfa halinde verilmiş ve metin altında bir fon gibi kullanılmıştır (s.76-77). Görseller, mevsim ve ağacın gelişim durumuna göre içeriği destekleyecek nitelikte verilmiştir.

Okuma Kültürü temasının metinleri:

“Prensi Olmayan Masal Kitabı (s.87)”

Parçada, Bora adlı çocuk bir hikâye okumaktadır. Çocuk hikâye kahramanıyla özdeşleşerek çeşitli olaylar yaşar.

Metnin iletisi: Çocukların okumaya karşı ilgisini arttıran şey çocuklara uygun kitapları sunmaktır.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise okuma sevgisidir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 108: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.82-83)

Görseller, içerik ve seviyeye uygun seçilmiştir. Görsellerin boyutları metnin okunabilirliğini olumlu etkilemiştir. Görsellerin küçük olması, okuma parçasını ön plana çıkarmış ve okuma merakının arttırmasını sağlamıştır (s.82-83).

“Özgün Bir Konu Aranıyor (s.85)”

Parçada, bir öğrencinin verilen ödevine konu aramak için ailesinden yardım istemesi, onların ise sürekli aldıkları kitap ve dergilere yönlendirilmesi anlatılmış, fakat öğrencinin alınan bu dergi ve kitaplara pek bakmadığı anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Çocuklara kitap okuma ve çalışma alışkanlığı kazandırmada aile önemlidir.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise okuma alışkanlığıdır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 109: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.86-87)

Görseller seviye ve içeriğe uygun verilmiştir. Görsellerin boyutları sayfa yapısını bozmayacak şekilde tasarlanmıştır (s.86-87). Görsellerin küçük boyutlarla verilmesi olumlu bir nokta olarak görülmektedir.

“Kitaplarının Cumhuriyetinde (s.88)”

Parçada, kitapların insan yaşamındaki yeri, insana kazandırdıkları ve bu kitapları yazarlar vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Kitap, insanın yaşamını zenginleştiren bir araçtır.

Metnin türü: Metnin türü şiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise kitapların dünyasıdır. Metin, tür ve temaya uygundur. Şiirin ilk iki dördlüğü uyaklı olmasına rağmen, diğer bölümler serbest yazılmıştır. Şiirin tamamı uyaklı olsaydı, şiir daha etkileyici olabilirdi. Konu seçimi güzel fakat anlatımındaki soyut imgeler altıncı sınıf çocukları için ağır gelebilir.

Şekil- 110: Koza Yayınları, Metin Görseli (s.88-89)

Metin görseli iki sayfayı kaplayacak şekilde tasarlanmıştır (s.88-89). Görsel unsurlar, canlı ve hareketli olmuş, metnin içeriğine uygun seçilmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Kitabın üst 15 mm, alt 23 mm, sol 20 mm ve sağ taraftaki boşluk 10 cm olup kitap 19,5cmx27,5cm ebadındadır. Satır uzunlukları yaklaşık 20,3 cm'dir. Sayfa kenarlarındaki boşluklar ile satır uzunlukları verilen ölçülere uymamaktadır.

Metni destekleyen görseller, canlı ve içeriğe uygun olup çocukların ilgisini çekecek niteliktedir. Görsellerin boyutları oldukça büyük tasarlandığı için, metinler görsellerin gölgesinde kalmıştır.

Ders kitabının kapağı soyut bir görselden seçilmiştir. İlköğretim altıncı sınıf öğrencileri işlem basamakları açısından somut basamaktan soyut basamağa geçiş yapmaya başladıkları için, bu anlamda görsellerin seviyeye göre seçilmediği düşünülmektedir. Geçiş dönemindeki çocukların soyut görselleri doğru olarak yorumlamaları oldukça güçtür.

Metin görsellerinin rengi canlı seçilmiş; görsellerde hareket unsuru ve derinlik bulunmaktadır. Metin-görsel ilişkileri uygun bulunmuştur.

Genel olarak bakıldığında görsellerin net ve ilgi çekici olduğu görülmektedir. Metin üstü, içi ve altı görselleri arasında bir süreklilik bulunmaktadır. Bazı metinlerde

görseller oldukça büyük kullanılmıştır (s.32-33). Metinlerde fazla görsel kullanılması, okuma alışkanlığını olumsuz etkileyebilir. Metinden çok görselle karşılaşan çocuk, ileriki yaşlarda resim olmadan herhangi bir şeyi okuması mümkün olmayabilir (Kırktunç, 1981: 110).

Metin görselleri sayfanın üçte ikisini kaplamış; bu tür bir görsel büyüklüğü çocukların metin okuma yerine, görsel okumaya yönelme tehlikesini barındırmaktadır (s.52-53). Bu sebeplerden dolayı görseller, metinleri ikinci plana itmiştir. Bu durum çocukları, okuma konusunda tembelleğe itebilir.

Metin görsellerinin kime ait olduğu konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca ders kitaplarında iyi görsel örnekleri bulunmalıdır. Bu tür görseller çocukların bazı becerilerinin de ortaya çıkmasına yardımcı olabilir.

Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

Kişisel Gelişim temasının metinleri:

“Küçük Çocuk (s.9)”

Parçada, küçük bir çocuğun okula ilk gidişi anlatılmış, okulda öğretmenin çocukların en sevdiği iş olan resim yapmalarını ister; fakat çocuk kendi kendine resim yapmaya tam başlamışken öğretmen çocukları ikaz eder. Öğretmen, tahtaya bir resim çizer ve çizdiği çiçeğin aynısını çocuklardan çizmelerini ister. Oysa çocuğun yaptığı kendince daha güzeldir. Bu durum, her gün tekrarlanarak devam etmiş; fakat çocuğun ailesi bir gün başka bir kente taşınmak zorunda kalmıştır. Taşındıkları bu kentteki okul daha büyükmüş. Çocuk okula başlar, öğretmen onlara bir resim çizmelerini ister; fakat herkes resim çizerken çocuk öğretmenin komutunu bekler. Bunun üzerine öğretmen, çocuğa resim çizmeyi sevip sevmediğini sorar. Çocuk ise öğretmene resim çizmeyi sevdiğini fakat ne çizeceğini, nasıl çizeceğini, hangi renkleri kullanacağını sorar. Öğretmeni ise nasıl isterse öyle resim yapabileceğini söyler.

Parçada, öğretmenlerin çocukların hayal güçlerine müdahale etmemeleri gerektiğini, müdahale durumunda ise çocukların özgüvenlerini kaybedeceği vurgulanmıştır.

Metnin iletisi: Öğretmenler, çocukların serbestçe düşüncelerine ortam hazırlamalıdır.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kişisel gelişim, alt teması ise özgüveni geliştirmektir. Metin, tür ve temaya uygundur. Metin bir çocuğun okul dünyası ve öğretmenin çocuğun yaratıcılığı üzerindeki etkisini başarıyla dile getirmiştir.

Şekil- 111: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.10-11)

Metin-görsel ilişkisi uygun olup, görseller içeriği yansıtmaktadır (s.10-11). Görseller canlı ve neşeli seçilmiştir. Parçanın kahramanları belirgin ve okumayı olumlu etkiler niteliktedir.

“Ben Büyüküm (s.14)”

Parçada, küçük bir çocuğun büyüme isteği anlatılmış, çocuğun ağabeyi ve ailesi çocuğa sürekli sen küçüksün demeleri, çocuğu çok üzer. Bu nedenle o da sürekli “ben büyüküm” der. Çocuk, sürekli ağabeyine özenir. Bir akşam yatarken bir kuş, penceresine gagasıyla vurur. Çocuk hemen kalkar ve pencereyi açar. Kuş, çocuğa kendisinin dilek kuşu olduğunu söyler, çocuğa ne istediğini sorar. Çocuk yapmak istediklerini tek tek kuşa söylemeye başlar. Çocuk, sırasıyla ağabey ve baba olur;

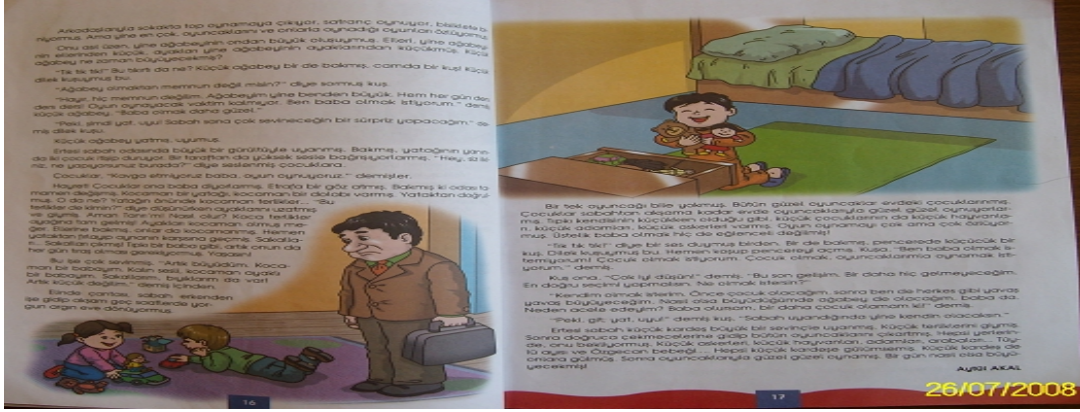
fakat hiçbirinde de mutlu olamaz. Son dileğinde tekrar çocuk olmak istediğini kuşa söyler.

Metnin iletisi: İnsan her dönemde farklı şeylerle mutlu olur.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kişisel gelişim, alt teması ise fiziksel gelişimdir. Metin, tür ve temaya uygundur. Metin, son derece güncel olup, çocukların ilgi ve seviyesine seslenmektedir.

Şekil- 112: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.16-17)

Görseller, metnin içeriğini destekler niteliktedir. Görsellerdeki yüz ifadeleri hareketli ve canlı seçilmiştir. Görsellerde bir derinlik bulunmaktadır (s.16-17).

“Cimri (s.18)”

Parçada, Harpagon adlı zengin bir adamın evinde çalıştırdığı insanlara yaptığı haksızlıklar anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Cimrilik, olumsuz bir davranıştır.

Metnin türü: Metnin türü tiyatrodur.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema kişisel gelişim, alt teması ise cimriliktir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 113: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.20-21)

Görseller, metnin akışına uygun verilmiştir. İlk sayfadaki görsel son derece büyük seçilmiştir (s.18). 20 ve 21. sayfadaki görseller uygun büyüklükte olup metnin anlaşılmasına olumlu katkı sağlamıştır. Görsellerin jest ve mimikleri konunun akışına hareket katmıştır.

Atatürkçülük temasının metinleri:

“İstanbul ve Yeni Hayat (s.25)”

Parçada, Atatürk'ün Manastır'daki eğitiminden sonra İstanbul'a gelişi anlatılmış; Atatürk, İstanbul'un Batı'ya açılan yüzü olan Beyoğlu'nu tanımaya çalışır. Atatürk, arkadaşlarıyla Zeve Pastanesinde buluşup Osmanlı'yla ilgili yazılar okurlar. Bunun yanında Atatürk, matematik ve tarihle ilgili kitaplar da okur; Fransızca gazeteler okuyarak Fransızcasını ilerletir. Ayrıca Fransız İhtilali'yle yakından ilgilenir. Bu ihtilali, cumhuriyet devrimleriyle karşılaştırır. Atatürk, bu dönemde Harp Akademisine de devam etmektedir. Atatürk'ün arkadaşları, okul döneminde Atatürk'ün başarılı ve zeki bir öğrenci olduğunu belirtmiştir.

Metnin iletisi: Atatürk, çok okuyarak kendini yetiştirmiştir.

Metnin türü: Metnin türü biyografidir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk'ün kişiliğidir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 114: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.26-27)

Metin görselleri, farklı boyutlarda seçilmiştir. Görseller, resim ve fotoğraflardan oluşmaktadır. Atatürk'ün örnek giyim tarzını gösteren görsellere yer verilmiştir (s.26-27).

“Anıların Işığında Atatürk (s.28)”

Parçada, Sabiha Gökçen bir anısında Atatürk'ün kıyafet değiştirerek Sirkeci'den Çekmece'ye giden trene bindiğini, yine bir gün böyle bir gezi sırasında Celal Bayar ve köpeğiyle birlikte trene biner; fakat görevlinin Atatürk'e köpeği furgona götürmesini ister; fakat Atatürk'ün köpeği yabancılara gitmediği için görevli, ikinci istasyonda polise haber verir. Görevliler Atatürk'ü görür görmez hazır ola geçer. Şikâyet eden memur çok utanır; fakat Atatürk memurun bu davranışından dolayı memuru ödüllendirir.

Atatürk'e göre toplumların geri kalmasında kadının geri planda olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden kadınların yaşamın bütün alanlarında yer bulması gerektiği dile getirilmiştir.

Atatürk, müziğe çok önem verir. Müziğin bir millet için çok önemli bir unsur olduğunu vurgulamıştır. Bunun için Atatürk birçok müzik okulu açtırmıştır.

Metnin iletisi: Atatürk, her kamu görevlisinin üzerine düşeni yapmasıyla birlikte ülkenin gelişeceğine inanır.

Metnin türü: Metnin türü anıdır.

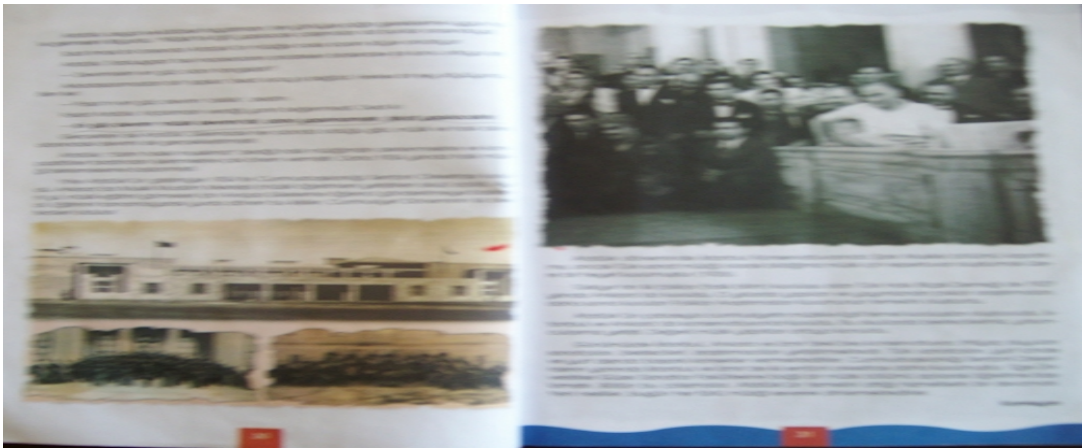
Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk'ün vatandaşlık görevlere saygısıdır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 115: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.28)

Görseller dört farklı fotoğraftan oluşmaktadır. İlk sayfanın görseli konuyla doğrudan ilişkili değildir (s.28).

Şekil- 116: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.30-31)

Diğer görseller oldukça büyük seçilmiştir. Bu görseller içeriği destekler niteliktedir (s30-31).

“Atatürk Kurtuluş Savaş’ında (s.32)”

Parçada, Kurtuluş Savaş’ı sırasında insanların içinde buldukları olumsuz koşullardan kurtulmak için bir kurtarıcıya ihtiyaçları olduğu anlatılmıştır. Aranılan kurtarıcı ise Atatürk’tür. Atatürk’ün gelişiyle birlikte, yurdu işgal eden düşmanlar birer birer kovulur. Aydınlık Türkiye için birçok devrim yapılarak çağdaşlaşma yolunda önemli adımlar atılır.

Metnin iletisi: Atatürk, Türkiye’yi birçok zorlukla savaşarak kurmuştur.

Metnin türü: Metnin türü şiiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema Atatürkçülük, alt teması ise Atatürk’ün verdiği mücadeledir. Metin, tür ve temaya uygundur. Şiir, oldukça uzun ve yer yer de serbest dizelerle yazıldığı için anlamayı güçleştirmiştir.

Şekil- 117: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.34-35)

Görseller, metnin içeriğini yansıtmak nitelikte seçilmiştir. Şiirin ilk iki sayfasında yoğun görsellere yer verilmiştir (s.34-35). Görsellerin, olayın akışına göre verilmesi hem görsel okuma hem de şiiri okuma açısından etkili olmuştur.

“Süleyman’ın Titizliği (s.42)”

Parçada, Süleyman adlı bir çocuğun herhangi bir şeyi almadan önce iyice temizlediğini, özellikle okudukları kitapları çok dikkatli ve temiz kullandığı anlatılmıştır. Süleyman’ın bu titizliliğini bilen sınıftaki arkadaşları onunla dalga geçtikleri için, Süleyman her zaman öğretmen sınıfa girdikten sonra girmiş. Öğretmen de bunu bildiği için geç kalmasına izin vermiş.

Metnin iletisi: Kitap okuma işi, titizlikle yapılması gereken bir davranıştır.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise okuma sevgisidir. Metin, tür ve temaya uygundur. Metin birinci ağızdan anlatıldığından dolayı etkileyici olmuştur. Ayrıca anlatıcının çocuk olması hikâyenin daha ilgi çekici olmasını sağlamıştır.

Şekil- 119: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.42-43)

Metin görselleri metnin içeriğine uygun verilmiş; fakat sayfa tasarımı açısından oldukça büyük boyutlu olmuştur (s.42-43). Görseller, canlı ve etkili bir şekilde tasarlanmıştır.

“Emircan’ın Seçimi (s.48)”

Parçada, yaşlı ve çok okuyan bir adamın iki oğlu varmış. Bunlardan biri Demircan, diğeri ise Emircan imiş. Demircan, çok huysuz ve söz dinlemez bir

çocukmuş, Emircan ise ağabeyinin tam tersine uysal ve akıllı bir çocukmuş. Babaları ölmeden önce malını çocuklarına paylaşmış. Yaşlı adam öldükten sonra büyük çocuk altınları alır. Küçük çocuk ise babasından kalan kitapları alır. Bu kitaplardan biri var ki babası çocuğuna özellikle bu kitabı okumasını vasiyet etmiştir. Çocuk kitabı okur ve kitapta asıl servetin bilgi olduğu, para ve malın ise geçici olduğu anlatılır.

Metnin iletisi: İnsanın asıl serveti bilgisidir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise bilgili olmaktır. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 120: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.48-49)

Metnin ilk görseli, parçanın üzerinde, diğerleri sayfaların farklı yerlerine tasarlanmıştır (s.48-49). Görseller içeriğe uygundur. Bazı görseller, metin kadar yer kaplamıştır.

Sevgi Temasının Metinleri:

“Bir Yaz Günü Rüyası (s.55)”

Parçada yazar, bir yaz günü uyuyakalır. Yıl ise 2050'dir. Yazar, rüyada kendini daha önce yaşadığı Amerika'da bulur. Rüyada, Amerika sokaklarında tüm alışveriş

merkezleri ile gazete ve dergilerin adları Türkçeleşmiş, birçok insanın Türkçe konuştuğu görülür. O arada bir kafeteryaya oturur. Yanına bir yabancı gelir, yabancıya Amerika'ya neler olduğunu sorar. Yabancı adam, Türklerin ekonomik olarak çok güçlendiğini, Amerika'da Türkçe konuşmanın zorunlu olduğunu söyler; fakat yazar birden uyanır, bunun bir rüya olduğunu görür.

Metnin iletisi: Her insan konuştuğu dile karşı sevgi duyar ve dilinin bütün dünyada konuşulan bir dil olmasını ister.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema okuma kültürü, alt teması ise dil sevgisidir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 121: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.55)

Metnin ilk görseli, üst kısımda verilmiştir. Görsel, sayfanın dörtte üçünü kaplamıştır (s.55). Görsel içeriğe uygundur.

“Sevgili Babam (s.59)”

Parçada, yazarın öğretmenlik yaparken öğrencilerine bir ev ödevi verdiğini, ödevin konusu ise herkesin babasına “seni seviyorum” deyip sarılmalarıdır; fakat çoğu öğrenci buna şaşırır. Evlerine giden öğrenciler söylenenleri yapınca kimi baba ağlar kimi baba ise çocuğuna teşekkür eder. Yazar, sevginin her ailede paylaşılması

gerektiğini vurgular. Öğretmen ailesinde ise sevginin çok yoğun gösterildiği, bunun da kendisine sevgiyle ilgili bir kitap yazmasına yardım ettiğini belirtir.

Metnin iletisi: İnsanlar sevdiklerine sevdiğini belli etmelidir.

Metnin türü: Metnin türü denemedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt teması ise aile sevgisidir. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 122: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.60-61)

Görseller, içeriğe uygun verilmiştir; görseller metindeki olayların gelişimine göre ve metni tekrarlayacak şekilde sayfalara yerleştirilmiştir (s.60-61). Görsellerde hareket ve derinlik bulunmaktadır.

“Türkiye (s.64)”

Parçada, yazar Türkiye'nin kendisine yaşam kaynaklarını sunduğunu, bu ülke uğruna nice türküler yazıldığını ve her şeyini bu ülkeye borçlu olduğunu anlatmıştır.

Metnin iletisi: İnsanın mutlu olduğu tek yer vatanıdır.

Metnin türü: Metnin türü şiiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt teması ise vatan sevgisidir. Metin, tür ve temaya uygundur; fakat şiir coşkulu olmayıp serbest tarzda yazılmıştır. Bu tür şiirlerin daha hareketli ve akıcı olması gerekir.

Şekil- 123: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.64-65)

Görseller, metnin arka fonu olarak kullanılmıştır. Bu fon o kadar koyu olmuş ki şiiri okumak güçtür. Görseller, yazıların okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir (s.64-65).

Duygular ve Hayaller temasının metinleri:

Koca Dev ile Peri Kızı (s.67)

Okuma parçasında, bir Koca Dev çok büyük olduğu için kendinden nefret etmektedir. O da normal insanlar gibi yaşamak istemektedir. Bunun için mutsuzdur. Ormanda gezerken küçük peri kızının bir kazanın içinde mutluluk büyüsünü yaptığını görür. Kendinden ne kadar nefret ettiği ve bununla birlikte hiç kimsenin onu sevmediğini peri kızına anlatır. Peri Kızı ise herkesin onu sevdiğini ama yine de mutluluk büyüsünü bir şartla vereceğini söyler. Fakat Peri Kızı ona, mutluluk büyüsünü hemen içmemesini, karşı dağa kadar her şeyi dinleyerek gitmesini istemiş. Bunun üzerine Koca Dev yola çıkar. Herkesin ondan yardım beklediğini görür. Mutluluk büyüsünü atar, ne kadar sevildiğini öğrenir.

Metnin iletisi: Her insanın mutlu olabileceği bir şey vardır.

Metnin türü: Metnin türü masaldır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema duygu ve hayaller, alt teması ise mutluluktur. Okuma parçası ile metin türü uygundur. Masalda adı geçen “dev, çiçek,

arı ve kuş” gibi varlıklara olağanüstü özellikler yüklenerek olay dikkat çekici hale getirilmiştir. Masalda bulunması gereken ana unsurlar ön plana çıkarılmıştır.

Şekil- 124: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.67-70)

Masalın görsel unsurları, çocuğa göre olduğu görülmüştür. Görsellerde kullanılan renkler oldukça canlıdır. Resimlerde çocukların hayal dünyasını zenginleştirilmesine yardımcı olacak görsel derinlik bulunmaktadır (s.67,70).

Şekil- 125: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.68-69)

Görseller kimi sayfada küçük verilmiş kimisinde de büyük verilerek hareket unsuru ön plana çıkarılmıştır (s.69). Görseller, çocukların düşlerini renklendirecek nitelikte tasarlanmıştır.

Metin-görsel ilişkisi son derece etkili olmuştur. Çocuğa göre seçilmiş çizgiler, hem okumayı zevkli hale getirir hem de görselleri ilgiyle takip edilmesine olanak sağlamıştır.

“Ben Bir Elektrik Direğiğim (s.71)”

Parçada, bir elektrik direğinin kendisinin ne işe yaradığını sorgularken birileri tarafından bir kamyonu yüklenişi ve bir caddeye dikilişi anlatılmıştır.

Metnin iletisi: İnsan kendini bir işe yaradığını hissettiği sürece mutlu olabilir.

Metnin türü: Metnin türü hikâyedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt teması ise yardımseverliktir. Metin, tür ve temaya uygundur. Çocukların ilgisini çekecek bir anlatım yolu seçilmiştir. Hikâyelerde cansız varlıkların konuşTURULMASI, çocukların hoşlanarak okumalarını sağlayan bir durum olmuştur.

Şekil- 126: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.72-73)

Görseller, metnin içeriğine uygundur; fakat görsellerin büyük olması, seviyenin göz ardı edildiğini göstermektedir (s.72-73).

Şekil- 127: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.74-75)

Görsellerde derinlik ve canlılık bulunduğu için görseller, ilgi ve dikkati olumlu yönde etkilemiştir. 74 ve 75. sayfalardaki görsel, normal boyutta olup metin-görsel uyumu açısından güzel bir örnek olmuştur.

“Tavşanla Kurbağalar (s.76)”

Parçada, bir tavşanın yuvasında neden sürekli bir korkuyla yaşadığını ve böyle korkuyla yaşamının ne kadar zor olduğunu anlatılmaktadır.

Metnin iletisi: Her canlının korktuğu bir şey vardır.

Metnin türü: Metnin türü fabldır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema sevgi, alt teması ise korkudur. Metin, tür ve temaya uygundur.

Şekil- 128: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.76-77)

Metin görselleri tam sayfa halinde verilmiş, içeriği destekler niteliktedir. Görsellerin, yazının arka fonu olarak da kullanılması okunabilirliği olumsuz etkilemiştir (s.76-77). Görsellerde kullanılan renkle yazı rengi birbirini kapatmıştır. Oysa yazıların altındaki renkler, yazının okunabilirliğini arttırmak için daha netleştirici olabilirdi.

Doğa ve Evren Temasının Metinleri:

“Şehirler ve Efsaneler (s.79)”

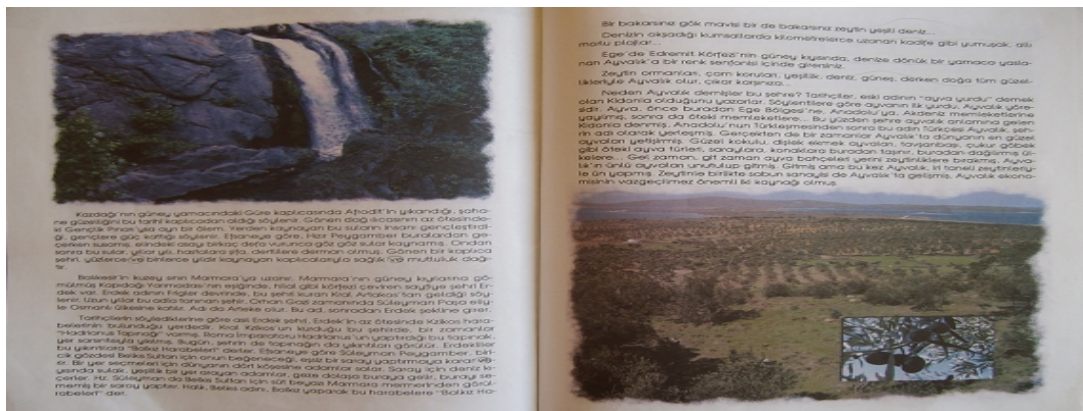
Parçada, Balıkesir iline ait birçok halk efsanesi anlatılmıştır. Balıkesir adının “balı çok” anlamında olan “balı kesir”den geldiği anlatılır. Ayrıca bu ilin diğer ilçelerine özgü efsaneler de anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Doğada bulunan her yapının kendine özgü bir özelliği ve hikâyesi vardır.

Metnin türü: Metnin türü efsanedir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt teması ise şehir efsaneleridir. Metin, tür ve temaya uygundur. Efsane hem masalımsı motifler hem de gerçek bilgiler barındırmaktadır. Bu yönü olduğu için ergenliğe geçiş döneminde olan çocuklar için son derece eğlenceli olmuştur.

Şekil- 129: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.80-81)

Metin görselleri fotoğraflardan oluşmaktadır; fakat boyutları oldukça büyük olmuştur (s.80-81). Hemen her ilçeye özgü bir görsele yer verilmiştir. Görseller, içeriğe uygun seçilmiştir.

“Sazlar, Kuşlar Size Emanet (s.85)”

Parçada, Manyas Gölü gibi başka bir kuş cennetinin olduğu(Sultansazlığı), bu gölde yirmi beş kuş türünün yaşadığı belirtilmiştir. Yeryüzünde yok olmaya yüz tutmuş bazı türlerin de burada olduğu vurgulanmış; fakat gerekli önlemlerin alınmaması durumunda ise kuşların ve gölün tehlikede olduğu belirtilmiştir.

Metnin iletisi: Manyas Gölü, canlı çeşitliliği açısından önemli bir göl olup korunması gereken bir yerdir.

Metnin türü: Metnin türü gezi yazısıdır.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt teması ise canlılardır. Metin, tür ve temaya uygundur. Parçada izlenimler, bir kamera gözüyle aktarılmıştır. Metin oldukça canlı ve akıcıdır.

Şekil- 130: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.88-89)

Görsel unsurlar, metnin içeriğini desteklemekte ve fotoğraflardan oluşmaktadır. Görsellerin boyutları oldukça büyük olmuş ve görseller hatalı baskıdan dolayı da okunabilirlikleri olumsuz etkilenmiştir (s.88-89).

“Kızılırmak (s.91)”

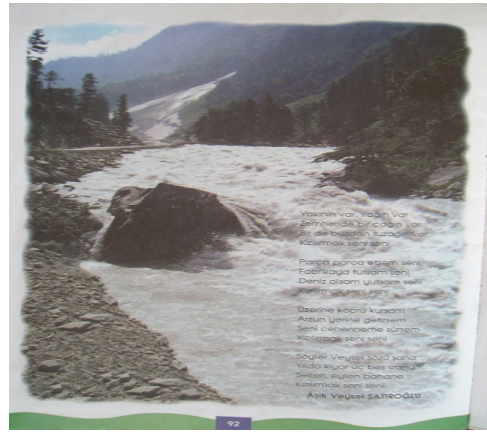
Parçada, Kızılırmak Nehri'nin bahar mevsiminde çok tehlikeli olduğu, birçok gelin ve kıızı; genç ve yaşlıyı öldürdüğünü, kış mevsiminde ise buzlandığını ve tehlikeli olduğu, ona ne yapılsa da onun memnun olmadığı anlatılmıştır.

Metnin iletisi: Doğal kaynaklar her mevsim farklı tehlikeler oluşturur.

Metnin türü: Metnin türü şiiirdir.

Metnin ana ve alt teması: Ana tema doğa ve evren, alt teması ise doğal kaynaklardır. Metin, tür ve temaya uygundur. Şiir, akıcı ve uyaklı yazıldığı için etkileyici olmuştur.

Şekil- 131: Özgün Matbaacılık, Metin Görseli (s.91-92)

Görseller, metnin arka fonu olarak verilmiş; fakat metnin okunabilirliği olumsuz etkilenmiştir. Görseller baskıdan dolayı net görünmemektedir. Bu durum, çocukların hem şiir hem de görselleri okumalarını güçleştirmektedir (s.91-92).

Yapılan tespitlerden sonra şu değerlendirmeleri yapmak mümkün olabilir: Ders kitabı 19,2cmx27,3cm ebadında, sayfaların üst 20,3 mm, alt 20,3 mm, sol 20 mm ve sağ taraftaki boşluk 18 mm'dir. Kitabın ebadı ile sayfaların kenar boşlukları verilen ölçülere uymamaktadır.

Metinlerde yer alan satır uzunlukları 6-17 cm arasında değişmektedir. Satır uzunlukları açısından belli bir tutarlılık bulunmamaktadır. Bu satır uzunlukları belirtilen ölçülere uygun olduğu görülmektedir.

Metinler, tür ve temaya uygun verilmiştir. Metin-görsel ilişkisi uygun seçilmiştir. Görsel boyutları, metne göre daha fazla yer kaplamıştır. 28. sayfadaki görsel ile metin arasında herhangi bir ilişki kurulamamıştır. 64 ve 65. sayfalarındaki görseller metnin arka fonu gibi kullanılmış, bu da görselin ve metnin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir.

İncelenen kitaplarda metinler, içerik bakımından edebi zevki vermekten uzak kalmıştır. Metinler, temaların gölgesinde kalarak anlatım yoğunluğu ve dil zenginliğini vermede yetersizdir. Bu nedenle ders kitaplarında yer alan metinler, yaşamdan kopuk olmuştur.

Metinlerin çoğunda, çocuklara doğrudan mesaj verme yoluna gidilmiştir. Bu durum, metinlerin temelde öğüt vermek amacıyla yazıldığı hissini vermiştir. Çocuklar, öğüt almaktan pek hoşlanmamaktadır. Bu yönüyle metinlerin okuma alışkanlığını kazandırma noktasında amaca hizmet etmede zayıf kalmıştır.

Ders kitabında metin görselleri, genel anlamda içeriğe uygun verilmiştir. Görseller, metnin farklı yerlerinde yerleştirilerek, görselle metin arasında bir hareket unsuru katılmıştır. Metin-görsel ilişkisi doğru kurulmuş olmasına rağmen, görsellerin gerek sayfa yapısı gerekse de metin tasarımı açısından seviyeye uygun olmadığı düşünülebilir; ama görseller canlı ve çocukların ilgisini çekecek özelliktedir.

Kitabın bazı sayfalarında yer alan görseller renklendirmeden dolayı görsellerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir. Bu durum seçilen renklerin koyu olmasından kaynaklanmıştır. Kötü baskıdan dolayı fotoğraflardaki netlik kaybolmuştur (s.64-65).

Tarihi metinleri destekleyen görseller oldukça kötü basılmıştır. Kitabın bazı sayfalarındaki görseller metinle ilişkilendirilememiştir (s.28). Görsellerin büyüklüğü seviyeye göre düzenlenmediği görülmüştür (s.33). Oysa görsellerin çocukların, kıyaslama ve kavrayış becerilerini geliştirmesi beklenmektedir (Liman, 2007: 6).

İnceleme konusu olan ders kitaplarını görseller açısından toplu olarak değerlendirmek gerekirse, ders kitaplarının altıncı sınıf öğrencilerine göre istenilen seviyede olmayıp aksine, seviye altı olduğu söylenebilir. Türkçe ders kitaplarında görsel sayı ve oranının fazla olduğu belirlenmiştir. Görsellerin sayı ve oranca fazlalığı, kitapların okuma kitabı değil; birer resimli kitap olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte görsellerin genel olarak çocukların hayal dünyasını zenginleştirmede, sanat ve estetik değerleri kazandırma konusunda yetersiz olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak ilköğretim Türkçe ders kitaplarının çocuğa “Ben de şiir yazabilirim, öykü yazabilirim, resim yapabiliyim” diyebileceği örnekleri sunmalıdır. Ders kitaplarında resimler, metinlere; metinler de resimlere kurban edilmemelidir (Pekmezci, 1996:150).

4.4. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Şekil ve Tür Açısından Karşılaştırılması

Yayınevlerinin şiir ve düz yazı örneklerini daha rahat yorumlayabilmek için şiir ve düzyazılar ile bunların türleri, sayı ve yüzdeler verilerek tablolaştırılmıştır. Yayınevlerinin yüzdelik oranları verilirken her yayınevi kendi içinde değerlendirilmiştir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 3 şiire yer vermiştir, bu şiirlerin Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi’ndeki düz yazılara oranı % 16’dır. Türler arasında karşılaştırma yapılırken de aynı yol izlenmiştir. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 3 hikâye türüne yer vermiş, hikâyenin Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevindeki türlere oranı % 19’dur. Bu inceleme yaklaşımı, tüm yayınevleri için aynı şekilde kullanılmış ve toplu olarak tablolaştırılarak değerlendirilmiştir.

4.4.1. Şiir

Şiir türü, çocukların ilgiyle okudukları bir türdür. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarına alınan şiirlerin çocukların ilgi ve düzeylerine uygun olmasına dikkat edilmelidir. Çünkü çocukların şiir okuma ve ezberlemeleri, anadili sevgisi ve eğitimi, sanat eğitimi, hayal gücü eğitimi, bellek eğitimi, sosyal eğitim, millî ve ahlakî eğitimi kolaylaştırır (Gökşen, 1980: 142). Şiir türü, çocukların ritim duygularını

beslemektedir; çünkü şiirde müzikal unsurlar bulunmaktadır. Çocukların sevdikleri şiirler dinamik, ahenkli, vezin ve uyağı olan şiirlerdir. Çocuklar, serbest yazılmış şiirleri genellikle pek sevmezler (Şirin, 1998: 107). Ders kitaplarına alınan şiirler dörtlüklerden oluşmalı; 6, 7 ve 8. sınıflarda en az dört, en fazla ise sekiz dörtlükten oluşmalıdır (Güleryüz, 2006: 349).

Altıncı sınıf öğrencileri, somuttan soyuta doğru bir geçiş sürecini yaşamaktadırlar. Bu sürece yönelik hazırlanan şiirlerin olabildiğince anlaşılır olmasına dikkat edilmelidir. Özellikle soyut şiirlerin bu dönemde anlaşılmasının zor olacağı düşünülmektedir. Soyut şiirler, çocukların okuduklarını yanlış anlamalarına neden olabilmektedir (Tosunoğlu, 1992: 78). Bu dönemde olabildiğince güzel örneklerle yer verilmeye çalışılmalıdır. Bununla birlikte şiirin serbest yazılması, bu dönem çocukları için seviye üstü kalabilir.

Çocuklara yönelik yazılan şiirlerde ritim en önemli unsurların başında gelmektedir. Bu nedenle ölçü ve uyak mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Şiirde kullanılan uyak belli olmalıdır. Şiirdeki duygu ve düşünce çocukların ruhsal gelişimine uygun olmalıdır. Düşünceler duru, fikirler bir bütünlük içerisinde verilmelidir. Şiirde hayal ve duygular arasındaki ilişkiler güçlü olmalı ve sağlam bir bağlantı olmalıdır. Şiirde ne aşırı hayal ne de aşırı duygusallık olmalıdır. Şiirlerde genel olarak yaşama sevincine yer verilmelidir. Çocuklara yönelik yazılan şiirlerde çocukların psikolojilerini bozacak her tür olumsuzluktan uzak durulmalıdır. Şiir, çocuğun algılama, yorumlama ve karşılaştırma yeteneğini geliştirmelidir.

Şiirin anadilini kullanma alışkanlığını geliştirici yönü bulunmaktadır. Bu nedenle şiirlerde fazla söz sanatları olmamalıdır. Şiirde, çocukların kolayca çağırışım yapabileceği bir üslup kullanılmalıdır. Bunun yanında şair şiir yazarken kendi çocukluğunu değil, kendini çocuğun yerine koyarak ve çocuğun diliyle şiiri yazmalıdır (Aytaş, 2001: 53-55).

Tablo-19’da yayınevlerine göre şiirlerin düz yazılara oranı verilmiştir.

Tablo-19: Yayınevlerine Göre Şiirlerin Yüzdellik Dağılımı

Yayınevinin Adı	Şiir Sayısı	Yüzdellik Oranı
Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi	3	% 16
Evrensel İletişim Yayınları	2	% 11
A Yayınları	4	% 16
Koza Yayınları	3	% 16.7
Özgün Yayınları	3	% 17

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 3, şiirlerin düz yazılara oranı % 16; Evrensel İletişim Yayınları 2, şiirlerin düz yazılara oranı % 11; A Yayınları 4, şiirlerin düz yazılara oranı % 16; Koza Yayınları 3, şiirlerin düz yazılara oranı % 16.7 ve Özgün Yayınları 3 şiir, şiirlerin düz yazılara oranı ise % 17'dir. Buna göre oransal olarak A Yayınları şiir türüne daha fazla yer vermiştir. Diğer yayınevlerinin şiir türüne dengeli bir şekilde yer verdiği görülmektedir.

Yayınevlerine Göre Şiir Türlerinin Dağılımı

Tablo-20: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları

Şiirin Adı	Şiirin Türü	Yazarı	Sayfa No
Çocuk ve Resim	Sembolik	Dilaver CEBEC İ	54
Bayrak	Lirik	Arif Nihat ASYA	70
Anadolu'da Bahar	Pastoral	Abdurrahim KARAKOÇ	78

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi'ne ait kitaptaki "Çocuk ve Resim" adlı şiir serbest şekilde yazılmış olup soyut bir şiirdir. Tam olarak ne vermeye çalıştığını anlamak oldukça güçtür. "Bayrak" adlı şiir bayrak sevgisini, "Anadolu'da Bahar" adlı şiir ise bahar mevsiminin gelişyle Anadolu'daki iklimsel değişimi işlemiştir. Bu iki şiirin seviyeye uygun olduğu düşünülmektedir. Şiirler uyaklı yazıldıkları için çocuklarda bir ezgi duygusu oluşmasına yardımcı olabilir. Şiirlerin düz yazılara göre sayı ve oran açısından dengeli olduğu düşünülmektedir. Düz yazıların oranı % 84 iken, şiirlerin oranı % 16 olmuştur.

Tablo-21: Evrensel İletişim Yayınları İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları

Şiirin Adı	Şiirin Türü	Yazarı	Sayfa No
Türkçem Benim	Lirik	Mehmet SALİHOĞLU	50
Rüzgâr	Pastoral	Cahit KÜLEBİ	84

Evrensel İletişim Yayınları iki şiire yer vermiştir. “Türkçem Benim” ve “Rüzgâr” adlı şiirler serbest yazılmıştır. Şiirler coşku unsurundan uzak kalmıştır.

Tablo-22: A Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları

Şiirin Adı	Şiirin Türü	Yazarı	Sayfa Nu.
Uçurtma	Lirik	Rıfat ILGAZ	10
Kentlerde Yaşayan Çocuklar Da Oyun Oynamak İster	Didaktik	Eray CANBERK	44
Kilim	Didaktik	Yetik OZAN	65
Türkiye'm	Lirik	Turgut UYAR	84

A Yayınları dört şiire yer vermiştir. “Uçurtma” adlı şiir soyut ve seviyeden uzak olup, serbest tarzda yazılmıştır. Şiirin hem soyut hem de serbest olması anlaşılabilirliği olumsuz etkilemiştir. “Kentlerde Yaşayan Çocuklar Da Oyun Oynamak İster” ve “Kilim” adlı şiirler ise çocukların hoşlanabileceği şiir örnekleridir; fakat “Türkiye'm” adlı şiir serbest tarzda yazılmış; bu durum da şiirin coşku faktöründen uzaklaşmasına neden olmuştur.

Tablo-23: Koza Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları

Şiirin Adı	Şiirin Türü	Yazarı	Sayfa No
Türkiye	Lirik	Adil TURAN	11
Zerdali Ağacı	Lirik	Cahit KÜLEBİ	75
Kitaplarımızın Cumhuriyetinde	Didaktik	Halim YAĞCIOĞLU	88

Koza Yayınları üç şiire yer vermiş; fakat şiirlerin seviyeye uygunluğu dikkate alınmamıştır. Şiirlerin serbest tarzda yazılması, bu dönem çocukları için olumsuz bir nokta olarak görülmüştür.

Tablo-24: Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı Ders Kitabında Yer Alan Şiir, Yazar ve Sayfa Numaraları

Şiirin Adı	Şiirin Türü	Yazarı	Sayfa No
Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda	Epik	Cahit KÜLEBİ	32
Türkiye	Lirik	Âdil TURAN	64
Kızılırmak	Pastoral	ÂŞIK Veysel ŞATIROĞLU	91

“Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda” ve “Türkiye” adlı şiirler serbest, “Kızılırmak” adlı şiir ise uyaklı yazılmıştır.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerle ilgili şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Millî Eğitim Yayınevi 3, Evrensel İletişim

Yayımları 2, A Yayınları 4, Koza Yayınları 3 ve Özgün Matbaacılık 3 şiire yer vermiştir.

Altıncı sınıf ders kitaplarında serbest şiir yerine, uyaklı şiirlere ağırlık verilmesi daha etkili olabilir. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarına alınan şiirlerin seviyeye uygun olmadığı düşünülmektedir. Şiirlerin çoğunda, şiire has bir özellik görmek mümkün değildir. Oysa çocukların sanatsal ve estetik duygularını bu türler yoluyla kazandığı bilinmektedir.

Unutulmamalıdır ki şiir, çocuğa güzellik ve insani duyguları ile millet ve vatan sevgisini kazandırmada etkili bir türdür. Bununla birlikte anadili eğitimi, anadilini çocuklara tanıtmaya ve anadilinin sanatlı söyleyiş biçimini tattırmada şiirin kolaylaştırıcı bir gücü vardır (Oğuzkan, 1987: 212).

4.4.2. Düz Yazı

Düz yazılar, kurgusal ve kurgusal olmayan metinlerdir. Bu metinlerin şiirlere göre sayı ve oranı Tablo-25'te verilmiştir.

Tablo-25: Yayınevlerinin Düz Yazı Sayıları Bakımından Yüzelik Dağılımı

Yayınevinin Adı	Düz Yazı Sayısı	Yüzelik Oran
Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi	16	% 84
Evrensel İletişim Yayınları	17	% 89
A Yayınları	21	% 84
Koza Yayınları	15	% 83.3
Özgün Yayınları	15	% 83

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 16, şiir türüne oranı % 84; Evrensel İletişim Yayınları 17, şiirlere oranı % 89; A Yayınları 21, şiir türüne oranı % 84; Koza Yayınları 15, şiir türüne oranı % 83.3 ve Özgün Yayınları 15 düz yazıya yer vermiş, düz yazıların şiir türüne oranı % 83'tür. A Yayınları dışında, yayınevlerinin birbirine yakın sayıda düz yazılara yer verdiği görülmüştür.

Tablo-26'da yayınevlerine göre düz yazı türleri verilmiştir.

Tablo-26: Yayınevlerinin Düz Yazı Türleri Bakımından Karşılaştırılması

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Hikâye	3	% 19	4	% 23	4	% 18	4	% 27	7	% 46
Tiyatro	2	% 13	1	% 6	1	% 5	2	% 13	1	% 5.3
Biyografi	1	% 6	Yok	Yok	3	% 14	2	% 13	1	% 5.3
Anı	1	% 6	3	% 17	1	% 5	1	% 4.8	1	% 5.3
Deneme	4	% 25	1	% 6	6	% 29	2	% 13	1	% 5.3
Masal	Yok	Yok	Yok	Yok	3	% 14	Yok	Yok	1	% 5.3
Fabl	1	% 6	1	% 6	1	% 5	1	% 4.8	1	% 5.3
Mektup	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	1	% 4.8	Yok	Yok
Efsane	Yok	Yok	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	1	% 5.3
Gezi Yazısı	2	% 13	1	% 6	Yok	Yok	1	% 4.8	1	% 5.3
Haber	1	% 6	1	% 6	1	% 5	Yok	Yok	Yok	Yok
Makale	Yok	Yok	1	% 6	1	% 5	1	% 4.8	Yok	Yok
Piyas	Yok	Yok	2	% 12	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Otobiyografi	Yok	Yok	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi'ne ait ders kitabında üç hikâye (%19), iki tiyatro (% 13), bir biyografi (% 6), bir anı (% 6), bir fabl (% 6), bir mektup (% 6), iki gezi yazısı (% 13), dört deneme (% 25) ve bir haber yazısı (% 6) olmak üzere toplam on altı düz yazıya yer verilmiştir.

Evrensel İletişim Yayınları'na ait ders kitabında dört hikâye (%23), bir tiyatro (% 6), üç anı (% 17), bir fabl (% 6), bir gezi yazısı (% 6), bir deneme (% 6), bir haber

yazısı (% 6), bir otobiyografi (% 6), bir makale (% 6), iki piyes (%12) ve bir efsane (% 6) bulunmaktadır. Kitapta en fazla hikâye türüne yer verilmiştir.

A Yayınları'na ait ders kitabında altı deneme (%29), dört hikâye (%18), üç masal (%14), üç biyografi (%14), bir tiyatro (%5), bir anı (%5), bir fabl (%5), bir haber yazısı (%5) ve bir makale (%5) türü olmak üzere toplamda 21 düz yazıya yer verilmiştir. Düz yazıların içinde en fazla deneme türüne yer verilmiştir.

Koza Yayınları'na ait ders kitabında yedi hikâye (%46), bir tiyatro (%5.3), bir biyografi (%5.3), bir anı (%5.3), bir deneme (%5.3), bir masal (%5.3), bir fabl (%5.3), bir efsane (%5.3) ve bir gezi yazısı (%5.3) yer almaktadır.

Özgün Yayınları'na ait ders kitabında yedi hikâye (%46), bir tiyatro (%5.3), bir biyografi (%5.3), bir anı (%5.3), bir deneme (%5.3), bir masal (%5.3), bir fabl (%5.3), bir efsane (%5.3) ve bir gezi yazısı (%5.3) yer almıştır.

Tür dağılımında Evrensel İletişim Yayınları hariç, diğer yayınevlerinin sayısal olarak birbirine yakın olduğu görülmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi masal, efsane, makale, piyes, otobiyografi; Evrensel İletişim Yayınları biyografi, masal, mektup; A Yayınları mektup, efsane, otobiyografi, gezi yazısı, piyes; Koza Yayınları masal, efsane, piyes, haber yazısı, otobiyografi ve Özgün Yayınları mektup, haber yazısı, piyes ve otobiyografi türüne yer vermemiştir.

Güneş, on iki yaşından on dört ve on beş yaşına kadar çocukların ergenlik öncesi gelişim aşamasında oldukları ve macera dönemini yaşadıkları, genellikle gezi türü ve aşk romanlarına ilgi gösterdiklerini belirtmiştir (Güneş, 1997: 240). Çocukların severek okudukları türler ise masal, hikâye, roman, güldürücü fıkra, mektup, gezi yazısı, biyografi, otobiyografi, tiyatro, anı, türkü ve şiirdir (Oğuzkan, 1987: 7-9; Gülyüz, 2006: 1). Erkek çocukları çoğunlukla spor, bilim ve makine gibi konulara; kız çocukları ise romantik metinleri ve kendileriyle ilgili olan türleri okumaktan hoşlanırlar (Şimşek, 2002: 31). Çocukların hayal dünyalarını

zenginleştiren bu tür yazılar, aynı zamanda çocuğun ruhunu besleyen en etkili bir araçtır. Bu araçlar ise hayale dayalı olan türlerdir (Şirin, 1998: 103).

Tablo-27’de yayınevlerine göre ders kitaplarında yer alan tür çeşitliliğine yer verilmiştir.

Tablo-27: Yayınevlerine Göre Tür Çeşitliliğinin Dağılımı

Yayınevinin Adı	Yazı Türü Sayısı
Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi	9
Evrensel İletişim Yayınları	11
A Yayınları	8
Koza Yayınları	9
Özgün Yayınları	9

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 9, Evrensel İletişim Yayınları 11, A Yayınları 8, Koza Yayınları 9 ve Özgün Yayınları 9 yazı türüne yer vermiştir. Yayınevleri, ders kitaplarında olması gereken birçok yazı türünü göz ardı etmişlerdir. Buna göre Türkçe ders kitapları, tür çeşitliliği açısından yetersiz kalmıştır. İncelenen ders kitaplarında bazılarında yer almayan yazı türleri şunlardır: masal, efsane, makale, piyes, otobiyografi, biyografi, mektup, efsane, gezi yazısı ve haber yazısıdır. Bu yazı türlerinden makale ve haber yazısı ihmal edilebilir; diğer yazı türlerinin mutlaka Türkçe ders kitaplarında olması gerekmektedir.

Türkçe ders kitaplarında çocuğa göre olan türlere mutlaka yer verilmelidir; çünkü tür çeşitliliği, çocukların hem ileriki eğitim yaşamları (ortaöğretim) için bir temel oluşturmakta hem de okuma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olmaktadır. Yazı türlerinin çeşitliliği, çocukların olaylara farklı bakmasını ve düşünmesini sağlamaktadır. Bu nedenle iyi bir Türkçe ders kitabı yazı türleri bakımından zengin olmalı, çocukların ilgi ve dikkatini sürekli canlı tutabilmelidir. Türkçe ders kitaplarında yazınsal tür çeşitliliği göz ardı edilmemelidir (Özmen, 2001: 19). Çocukların bu türleri anlamaları için öğretmenlerin doğru yönlendirmelerine ihtiyaçları vardır. Öğretmenlerin her türün kendine özgü bir kurgusu olduğunu öğrencilere göstermeleri gerekir.

4.4.2.1. Kurgusal Yazı Türleri

Kurgusal yazı türleri olaya dayalı metin türlerini kapsamaktadır. Tablo-28’de yayınevlerine göre kurgusal yazı türlerinin dağılımı verilmiştir.

Tablo-28: Yayınevlerine Göre Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Kurgusal Yazı Türleri

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Hikâye	3	% 19	4	% 23	4	% 18	4	% 27	7	% 46
Tiyatro	2	% 13	1	% 6	1	% 5	2	% 13	1	% 5.3
Masal	Yok	Yok	Yok	Yok	3	% 14	Yok	Yok	1	% 5.3
Fabl	1	% 6	1	% 6	1	% 5	1	% 4.8	1	% 5.3
Efsane	Yok	Yok	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	1	% 5.3
Piyes	Yok	Yok	2	% 12	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Fıkra	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Toplam	6	% 38	8	% 53	9	% 42	7	%44.8	11	%67,2

Kurgusal metin, çocukların yaşamlarını zenginleştiren ve farklı yaşam deneyimlerini sunan metinlerdir. Bu metinlerde asıl amaç bilgi vermek değil, çocuğun yaşama bakış açısını ve hayal dünyasını zenginleştirmektir (Güneş, 2002:88).

Türler incelenirken önce o türle ilgili kuramsal bilgi verilmiş, daha sonra ise ders kitaplarında yer alan türler incelenmiştir.

Hikâye Türü

11-14 yaş grubundaki çocukların sözcük dağarcıklarını zenginleştirmeleri, kendilerini rahatça ifade edebilmeleri, buna bağlı olarak sözlü ve yazılı anlatımlarını geliştirmelerinde hikâye türünün önemli bir yeri vardır. Hikâyenin bu özelliği Türkçe dersinin de amaçları arasında yer almaktadır (İşcan, 2004: 70). “*Hikâyelerde, insanlar, eşyalar, köy, şehir, sokak, ev içi duyular, tutkular, rüyalar, özleyişler, acılar, iyilikler, kötülükler, hâsılı her şey vardır. Bazı hikâyeler hayat kadar karmaşık, derin ve canlıdır. Güzellikleri de bunlardan gelir*” (Kaplan, 1997: 416). Bu nedenlerden dolayı ders kitaplarında hikâye türüne diğer türlere göre daha fazla yer verilmelidir. Bu anlamda altıncı sınıf öğrencilerine sunulacak olan hikâyelerin

niteliği son derece önemlidir. Bu dönemdeki çocuklar, macera ve tarihi hikâyeleri ilgiyle okumaktalar. Bu tür hikâyelere yer verilmesi, çocukların okuma alışkanlığını daha kısa sürede edinmelerini sağlayabilir. Yapılan çalışmalar da bu yaklaşımı desteklemektedir (Tosunoğlu, 1992: 101). Çocukların hikâye okumaları hem anadili eğitimi hem de sosyalleşmeleri için önemli bir araçtır. Çocuklar okudukları hikâyelerde yeni çevre ve kişilerle karşılaşmakta, onların doğru ve yanlışlarını görmektedirler. Bu durum, çocukların iyi-kötü, güzel-çirkin ile doğru-yanlış görmelerine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle ders kitaplarına alınan hikâyeler çocukların psiko-sosyal gelişimlerine uygun olmalı, onlara hikâyeler yoluyla yaşamı tanıttacak örnekler sunulmalıdır.

Türkçe ders kitaplarına farklı konuları ele alan, anadilinin zenginliklerini tattırarak seçilmiş hikâye örneklerine yer verilmelidir. Çünkü bu tür yazılar, olaya dayandığı için öğrencilerin ilgiyle takip ettikleri yazılardır (Yalçın, 2002: 48; Küçük, 1993: 68). Bu yazılar, her dönem ve yaşta insanların ilgilerini çekmektedir. Özellikle çocukların dil ve kişilik gelişimine büyük katkı sağladığı bilinen bir gerçektir (Tayşi, 2007: 71). Yapılan çalışmalarda masal ve hikâye türünün altıncı sınıflarda sevilerek okunduğu saptanmıştır (Güler, 2001: 71). Hikâye türünün insanlarda sosyal duyarlılığı geliştirici bir yönü vardır. Okunan her hikâye, insanların bazı eksikliklerini tamamlamalarını sağlamaktadır (Kantemir, 1976: 53). Özellikle ergenliğe geçiş dönemi yaşayan çocuklar için Türkçe ders kitaplarında seçkin hikâyelere yer verilmesi gerekir; çünkü altıncı sınıfların kendilerini ifade etmeleri ve dilin zenginliklerinden yararlanmalarını sağlayacak en önemli türlerden biri hikâyedir. Bu sınıflarda ders kitaplarında çoğunlukla seçkin hikâyelere yer verilmesi bu bakımdan önemlidir (Sezgin, 2000: 67).

Hikâye Türünün Yayınlarına Göre Dağılımı

Tablo-29: Hikâye Türünün Yayınlarına Göre Yüzdelerle Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları.		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Hikâye	3	% 19	4	% 23	4	% 18	4	% 27	7	% 46

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 3 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı % 19; Evrensel İletişim Yayınları 4 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı % 23, A Yayınları 4 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı % 18, Koza Yayınları 4 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı % 27 ve Özgün Yayınları 7 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı % 46 olduğu görülmüştür.

Tablo-30: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları

Hikâyenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	Mehmet Güler	10
Ömür Boyu Mutluluk	Fadime ÇETİN	48
İstanbul Liseli Küçük Hasan	İsmail BİLGİN	61

Tablo-31: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları

Hikâyenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Kitap Ahmet'in Şifresi	Bestami YAZGAN	14
Bayrak İçin Can Veren Yiğit	İsmail BİLGİN	51
Misafirler	Yılmaz ERDOĞAN	61
Ankara Çiğdemi	Hikmet BİRAND	79

Tablo-32: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları

Hikâyenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Şakacı Bulut	Mehmet GÜLER	11
Kaybolan Koku	Henry ELSİE	32
Televizyoncu Ali	Gülçin ALPÖGE	73
Eskici	Refik Halit KARAY	88

Tablo-33: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları

Hikâyenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Eskici	Refik Halit KARAY	16
Geleceğin Dünyası	Ruth MUSGRAVE	41
Süpermen İstanbul'a Düştü	Muzaffer İZGÜ	70
Prensi Olmayan Masal Kitabı	Fatih ERDOĞAN	81

Tablo-34: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Hikâye, Yazar ve Sayfa Numaraları

Hikâyenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Küçük Çocuk	Helen E.BUCKLEY	9
Ben Büyüküm	Aytül AKAL	14
Dört Dakika İçin Bile Olsa Okuyabilmek	Yusuf Özkan ÖZBURUN	38
Süleyman'ın Titizliği	Elvan PEKTAŞ	42
Emircan'ın Seçimi	Emin ÖZDEMİR	48
Bir Yaz Günü Rüyası	Oktay SİNANOĞLU	55
Ben Elektrik Direğiyim	Hakkı ÖZKAN	71

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 3 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı %19; Evrensel İletişim Yayınları 4 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı %23, A Yayınları 4 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı %18, Koza Yayınları 4 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı %27 ve Özgün Yayınları 7 hikâye, hikâyenin diğer düz yazılara oranı %46 olduğu görülmüştür. Hikâye türlerinin, bu türün en seçkin örnekleri olduğu söylemek oldukça güçtür.

“Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması” adlı parça oldukça uzun olup sekiz sayfadan oluşmakta, ders sürelerini aşacak niteliktedir. “Ömür Boyu Mutluluk” adlı parçada, olayların oluş sırası ve hikâyenin kahramanın tam olarak ne yaptığı konusu belirsizdir. Bu belirsizlik olumsuz bir yön olarak ortaya çıkmaktadır. İstanbul Liseli Küçük Hasan” adlı parça dokuz sayfalık bir hikâye olup ders sırasında tamamının işlenmesi mümkün değildir. Hikâye tarihi bir metin olduğu için ilgiyle okunabilir; fakat verilen süre içerisinde bitirilmesi oldukça güçtür. Metinde millî duygular yoğunlukla işlenmiştir. Evrensel İletişim Yayınları dört hikâyeye yer vermiş, seçilen hikâyeler, Türkçenin zenginliklerini yansıtmak nitelikte değildir. A Yayınları dört hikâyeye yer vermiş, bunlardan biri yabancı, diğerleri ise yerli yazardır. “Şakacı Bulut” ile “Kaybolan Koku” adlı hikâyelerin arka arkaya verilmesi olumsuz olarak görülmektedir. “Eskici” adlı hikâye dışında diğer hikâyelerin sunuluş biçimi Türkçenin dil zenginliğini sunmada yetersiz olduğu düşünülmektedir. Koza Yayınları dört hikâyeye yer vermiş, bu hikâyelerden biri yabancı diğerleri ise yerli yazarlardan seçilmiştir. Hikâyeler, seviyeye uygun olup ilgi çekici niteliktedir. Özgün Matbaacılık yedi hikâye yer vermiş, bunlardan biri yabancı diğerleri yerli yazarlardan oluşmaktadır. Ders kitabında 1 ile 2; 4, 5 ve 6. hikâyelerin arka arkaya verilmesi dersin işleyişi açısından olumsuz bir nokta olarak görülmektedir.

Dil ve anlatım açısından bakıldığında hikâyelerde bol bol sıfat kullanıldığı ve betimlemelere yer verildiği görülmüştür. Kısa cümleler kullanılarak anlatımda akıcılık sağlanmıştır. Hikâyelerde karşılıklı konuşmalara yer verilmesi olayın akıcılığına katkıda bulunmuştur. Sözcüklerin temel anlamlarının yanında yan ve

mecaz anlamlarının da kullanılması çocukların sözcük dağarcıklarının geliştirilmesinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Tiyatro Türü

Tiyatro türü, türler arasında çocuğa görelilik açısından en uygun olan türlerden biridir. Bu türde çocuğun yaşamına uygun olan oyun ve oynama etkeni bulunmaktadır. Gerek dil gerekse sosyal eğitimin gerçekleştirilmesinde tiyatro türünün diğer türlere nazaran daha etkili olduğu bilinmektedir. Bu tür, çocukların empati yapmalarını sağlamaktadır. Çocukların farklı özellikteki insanların rolüne girmesi ve onlar gibi davranması, iyi-kötü, güzel-çirkin, haklı-haksız, doğru-yanlış gibi sosyal değer kavramlarını daha kolay öğrenebilir.

Ders kitaplarına alınan tiyatro eserinin çocuğa göre olması, çocuğun yüksek değerleri kazanmasına yardımcı olabilir (Güler, 2001: 65). Nitelikli tiyatro örnekleri yoluyla çocukların yaşama dair deneyimleri görmeleri ve kazanmaları sağlanabilir. Bu türün etkinlik alanı yaşamın kendisidir. Altıncı sınıf çocuklarının yaşadığı dönem dikkate alındığında, güzel bir tiyatro örneğinin birçok şeyi kazandıracığı şüphesizdir. Tiyatro en başta, çocuğun toplum önüne çıkma ve toplum önünde konuşma korkusunu yok eder, çocuğun dile ilişkin sorunları varsa görüp düzeltilmesine olanak sağlar. Bu bağlamda ders kitabına alınacak bir tiyatro eserinin titizlikle seçilme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Tiyatro türünün eğitsel yönü de bulunmaktadır. Çocuklara kazandırılacak olan davranışların sosyal ve evrensel değerleri yapısında barındıran nitelikli tiyatro eserleriyle mümkün olabilir (Yalçın, 2002: 51). Bunun yanında *“Tiyatro, aracı ve amacı insan olan kitle sanatı olup, eğlendirirken eğitir. İnsanın yaşaması, bireysel ve sosyal olarak sahne üzerinde eylem ile aktarılır. Bu özelliği ile tiyatro birçok yazınsal türden yaygınlık ve etkinlik yönüyle farklıdır. Bireyi kendine anlatır. Tiyatronun, eğlendirme, eğitime, estetik zevk kazandırma gibi işlevlerinden başka çocukla paylaşma, grupla iş yapma gücü kazandırır”* (Küçük, 2005: 32).

Tablo-35: Tiyatro Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdelerlik Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Tiyatro	2	% 13	1	% 6	1	% 5	2	% 13	1	% 5.3

Tiyatro Türünün Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-36: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları

Tiyatronun Adı	Yazarı	Sayfa No
En İyi Arkadaş	Hadi BESLEYİCİ	22
Atatürk ve Tarihimiz	Komisyon	42

Tablo-37: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları

Tiyatronun Adı	Yazarı	Sayfa No
Vatandaş Olma Bilinci	Komisyon	32

Tablo-38: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları

Tiyatronun Adı	Yazarı	Sayfa No
Helva Sohbeti	Cevdet KUDRET	56

Tablo-39: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları

Tiyatronun Adı	Yazarı	Sayfa No
Alo...Graham Bell	Ülker KÖKSAL	37
Ah Şu Gençler	Turgut ÖZAKMAN	55

Tablo-40:Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Tiyatro, Yazar ve Sayfa Numaraları

Tiyatronun Adı	Yazarı	Sayfa No
Cimri	Moliere	18

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 2 tiyatro, tiyatronun diğer düz yazılara oranı % 13; Evrensel İletişim Yayınları 1 tiyatro, tiyatronun diğer düz yazılara oranı % 6; A Yayınları 1 tiyatro, tiyatronun diğer düz yazılara oranı % 5; Koza Yayınları 2 tiyatro, tiyatronun diğer düz yazılara oranı % 13 ve Özgün Yayınları 1 tiyatro türüne, tiyatro, tiyatronun diğer düz yazılara oranı % 5.3 olduğu görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi ve Koza Yayınları tiyatro türüne daha fazla yer vermiştir.

Ders kitaplarına alınan tiyatro örnekleri kültürün güzellikleri, toplumun önemli değerleri ve çocukların kişilik gelişimlerini geliştirecek nitelikte olmadığı görülmektedir. “Helva Sohbeti” adlı tiyatro eserinin çocuklara neyi kazandırmaya çalıştığı belirsizdir. Eserde kullanılan dil ise, Türkçenin güzelliklerini yansıtacak

yeterlilikte değildir. “Alo...Graham Bell” ve “Cimri” adlı tiyatro eserleri yabancı kaynaklı tiyatrolardır. İlköğretim II. kademede topluma ait kültürel zenginlikleri içeren eserlere yer vermek, yetişecek olan genç neslin daha bilinçli olmasını sağlamaktadır (Tosunoğlu, 1992: 109). Dünya edebiyatına ait güzel tiyatro örneklerine ise daha üst sınıflarda yer verilebilir.

Tiyatro eserleri tür özelliklerinden dolayı hem eğlendirme hem de bazı davranışları kazandırma yönleri bulunmaktadır. Seçilen örnekler dil ve anlatım açısından sade ve günlük dilde kullanılan sözcüklerden seçilmiştir. Bu bakımdan örnekler, öğrencilerin ilgisini çekecek nitelikte olduğu söylenebilir. Cümleler basit ve sanatlı söyleyişten uzak kalmıştır. Metinlerde mizah unsuru sönük kalmış, türün estetik yönleri arka planda kalmıştır.

Masal Türü

Masal, anadili eğitiminin sevdirmesi ve kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu türle çocuk, hem dinleme becerisi hem de konuşma becerisini edinebilir. Bu tür, çocuklara bir hayal ortamı sunmaktadır. Bu hayal ortamı masalın kısa ve yoğun bir anlatımıyla da çocukların daha büyük bir ilgiyle okumalarını sağlamaktadır (Boratav, 1999: 75). Masal türü, kavramların kazandırılmasında etkili bir rol oynamaktadır. Masal türünde iyilik-kötülük, doğruluk-haksızlık, adalet-zulüm, alçak gönüllülük-kibir gibi kavramlar ve ulaşılması zor erdemler işlenir. Bu türler verilirken toplumsal değerler dikkate alınarak verilmelidir; çünkü bu dönemde çocuklar, bir duygusal yoğunluk yaşamaktadırlar (İşcan, 2004: 72). Masal, çocuğu eğlendirirken aynı zamanda eğitmektedir (Şirin, 1998: 115). Bundan dolayı, bu dönemde çocuklar masal çağını geçmiş olsa da dil ve yaşama ilişkin değerleri kazandırmak için masaldan yararlanılabilir (Yalçın, 2002: 48). Masal türü, basit bir hayal ürünü olarak algılanmamalıdır. Bu türün çocuk dünyasındaki yeri son derece önemlidir, çocukların hayal ile gerçek arasındaki farkı görmesi açısından diğer türlere göre daha etkin bir role sahiptir. Masal, çocuğun soyut kavramların somutlaştırmasına; yaşamın lirizmini, sıcaklığını ve doğruluk gibi insani duyguların temellerini vermektedir (Parlak yıldız, 1999: 252). Bu tür çocuklara ideal ve demokratça bir yaşamın çerçevesini sunmaktadır (Sarıyüce, 1981: 59).

“İlkokuldan ortaokul birinci sınıfa gelen çocuk henüz tam anlamıyla masal çağından uzaklaşmış sayılmaz. O nedenle ortaokul birinci sınıf Türkçe ders kitaplarında masala yer verilmelidir. Ders kitaplarına alınacak her şeyi toz pembe gösteren masallar da, içinde korkunç devler, cinler, sihirbazlar, canavarlar vb.leri yer alan masallarda da ortalama bir yol seçilmeli, günlük hayata uygun, gerçek çizgisine yaklaşan örnekler tercih edilmelidir” (Küçük, 1993: 81). Çünkü çocuklar masal kahramanlarıyla özdeşleşmekte ve çocukların zihinsel gelişimleri daha kolay tamamlanmaktadır (Tayşi, 2007: 72). Bu nedenle özellikle altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında milli değerleri içeren güçlü dil yapısına sahip masallara yer verilmelidir (Güler, 2001: 66). Unutulmamalıdır ki masal, çocuğun anadilini geliştirmesine, hayal dünyasının zenginleşmesine ve ilk sanat eğitimini sağlayan araçların başında gelmektedir.

Tablo-41: Masal Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdellik Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Masal	Yok	Yok	Yok	Yok	3	% 14	Yok	Yok	1	% 5.3

Masal Türünün Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-42: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Masal, Yazar ve Sayfa Numaraları

Masal Adı	Yazarı	Sayfa No
Sayıların Macerası	ANAR	15
Horoz Masalı	Anonim	45
Tuz	Anonim	92

Tablo-43: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Masal, Yazar ve Sayfa Numaralar

Masalın Adı	Yazarı	Sayfa No
Koca Dev İle Peri Kızı	Üzeyir GÜNDÜZ	67

Yapılan incelemelere göre masal türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Evrensel İletişim ve Koza Yayınları masal türüne yer vermezken; A Yayınları 3 masal, masalın diğer düz yazılara oranı % 14 ve Özgün Yayınları 1 masal, masalın diğer düz yazılara oranı % 5.3 olduğu görülmüştür. A Yayınları, masal türüne en fazla yer veren yayınevi olmuştur.

A Yayınları'ndaki "Sayıların Macerası" adlı masal çocukların ilgi ve dikkatini çekecek kadar etkili bir örnek olmadığı düşünülmektedir. "Horoz Masalı" adlı masal, sürekli haksız yere bir şeyler elde etme çabası içinde olan bir horozu konu edinmiş, türü için iyi bir örnek olmayabilir. Bu nedenle çocukların birtakım olumsuz davranışların kazanmasına neden olabilir. "Tuz" adlı masal çocukların ilgiyle okuyacağı bir örnek olmuştur. Özgün Matbaacılık'a ait ders kitabındaki "Koca Dev İle Peri Kızı" oldukça ilgi çekici ve güzel bir örnek olmuştur. Türkçe ders kitaplarında yer alan masallar, Türk kültür yapısına uygun örnekler olmuştur. Diğer yayınevlerinin masal türüne yer vermemesi bir eksiklik olarak düşünülmektedir.

Masalarda arkeik ya da yabancı sözcükler kullanılmamıştır. Yerinde kullanılan tekrarlar, sanatlı ifadeler çocukların sözcük dağarcıklarının geliştirmesi ve dilin inceliklerinin sezdirilmesi bakımından etkili olmuştur. Masal unsurlarının yerinde kullanılması, basit ve birleşik cümlelerle desteklenmesi anlatıma akıcılık katmıştır.

Fabl Türü

Bu türün kahramanları bitki ve hayvanlardan oluşmaktadır. Bu kahramanlar, fabl türünün çocukların ilgiyle okunmasında etkili olmaktadır. Fabl türü, çocuklara tokgözlülük, yetingenlik, özveri, yardımseverlik gibi örnek davranışları kazandırmada etkili olan bir türdür. 10-12 yaşlarındaki çocuklar, bu türü okumak ve dinlemekten hoşlanırlar. Bunun temelinde de bu türün konuşmalardan oluşmasıdır (Oğuzkan, 1987: 64). Bu dönemde, çocukların somut düzeyden soyut düzeye geçtikleri bir dönemdir. Fabl türü yoluyla çocuklarda ahlaki değerlerin gelişmesine yardım etmektedir (Parlakıyıldız, 1999: 256). Fabl türünde soyut olan kavramlar somutlaştırılmakta ve bu kavramlar olaya dayalı olarak sembollerle zenginleştirilerek verilmektedir. Bu durum çocukların ilgi ve dikkatini çekmekte ve eğitimine katkı sağlamaktadır (Küçük, 2005: 28). Fabl türünde çocuk eleştirebilme, alay etme ve eğlenme duygularını yaşamaktadır. Çocuk, hayvanlar aracılığıyla verilmek istenen mesajı almakta, en önemlisi de çocuğun okuma alışkanlığını kazanmasında yardımcı bir unsur olarak görev yapmasıdır. Çocuk fabl türünü okurken eğlenmekte, eğlenerek fabl türünün sonundaki öğüt cümlesini alarak atasözü ve deyimleri anlamada rahatlık yaşamaktadır. Fabl türü, çocuklara hayvanları tanıtmakta ve sevdirmektedir. Bunun

yanında çocuklarda özveri, yardımseverlik, başkalarının haklarında saygılı olma gibi önemli değerlerin kazandırılmasında etkili rol oynamaktadır.

Tablo-44: Fabl Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdeler Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Fabl	1	% 6	1	% 6	1	% 5	1	% 4.8	1	% 5.3

Fabl Türünün Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-45: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ders Kitabında Yer Alan Fabl Türü, Yazar ve Sayfa Numaraları

Fabl Türünün Adı	Yazarı	Sayfa No
Meşe ile Saz	La Fontaine /Orhan Veli	52

Tablo-46: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Fabl, Yazar ve Sayfa Numaraları

Fabl Türünün Adı	Yazarı	Sayfa No
Kelebek İle Kar Tanesi	Feyyaz SAĞLAM	47

Tablo-47: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Fabl, Yazar ve Sayfa Numaraları

Fabl Türünün Adı	Yazarı	Sayfa No
Kesik Kuyruklu Tilki	La Fontaine	38

Tablo-48: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Fabl, Yazar ve Sayfa Numaraları

Fabl Türünün Adı	Yazarı	Sayfa No
La Fonten Orman Mahkemesinde	Yalvaç URAL	60

Tablo-49: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Fabl, Yazar ve Sayfa Numaraları

Fabl Türünün Adı	Yazarı	Sayfa No
Tavşanla Kurbağalar	La Fontaine	76

Fabl türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkün olabilir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 1 fabl, fabl türünün diğer düz yazılara oranı % 6; Evrensel İletişim Yayınları 1 fabl, fabl türünün diğer düz yazılara oranı % 6; A Yayınları 1 fabl, fabl türünün diğer düz yazılara oranı % 5; Koza Yayınları 1 fabl, fabl türünün diğer düz yazılara oranı % 4.5 ve Özgün Yayınları 1 fabl, fabl türünün diğer düz yazılara oranı % 5.3 olduğu görülmüştür. Türkçe ders kitaplarındaki fabl türünün yayınevlerine göre dengeli olduğu belirlenmiştir. Türkçe ders kitaplarında bütün

yayınevleri birer fabl türüne yer vermiştir. Fabl türü çocukların ilgiyle okudukları bir tür olduğu için bu dağılım sevindirici bir durum olmuştur. Üç yayınevi La Fontaine'nin, diğer yayınevleri ise yerli yazarların eserlerine yer vermiştir. Yerli yazarlara ait fabl türlerine yer verilmesi olumlu bir yaklaşımdır. Seçilen parçalar, türün güzel örneklerinden seçilmiştir.

Fabllar dil ve anlatım açısından kolayca anlaşılabilir bir türdür. Fabllarda sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Çocukların anlamını bilemediği sözcüklere hemen hemen hiç yer verilmemiştir. Sanatlı söyleyişler bulunmamaktadır.

Efsane Türü

“Tarih, toplum ve doğa olaylarının olağanüstü ve akıl dışı açıklama ve yorumlarla anlatıldığı hikâyelere efsane(mit) denir” (Oğuzkan, 1987: 69). Efsane, Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan bir türdür. Bu türde topluma ait birçok hatıra gizlenmektedir. Bu hatıraların ders kitaplarında yer alması, çocukların kültürlerinden haberdar olmalarına yardımcı olmaktadır. Bunun yanında efsanelerde olağanüstü olaylar yer aldığından dolayı, bu olayların doğru olup olmadığı konusu, çocukların düşündürmesini sağlamak ve böylece çocukların karşılaştırma yetenekleri de gelişebilmektedir (Güler, 2001: 68).

Tablo-50: Efsane Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdeler Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Efsane	Yok	Yok	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	1	% 5.3

Efsane Türünün Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-51: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Efsane, Yazar ve Sayfa Numaraları

Efsanenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Ağrı Dağı İle Alagöz Dağı'nın Kavgası	Hasan Latif YÜCE	70

Tablo-52: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Efsane, Yazar ve Sayfa Numaraları

Efsanenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Şehirler ve Efsaneler	Mehmet ÖNDER	79

Efsane türüne ilişkin şu değerlendirmeler yapılabilir: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, A Yayınları ve Özgün Yayınları efsane türüne yer vermemiş; Evrensel İletişim Yayınları 1 efsane, efsane türünün diğer düz yazılara oranı % 6 ve Koza Yayınları 1 efsane, efsane türünün diğer düz yazılara oranı % 5.3'tür.

Evrensel İletişim Yayınları ile Özgün Matbaacılık birer efsaneye yer vermiştir. İki efsane de çocukların ilgisini çekecek niteliktedir; fakat tarihi efsanelere yer verilmesi daha etkileyici olabilirdi. Diğer yayınevlerinin bu türe yer vermemesi olumsuz bir durum olarak görülmektedir.

Ders kitaplarına alınan efsaneler, çocukların ilgisini çekecek nitelikte olup kısa cümlelerle verilmiştir. Anlatımda coğrafik özelliklerle şehirlerin özellikleriyle bazı halk inanışları renkli ve ilgi çekici bir şekilde verilmiştir.

Piyes Türü

Çocuklar, belli bir yaş ve olgunluğa geldikten sonra dramatisasyon etkinliklerini yapmaktan hoşlanırlar. Piyes, çocukların hayat akışlarına uygun bir türdür. Bu türün doğru seçilmesi durumunda çocukların konuşma becerileri gelişir, çocuklar, farklı yaşam şekillerini canlandırarak o yaşamları tanıma olanağı bulurlar. Bunun için çocuklara sunulan piyeslerin, çocukların yaş, ilgi ve seviyelerine uygun olmasına özen gösterilmelidir (Oğuzkan, 1987: 250).

Tablo-53: Piyes Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdellik Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Piyes	Yok	Yok	2	%12	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok

Piyes Türünün Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-54: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Piyes, Yazar ve Sayfa Numaraları

Piyesin Adı	Yazarı	S. Nu.
Cimri'nin Kuşkusu	Moliere	67
Yeşilyurt	Hadi BESLEYİCİ	73

Piyes türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, A, Koza ve Özgün Yayınları piyes türüne yer vermemiş; Evrensel İletişim Yayınları 2 piyes, piyes türünün diğer düz yazılara oranı % 12'dir. Piyes türüne sadece Evrensel İletişim Yayınları yer vermişken; diğer yayınevleri bu türe yer vermemiştir. Bunun temelinde diğer yayınevlerinin tiyatro türüne yer vermesinden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Evrensel İletişim Yayınları'ndaki "Cimri'nin Kuşkusunu" adlı piyes kısa konuşmalardan oluşmuş, anlatım açısından da seviyeye uygun olmasına rağmen "Yeşilyurt" adlı piyes uzun konuşmalardan oluşmuş, altıncı sınıf öğrencilerinin bu tür uzun konuşmaları canlandırılmaları sıkıntı yaratabilir. Piyes örnekleri dil ve anlatım açısından oldukça hareketli örneklerden seçilmiştir. Sade ve kısa cümlelerle anlatım sürekli canlı tutulmuştur.

4.4.2.2. Bilgi Verici Yazı Türleri

Bilgi verici türler, olay dayalı olmayan metin türlerini kapsamaktadır. Bu türler yayınevlerine göre Tablo-55'te verilmiştir.

Tablo-55: Yayınevlerine Göre Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Bilgi Verici Yazı Türleri

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Deneme	4	% 25	1	% 6	6	% 29	2	% 13	1	% 5.3
Makale	Yok	Yok	1	% 6	1	% 5	1	% 4.8	Yok	Yok

Bilgi verici metinler, öyküleyici metinlere göre anlaşılması daha zor ve bir çaba gerektirmektedir. Bu tür metinlerde ana ve yardımcı düşünceler bulunmaktadır. Çocukların bu temel noktaları ayırt edebilmesi için mutlaka bir yönlendirmeye ihtiyaçları vardır. Sınıf ortamında öğretmen, öğrencilere kavramları ana ve yardımcı düşünceleri bulmada yardımcı olmalıdır (Akyol, 1999: 7). Bilgilendirici metinlerin çocuklara öyküleyici metinlere göre sıkıcı olmasının ana nedeni olay üzerine kurulmamış olmasıdır. Bu tür metinler düşünmeyi öğreten metinlerdir.

Ders kitaplarındaki metin türleri, okuma alışkanlığının kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Türler kolaydan zora, basitten karmaşığa ve kurgudan

duruma gitmelidir; çünkü bu yazı türleri öğrencilerin farklı noktalardan bakarak düşünmelerini sağlamaktadır.

Deneme Türü

Türkçe ders kitaplarına alınan denemelerin çocukların dünyasını ilgilendiren konulardan olması gerekmektedir. Çocukların ilgisine göre seçilmeyen bir deneme, okuduğunu anlama konusunda da sıkıntılar yaratabilir. İyi bir deneme, çocuğa düşünme ve tartışma yeteneği kazandırır (Yalçın, 2002: 50). Çünkü deneme türü bir birikimin sonucunda oluşturulmaktadır (Küçük, 2005: 38). Yazarın yaşama bakışı ve algılayışı, denemeyi okuyan çocuk için yeni bir düşünce dünyasını oluşturmasına zemin hazırlamaktadır.

Deneme türünde yoğun düşünceler yer aldığı için çok sayıda soyut kavrama yer verilmektedir. Soyut kavramların fazla oluşu, anlaşılabilirliği da olumsuz yönde etkileyebilir. Bu bakımdan öğrencilerin seviyesine uygun denemeler seçilmelidir (Tayşi, 2007: 67). Bunun yanında ders kitaplarına alınan denemelerin 6, 7 ve 8. sınıfl öğrencilerin dikkat sürelerine de uygun seçilmelidir (Güler, 2001: 74).

Tablo-56: Deneme Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdeler Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Deneme	4	% 25	1	% 6	6	% 29	2	% 13	1	% 5.3

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 4 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %25, Evrensel İletişim Yayınları 1 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %6, A Yayınları 6 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %29, Koza Yayınları 2 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %13 ve Özgün Yayınları 1 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %5.3 olduğu görülmüştür. A Yayınları deneme türüne en fazla yer veren yayınevi olmuştur.

Deneme Türünün Yayınlarına Göre Dağılımı

Tablo-57: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ders Kitabında Yer Alan Denemenin, Yazar ve Sayfa Numaraları

Denemenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Okuma Üstüne	Bacon	18
Kadının Siyasi ve Sosyal Haklarını Kazanması	İnternet	41
Zamanı Kazanmak Veya Kaybetmek	Şevket RADO	80
Mavisini Yitirmiş Olmak	Ali ÇOLAK	84

Tablo-58: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Deneme, Yazar ve Sayfa Numaraları

Denemenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Canım Kitap	Suut Kemal YETKİN	18

Tablo-59: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Deneme, Yazar ve Sayfa Numaraları

Denemenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Kim Bu Tilkilerin arasında Dönüp Duran Tilki	Burhan EREN	14
Atatürk ve Tarihimiz	Mustafa KURT	28
Sevgisiz, Işıksız ve Mektupsuz Kaldık	Ali Çolak	40
Oyun Dünyamız	Zuhal ÖZER	48
1999-2000 Hayaller	Mine SÖĞÜT	78
İssiz Ada	Cemal SÜREYA	86

Tablo-60: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Deneme, Yazar ve Sayfa Numaraları

Denemenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Sevgi Paylaştıkça Çoğalır	Nuray BARTOSCHEK	22
Özgün Bir Konu Aranıyor	Melsa TEKELİ	85

Tablo-61: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Deneme, Yazar ve Sayfa Numaraları

Denemenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Sevgili Babam	Leo BUSCAGLIA	59

Deneme türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 4 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %25, Evrensel İletişim Yayınları 1 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %6, A Yayınları 6 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %29, Koza Yayınları 2 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %13 ve Özgün Yayınları 1 deneme, denemenin diğer düz yazılara oranı %5.3 olduğu görülmüştür. A Yayınları deneme türüne en fazla yer veren yayınevi olmuştur.

Millî Eğitim Bakanlığı Yaynevi, “Bacon” ve “Şevket RADO”, Evrensel İletişim Yayınları “Suut Kemal YETKİN”, A Yayınları “Cemal SÜREYA” ve Özgün Matbaacılık “Leo BUSCAGLIA” gibi ünlü denemecilere yer vermesi olumlu bir noktadır; fakat kitaplarda yer alan diğer denemelerin türün güzel örneklerinden olduğunu söylemek oldukça güçtür. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlevi’ndeki “Kadının Siyasi ve Sosyal Haklarını Kazanması” adlı deneme, makale türüne daha uygundur. A Yayınları’ndaki “İssız Ada” adlı deneme, hikâye türüne uygundur. A Yayınları’ndaki “Oyun Dünyamız” adlı deneme çok uzun olduğu için okuma sırasında sıkıntı yaratabilir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 4, A Yayınları 6 denemeye yer vermiştir. Altıncı sınıf öğrencileri için bu sayının fazla olduğu düşünülmektedir. Bir ders kitabında bir ya da iki denemenin olması yeterli olabilirdi. Bu tür yerine çocukların ilgisini çekecek diğer türlere yer verilebilir. Ders kitaplarına alınan denemelere genel olarak bakıldığında çocukların seviyesinin dikkate alınmadığı ve türün seçkin örneklerine yer verilmediği düşünülmektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan deneme türlerinde çocukların anlamakta güçlük çekecekleri sözcükler bulunmamaktadır. Genelde birleşik cümlelerin olduğu görülmüştür. Anlatım açık ve akıcı olmuştur.

Makale Türü

Makale, bilgilendirici özelliği olan en önemli türlerin başında gelmektedir. Bu tür, bir düşünceyi kanıtlamak için çeşitli belgelere dayandırılarak yazılır. Bu yönüyle diğer türlerden ayrılmaktadır. Makalenin temel hedefi bireyi ve toplumu bilgilendirmektir. Bu bilgilerin doğru ve derin bir yönü olmalıdır (Garipoğlu, 1983: 234; Birinci, 1995: 220). Bununla birlikte makale yazısı açık ve anlaşılır ve duygusallıktan uzak olmalıdır.

Makale türü, her yaş ve seviyede anlaşılabilir. Bunun belli bir dönemden sonra verilmesi gerekir. İlköğretim açısından bakıldığında 7 ve 8. sınıflarda yer verilmesi daha uygun olabilir (Güler, 2001: 73; Küçük, 1993: 84). Bu dönemdeki bir çocuktan makale yazılması beklenmemelidir; makaleyi anlayarak okuması çocuğun kültür yönünden ilerlemesine yardımcı olur (Sarica ve Gündüz, 1988: 374). Bu türün

altıncı sınıflarda yer alması çocukların okumaya karşı birtakım olumsuz tutumlar geliştirmesine neden olabilir; çünkü altıncı sınıf çocuklarının bazıları daha masal dönemini tam olarak aşmamış olabilirler.

Tablo-62: Makale Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdeler Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Makale	Yok	Yok	1	% 6	1	% 5	1	% 4.8	Yok	Yok

Makale Türünün Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-63: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Makale, Yazar ve Sayfa Numaraları

Makalenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Atatürk ve Hayatım	Bülent Kahraman ÇOLAKOĞLU	30

Tablo-64: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Makale, Yazar ve Sayfa Numaraları

Makalenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Atatürk'ün Kültür ve Sanat Anlayışı	Muhsine Helimoğlu YAVUZ	23

Tablo-65: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Makale, Yazar ve Sayfa Numaraları

Makalenin Adı	Yazarı	Sayfa No
Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri	Yard.Doç.Dr. Muhammed ŞAHİN	30

Makale türüne ilişkin şu değerlendirmeler yapılabilir: Milli Eğitim Bakanlığı ve Özgün Yayınları makale türüne yer vermemiş; Evrensel İletişim Yayınları 1 makale, makale türünün diğer düz yazılara oranı %6, A Yayınları 1 makale, makale türünün diğer düz yazılara oranı %5, Koza Yayınları 1 makale, makale türünün diğer düz yazılara oranı %4.8'dir.

Evrensel İletişim Yayınları'ndaki "Atatürk ve Hayatım", A Yayınları'ndaki "Atatürk'ün Kültür ve Sanat Anlayışı" ve Koza Yayınları'ndaki "Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri" adlı makaleler uzun olup altıncı sınıf öğrencilerine göre seviye üstü olduğu düşünülmektedir. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarına alınan makalelerin uzun olmaması gerekmektedir. Bu türle ilk kez karşılaşan çocuk, makalenin uzunluğundan dolayı okuduğunu anlamakta güçlük çekebilir. Bu yüzden bu döneme seslenen ders kitaplarındaki makaleler kısa ve güncel olmalıdır. Güncel olan bir makale hem anlaşılır

hem de çocukların okuduğunu anlamalarını kolaylaştırabilir.

Ders kitaplarındaki makaleler anlaşılabilirlik açısından altıncı sınıf öğrencilere uygun olmadığı düşünülmektedir. Makaleler uzun olup dil ve anlatım açısından seviye üstü olduğu düşünülmektedir.

4.4.2.3. Gerçek Yaşamdan Kaynağını Alan Yazı Türleri

Gerçek yaşamdan kaynağını alan metinler, doğrudan bireyin yaşantısından yola çıkarak yazılan metinleri kapsamaktadır. Bu metinler Tablo-66'da verilmiştir.

Tablo-66: Yayınevlerine Göre Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Gerçek Yaşamdan Kaynağını Alan Yazı Türleri

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Biyografi	1	% 6	Yok	Yok	3	% 14	2	% 13	1	% 5.3
Anı	1	% 6	3	% 17	1	% 5	1	% 4.8	1	% 5.3
Mektup	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	1	% 4.8	Yok	Yok
Gezi Yazısı	2	% 13	1	% 6	Yok	Yok	1	% 4.8	1	% 5.3
Otobiyografi	Yok	Yok	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok
Toplam	5	% 31	5	% 29	4	% 19	5	% 27.4	3	% 15.9

Biyografi Türü

Biyografi türü, devlet yönetimi, askerlik, bilim ve diğer alanlarda başarılı olmuş kişilerin hayat hikâyelerini ayrıntılı bir şekilde işleyen bir türdür. Bu tür, çocukların ilgi ve merakını sürekli canlı tutmaktadır. Çocuklar, bu türde sadece kendi ülkesinin ünlü kişilerini okumakla yetinmez; aynı zamanda başka ülkelerin ünlü kişilerinin de hayat hikâyelerini merak eder ve öğrenmek isterler. Bundan dolayı ders kitaplarında diğer ülkelere ait ünlü kişilere de yer verilmelidir. Ders kitaplarına alınan biyografik eserlerin doğru ve nesnel yazılmış olmasına dikkat edilmelidir (Oğuzkan, 1987: 141). Biyografi, sadece ünlü kişilerin hayatlarını anlatmakla kalmaz; aynı zamanda ünlü kişinin yaşadığı dönemin düşünce ve olayların akışı hakkında bilgiyi de vermekte; çocukların geçmişe ilişkin olay ve olgular hakkında fikir edinmesine yardımcı olmaktadır (Ağca, 1999: 160-161). Bu bakımdan biyografi, anlatım yönünden ilgi çekici, sürükleyici, olayların akışı, ünlü kişinin yaşamına

paralel olacak nitelikte yazılmalıdır (Sarıca ve Gündüz, 1988: 352). Bu türde, ünlü kişinin yaşamı anlatılırken belli bir sıra izlenmesi, konular arasında güçlü bir ilişki kurma ve neden sonuca dayandırılarak yazılmaya çalışılması, türün bir makale gibi dikkatle yazılmasını sağlamaktadır (Garipoğlu, 1983: 283). Çocukların ilgiyle okudukları biyografiler ise mucit, kâşif, ressam, müzisyen, ünlü yazar ve sporcuların hayatlarıdır (Küçük, 1993: 73). Bu bakımdan biyografisi yazılacak kişilerin sadece tarihi büyüklerle sınırlandırılmaması gerekir (Tuncer, 1981: 102).

Özellikle altıncı sınıf öğrencilerine sunulacak olan bir biyografi, diğer dönemlere göre daha farklı bir etki bırakmaktadır. Bu dönemdeki çocuklar, kendilerine örnek olabilecek kişi ve meslekleri aradığı aramaktadır. Bu nedenle çocuklara doğru örnekler sunulmalıdır; çünkü bu yaşta öğrenilecek yanlış bir bilgi ya da davranış daha sonraki yaşlarda telafisi olmayacak sonuçlar doğurabilir. Çocuklara sunulacak olan bir biyografinin, türünün en güzel örneklerden olmasına, dilin güzelliklerini yansıtacak nitelikleri barındırmasına özen gösterilmelidir.

Çocukların ilgiyle okudukları ve merakla takip ettikleri yazı türlerinden biri olan biyografiler, birçok bilginin ve hayat deneyimlerinin derlendiği yazı türüdür. Bu tür yazılar, büyük yazar ve düşünürlerin başarılarını sergilemektedir (Par, 1980: 368). Biyografi/yaşamöyküsü kişilerin yaşamının anlatıldığı yazılar olarak da tanımlanmaktadır. O halde biyografiler bazı özellikler taşımalıdır:

1. *Öykü ya da roman kurgusu içinde işlense bile, yaşamöykülerinde gerçeklik ve nesnellik içinde kalınması gerekir.*
2. *Belge kullanmaya, dipnota gerek yoktur.*
3. *Kişinin yaşamından çocuğun ilgisini çekecek kesitler sunulmalıdır.*
4. *Çocuk alışkanlık, özveri, dürüstlük, yüreklilik gibi erdemli davranış örnekleriyle karşılaşmalı; onun özgüveni, insan sevgisi güçlenmelidir.*
5. *Anlatım kuru, yavan değil; akıcı, canlı, sürükleyici olmalıdır.*
6. *İlginç, çarpıcı olaylara yer verilmelidir.*

7.Yazı güncelleştirilmeli; fotoğraflarla, resimlerle desteklenmelidir (Nas, 2002: 279).

Ders kitaplarına alınan eserler ve yazarlar söz konusu özellikleri taşırsa çocukların hayal dünyalarına ve yaşamda daha da başarılı olmalarına olanak tanınmış olur.

Biyografiler, çocukların en çok öykündüğü türlerin başında gelmektedir. Çocuklar çevrelerinde ya da okuduklarında model alabileceği kişileri aramaktadır. Çocukların, bu kişilerin yaşamları hakkında ayrıntılı bilgilere sahip olmaları, daha kolay başarıya ulaşmalarına ön ayak olabilir. Ders kitaplarına alınan metin yazarlarının yaşamöykülerinin çarpıcı özellikleri, örnek olabilecek yönleri ve bu yönlerini yansıtan resim, fotoğraf ya da bir temsili karikatürüne de yer verilebilir.

Biyografi türünün yayınevlerine göre dağılımı Tablo-67’de verilmiştir.

Tablo-67: Biyografinin Yayınevlerine Göre Yüzdeler Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Biyografi	1	% 6	Yok	Yok	3	% 14	2	% 13	1	% 5.3

Biyografinin Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-68: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Biyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları

Biyografi Adı	Yazarı	Sayfa No
Atatürk ve Onun Büyük Eseri	Komisyon	32

Tablo-69: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Biyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları

Biyografi Adı	Yazarı	Sayfa No
Atatürk: Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu	Hikmet SEBÜKTEKİN	18
Türk Mimarisinin Zirvesi: Mimar Sinan	Komisyon	60
Aleksander Graham Bell	Şeker Çocuk Dergisi	68

Tablo-70: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Biyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları

Biyografi Adı	Yazarı	Sayfa No
Atatürk	Ahmet KAPULU	27
Edison	Güner ÜMİT	46

Tablo-71: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Biyografi, Yazar ve Sayfa Numaralar

Biyografi Adı	Yazarı	Sayfa No
İstanbul ve Yeni Hayat	Güneş KAZDAĞLI	25

Biyografi türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 1 biyografi, biyografi yazısının diğer düz yazılara oranı %6, A Yayınları 3 biyografi, biyografi yazısının diğer düz yazılara oranı %14, Koza Yayınları 2 biyografi, biyografi yazısının diğer düz yazılara oranı %13 ve Özgün Yayınları 1 biyografi, biyografi yazısının diğer düz yazılara oranı %5.3'tür. Evrensel İletişim Yayınları ise biyografi türüne yer vermemiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları'na ait "Atatürk ve Onun Büyük Eseri" adlı biyografi hikâyeleştirilerek yazılmıştır. Bu yönüyle olumlu bir örnek olabilir.

A Yayınları'na ait "Atatürk: Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu" adlı parça, biyografi değil bir makalenin özelliklerini yansıtmaktadır. "Türk Mimarisinin Zirvesi: Mimar Sinan" adlı biyografi Türk kültür ve tarihinde önemli bir sanatçıyı konu edinmiştir. Gerek anlatım gerekse olayların verilmiş biçimi oldukça etkileyici olmuştur. "Aleksander Graham Bell" adlı biyografi ise yabancı bir mucide aittir. Yabancı bir ünlüye yer verilmesi olumlu bir nokta olarak görülmektedir.

Koza Yayınları bir yerli, bir de yabancı ünlüye ait iki biyografiye yer vermiştir. İki örnek de çocukların ilgi ve dikkatlerini çekecek niteliktedir. Özgün Matbaacılık "İstanbul ve Yeni Hayat" adlı biyografide Atatürk'ün 18 yaşından itibaren yaşadıkları olayları ele almıştır. Evrensel İletişim Yayınları ise bu türe yer vermemiştir. Bu yayınevi bir otobiyografi örneğine yer verdiği için bu türe yer vermediği düşünülmektedir.

Genel olarak yayınevlerinin biyografi türüne yer vermesi olumlu bir nokta olarak değerlendirilmektedir. Bu tür, gerçek yaşamdan kesit sunan önemli hayat birikimleridir. Bu birikimleri çocuklara aktarmak son derece önemlidir. Çocukların başarılı insanların hayatlarından etkilenmeleri, onların hayata daha sıkıya bağlanmalarını sağlayabilir.

Biyografi türü 6, 7 ve 8. sınıflarda çocukların seviyelerine göre ders kitaplarında mutlaka yer alması gereken bir türdür. Ders kitaplarında biyografisine yer verilen ünlüyle ilgili fotoğraf ya da karikatürü de olmalı, verilen görseller ünlü kişinin daha kolay akılda kalmasını sağlayabilir.

Dil ve anlatım açısından bakıldığında biyografi türünün bilgilendirmek amacıyla ders kitaplarına alındığından günlük ifade biçimlerine sıkça yer verildiği görülmüştür.

Anı Türü

Anı türü, önemli alanlarda başarılı olmuş kişilerin yaşamlarının öğrenilmesi açısından önemli bir türdür. Bunun yanında bu türden hareketle çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılabilir. Anıların dili oldukça sade ve akıcıdır. Bunun yanında günlük ve içten bir dille yazıldığı için 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerinin severek okudukları bir türdür. Ergenlik döneminde olan bu yaş gurubu, iyi örneklerle ihtiyaç duymaktadır. Çocuklar kendilerini bu türle daha kolay bir şekilde ifade etme ve kendi yaşamının muhasebesini yapma olanağını bulmaktadır (Güler, 2001: 68; Tosunoğlu, 1992: 104). Bu tür, geçmişle bugünü birbirine bağlayan ve sürekli canlı tutan bir türdür (Küçük, 1993: 70). Seçilen anıların toplumda önemli bir yere sahip olan insanlardan olmasına dikkat edilmelidir; çünkü bu tür örnekler, çocukların geçmişte yaşanan olayları da birinci kaynaktan öğrenmesini sağlayacaktır (Ağca, 1999: 167). Unutulmamalıdır ki bu türü okuyan bir okuyucu bir sonuç ya da ana düşünceye varmaktadır (Sarıca ve Gündüz, 1988: 374). Bu bakımdan anı türü güncelliğini sürekli koruduğundan, Türkçe ders kitaplarında mutlaka yer alması gereken bir tür olarak görülmektedir. Bu tür, çocukların geçmişle günümüz arasında karşılaştırma yapma olanağı sunmaktadır. Bu yönüyle anı, çocukların karşılaştırma becerilerinin geliştirmesine yardımcı olan bir türdür.

Çocukların anı türünden hoşlanmalarının en büyük sebeplerinden biri, artık gerçekçi düşünmeye başlamalarıdır. Ayrıca bu türde günlük, biyografi ve hikâyenin özelliklerini de görmek mümkündür (Güleryüz, 2006: 309). Anı, ünlü olmuş kişinin özel yaşamından bir kesit sunarak okuyucuya ulaşmaktadır (Birinci, 1995: 241). Bütün bu özellikler, anı türünün sevilmesinde etkili olmaktadır. Anı türü, çocukların kendilerini ifade etme ve doğal bir

şekilde yazma becerilerini geliştirilmesini sağlayan bir türdür. Çocuklar, yaşamındaki herhangi önemli bir olayı, kendine göre yazarak anlatma becerisini geliştirmektedir. Bu anlamda anı türü, Türkçe öğretimine büyük katkılar sağlamaktadır.

Tablo-72: Anı Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdelerlik Dağılımı

Tür Adı	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Anı	1	% 6	3	% 17	1	% 5	1	% 4.8	1	% 5.3

Anı Türünün Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-73: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Anının Adı	Yazarı	Sayfa No
Atatürk'ten Anılar	Şükrü TEZER	38

Tablo-74: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Anının Adı	Yazarı	Sayfa No
İlk Çocukluk	Hüseyin Cahit YALÇIN	9
Gazi'yi Karşıladım	Necati CUMALI	21
Kâzım Karabekir'in Çocukları	Halide Edip ADIVAR	56

Tablo-75: A Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Anının Adı	Yazarı	Sayfa No
Atatürk ve Köylü	Fuat AVCI	27

Tablo-76: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Anı Adı	Yazarı	Sayfa No
Kadın Ulusunun Temelidir	İsmet KÜR	32

Tablo-77: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Anı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Anı Adı	Yazarı	Sayfa No
Anıların Işığında Atatürk	Komisyon	28

Anı türüne ilişkin şu değerlendirmeler yapılabilir: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi 1 anı, anı türünün diğer düz yazılara oranı % 6, Evrensel İletişim Yayınları 3 anı, anı türünün diğer düz yazılara oranı % 17, A Yayınları 1 anı, anı türünün diğer düz yazılara oranı % 5, Koza Yayınları 1 anı, anı türünün diğer düz yazılara oranı % 4.8 ve Özgün Yayınları 1 anı, anı türünün diğer düz yazılara oranı % 5.4'tür.

Evrensel İletişim Yayınları üç, diğer yayınevleri ise birer anıya yer vermiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi'ne ait “Atatürk'ten Anılar” adlı anı karşılıklı konuşmalarla verilerek hareket unsuru ön plana çıkarılmış; iyi bir örnek olmuştur. Evrensel İletişim Yayınları'ndaki üç anı da ünlü yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. “İlk Çocukluk” adlı anı, yazarın çocukken okuma alışkanlığını nasıl kazandığını anlatmaktadır. Bu anının birinci ağızdan anlatılması oldukça etkileyici olmuştur. “Gazi'yi Karşıladım” ve “Kâzım Karabekir'in Çocukları” adlı anılar iyi birer örnek olmuştur. A Yayınları'na ait “Atatürk ve Köylü” adlı anı kısa verilmiş, olayın nasıl sonuçlandığı belirsizdir. Koza Yayınları'na ait “Kadın Ulusun Temelidir” adlı anı sade ve akıcı bir dille yazılmıştır. Özgün'e ait kitaptaki “Anıların Işığında Atatürk” adlı metin iki ayrı anıdan oluşmaktadır. İlk anı iyi bir örnek olmasına rağmen ikinci örnek bir makale gibi anlatılmıştır. Çocuklara anı türü yoluyla, vatan, millet, aile ve insanlık sevgisi verilebilir. Bunun için Türkçe ders kitaplarında mutlaka yer alması gereken bir türdür. İnceleme konusu olan tüm ders kitaplarında, anı türünün yer alması olumlu bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Anı türlerinde altıncı sınıf öğrencilerinin anlayabileceği sözcükler kullanılmıştır. Basit yapılı, fiil cümlelerinin sıklıkla kullanılması anlatıma hareket katmıştır. Anılarda kısa diyaloglara yer verilmesi, anlatımı sıkıcılıktan kurtarmıştır.

Mektup Türü

İnsanlar arasında iletişim aracı olarak kullanılan mektup, haber verme ya da üzüntü ve sevinçleri bildirme aracıdır. Mektup türlerinin özel, iş, edebî ve açık türleri bulunmaktadır (Karaalioglu, 187). Bu tür metinler, ikinci kademe için uygun bir türdür; çünkü bu türde gerçek ya da gerçeğe çok yakın bir anlatım tarzı ve olaylar vardır. Bu durum da mektup türünü ilginç kılmıştır (Küçük, 2005: 34). Bu yüzden ilköğretimde, yazılı anlatımın başarılı bir şekilde sürdürülmesi için mektup türüne mutlaka yer verilmelidir (Tosunoğlu, 1992: 92; Güler, 2001: 80).

Tablo-78: Mektup Türünün Yayınevlerine Göre Yüzdeler Dağılımı

Tür Adı	Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Mektup	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	1	% 4.8	Yok	Yok

Mektup Türünün Yayınlarına Göre Dağılımı

Tablo-79: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Mektup, Yazar ve Sayfa Numaraları

Mektubun Adı	Yazarı	Sayfa No
Bir Mektup	Atalay YÖRÜKOĞLU	58

Tablo-80: Koza Yayınları, Ders Kitabında Yer Alan Mektup, Yazar ve Sayfa Numaraları

Mektubun Adı	Yazarı	Sayfa No
Pulsuz Dilekçe	Prof. Dr. Atalay YÖRÜKOĞLU	51

Mektup türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 1 mektup, mektup türünün diğer düz yazılara oranı % 6, Koza Yayınları 1 mektup, mektup türünün diğer düz yazılara oranı % 4.8'dir. Evrensel İletişim Yayınları, A Yayınları ve Özgün Matbaacılık ise mektup türüne yer vermemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ve Koza Yayınları birer mektup türüne yer vermiştir. İki mektup türü de bir çocuğun anne ve babasından neler beklediği konusu işlenmiştir. Mektuplar ilgi çekici örneklerden seçilmiştir. Diğer yayınevlerinin ise mektup türüne yer vermediği görülmüştür. İlköğretim altıncı sınıflarda mektup türüne yer verilmemesi olumsuz bir durum olarak görülmektedir.

Mektup türlerinde günlük dilde kullanılan sözcüklere yer verilmiştir. Metinler kısa tutulmuş, az sayıda birleşik yapıllı cümleler olmasına rağmen mektuplar ilgi çekici bulunmuştur.

Gezi Türü

Gezi yazıları, çocukların yakın çevresini tanıdıktan sonra, uzak yerlere karşı ilgi duymaya başladıklarında devreye girmesi gereken bir türdür. Çocukların farklı kültür ve yerlere ilişkin meraklarını gidermesi açısından gezi türüne önemli görevler düşmektedir (Oğuzkan, 1987: 173). Gezi yazılarının etkinliğini arttıracak olan en önemli noktalardan biri gezi yazısının dilin zenginliklerini yansıtması ve edebi tarza uygun olarak yazılmış olmasıdır. Gezilen ve görülen yerlerin iç ve dış özelliklerinin gezilen yere göre yazılması gerekir (İşcan, 2004: 74). Çünkü çocuklar, gezi yazıları aracılığıyla gezmediği yerleri okurken gezmiş gibi olacak ve bu yerleri tanıma fırsatı bulmuş olacaktır. Bu nedenle yazılanların, anlatılan yeri doğru bir şekilde ifade

etmesi gerekir. Bu anlatım doğru yapılırsa çocuk hem dilin zenginliklerinin farkına varır hem de çocuğun o yere ilişkin hayal dünyası zenginleşmiş olur (Güler, 2001: 78). Bunun yanında gezi yazılarının, çocuklara ulusal kültürü aktarma, ülkeyi tanıtmaya ve okuma alışkanlığını kazandırmada da etkili olduğu saptanmıştır (Demiryöney, 1996: 40). Gezi yazıları, çocukların bilgi ve kişilik gelişimini sağlayan bir türdür. Özellikle 12-16 yaş grubu çocukları bu türe büyük bir ilgi duymaktadır (Yalçın ve Ayaş, 2002: 169). Çocuklar gezip gördükleri yerleri konuşabilmekte; fakat yazamamaktadır. Gezi yazılarında gidilen yerlerin anlatılmasında belli bir sıra takip edilmektedir. Bu da çocuğun bir yazıyı oluştururken olayların bilinen sırasını bozmadan takip etmesini sağlamaktadır. Böylece çocuklar yazma çalışmalarını sıkılmadan tamamlayabilmektedir (Tosunoğlu, 1992:106). Gezi yazıları, Türkçe öğretimi için önemli bir türdür. Bu tür yoluyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin birlikte yapılması sağlanabilir.

Tablo-81: Gezi Yazısının Yayınevlerine Göre Yüzdeler Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Mektup	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	1	% 4.8	Yok	Yok

Gezi Yazısının Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-82: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Gezi Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Gezi Yazısının Adı	Yazarı	Sayfa No
Beypazarı	Ülkü Özel AKAGÜNDÜZ	75
Kırkikindiler	Hikmet İRAND	88

Tablo-83: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Gezi Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Gezi Yazısının Adı	Yazarı	Sayfa No
Canberra(Kanberra)	Gülten DAYIOĞLU	37

Tablo-84: Koza Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Haber Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Gezi Yazısının Adı	Yazarı	Sayfa No
Ormanda Sabah	Kemal GÖNEN	65

Tablo-85: Özgün Matbaacılık Ders Kitabında Yer Alan Gezi Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Gezi Yazısının Adı	Yazarı	Sayfa No
Sazlar, Kuşlar Size Emanet	Necati GÜNGÖR	85

Gezi türüne ilişkin aşağıdaki değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 2 gezi yazısı, gezi yazısının diğer düz yazılara oranı % 13, Evrensel İletişim Yayınları 1 gezi yazısı, gezi yazısının diğer düz yazılara oranı % 6, Koza Yayınları 1 gezi yazısı, gezi yazısının diğer düz yazılara oranı % 4.8 ve Özgün Matbaacılık 1 gezi yazısı, gezi yazısının diğer düz yazılara oranı % 5.3 oranında gezi yazısına yer vermiş; A Yayınları ise gezi yazısına yer vermemiştir.

Yapılan araştırmalara göre Türkçe ders kitaplarındaki gezi yazıları, Türk ve dünya kültür ürünlerinin tanıtılması ve sevilmesinde etkili olmaktadır (Demiryöney, 1996: 40). Bu nedenle her sınıf ve düzeyde çocukların seviyesine göre gezi yazısına yer verilmelidir (Parlak yıldız, 1999: 320; Güler, 2007: 79). İnceleme konusu olan Millî Eğitim Bakanlığı ders kitabındaki gezi yazısı, çocukların ilgisini çekecek nitelikte olmuştur; iki gezi yazısının aynı yöreye ait olması olumsuz bir nokta olarak değerlendirilmektedir. İkinci yazı başka bir yerle ilgili olabilirdi. Evrensel İletişim Yayınları'ndaki "Canberra (Kanberra)" adlı gezi yazısı Avustralya ile ilgili güzel ve ilginç bir örnek olmuştur. Koza Yayınları'ndaki "Ormanda Sabah" adlı gezi yazısı hangi orman ve ülkeden bahsettiği belli değildir. Özgün Matbaacılıktaki "Sazlar, Kuşlar Size Emanet" adlı gezi yazısı hem bilgilendirici hem de ilgi çekici bir parça olmuştur.

Türkçe öğretimi iyi gezi yazı örnekleriyle zenginleştirilmelidir. İyi örnekleri gören çocuklar, örneklerden hareketle yazma becerilerini geliştirebilirler. Türkçe ders kitaplarına dil ve anlatım bakımından açık, akıcı ve ilgi çekici gezi yazı örneklerine yer verilebilir.

Otobiyografi Türü

Otobiyografi, biyografi gibi çocuklar tarafından sevilerek okunan türlerden biridir. Bu tür de biyografi gibi çocuklara ünlü olmuş kişilerin yaşamlarını anlatan bir yazıdır. Ders kitaplarına alınan otobiyografların çocukların yaşama hazırlanmalarını

sağlayan bir yönü bulunmaktadır. Bu türü okuyan çocuklar, ünlü kişinin başarı merdivenlerini çıkarken karşılaştığı sorunları nasıl çözdüğünü görmesi ve kendi ayaklarının üzerinde durarak yaşamını sürdürdüğünü öğrenmesi, çocuklara örnek oluşturabilir. Yapılan araştırmalarda otobiyografi türünün Türkçe öğretimine katkısı olduğu belirlenmiş ve ders kitaplarına alınması gereken bir tür olarak önerilmiştir (Güler, 2005: 82).

Tablo-86: Otobiyografinin Yayınevlerine Göre Yüzdelik Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Otobiyografi	Yok	Yok	1	% 6	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok	Yok

Otobiyografinin Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-87: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Otobiyografi, Yazar ve Sayfa Numaraları

Otobiyografi Adı	Yazarı	S. Nu.
Hayatım	İnternet	24

Otobiyografi türüne ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, A, Koza ve Özgün Yayınları otobiyografi türüne yer vermemiştir. Evrensel İletişim Yayınları 1 otobiyografi, otobiyografinin diğer türlere oranı ise % 6'dır. Otobiyografi türüne sadece Evrensel İletişim Yayınları yer vermiştir. Diğer yayınevleri ise bu türe yer vermemiştir.

Ders kitaplarında biyografi ya da otobiyografinin yer alması çocuklar için son derece önemlidir. Bu türler, yaşama ayna tutmakta, çocukların yaşama bakış açısını şekillendiren türlerin başında gelmektedir. Bundan ötürü, Türkçe ders kitaplarına bu türün en güzel örnekleri alınmalıdır.

4.4.3.4. Diğer Yazı Türleri

Diğer yazı türleri günlük olay ve olgular hakkında bilgi veren yazı türlerini belirtmektedir. Yayınevlerine göre diğer yazı türleri Tablo-88'de verilmiştir.

Tablo-88: Yayınevlerine Göre Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Diğer Yazı Türleri

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Haber	1	% 6	1	% 6	1	% 5	Yok	Yok	Yok	Yok

Haber Yazısı

Haber yazısı belirli bir zamana ait olayları zamanında aktaran ve belli bir kitleyi ilgilendiren gazete yazıdır. Haberi, iletişim ya da yayın organlarıyla verilen bilgi şeklinde tanımlamak mümkündür (Sarıca ve Gündüz, 1988: 407). Haber yazıları şu sorulara yanıt verecek nitelikte olmalıdır: ne olmuş, nerede olmuş, ne zaman olmuş, neden olmuş, nasıl olmuş, kimler etkilenmiş, etkilenenlerin, haberin verildiği andaki durumu nedir, habere ilişkin bilgilere nasıl ulaşılabilir? Sorularına yanıt verebilmelidir (Ağca, 1999: 160-161).

Ders kitaplarına alınan haber yazıları önemli, doğru, yeni ve büyük çoğunluğun ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır.

Tablo-89: Haber Yazısının Yayınevlerine Göre Yüzdelerlik Dağılımı

Tür Adı	Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi		Evrensel İletişim Yayınları		A Yayınları		Koza Yayınları		Özgün Matbaacılık	
	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Haber	1	% 6	1	% 6	1	% 5	Yok	Yok	Yok	Yok

Haber Yazısının Yayınevlerine Göre Dağılımı

Tablo-90: Millî Eğitim Bakanlığı, Ders Kitabında Yer Alan Haber Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Haber Yazısının Adı	Yazarı	Sayfa No
Cennet Göller Tek Tek Yok Oluyor	Basından	92

Tablo-91: Evrensel İletişim Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Haber Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Haber Yazısının Adı	Yazarı	Sayfa No
Ben Ali Sami Yen Stadı	Basından	43

Tablo-92: A Yayınları Ders Kitabında Yer Alan Haber Yazısı, Yazar ve Sayfa Numaraları

Haber Yazısının Adı	Yazarı	Sayfa No
Bu Evle Uzayda Bile Yaşanır	Bahar ÇUHADAR	71

Haber yazısına ilişkin şu değerlendirmeleri yapmak mümkündür: Milli Eğitim Bakanlığı Yayinevi 1 haber yazısı, haber yazısının diğer düz yazılara oranı % 6, Evrensel İletişim Yayınları 1 haber yazısı, haber yazısının diğer düz yazılara oranı % 6, Koza Yayınları 1 haber yazısı, haber yazısının diğer düz yazılara oranı % 5'tir. A Yayınları ve Özgün Yayınları ise haber yazısına yer vermemiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Yayinevi'ne ait "Cennet Göller Tek Tek Yok Oluyor" adlı haber yazısının ne zaman haber konusu olduğu ve haberlerin hangi gazeteden alındığı belli değildir. Evrensel İletişim Yayınları'na ait "Ben Ali Sami Yen Stadı" adlı haber yazısının hangi tarih ve gazeteden alındığı bilinmemektedir. Ayrıca bu yazı, haber yazısı değil bir anı niteliğindedir; çünkü haber yazısı güncel olmalıdır. Bu bakımdan haber yazısı için doğru bir örnek olmadığı düşünülmektedir. A Yayınları'na ait "Bu Evle Uzayda Bile Yaşanır" adlı haber yazısının ne zaman yapıldığı ve hangi kaynaktan alındığı belli değildir; fakat haber, içerik açısından oldukça ilginç ve dikkat çekici bir örnek olmuştur. Özgün ve Koza adlı yayınevlerinin bu türe yer vermemesi bir eksiklik olarak görülmektedir. Ders kitapları olabildiğince çocukların ilgisini çekebilecek türlerle zenginleştirilmelidir. Günümüzün baş döndüren teknolojik hızına erişebilmek için, çocukların haber ve haberle ilgili temel bilgilere sahip olmalarını gerektirmektedir.

İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflar, yazınsal türlerin tanıtıldığı aşamalardır. Bu dönemde türlerin genel bir girişi yapılmalıdır. Bu giriş bilgileri aynı zamanda edebiyata giriş anlamına da gelmektedir. Bundan dolayı, bu dönemde olabildiğince fazla türün üzerinde durulmalı, bu türlerle ilgili genel bilgiler verilebilir.

Haber metinlerinde uzayla ilgili yeni sözcükler kullanılmıştır. Çocukların sözcük dağarcıklarının gelişmesine katkı sağlamıştır; fakat haber türü, haberle ilgili özellikleri taşımamaktadır. Haber yazılarında tarih eksikliğinin olması türün haber değerini olumsuz etkilemiştir. Haberlerde yer yer yazarlara ait yorumlara da yer verilmiştir.

4.4.3. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Yazarları

Yazar(müellif), bilim, sanat ve edebiyat alanlarında herhangi bir konuyla ilgili bir kitap ya da çalışma ortaya koyan; okunacak metni kuran, oluşturan ve belirli bir iletişim konumu içinde sunan kişidir (Özdemir, 1998: 23); gazete ve dergilerde çeşitli olay ve olguları işleyen kimse; sanat değeri olan eser yazmış ve tanınmış kimsedir (Karaalioğlu, 118). Yazma, iletişimsel bir etkinlik olduğuna göre, yazar, başkalarına iletilebilecek, aktarılabilir, başkalarıyla paylaşılabilir bir sözü veya düşüncesi olan kişidir (Özışık, 1997: 38). Tural'a göre *"13-15 yaşları ferdî benliğin ve benliğin oluşup millî kimliğe dönüşmeye başladığı çağdır. Model şahsiyeti içindeki genç insanlar için yazarlar ve metinler ayrı bir önem taşır. Ergenlik dönemindeki insanların okuduğu yazarlar ve eserleri, gençlerin ferdî kimliğini, millî benlik ve kimliğe dönüştürücü nitelikte olmalıdır. Böyle bir seçimi ergenlerin kendi başlarına yapacağına inananlar, gençlik psikolojisini bilmeyenlerdir"* (Akt. Güler, 2001: 47). Ders kitaplarına alınan yazar ve metinler gençlerin zihinsel yapılarını şekillendiren önemli araçlardır. Yaşamı merakla öğrenme telaşı içinde olan çocuklar yazarların kaleminden çıkan eserler yoluyla birçok şeyi öğrenmektedirler. Yazarın kullandığı dil ve yararlandığı birikim çocuklar için oldukça önemlidir. Türkçe öğretiminin başarı sağlaması için, iyi yazarlara gerek vardır. Türkçeyi bütün incelikleriyle işleyen yazarlar, çocukların dile karşı olan ilgilerini artırabilir. Yazarlar, eserlerini oluştururken kendi fikir dünyalarından ayrı düşünmeleri mümkün değildir. Yazdıkları konularda nesnel davranmaları oldukça güçtür. Bu yüzden ders kitaplarına alınan yazarlar ve yazarların metinleri titizlikle incelenmelidir. Yazarın adı ve ele aldığı metin uzman bir kurul tarafından incelenmelidir. Seçilen yazarlar, toplumun hemen hemen her kesimine hitap edebilmelidir. Toplumda ayrımcılığa neden olan yazar ve metinlere yer verilmemelidir (Tosunoğlu, 1992: 51). *"Metin yazarının kültürümüze, gelenek ve göreneklerimize bakış açısı, içinde yetiştiği sosyal ortam, duyguları, düşünceleri, psikolojik yapısı, eğilimleri, zaafı, güçlü ve güçsüz olduğu alanlar, insanlara, topluma, diğer toplumlara, tabiat ve benzerlerine bakış açısı önemlidir"* (Küçük, 1993: 37). Bunun yanında Türkçe ders kitaplarında yabancı eserlere de yer verilmelidir. Eserin edebi zevk verebilmesi için doğru çevrilmesi önemlidir. Önemli olan, ders kitaplarına alınan yabancı yazarların yerli

yazarlara göre düşük oranda olmalıdır. Yabancı eserlere yer verilmesi evrensel değerlerin anlaşılmasına yardımcı olabilir. Buna bağlı olarak her kademedeki bir yabancı yazara yer verilmesi yerinde olur (Küçük, 1993: 37).

Bunun için yazar ve şairlerin edebî kişiliğini öğrencilere tanıtmak hem ortaöğretime hazırlık hem de öğrencilerin edebi eserlere olan ilgisini arttırması açısından oldukça önemlidir. Bu noktada Kavcar, Oğuzkan ve Sever yazar hakkında şu açıklamayı yapmışlardır. “Metin yazarlarıyla ilgili bilgiler, ortaöğretime hazırlık olduğu gibi, öğrencilerin düşünce ve sanat eserlerini yazarlarıyla bir arada düşünmeleri bakımından, kitaplara karşı ilgilerini daha bilinçli düzeye getirir; Türkçe derslerinin amaçlarına gerçek bir yaklaşma sağlanmış olur. Bu arada eserlerinden parçalar okutulur ve bu yaş düzeyinde, anlatma özellikleri tanıtılan yazarların, gene bu yaş düzeylerine uygun eserlerinin de tanıtılması, önerilerde bulunulması, öğrencileri bilinçli bir kitap okuma etkinliğine götürmede yararlı ve uygun olur. Böylece Türkçe derslerinde normal günlük hayat içinde, normal bir biçimde canlı Türkçe çalışmaları yapılırken, kitap okuma da, bu hayatın koparılmaz bir parçası haline getirilmiş olur” (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1995: 312). Kelimeleri canlandıran ve anlam yükleyen metin, metni oluşturan yazar, yazar ise sosyo-kültürel değerlerden esinlenerek beslenir (Tosunoğlu, 1992: 51).

Türkçe ders kitaplarına alınan gerek yerli gerekse yabancı yazarların hayatı ve edebi kişiliği, çocuklar için oldukça önemlidir. Çocuklar metni okurken yazarın hangi aşamalardan geçerek yazar olduğunu bilmeleri ve çocuklara örnek oluşturmaları açısından oldukça önemlidir. O halde yazar seçerken şu hususlara dikkat edilmelidir:

1. “Metin yazarının edebî kişiliği, estetik yorum becerisi olmalıdır.
2. Yazarın düşüncelerinin bu yaş grubunun biyo-psiko-sosyal yapısına uygunluğu olmalıdır.
3. Yazarın, Türkçeyi kullanabilme becerisi olmalıdır.
4. Yazarın millî, manevî, kültürel değerlere bakış açısı ayırıştırıcı olmalıdır.

5. *Yazarın ders kitabına alınan metin türünü temsil yeteneği olmalıdır.,*
6. *Yazarın Cumhuriyet rejimine bağlılığına bakılmalıdır” (Küçük, 1993: 40).*

2006 Öğretim Programında yıl içinde bir yazardan ikiden fazla metin alınmaması; aynı yazardan iki metin alındıysa da türlerinin farklı olması gerektiği belirtilmiştir.

İncelenen altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan yerli ve yabancı yazarlar yayınevi ve temalara göre Tablo-94, ortak yazarlara göre ise Tablo-95’te gösterilmiştir.

Tablo-93: Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Yerli ve Yabancı Yazar Dağılımı

Yayınevi	Tema Adı	Yerli Yazar	Yabancı Yazar
1. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevi	1.Tema: Okuma Kültürü	Mehmet Güler	Bacon
		Hadi Besleyici	
	2.Tema: Atatürk	Komisyon	
		İsmail Habip Sevik	
		Şükrü Sezer	
		Ayşe Afetinan	
		www.Milli Eğitim Bakanlığı.gov.tr	
	3.Tema: Duygular ve Hayaller	Fadime Çetin	La Fontaine
		Dilaver Cebeci	
	4.Tema: Sevgi	Altay Yörükoğlu	
		İsmail Bilgin	
		Arif Nihat Asya	
	5.Tema: Zaman ve Mekân	Ülkü Özel Akagündüz	
		Abdurrahim Karakoç	
	6. Tema: Doğa ve Evren	Şevket Rado	
		Ali Çolak	
		Hikmet Birand	
	1.Tema: Okuma Kültürü	Basın	
		Hüseyin Cahit	
		Bestami Yazgan	
	2.Tema: Atatürkçülük	Suut Kemal Yetkin	
		Necati Cumalı	
		www.Milli Eğitim Bakanlığı.gov.tr	
		Bülent Kahraman Çolakoğlu	

2. Evrensel İletişim Yayınları		Komasyon		
	3.Tema: Zaman ve Mekân	Gülten Dayıoğlu		
		Basın		
		Feyyaz Sağlam		
	4.Tema: Sevgi	Mehmet Salihoğlu		
		İsmail Bilgin		
		Halide Edib Adıvar		
	5.Tema: Duygular ve Hayaller	Yılmaz Erdoğan	Moliere	
		Hasan Latif Sarıyüce		
	6. Tema: Doğa ve Evren	Hadi Besleyici		
Hikmet Birand				
Cahit Külebi				
3. A Yayınları	1.Tema: Kavramlar ve Çağrışımlar	Rıfat Ilgaz		
		Mehmet Güler		
		Fatma Özkan		
	2.Tema: Atatürk'ün İzinde	Hikmet Sebüktekin		
		Muhsine Helimoğlu		
		Yavuz		
		Fuat Avcı		
	3.Tema: Duygular ve Hayaller	Mustafa Kurt		
		Ali Çolak	Henry Elsie	
		Eray Canberk	La Fontaine	
	4. Tema: Millî Kültürümüz	Şükrü Elçin		
		Zuhal Özer		
		Cevdet Kudret		
	5. Tema: Bilim ve Teknoloji	Komasyon		
		Yetik Ozan		
		Şeker Çocuk Dergisi		
		Bahar Çuhadar		
	6.Tema: Sevgi	Gülçin Alpöge		
		Mine Söğüt		
		Turgut Uyar		
		Cemal Süreya		
	4. Koza Yayınları	1.Tema: Sevgi	Refik Halit Karay	
			Nuray Bartoschek	
			Adil Turan	
2.Tema: Atatürk		Ahmet Kapulu		
		Muhammed Şahin		
		İsmet Kür		
3. Tema: Bilim ve Teknoloji		Ülker Köksal	Ruth Musgrave	
		Güner Ümit		
4. Tema: Kişisel Gelişim		Atalay Yörükoğlu		
		Turgut Özakman		
		Yalvaç Ural		
5. Tema: Doğa ve Evren		Kemal Günen		
		Muzaffer İzgü		
		Cahit Külebi		
6.Tema: Okuma Kültürü		Fatih Erdoğan		
		Melsa Tekeli		

		Halim Yağcıoğlu	
5.Özgün Matbaacılık	1. Tema: Kişisel Gelişim	Aytül Akal	Helen E. Buckley
			Moliere
	2.Tema: Atatürkçülük	Güneş Kazdağlı	
		Komisyon	
		Cahit Külebi	
	3.Tema: Okuma Kültürü	Yusuf Ziya Özburun	
		Elvan Pektaş Deniz	
		Emin Özdemir	
	4.Tema: Sevgi	Oktay Sinanoğlu	Leo Buscaglia
		Adil Turan	
	5.Tema: Duygular ve Hayaller	Üzeyir Gündüz	La Fontaine
		Hakkı Özkan	
	6. Tema: Doğa ve Evren	Mehmet Önder	
		Necati Güngör	
Âşık Veysel Şatıroğlu			

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi on beş yerli, iki yabancı ve üç tane diğer alanlardan yazar seçmiştir. Yerli yazar oranı % 75, yabancı yazar oranı %10 iken diğer alanlardan alınan oran ise % 15 olduğu görülmüştür. Yerli yazar sayısı ve oranı daha önce hazırlanan ders kitaplarına göre az olduğu görülmüştür. Önceki çalışmalarda yerli yazar sayısı yirmi sekiz iken yabancı yazar sayısı beştir (Küçük, 1993: 52).

Evrensel İletişim Yayınları on beş yerli yazar, bir yabancı yazar ve üç tane de diğer alanlardan yazar almıştır. Oranlara bakıldığında yerli yazarların oranı %78, yabancı yazarların oranı %5 ve diğer alanların oranı ise %16 olduğu tespit edilmiştir.

A Yayınları on dokuz yerli yazar, iki yabancı yazar ve diğer alanlardan üç parçaya yer vermiştir. Yerli yazarların oranı %79, yabancı yazar oranı %8 ve diğer alanların oranı ise %13'tür.

Koza Yayınları on yedi yerli ve bir yabancı yazara yer vermiştir. Diğer alanlardan yararlanılmamıştır. Yerli yazarların oranı %94 ve yabancı yazar oranı %6'dır.

Özgün Matbaacılık on üç yerli yazar, dört yabancı yazar ve diğer alanlarda ise bir yazıya yer vermiştir. Kitapta yerli yazarın oranı %72, yabancı yazarın oranı %22 ve diğer alanların oranı ise %6'dır. Ders kitabına alınan yabancı yazar sayısı yapılan çalışmalara göre fazla olduğu görülmüştür. Genel eğilim bir ya da en fazla iki yabancı yazar olduğudur. Sezgin çalışmasında üç ayrı kitap incelemiş I. Kitapta 40 yerli, 3

yabancı; II. Kitapta 27 yerli, 10 yabancı; III. Kitapta ise 37 yerli ve 6 yabancı yazara yer verildiğini belirtmiştir (Sezgin, 2000: 48-50). Kitaplarda yer alan toplam yerli yazar sayısı yetmiş dokuzken; yabancı yazar sayısı on bir ve diğer alanlardan ise ondur.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki ortak yazarlar Tablo-94’te verilmiştir.

Tablo-94: Yayınevlerine Göre Ortak Yazar Dağılımı

Yayınevi	Cahit Külebi	Mehmet Güler	La Fontaine	Moliere
1.Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları		*		
2.Evensel İletişim Yayınları	*			*
3. A Yayınları		*	*	
4.Koza Yayınları				
5.Özgün Matbaacılık	*		*	*

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği-Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller’de ortak yazarlarla ilgili herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Altıncı sınıfta olan öğrenciler için yazılan ders kitaplarında Türkçenin güzelliğini ve dil sevgisini kazandırabilecek ortak yazarlara yer verilebilir. Aynı yazarı okuyan öğrencilerin aynı zamanda ortak kelime servetine de sahip olmaları sağlanabilir. İnceleme konusu olan ders kitaplarından Evrensel İletişim Yayınları ile Özgün Matbaacılık ortak yazar olarak Moliere, Evrensel İletişim Yayınları ile Özgün Matbaacılık ortak yazar olarak Cahit Külebi, Özgün Matbaacılık ve A Yayınları ortak yazar olarak La Fontaine’e yer verdiği görülmüştür. Koza Yayınları ise herhangi bir ortak yazara yer vermemiştir.

Kutlu, çalışmasında üç farklı yayınevinin ders kitabını incelemiş, her kitapta yaklaşık kırk altı yazar yer almış, otuz dokuz yazarın ortak olduğu tespit etmiştir (Kutlu, 2000: 24). Çalışmada, her kitapta bir yazarın birden fazla eserine yer verildiği görülmüştür. Bu durum çocukların diğer yazarları tanımaya engel olacağından dolayı, aynı yazarın birden çok eserine yer verilmemesi gerektiği vurgulanmıştır (Kutlu, 2000: 26). Genel olarak bakıldığında, yerli ve yabancı olarak kitaplarda yer alan ortak yazarların dengeli olduğu görülmüştür. Kitaplarda ortak yazar bakımından bakıldığında iki yerli, iki de yabancı ortak yazar yer aldığı görülmüştür.

İncelenen ders kitaplarındaki yazarlar temaya göre seçildiği için, yazar buna bağlı

olarak da metin ikinci plana itilmiştir. Metinlerde bağlam sorunları bulunmakta, olay kurguları göz ardı edilmiştir. Bu durum, metinlerin okunabilirliğini olumsuz etkilemiştir.

Ders kitaplarında her yazardan bir metin alınmıştır. Bu durum olumlu bir nokta olarak değerlendirilebilir. Böylece öğrencilerin daha fazla yazarı tanıma olanağı sağlanmış; fakat yazarların çoğunluğu güncellikten uzaktır. Türkçenin inceliklerini eserlerinde yansıtacak birçok önemli yazarın olmaması önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

4.4.4. Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Yazım ve İşaret Hataları Bakımından İncelenmesi

4.4.4.1. Yazım Kuralları

Tural'a göre "*Her dil gibi Türkçenin de iki cephesi vardır. Bunlardan biri yazı diğeri ise konuşma dilidir*" (Sezgin, 2000: 72). Yazım, dilin belirlenen kurallar çerçevesinde işleyiş biçimi, kelimelerin bu işleyişe göre yazıda kullanma işidir (Karabıyık, 2006: 8). Türkçe, diğer dillerden şu özelliğiyle ayrılmaktadır: konuşulduğu gibi yazılması. Fakat bu kural yerel söyleyişte bazı sıkıntılar doğurduğu göz ardı edilemez. Bunun için "söylediğin gibi yaz!" deyişi yerel söyleyişleri ortadan kaldırmak için yanlış bir uygulama olabilir. Bunun yerine yazım birliği sağlama yoluna gidilmelidir. Türkçe söylendiği gibi yazılan bir dildir; fakat bölgeler arası ağız özellikleri söyleyişten dolayı bazı sorunlar doğurmaktadır:

1. İlk işitmede sözcüğün yanlış söylenmesi,
2. Sözcüğün şeklinin yanlış anımsanması,
3. Bazı yazım kurallarının öğrenilmemiş olması,
4. İmla Kılavuzu(Yazım) kullanma alışkanlığının kazandırılmamış olması,
5. Okuma alışkanlığının olmaması (Güler, 2001: 178),
6. Türkçe öğretmenlerinin konuşmalarına özen göstermemesi,

7. Türkçede öğrenilen kuralların diğer derslere aktarılmaması,
8. Türkçe bilinci oluşturmanın sadece Türkçe öğretmenleriyle sınırlı olduğu yanlışlığı.

Dil ve anlatımdaki temel sıkıntı, öğretmenlerin standart(ölçünlü) Türkçeye uymamalarıdır. Türkçe öğretmeni dışında diğer öğretmenlerin Yazım Kılavuzu'ndan ne kadar yararlandıkları bilinmemektedir; fakat ders sırasında öğrencilerin yaptığı hataları düzeltmedikleri görülmektedir. Her alan öğretmeni, üzerine düşen görevi yerine getirirse, çok kısa sürede bu sorun halledilebilir.

İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Yayınevlerine Göre Yazım Hataları

Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

“Okuma Üstüne (s.21)” adlı parçada metnin yazarı yabancı olduğundan dolayı yanına okunuşu yazılmamıştır. Yabancı özel isimlerin yanına okunuşları yazılmalıdır (TDK Yazım Kılavuzu, 2005: 30).

Bacon değil *Bacon (Bekın)* şeklinde yazılmalıdır.

“Atatürk ve Tarihimiz” adlı parçada “*Kurum bu amaçları gerçekleştirmek için anma törenleri, konferanslar, seminerler, kongreler düzenler.*” Cümlesinde gereksiz olarak “+lAr” eki kullanılmıştır. Bunun yerine “*Kurum bu amaçları gerçekleştirmek için anma törenleri, konferans, seminer ve kongreler düzenler.*” şeklinde yazılabilir.

“İstanbul Liseli Küçük Hasan” adlı parçada “*Sarı saçları ve mavi gözleriyle, zayıf elleri ve kollarıyla hemen dikkati çekiyordu (s.63).*” yerine “*Sarı saçları ve mavi gözleri, zayıf elleri ve kollarıyla hemen dikkati çekiyordu.*” Şeklinde yazılabilir.

“Beypazarı (s.76)” adlı parçada “*Bu çarşıda yüzlerce yıllık ahi geleneği sürdürülüyor.*” cümlesinde geçen “ahi geleneği” özel bir addır. İki sözcük de büyük yazılmalıdır. “*Bu çarşıda yüzlerce yıllık Ahi Geleneği sürdürülüyor.*” şeklinde yazılabilir.

“Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek (s.80)” adlı parçada *“Önünde ne kadar zaman olduğunu bilmiyordu.”* Cümlesinde iyelik eki eksikliğinden dolayı zaman belirsizliği görülmektedir. Cümlede hangi “zaman” az kalmış, kahramanın ömrü olan zaman mı, yoksa genel zaman mı az kalmış? Bu belirsizliği gidermek için *“Önünde ne kadar zamanı olduğunu bilmiyordu.”* şeklinde düzeltilebilir.

“Kırkikindiler (s.90)” adlı parçada *“...ip sicim olmaya başladılar.”* Cümlesinde eşanlamli iki sözcük kullanılmıştır. *“...sicim olmaya başladılar.”* Şeklinde yazılabilir. 91. sayfadaki *“Bu köprü ne çelikten ne betondan; aldan, sarıdan, maviden, ak ışığın, ana ışığın yedi ışınından bir köprü idi.”* Cümlede gereksiz +DAn eki kullanılmıştır. *“Bu köprü ne çelik ne betondan; al, sarı, maviden, ak ışığın, ana ışığın yedi ışınından bir köprü idi.”* şeklinde yazılabilir.

“Cennet Göller Tek Tek Yok Oluyor (s.92)” adlı parçada ek eksikliğinden dolayı anlatım bozukluğu ortaya çıkmıştır. *“...Suğla ve Çavuşlu Göl'den geriye çamur deryası kalırken..”* değil *“...Suğla ve Çavuşlu Gölü'nden geriye çamur deryası kalırken..”* şeklinde yazılabilir. *“En seri ve kolay yöntemin bulunmasıyla hızlanacak (s.93).”* Burada ne hızlanacak acaba? Belli değildir. *“Çalışmalar, en seri ve kolay yöntemin bulunmasıyla hızlanacak.”* şeklinde yazılarak belirsizlik giderilebilir.

Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

“İlk Çocukluk (s.10)” adlı parçada *“Kitabının böyle dikkatle okunduğunu, ilgiyle izlendiğini görüp övüldüğünü işittiğim kişi de hayalimde yücelirdi.”* Cümlesinde gereksiz belirtme eki kullanılmıştır. *“Kitabının böyle dikkatle okunduğu, ilgiyle izlendiğini görüp övüldüğünü işittiğim kişi de hayalimde yücelirdi.”* Şeklinde yazılabilir. 10. sayfada *“Dikkat etmişim.”* Yerine *“Dikkat etmişim.”* Şeklinde ayrı yazılabilir.

“Kitap Ahmet'in Şifresi (s.14)” adlı parçadaki *“Yunus Dede, böyle söyleyip bir de kitap verdi okuması için.”*(Kime) cümlede dolaylı tümleş eksikliği vardır. *“Yunus Dede, böyle söyleyip bir de kitap verdi Ahmet'e okuması için.”* Şeklinde yazılabilir. *“Yunus Dede, tedavi ettiğim hastaların sevinçleri ve duaları yanında*

hazinenin lafı mı olur?” yerine +lAr ekinden doğan gereksiz kullanımı ortadan kaldırmak için “Yunus Dede, tedavi ettiğim hastaların sevinç ve duaları yanında hazinenin lafı mı olur?” şeklinde yazılabilir.

“**Hayatım (s.26)**” adlı parçada “7 Ağustos 1918’de yılında Suriye’ye...” rakamlarda sonra gelen +DA eki yılında anlamı vermektedir. Bu yüzden “yılında” sözcüğü gereksizdir. “7 Ağustos 1918’de Suriye’ye...” şeklinde yazılabilir. “Türklerin yepyeni devlet kurmak için var gençleriyle savaştıkları...(s.28)” cümlesinde “var gençleriyle” değil “var güçleriyle” olmalıdır.

“**Atatürk ve Tarih (s.30)**” adlı parçada “...bölgeye göre kerpiçten, tuğladan veya taştan binalar da yaptılar.” +DAn çıkma eki virgülle ayrılan sözcüklerde son sözcükte kullanılması yeterli olacaktır. “...bölgeye göre kerpiç, tuğla veya taştan binalar da yaptılar.” Şeklinde yazılabilir.

“**Ağrı Dağı ile Alagöz Dağı’nın Kavgası (s.70)**” adlı parçada “...oldukça şişmandı, boyu bosu da biraz kısacaydı.” Cümlesinde “boyu bosu” değil “boyu posu” şeklinde yazılmalıydı.

“**Yeşilyurt (s.78)**” adlı parçada “Bizim mutluluğumuz, sizin gibi çocuklarımız olmasından...” tamlama eki eksikliğinden dolayı anlatım bozukluğu vardır. “Bizim mutluluğumuz, sizin gibi çocuklarımızın olmasından...” şeklinde yazılabilir.

“**Ankara Çiğdemi (s.79)**” adlı parçada “Bu, çok merakıma gitti.” Cümlesindeki kullanım oldukça zorlayıcı olmuştur. “Bu, çok meraklandırdı.”, “Bu, çok ilgimi çekti.” Şeklinde söylenebilirdi.

“Ham madde için de kimseye takazam olmaz (s.82).” Cümlesindeki “takazam olmaz” sözü kimseye ihtiyacım olmaz anlamında kullanılmıştır. Oysa “takaza” azarlama anlamında kullanılmaktadır.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

“**Kaybolan Koku (s.33)**” adlı parçada “Nerde ise kavgaya başlayacaklarmış.” Cümlesinde “nerde” sözcüğü “nerede” şeklinde yazılmalıdır.

“**Kentlerde Yaşayan Çocuklar Da Oyun Oynamak İster (s.44)**” adlı parçadaki “*Hey babalar, abiler amcalar yöneticiler*” cümlesinde “*abiler*” değil “*ağabeyler*” şeklinde yazılmalıdır.

“**1999-2000 Hayalleri (s.81)**” adlı parçadaki “*Yeryüzündeki insanlar dar gelmeye başlamış olmalı ki,*” Yönelme ekinin eksikliğinden dolayı anlatım bozukluğu olmuştur. “*Yeryüzündeki insanlara dar gelmeye başlamış olmalı ki,*” şeklinde yazılmalıdır.

“**Eskici (s.88)**” adlı parçada “*...şirin konuşmalarıyla de güverte yolcularını epeyce...*” cümlesindeki ünlü uyumu hatası bulunmaktadır. “*...şirin konuşmalarıyla da güverte yolcularını epeyce...*” şeklinde yazılmalıdır.

Koza Yayınları İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

“**Alo... Graham Bel (s.37)**” adlı parçada “*Graham Bel*” değil “*Graham Bell*” olarak yazılmalıdır.

Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

“**Şehirler ve Efsaneler (s.83)**” adlı parçada “*Bu yüzden zeytin dalı, barışın, huzurun, zaferin ve mutluluğun simgesi olmuştur.*” Cümlesinde +In tamlama eki gereksiz kullanılmıştır. “*Bu yüzden zeytin dalı, barış, huzur, zafer ve mutluluğun simgesi olmuştur.*” Şeklinde yazılabilir.

“**Sazlar, Kuşlar Size Emanet (s.87)**” adlı parçada “*Güneş, Erciyes Dağı'nın böğründen doğru doğar.*” Cümlesinde +DAn eki yanlış kullanılmıştır. “*Güneş, Erciyes Dağı'nın böğründen doğar.*” Şeklinde yazılabilir.

Tablo-95: Yayınevlerine Göre Yazım Hata Sayısı

Yayınevinin Adı	Kitabın Adı	Hata Sayısı
Millî Eğitim Bakanlığı,	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	11
Evrensel İletişim Yayınları	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	11
A Yayınları	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	4
Koza Yayınları	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6	2
Özgün Matbaacılık	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6	2
Toplam	5	30

Tabloya bakıldığında Millî Eğitim Bakanlığı 11, Evrensel İletişim Yayınları 11, A Yayınları 4, Koza Yayınları 2 ve Özgün Matbaacılık 2 yazım yanlışlığı olduğu görülmüştür. Ders kitaplarında görülen yazım yanlışları çocukların yanlış öğrenmelerine sebep olmaktadır. Yanlış öğrenme, daha sonraki yıllarda düzeltilmesi zor olabilir.

Türkçe ders kitaplarının yazım yanlışları konusunda eksikliklerin görülmesi olumsuz bir nokta olarak görülmektedir. Anadili eğitimi açısından da son derece önemli olan ders kitaplarının dili sevdirmeye özelliğinin de olduğu unutulmamalıdır. Ders kitaplarına alınan metinlerin yazım konusunda da titizlikle gözden geçirilmesi gerekir.

4.4.4.2. Noktalama İşaretleri

“Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere kullanılan işaretlere noktalama işaretleri denir” (Yazım Kılavuzu, 2004: 27).

Noktalama işaretleri, dilin ahengini ve akıcılığını ön plana çıkaran işaretlerdir. Özellikle yazıda işaretlerin yerinde kullanımı anlam kargaşasını gidermede ya da anlatım bozukluğunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çocukların öğretim yaşamları boyunca sürekli karşılaştıkları dil kurallarından biri de noktalama işaretleridir.

Ders kitaplarına alınan metinlerin noktalama işaretleri açısından dikkatle oluşturulması gerekmektedir. Dil bilinci oluşturma ve dili sevmeye noktasında metinlerin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu yüzden metin yazarlarının noktalama işaretlerini yerinde ve doğru kullanmaları gerekmektedir.

Yapılan çalışmalarda noktalama işaretlerine gereken önemin verilmediği saptanmıştır. Araştırmaya göre noktalama işaretleri ya yerinde kullanılmamış ya da hiç kullanılmamıştır (Karabıyık, 2006: 33). Ders kitaplarında görülen işaret hataları öğrencilerin yanlış bilgi edinmelerine neden olmaktadır.

İlköğretim Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Yayınevlerine Göre Noktalama İşaretleri Hataları Bakımından İncelenmesi

Millî Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

“**En İyi Arkadaş**” adlı parçada konuşma çizgileri cümlelerin baş harfleriyle birleştirilmiştir. Konuşma çizgisi ile ilk sözcük arasında bir boşluk verilmelidir (TDK Yazım Kılavuzu, 2005: 42).

Murat -Yaşasın benim tatlı dedeciğim.

Dede -Siz de çok yaşayın yavrularım (s.29).

“*Okuyan insan bilgili insan demektir.*” yerine “*Okuyan insan, bilgili insan demektir (s.29).*” olmalıdır.

“**Atatürk ve Onun Büyük Eseri**” adlı metinde “*İşte küçük Mustafa Selanik’teki üç katlı pembe boyalı bir evde doğmuştu (s.32).*” Cümlesindeki “İşte” sözcüğünün neyi vurguladığı belirsizdir. “*İşte, küçük Mustafa Selanik’teki üç katlı pembe boyalı bir evde doğmuştu.*” virgölün kullanımı belirsizliği giderebilir.

“*Hem babasını kaybetmiş, hem de çok sevdiği okuldan ayrılmıştı (s.33).*” Cümlesinde “hem... hem de” bağlaçları arasında virgül kullanılmasına gerek yoktur. “*Hem babasını kaybetmiş hem de çok sevdiği okuldan ayrılmıştı.*” Şeklinde yazılmalıdır.

“*Atatürk Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni, azmiyle, kararlılığıyla, cesaretiyle, inancıyla ve iradesiyle kurmayı başardı.*” Cümlesinde “Atatürk” sözcüğünden sonra virgül kullanılmalı ve gereksiz “ile” eki sadece “İrade” sözcüğünden sonra kullanılmalıdır. “*Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni, azmi, kararlılığı, cesareti, inancı ve iradesiyle kurmayı başardı.*” şeklinde düzeltilmelidir.

“**İstanbul Liseli Küçük Hasan**” adlı parçada “*İstanbul Lisesinden elli kadar öğrenci gönüllü olarak kabul edilmişti.*” Cümlesinde kesme işareti kullanılmamıştır.

Cümle şu şekilde düzeltilebilir. “*İstanbul Lisesi’nden elli kadar öğrenci gönüllü olarak kabul edilmişti.*”

Evrensel İletişim Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

“**İlk Çocukluk (s.10)**” adlı parçada “*Monte Kristo’lar, Hüseyin Fellah’lar ve adlarını şimdi unutmuş olduğum daha birçok roman...*” cümlesinde özel adlardan sonra +lAr eki kesme işaretiyle ayrılmıştır. TDK Yazım Kılavuzu’na göre özel adlara getirilen yapım ve çokluk eki kesme işaretiyle ayrılmaz (TDK Yazım Kılavuzu, 2005: 48). Cümle “*Monte Kristolar, Hüseyin Fellahlar ve adlarını şimdi unutmuş olduğum daha birçok roman...*” şeklinde yazılabilir.

“**Hayatım (s.24)**” adlı parçada “*...Mülkiye Rüştüyesinde...*” diye yazılmış, “*...Mülkiye Rüştüyesi’nde...*” şeklinde yazılmalıydı, “*...Askerî Rüştüyenin...*” diye yazılmış, “*...Askerî Rüştüye’nin...*” şeklinde yazılmalıydı.

“**Atatürk ve Tarih (s.30)**” adlı parçada satır sonundaki hece bölünmesi yanlış yapılmıştır. “*İnsanlığın taş devri-rlerini bir tarafa bırakalım.*” değil “*İnsanlığın taş de-virlerini bir tarafa bırakalım.*” şeklinde bölünebilir.

“**Ben Ali Sami Yen Stadı (s.43)**” adlı parçada “*Tekel Genel Müdürlüğünden, Galatasaray Kulübüne, Likör Fabrikasına, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne...*” gelen çekim ekleri ayrı yazılmalıdır.” “*Tekel Genel Müdürlüğü’nden, Galatasaray Kulübü’ne, Likör Fabrikası’na, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’ne...*” şeklinde yazılabilir.

“**Yeşilyurt (s.74)**” adlı parçadaki “*Elbette gelmez ya.*” Cümlesinin sonuna nokta değil ünlem işareti konmalıdır. “*Elbette gelmez ya!*” şeklinde yazılabilir.

A Yayınları, İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı

“**Atatürk: Türkiye Cumhuriyeti’nin Kurucusu (s.18)**” adlı parçadaki “*...birliklerine karşı kazandığı zaferle gerek kendi ülkesine; gerekse bütün dünyaya...*” cümlede “gerek... gerekse” bağlacı arasında virgül kullanılmamalıdır.

“...birliklerine karşı kazandığı zaferle gerek kendi ülkesine gerekse bütün dünyaya...” şeklinde yazılabilir.

“**Kentlerde Yaşayan Çocuklar Da Oyun Oynamak İster (s.44)**” adlı parça “*Kaldırımlar daralıyor daralıyor bahçeler bile*” cümlesinde virgül kullanılmadığı için anlam kargaşası bulunmaktadır. “*Kaldırımlar daralıyor, daralıyor bahçeler bile*” şeklinde yazılmalıdır. “*Hey babalar, abiler amcalar yöneticiler*” cümlesinde ünlem işareti ve virgül kullanılmadığı için vurgulamada sıkıntılar yaşanmaktadır. Dilin kurallarına aykırı bir kullanım vardır. “*Hey babalar, ağabeyler, amcalar, yöneticiler!*” şeklinde yazılmalıdır.

“**Eskici (s.88)**” adlı parçada “...bir şeyler soran olsa da susuy-ordu.” Cümlesinde hece hatalı bölünmüştür. “...bir şeyler soran olsa da susu-yordu.” Şeklinde yazılmalıdır. “...ne ağaç vardı, ne dere, ne ev...” cümlesinde “ne” bağlacından dolayı virgül kullanılmaz. “...ne ağaç vardı ne dere ne ev...” şeklinde yazılmalıdır. “*Eskici hem çalışıyor, hem de, ara sıra ...*” cümlesinde “hem...hem de” bağlacı arasında virgül kullanılmaz. “*Eskici hem çalışıyor hem de, ara sıra ...*” şeklinde düzeltilebilir. “-*Türk çocuğu musun?*” “*İstanbul’dan geldim?*” cümlesinde konuşma çizgisi kullanılmamıştır. “-*İstanbul’dan geldim?*” Şeklinde yazılmalıdır.

Koza Yayınları, İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

“**Atatürk**” adlı parçada “...bir çoğunluğu Türklerden, Yahudilerden ve Rumlardan oluşuyordu.” Cümlesinde “+lAr” çokluk eki gereksiz kullanılmıştır. “...bir çoğunluğu Türk, Yahudi ve Rumlardan oluşuyordu.” Şeklinde yazılmalıdır.

“*Şemsi Efendi Okuluna, Mülkiye İdadisine, Harp Okuluna (s.28)*” tamlamalarında çekim ekleri ayrılmalıdır. “*Şemsi Efendi Okulu’na, Mülkiye İdadisi’ne, Harp Okulu’na (s.28)*” şeklinde yazılabilir.

“*Atatürk’ün düşünce yaşamının temel dayanakları; akılcı, bilimsellik, dayanışma, barışçılık hoşgörü, insan sevgisi ve evrensellik.*” Cümlesinde noktalı virgülün yerine iki nokta kullanılmalıdır. *Atatürk’ün düşünce yaşamının temel*

dayanakları: akılcı, bilimsellik, dayanışma, barışçılık hoşgörü, insan sevgisi ve evrensellik.” Şeklinde yazılabilir.

“**Kadın Ulusun temelidir (s.32)**” adlı parçada “...Konuşulanlar; gene tarih, yazın ve toplumsal konular.” Cümlesinde noktalı virgül yerine iki nokta kullanımı daha uygun olur. Çünkü bir sıralama yapılmıştır. “...Konuşulanlar: gene tarih, yazın ve toplumsal konular.” Şeklinde düzeltilebilir.

Özgün Matbaacılık İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6

“**Koca Dev ile Peri Kızı (s.68)**” adlı parçada “- Bir yudum da bana verir misin, demiş.” Cümlesinde soru işareti kullanılmamıştır. “- Bir yudum da bana verir misin? Demiş.” Şeklinde yazılmalıdır.

Tablo-96: Yayınevlerine Göre Noktalama İşaretleri Hata Sayısı

Yayınevinin Adı	Kitabın Adı	Hata Sayısı
Millî Eğitim Bakanlığı	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	8
Evrensel İletişim Yayınları	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	5
A Yayınları	İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı	8
Koza Yayınları	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6	4
Özgün Matbaacılık	İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 6	1
Toplam	5	26

Tabloya göre Millî Eğitim Bakanlığı 8, Evrensel İletişim Yayınları 5, A Yayınları 8, Koza Yayınları 4 ve Özgün Matbaacılık yayınlarında ise 1 işaret hatası yapılmıştır. En fazla işaret hatası görülen Millî Eğitim Bakanlığı, en az hata görülen ise Özgün Matbaacılık yayınlarına ait ders kitabında olduğu görülmüştür.

Ders kitaplarında görülen yazım ve noktalama işaretleri hatalarına ilişkin şu tespitler yapılabilir: Ders kitaplarında görülen en büyük hatalardan biri yanlış hece bölmesinin olmasıdır. Çocukların bu tür hataları ders kitaplarında görmeleri ve yanlış öğrenmeleri, bu hataların ileride düzeltilmesini imkânsız kılmaktadır. Türkçe ders kitaplarının çocuklara dili sevdirmede zorlanılacağı şüphesizdir.

Noktalama işaretleri ile yazım kuralları, bir dilin anlam ve derinlik kazanmasında son derece etkilidir. Türkçenin dil becerilerinden dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri bu kurallarla ancak tam olarak öğretilir. Konuşma becerisinin tekdüzelikten kurtulması, vurgu ve tonlamanın doğru yapılabilmesi ancak

noktalama işaretlerinin yerinde kullanılmasıyla mümkün olabilmektedir. Ders kitaplarında görülen işaret hataları çocukların dilden soğumalarına neden olabilir. Bu bakımdan gerek yazım gerekse de noktalama işaretleri konusunda daha dikkatli olunmalıdır.

Sonuç

A. Biçim açısından;

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının kapak açısından öğrencilerin ilgilerini içeriğe çekmede yetersiz olduğu, kitapların kapak tasarımı açısından estetik duygusunu geliştirecek nitelikte olmadığı düşünülmektedir.

Türkçe ders kitaplarının sırt kısmı (ciltleme) dikişli olmayıp yapışkanla yapıştırılmıştır. Bu yapışkandan dolayı kitaplar kullanışlı değildir. Kitap sayfaları birkaç kullanımdan sonra dağılmakta ve sayfalar kaybolmaktadır. Bu durum çocukların ders kitabına olan bakışını olumsuz etkileyebilir. Ders kitaplarının dikişli olmaması uzun süreli kullanım için elverişsizdir.

Türkçe ders kitaplarının arka kapakları içeriği yansıtmamaktadır. Oysa hem yetişkinler hem de küçükler bir kitabı eline alırken önce kitabın ön daha sonra arka kapağına bakmaktadır. Bu noktada arka kapağın ilgi çekicilik yönünün yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Türkçe ders kitapları iç kapağın taşınması gereken kurallara uygun tasarlanmıştır. Sadece bazı bilgiler olması gereken yerde değil; ön kapakta olması gereken bilgiler arka kapakta, arka kapakta olması gereken bilgiler ise ön kapakta yazılmıştır.

Ders kitapları yönetmeliğinde ön söz bulundurulmasında sakınca yoktur denilmesine rağmen Türkçe ders kitaplarının hiçbirinde “Ön Söz” başlığı adı altında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Ön söz, kitabı kullananlar için kılavuz niteliğindedir. Yazarların, kitaba ilişkin düşüncelerini ön söz bölümünde bulmak mümkündür. Bu nedenle ders kitaplarında ön söze yer verilebilirdi.

Türkçe ders kitaplarında iç kapaktan sonra içindekiler bölümüne, ikinci sayfanın hemen ardından beş yayınevi de 15x10 cm ebadında Türk Bayrağı ve İstiklâl Marşı'na yer vermiştir.

Altıncı sınıf ders kitaplarında organizasyon şemasına bir yayınevi yer vermiştir. Özgün Matbaacılık dışındaki yayınevleri “Organizasyon Şeması” ya da “Metin

Organizasyon Şeması” adı altında bir şemaya yer vermemiştir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan diğer sayfaları, her yayınevi farklı tasarlamıştır. Yayınevleri arasında sayfa tasarımı açısından bir birliktelik bulunmamaktadır. Sayfalarda, baskıdan dolayı lekeler bulunmaktadır. Sayfaların kenar boşlukları yayınevleri bakımından farklılık göstermektedir.

Türkçe ders kitaplarında kâğıt kalitesi oldukça düşük ve sayfaların kullanışsız olduğu görülmüştür. Değişik yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarında ölçülere uyma konusunda sayfa tasarımı açısından birliktelik yoktur.

Okuma parçalarında kullanılan yazı puntoları, genel olarak seviyeye uygun olduğu görülmüştür; fakat başlık ve yazılarda çeşitlilik bulunmamaktadır. Ders kitaplarının ebatları ölçülere uygun verilmemiştir. Türkçe ders kitaplarında kullanılan yazı tipleri halvetice-Türk, halvetice, frutigez ve firiz-kuadrat’tır. Yazı puntoları ise 10 ve 11 puntolardan oluşmuştur. Bu yazı puntoları ve tipi okunabilir niteliktedir. Ders kitaplarındaki baskı ve kâğıt kalitesi oldukça düşüktür. Ders kitaplarındaki kâğıtlar okunabilirliği olumsuz etkilemiştir. Kâğıt kalitesizliğinden dolayı, ön sayfadaki yazı ve görseller arka sayfada görülmektedir. Bu durum öğrencilerin ilgilerini ve dikkatini dağıtabilir.

İnceleme konusu olan Türkçe ders kitaplarından Millî Eğitim Bakanlığı, A Yayınları, Özgün Matbaacılık ve Koza Yayınlarına ait ders kitaplarında metin yazarları hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiş; Evrensel İletişim Yayınları ders kitabının metin yazarları hakkında kısa bilgiler bulunmaktadır. Bu yayınevinin okuma parçaları arasında Nezihe Araz adlı yazara ait herhangi bir metin olmamasına rağmen yazar hakkında kısa bir bilgi bulunmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları dışındaki diğer yayınevleri kaynakçaya yer vermiştir. Kaynakça, alıntı yapılan metnin tamamına ulaşmak için gereklidir. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevinin kaynakçaya yer vermemesi eksik bir nokta olarak görülmektedir. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında kaynakça sadece kitabın sonunda vermekle kalmayabilir. Bunun yanında metin sonunda da kaynakçaya yer verilebilir. Ayrıca yazılı kaynakçanın yanında görsel kaynakçaya da yer verilmeye başlanması

oldukça önemli bir noktadır. Böylece çocukların kitaplarında görselini gördükleri sanatçılara daha kolay ulaşma fırsatı verilmiş olmaktadır. İncelenen yayınevleri arasında sadece Koza Yayınları kaynakça için iki ayrı başlık kullanmıştır. Bunlardan biri yazılı diğeri ise görsel eser kaynakçasıdır.

İnceleme konusu olan bütün altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının son sayfasında “Türk Dünyası Haritası” başlığı adı altında Türklerin yayıldığı alanlar belirtilmiştir. Bu bilgi öğrencilerin Türk dilinin konuşulduğu coğrafyanın öğrenilmesi açısından yararlı olabilir.

Türkçe ders kitaplarının sonunda dizin bölümü bulunmamaktadır. Dizin’in Türkçe ders kitaplarında yer almaması olumsuz bir nokta olarak görülmüştür. Dizin, yazar, kelime ya da kavram aramada öğrencilere kolaylık sağlayabileceği gibi, öğrencilerin bir şeyi araştırarak bulmanın heyecanını yaşamalarına da katkıda bulunabilir.

Türkçe ders kitaplarının sonunda sözlük bulunmamaktadır. Ders kitabının arkasında yer alacak olan sözlük, o kitapta yer alan anlamı bilinmeyen sözcüğü kısa yoldan bulunmasını sağlayan bir araçtır. Bu nedenle küçük de olsa ders kitaplarının sonuna bir sözlük konulabilir. Burada önemli olan, sözcüğün metin içindeki anlamının yanında diğeri anlamlarının da verilmesidir.

Türkçe ders kitaplarında terim sözlüğüne yer verilmemiştir. Terim, öğrencilerin ders kitaplarında yer alan terimleri tanıma ve öğrenmelerini sağlayabilir.

Türkçe ders kitaplarında tablo, grafik ve çeşitli şekillere yer verilmemiştir. Bunun yerine çok az sayıda şema bulunmaktadır. Görselliğin ön planda olduğu bir dönemde, görsel okuma ve yorumlama yeteneğini kazandırmada kitapların istenilen düzeyde olmadığı görülmüştür. Kitaplardaki bu eksiklik, öğrencilerin var olan bilgidenden çok, verilmiş şekillerden yeni yorum ve çıkarım yapmalarını engellenmiştir.

Türkçe ders kitaplarının kapak görselleri uzmanlarca yetersiz ve seviye altı bulunmuştur. Kapak görsellerinin içeriği yansıtma konusunda yeterli olmadığı

belirtilmiştir. Türkçe ders kitaplarındaki metin görselleri, konu merkezli ya da konuyu destekleyici nitelikte olmayıp, sayfanın tamamını kapsayan birer süs unsuru olarak kullanılmıştır. Resimler oldukça büyük ve derinlikten yoksun verildiği için çocukların sanatçı duyarlılığını kazanmalarına katkı sağlaması oldukça güç görünmektedir. Görsellerin hemen hemen her sayfada olması ilgiyi canlı tutmasına rağmen, büyüklüklerinden dolayı sayfa tasarımında kargaşaya neden olacağı düşünülmektedir. Görseller metnin ana iletisini vermek yerine, metnin önüne geçerek metni ikinci plana itmiş, metinle birebir örtüşmektedir. Görsellerin, boyut bakımından büyük olması, metinden daha fazla dikkat çekmesi, çocuklara göre oldukça alt seviyede kalması, sanatçı duyarlılığı kazandırmak yerine çocukların görsel unsurlardan soğumasına neden olabilecek nitelikte tasarlandığı belirlenmiştir.

B. İçerik açısından;

İncelenen ders kitaplarından Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi on beş yerli, yerli yazarların yabancı yazarlara oranı % 75; Evrensel İletişim Yayınları on beş yerli yazar, yerli yazarların yabancı yazarlara oranı % 78; A Yayınları on dokuz yerli yazar, yerli yazarların yabancı yazarlara oranı % 79; Koza Yayınları on yedi yerli yazara, yerli yazarların yabancı yazarlara oranı % 94; Özgün Matbaacılık on üç yerli yazara, yerli yazarların yabancı yazarlara oranı % 72 olduğu görülmüştür.

İnceleme konusu olan ders kitaplarının arasında yerli ve yabancı olmak üzere ortak yazarların olduğu görülmüştür. Yayınevlerine göre bakıldığında Evrensel İletişim Yayınları ile Özgün Matbaacılık ortak yazar olarak Moliere, Evrensel İletişim Yayınları ile Özgün Matbaacılık ortak yazar olarak Cahit Külebi, Özgün Matbaacılık ve A Yayınları ortak yazar olarak La Fontaine yer verdikleri görülmüştür. Koza Yayınları ise diğer yayınevlerinde yer alan herhangi bir yazara yer vermemiştir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan yazarlar genel olarak yaşayan yazarlardan seçildiği görülmüştür. Yazarlara ait metinler, genel olarak edebi içerikten yoksun olup dilin zenginliğini yansıtmada yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Temalar, Öğretim Programına göre verilmiştir. Temalarda öğrencilerin duygusal ve zihinsel gelişimini olumsuz etkileyecek herhangi bir konuya yer verilmemiştir. Seçilen temalar, farklı davranışları kazandırmaya yönelik seçilmiştir.

Öğretim Programında 6, 7 ve 8. sınıflarda verilmek üzere on dört ana tema seçilmiştir. Altıncı sınıflarda ise altı ana tema üzerinde durulmuştur. Altıncı sınıflarda sevgi ve Atatürkçülük temaları zorunlu olup diğer temaların da isteğe bağlı olarak değiştirilebileceği belirtilmiştir. Seçilen temalar genel olup bilgi ağırlıklı verilmiştir. Bu temaların sadece çocuklara yönelik olduğunu söylemek oldukça güçtür.

Türkçe ders kitapları altı temayla sınırlı tutulmuştur. Türkçe ders kitaplarında yer alan temalar uygulamaya yönelik değil, didaktik bilgilerle yüklüdür. Türkçe ders kitaplarındaki temalar çocukların yaşamını zenginleştirecek nitelikte değildir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarındaki temaların çocuk merkezli olmadığı düşünülmektedir.

İncelenen altıncı sınıf ders kitaplarının tümünde Atatürkçülük ve Sevgi temalarında birliktelik sağlandığı görülmüştür. Yayınevleri arasında Atatürk teması şu adlandırmalarla verilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı Atatürk, Evrensel İletişim Yayınları Atatürkçülük, A Yayınları Atatürk'ün İzinde, Koza Yayınları Atatürk ve Özgün Matbaacılık ise Atatürkçülük teması adını kullanmıştır. Sevgi teması ise aynı adla beş yayınevi tarafından kullanılarak birliktelik sağlanmıştır.

Okuma Kültürü adlı temaya Millî Eğitim Bakanlığı, Evrensel İletişim Yayınları, Koza Yayınları ve Özgün Matbaacılık yer vermişken, A Yayınları Okuma Kültürü temasına yer vermemiştir. Bu konuda birliktelik sağlanamamıştır.

Duygular ve Hayaller adlı temaya Millî Eğitim Bakanlığı, Evrensel İletişim Yayınları, A Yayınları ve Özgün Matbaacılık yer vermiş; Koza Yayınları'nın ise Duygular ve Hayaller temasına yer vermediği için tema birlikteliğini bozmuştur.

Zaman ve Mekân adlı temaya Millî Eğitim Bakanlığı, Evrensel İletişim Yayınları yer vermiş; A Yayınları, Koza Yayınları ve Özgün Matbaacılık Zaman ve Mekân temasına yer vermemiştir.

Doğa ve Evren adlı temaya Millî Eğitim Bakanlığı, Evrensel İletişim Yayınları, Koza Yayınları ve Özgün Matbaacılık yer vermiş; A Yayınları ise Doğa ve Evren temasına yer vermemiştir. Bu temada, birliktelik bulunmamaktadır.

Bilim ve Teknoloji adlı temaya A Yayınları ile Koza Yayınları yer vermiş, diğer yayınevleri bu temaya yer vermemiştir.

Kavramlar ve Çağrışımlar adlı temaya Koza Yayınları ve Özgün Matbaacılık yer vermiş, diğer yayınevleri bu temaya yer vermemiştir.

Kişisel Gelişim adlı temaya Koza Yayınları ve Özgün Matbaacılık yer vermişken diğer yayınevleri bu başlık altında bir temaya yer vermemiştir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan temaların adları ve içerikleri genel adlarla verilmiştir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarındaki temalar genel geçer nitelikte hazırlanmıştır. Temalarda temel ihtiyaçlarla ilgili örneğin sağlıklı beslenme gibi çok önemli bir ana temaya yer verilmemiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan temalar çocuklardan ziyade yetişkinlere yönelik hazırlandığı izlenimini vermektedir.

İnceleme konusu olan ders kitaplarındaki düz yazı örneklerinde bazı kurgu hatlarına rastlanmış, edebî estetiği kazandırmak ve anadili sevgisini duyumsatmaktan uzak kaldığı düşünülmektedir. Metinler tema merkezli olduğu için metin içeriklerinin niteliği göz ardı edilmiştir.

Türkçe ders kitaplarına alınan şiirlerin türün en güzel örneklerinden olduğunu söylemek oldukça güçtür. Ders kitaplarında serbest tarzda yazılmış şiirler çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Türkçe ders kitaplarında yayınevleri arasında şiir sayısının birbirine yakın olduğu görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 3, şiirlerin düz yazılara oranı % 16; Evrensel İletişim Yayınları 2, şiirlerin düz yazılara oranı % 11; A Yayınları 4, şiirlerin düz yazılara oranı % 16; Koza Yayınları 3, şiirlerin düz yazılara oranı % 16.7 ve Özgün Yayınları 3 şiir, şiirlerin düz yazılara oranı ise % 17'dir.

İncelenen yayınevlerinden Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 16 düzyazı, şiir türüne oranı %84; Evrensel İletişim Yayınları 17, şiir türüne oranı %89; A Yayınları 21, şiir türüne oranı %84; Koza Yayınları 15, şiir türüne oranı %83.3 ve Özgün Yayınları 15 düz yazıya yer vermiş, düz yazıların şiir türüne oranı %83 olduğu görülmüştür. Yayınevleri arasında A yayınları 21 düzyazı örneğine yer vermiştir. Diğer yayınevleri ise birbirine yakın sayıda düzyazı örneğine yer vermiştir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitapları tür bakımından çeşitlilik göstermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 9, Evrensel İletişim Yayınları 11, A Yayınları 8, Koza Yayınları ve Özgün Yayınları 9 farklı yazı türüne yer vermiştir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitapları değişik türdeki yazılara yer vermiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi kurgusal yazı türü olarak 3 hikâye, 2 tiyatro ve 1 fabl; Evrensel İletişim Yayınları 4 hikâye, 1 tiyatro, 1 efsane, 1 piyes ve 1 fabl türüne yer vermiştir. A Yayınları 4 hikâye, 1 tiyatro, 3 masal ve 1 fabl; Koza Yayınları 4 hikâye, 2 tiyatro ve 1 fabl; Özgün Yayınları 7 hikâye, 1 tiyatro, 1 masal, 1 fabl ve 1 efsane türüne yer vermiştir.

İncelenen ders kitaplarında bilgi verici metin olarak deneme ve makale türü yer almıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları bilgi verici metin olarak 4 deneme; Evrensel İletişim Yayınları 1 deneme ve 1 makale; A Yayınları 6 deneme ve 1 makale; Koza Yayınları 2 deneme ve 1 makale; Özgün Yayınları ise 1 denemeye yer vermiştir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında kaynağını gerçek yaşamdan alan kurgusal yazı türlerine yer verilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi 1 biyografi, 1 anı, 1 mektup ve 2 gezi yazısı; Evrensel İletişim Yayınları 1 anı ve 1 gezi yazısı; A Yayınları 3 biyografi ve 1 anı; Koza Yayınları 2 biyografi, 1 anı, 1 mektup ve 1 gezi yazısı; Özgün Yayınları ise 1 biyografi, 1 anı ve 1 gezi yazısına yer vermiştir. Gerçek yaşamdan kaynağını alan yazı türleri bakımından Türkçe ders kitapları, çeşitlilik göstermektedir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki “Sevgi” temasının metinleri aile ve ülke sevgisi ile ulusal değerleri konusunda yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Bazı

metinlerin çocuklara değil anne ve babalara yönelik olduğu görülmüştür. Örneğin “Pulsuz Dilekçe” adlı metnin çocukların okumaması gerektiği söylenmesine rağmen ders kitabında yer almış, anne ve babalara önerilmiştir. “Ben Büyüküm” adlı metin ise ikinci sınıfta, “Cimri” adlı metnin ise daha üst sınıflarda okutulması gereken metinler olarak görülmektedir. Metinlerin bazıları seviye altı, bazılarının ise seviye üstü olduğu görülmüş, metin seçiminde çocukların bilişsel gelişim düzeylerinin göz ardı edildiği düşünülmektedir. Bunun yanında metinlerin sosyal değerleri yansıtma konusunda doğru örneklerle verilmediği görülmüştür. “Süperman İstanbul’a Düştü” adlı metin her ne kadar çevresel bir soruna dikkat çekmişse de toplumun önemli değerleri arasında yer alan bir kentin bu şekilde çocuklara sunulması olumsuz bir nokta olarak değerlendirilebilir.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan görsellerin birkaçı metinle herhangi bir ilişkisi olmadığı, sayfadaki boşluğu doldurmak üzere kullanıldığı belirlenmiştir. Metinlerle ilgili görseller uzmanlarca seviye altı bulunmuştur. Görsellerin, bu alanın uzmanları tarafından hazırlanmadığı belirtilmiştir.

Ders kitaplarının genelinde görsel-metin uygunluğu vardır; fakat kimi görselin de sadece metin başlığına göre verildiği görülmüştür. Ders kitaplarında yer alan görseller, gereğinden fazla olduğu için metinleri ikinci plana itmiş, seviye göz ardı edilmiştir.

Türkçe ders kitaplarındaki en fazla yazım hataları yanlış ya da eksik ek kullanımından kaynaklandığı görülmüştür. Bunun yanında birleşik ve yabancı sözcüklerin yazımı konusunda hatalar yapılmıştır. Yayınevlerine göre hata sayısına bakıldığında Millî Eğitim Bakanlığı 11, Evrensel İletişim Yayınları 11, A Yayınları 4, Koza Yayınları 2 ve Özgün Matbaacılık 2 yazım hatası yaptığı belirlenmiştir. Ders kitaplarının genel olarak yazım kurallarına uyduğu söylenebilir.

İncelenen Türkçe ders kitaplarında noktalama işaretlerinin kullanımı konusunda bazı hataların yapıldığı görülmüştür. Yapılan bu hatalar virgülün kullanılması ya da kullanılmamasında doğan anlatım belirsizliği, noktalı virgülün yanlış yerde kullanımı, kesme işaretinin kullanılmayışı, satır sonunda yanlış hece

bölmesi, ünlem işaretinin kullanılmaması, bağlaçlar arasında virgül kullanımı, iki nokta ve soru işaretinin kullanılmamasıdır. Buna göre Millî Eğitim Bakanlığı 8, Evrensel İletişim Yayınları 5, A Yayınları 8, Koza Yayınları 4 ve Özgün Matbaacılık yayınlarında ise 1 işaret hatası yapılmıştır. Kitapların genelinde noktalama işaretleri için belirlenen kurallara uyulduğu görülmüştür.

Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarının hem biçim hem de içerik açısından yetersiz olduğu düşünülmektedir. Kitapların biçimsel tasarımı kullanışlı olmayıp, uzun süreli kullanıma uygun değildir. Ders kitaplarında konular temalara göre sınıflandırılmıştır. Seçilen metinler edebi hazzı verme yerine, temaların içeriğini kazandırmaya yönelik kullanılmıştır. Bu seçim, metinlerin nitelik açısından zayıf kalmasına neden olmuştur. Bu durum, çocukların Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma parçalarından etkilenip, asıl eseri merak etmelerine yönelmesinde bir engel olarak düşünülmektedir. Temaya göre metin seçimi, hem nitelikli düzyazıların hem de şiirlerin seçimini olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Temalar, çocukların yaşamından ya da dünyasından uzak kalmış; genel olup yetişkinlere göre hazırlanmış gibi bir izlenim vermektedir. Türkçe ders kitaplarında yer alan temalar çocukların ilgisini çekmekten uzak ve yaşamlarını zenginleştirme bağlamında yetersiz kaldığı söylenebilir.

Sonuç olarak 12-13 yaş grubuna göre hazırlanan anadili ders kitaplarının çocukların yaşamında önemli bir yere sahip olduğu unutulmamalıdır. Türkçe ders kitapları, çocukların edebiyata ve dile bakışını etkileyen önemli bir unsurdur. Özellikle ergenliğe geçişi yaşayan bu yaş grubuna yönelik hazırlanan Türkçe ders kitapları hem biçimsel hem de içerik açısından nitelikli olması gerekmektedir; çünkü Türkçe ders kitabı çocukları şiir, öykü, roman, makale gibi edebi türlerle tanışmasını sağlayan ilk okuma araçlarından birisidir. Okumaya karşı duyarlı bireylerin yetişmesi, okuma alışkanlığı edinilmiş bir neslin olabilmesi için, çağdaş ve nitelikli Türkçe ders kitaplarının tasarlanmalıdır.

Öneriler

1. Ders kitapları grafik, şema ve tablo bakımından çeşitlendirilmelidir.
2. Görseller, çocukların ilgi ve yaş düzeylerine göre tasarlanmalıdır.
3. Görseller, bir süs unsuru olarak değil; metnin kavratılmasını kolaylaştıran bir unsur olarak kullanılmalıdır.
4. Ders kitaplarına alınan yazarların alanında yetkin yazarlar olmasına dikkat edilmelidir.
5. Ders kitaplarına alınan yerli ve yabancı yazarların ne kadar olması gerektiği konusunda araştırma yapılmalıdır.
6. Ders kitaplarına alınan yazarların Türkçeyi kullanma konusunda yetkin yazarlardan seçilmesine dikkat edilmelidir.
7. Ders kitabına alınan temalar, çocukların dünyasına uygun olmalıdır.
8. Ders kitabındaki temalar sayıca arttırılabilir.
9. Temalarda, çocukların günlük yaşamında karşılaşılabileceği ve uygulayabileceği bilgilere yer verilmelidir.
10. Ders kitaplarına alınan metinlerin alanın en seçkin örneklerinden olmasına dikkat edilmelidir.
11. Türkçe ders kitaplarına alınan şiirler Türkçenin zenginliklerini yansıtacak nitelikte olmalıdır.
12. Ders kitaplarına alınacak şiir sayısı alan çalışmaları yapılarak belirlenmelidir.
13. Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarına alınacak olan metin türlerinin hangilerinin olabileceği konusunda araştırmalar yapılmalıdır.

14. Türkçe ders kitaplarında yer alması gereken bilgi verici metin türlerinin hangi türler olması gerektiği konusunda araştırmalar yapılmalıdır.
15. Ders kitaplarında yer alan görseller uzmanlarca hazırlanmalıdır.
16. Türkçe ders kitaplarında sözcüklerin yazımı konusunda dikkatli olunmalıdır.
17. Ders kitaplarındaki metinler noktalama işaretleri konusunda incelenerek alınmalıdır.
18. Ders kitaplarında yer alan yazarlara ilişkin fotoğraf ve resimlere yer verilmelidir.

Kaynakça

- Adalı, Oya (1983). Türkçe Öğretimi: Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üstüne, *Dil Öğretimi Özel Sayısı Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Temmuz - Ağustos, C: XIII*, s: 379-380.
- Ağdemir, Sürmeli (1996). “Ders Kitaplarının Tasarım İçerik ve Üretim Aşamaları” *Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Akan, Ramazan (2001). *İlköğretim Türkçe 5. Sınıf Ders Kitaplarındaki Tümce Yapıları*. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Aksan, Doğan (1975). Anadili, Özel Bölüm: Ana Dili - Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisinin Yeri *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, C: XXXI, S: 285, s.426-433*.
- (1995). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgilerle Dilbilim*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyol, Hayati (2006). *Yeni Öğretim Programına Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akyüz, Yahya (1999). *Türk Eğitim Tarihi(Başlangıçtan Günümüze 1999’a)*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Alkan, Cevat (1979). *Eğitim Ortamları*, Ankara: AÜ Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Alper Yalçın, Canan (2002). *4306 Sayılı Sekiz Yıllık İlköğretim Kanununun Kabulünden Sonra İlköğretim Kurumlarının Sekizinci Sınıflarında Okutulan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Altıntaş, Güldane ve Bursalıoğlu, Yeliz (2007). *İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Özgün Matbaacılık.

- Asan, Hatice Tezer (2006). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik ve Öğretmenlerin Cinsiyetçilik Algularının Saptanması*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocaeli.
- Ashour, Rateb Qasem (1996). *The Cultural Content Of Arabic Language Reading Textbooks In Jordan Grades(4-6)*, Ph.D. Thesis, Ohio University, United Stated.
- Aslan, Ali (2006). *İlköğretim Okulu 4. Sınıf Öğrencilerinin Bilgilendirici Metinleri Anlama, Özetleme ve Hatırlama Becerileri Üzerinde Zihin Haritalarının Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aşılıoğlu, Bayram(1983). *Ortaokullarda Türkçe Öğretimi*, Doktora Tezi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atatug, Feridettin (1981). *Çocuklar İçin Yazmak, Çocuk Yayınları Sempozyumu*, 2-3 Mayıs 1981, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Atmaca, Anıl Ertok (2006). *İlköğretim Ders Kitaplarında Görsel Tasarım ve Resimleme*, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 171, s.316-322.
- Aytaş, Gıyasettin(2001). *Çocuk ve Şiir, Hece Aylık Edebiyat Dergisi (Türk Şiiri Özel Sayısı)*, Yıl: 5, S. 53-54-55, s.50-65.
- (2000). *Türkçe Ders Kitaplarının Yazımında Metin Seçimi ve Anlama Sorularının Hazırlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar*, *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi*, s.40-58.
- Balodimas-Bartolomei, Angleyn K. (2003). *Government Influes On Cultural Diversity In Foreign Language Textbooks: A Content Analysis Of Illustration*, Ph.D. Thesis, Chicago, Illinois, America.

- Baron, Vita (1989). *Nutrition Message In Elementary School Textbooks: A Study Of Language Arts And Math Texts Used In English Schools In Montreal*, Ph.D. Thesis, Canada
- Baymur, Fuat (1948). *Türkçe Öğretimi*, İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Bilgen, H.Nihat (1994). *Çağdaş Demokratik Eğitim*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Binbaşıoğlu, Cavit(1970). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, Ankara: Kardeş Matbaası.
- (1975). *Gelişim Psikolojisi*, Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi.
- (1994). Ders Kitapları Üzerine, *Çağdaş Eğitim Dergisi*, No: 195, Ocak, s.26-33.
- Bloom, S.Benjamin (1979). *İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme*,(Çev. Durmuş Ali Özçelik), Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Can, Gürhan(2003). *Kişilik Gelişimi*(Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Editör: Binnur Yeşilyaprak), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Ceyhan, Erdal ve Yiğit, Birol (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cortez, Nolvía Ana (2008) .*Am I In The Book? Imagined Communities And Language Ideologies Of English In A Global ELF Textbook*, Ph.D. Thesis, The University Of Arizona, United State.
- Coşkun, Hasan(1996). *Eğitim Teknolojisi ve Kültürlerarası Eğitim Bağlamında İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe ve Almanca Ders Kitaplarının İçerik Sorunları*, Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Çalık, Temel (2001). *Türkçe Ders Kitaplarının Biçim ve Tasarımı*, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

- Çam, Bilge (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Düzeyleri İle Okuduğunu Anlama, Eleştirel Okuma ve Türkçe Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Dağaşan, Selma (1996). *Liselerde Okutulmakta Olan Türkçe Dil Bilgisi Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dağtekin, Fuat (2004), *8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Öğrenci Beklentileri Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dane, Arif ve Ark.(2004). İlköğretim Sekizinci Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, C:6, S:2, s.2-16.
- Deligönül, Mehmet (1981). Atatürk, Devrimler ve Ulusal Eğitim, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, Atatürk Özel Sayısı, C:XIII, S: 353, s.730-739.
- Demirel, Melek (1996). *Bilgilendirici Metin Türünün ve Okuduğunu Kavrama Becerisinin Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Öğrenme Düzeyine Etkisi*, Doktora Tezi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Özcan (1999a). *Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı*, Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- (1999b). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- (2000). *Türkçe Öğretimi*, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Demiryöney, Berrak (1996). *İlköğretim VIII. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Gezi Yazılarının Öğrenci Eğitimine Katkıları*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

- Dikeç, Levent (2004). *İlköğretim Okullarındaki Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılan Kitap Resimleri(İllüstrasyonlar), Teknikleri ve Öğrenmeye Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ediş, Sevgi(2004). *İlköğretim Ders Kitaplarında Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Resimleme-Metin İlişkisi*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdal, Nazik Leyla (1994). *Genel Liselerin İkinci Sınıflarında Okutulan 1957 Müfredat Programına Göre Yazılmış Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erkan, Aziz (1998). *Hayat Bilgisi Kitaplarında Resimleme ve Metin İlişkisi*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erkmen, Nazan (1996). *Çağdaş Bir Ders Kitabı Nasıl Olmalı? Ders Kitabını Mükemmel Yapan Nitelikler*, Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Erol, Abdullah vd. (2007). *İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü(İkinci Baskı).
- Evlıyaoğlu, Gökhan(1973). *Konuşma Sanatı*, Ankara: Türk Tarihi Kurumu Basımevi.
- Gariboğlu, Kemal (1983). *Örnekli Kompozisyon Bilgileri*, İstanbul: Serhat Yayınları.
- Ghazwan Ala Al-Din, Lutfi (1990). *Images Of Males And Females In Primary And Middle School Textbooks In Iraq: A Content Analysis Study*, Ph.D., The Florida State University, United State
- Göğüş, Beşir (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*, Ankara: Kadioğlu Matbaası.

- (1983). Türkçe Öğretimi: Anadili Eğitim Programlarının Niteliği, *Dil Öğretimi Özel Sayısı, Temmuz – Ağustos, C: XVII, S: 379-380.*
- (1993). *Türkçe Öğretimine Genel Bir Bakış, İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi ve Sorunları, Ankara: TED Yayınları.*
- Gökaydın, Nevide (1996). *Temel Eğitimde Önemli Bir Parçasını Oluşturan Çocuk Yayınları'nın Yaşamsal Önemi, Türkiye'de ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları, Ankara: Bizim Büro Basımevi.*
- Gökdere, Murat ve Keleş, Esra (2004). Öğretmen ve Öğrencilerin Fen Bilgisi Ders Kitaplarını Kullanma Düzeyleri Üzerinde Müfredat Değişikliğinin Etkisi, *Milli Eğitim Bakanlığı Dergisi, Sayı 161, Kış. [Http://Yayim.Milli Eğitim Bakanlığı.Gov.Tr/Dergiler/161/Gokdere-Keles.Htm](http://Yayim.Milli.Egitim.Bakanligi.Gov.Tr/Dergiler/161/Gokdere-Keles.Htm), 11.08.2009 Tarihinde ulaşılmıştır.*
- Gökşen, Enver Naci (1956). Okuma Eğitimi, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, C: V, S: 52, s.136-143.*
- (1980). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız, İstanbul: Remzi Kitabevi.*
- Güler, Fırat (2001). *İlköğretim II. Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.*
- Günay, Doğan (2003). *Metin Bilgisi, İstanbul: Multilingual.*
- Güneş, Firdevs (1997). *Okuma-Yazma ve Beyin Teknolojisi, Ankara: Ocak Yayınları.*
- (2000). *Uygulamalı Okuma-Yazma Öğretimi, Ankara: Ocak Yayınları.*
- Güneyli, Ahmet (2003). *Metin Türlerine Göre Okuduğunu Anlama Becerisinin Sınanması(Türkiye-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Üniversiteleri Üzerinde Bir*

Araştırma, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güngüt, Güneş ve Karaatlı, Şule (2007). *İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.

Harris-Sharples, Susan Hoffman (2006). *A Study Of "Match" Between Student Reading Ability And Textbook Difficulty During Classroom Instruction*, Ph.D. Thesis, Harward University, United State

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu(2006). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü,.

İşcan, Adem (2004). *İlköğretim İkinci Kademe Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

İşeri, Kamil (2007). *Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitabının İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi*, *Dil Dergisi*, TÖMER Yayınları, S:136, s.56-69.

Kagan, Moissej (1982). *Güzellik Bilimi Olarak Estetik ve Sanat*(Çeviren Aziz Çalışlar) Altın Kitaplar Yayınevi.

Kalupa, Nancy Elizabeth Pruitt(1984). *The Making Of A Chinese, Post-Mao: Political Socialization Content İn Chinese Elementary Language Textbooks*, Pf.D. Thesis, University Of Georgia, Athens.

Kaplan, Mehmet (1997). *Hikâye Tahlilleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kaptan, Serpil Güvendi ve Kaptan, Ata Yakup (2004). Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeylerine Etkisi, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*, 6-9 Temmuz, Malatya.

- Kapulu, Ahmet- Dedeoğlu Okuyucu, Süheyla- Kaplan, Şükran- Karaca, Aliyar (2007). *İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Koza Yayınları.
- Kara, Mehmet- Kurt, Mustafa- Altay, Jülide- Kara, Sultan- Tekten, İsmail (2007). *İlköğretim 6 Türkçe Ders Kitabı*, Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal (Tarih Yok). *Kompozisyon Sanatı*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Karaalioğlu, Seyit Kemal (Tarih Yok). *Sözlü/Yazılı Kompozisyon Konuşmak ve Yazmak Sanatı*, İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Karabıyık, Birgül (2006). *İlköğretim 6.-8. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Yanlışıları*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, İdris (1992). *Genel Liselerin Üçüncü Sınıf İçin 1957 Müfredat Programına Göre Yazılan "Türk Dili e Edebiyatı" Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, İdris (1996). *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Müfredat Programları ve Ders Kitapları Ana Dili Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme*, Doktora Tezi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, Niyazi (1994). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kavcar, Cahit. Oğuzkan, Ferhan ve Sever, Sedat (1995). *Türkçe Öğretimi*, Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, İsmail (1996). *İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunları*, Türkiye’de ve Almanya’da İlköğretim Ders Kitapları, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Kaya, Zeki (2002). *Uzaktan Eğitim*, Ankara Pegem A. Yayıncılık.

- Kılıç, A ve Seven, S (2004). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*, Ankara Pegem A. Yayıncılık.
- Kutlu, Emine (2000). *Genel Liselerin Birinci Sınıflarında Okutulan Türk Dili Ve Edebiyatı Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Küçük, Elif Emine (2005). *İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Küçükkaragöz, Hadiye (2003). *Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi*(Gelişim Ve Öğrenme Psikolojisi, Editör: Binnur Yeşilyaprak), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Liew, Peck-Chong (2007). *An Analysis Of Gender And Ethnic Representations In Chinese And Malay Primary School Reading Textbooks: Grades 2-6*, Ph.D. Thesis, Tennessee State University, United State.
- Liman, Seda (2002). *İlköğretim I. Kademe Ders Kitabı İllüstrasyonlarının Tasarım İlkelerine ve Öğrencilerin Algı Düzeyine Uygunluğu*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Mbuyi, Dennis (1982). *Educational Messages In Kenya And Tanzania: A Comparative Analysis Of Contemporary Elemantary School Textbooks*, Ph.D. Thesis, State University Of New York, United States.
- Nair, Marnie (2007). *An Analysis Of The Words Appearing İn Middle School Textbooks*, Ph.D. Thesis, Harvard University, United State
- Nas, Recep (2002). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*, Bursa: Ezgi Kitabevi,.

Nelson, Joshua Seth (1994). *The Cultural Discourse Of Japanese Language Textbooks*, Ph. D. Thesis, University Of California, United States.

Oğuzkan, A.Ferhan (1987). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Emel Matbaacılık.

Öner, Sakin. *Örneklerle Kompozisyon Düzenli Yazma ve Konuşma Sanatı*, İstanbul: Yuva Yayınları.

Özdemir, Emin (1987). *İlkokul Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi Kılavuzu*, İstanbul: İnkılâp Yayınevleri.

----- (1990). *Türkçe Öğretimi Kılavuzu*, Yer Yok: İnkılâp ve Aka Kitapevleri.

----- 1998). *Eleştirel Okuma*, Ankara: Ümit Yayıncılık.

Özışık, Alev (1997). *İlköğretim altıncı sınıflarda Türkçe Öğretiminde Yeni Teknikler Kullanarak Metin Anlamayı Geliştirme*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özmen, Ünal (2006). Yeni Ders Kitapları Üzerine, *Eğitim Zil ve Tenefüs, Algi*, s.18-27.

Parlak yıldız, Hayrettin (1999). *İlkokulların Dördüncü-Beşinci Sınıflarında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine Bir İnceleme(1948-1968)*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Pekmezci, Hasan (1996). *İlköğretim Ders Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Görsel Eğitimine Katkısı*, Ankara: Türk-Alman Kültür İşleri Yayın Dizisi.

Pıcht, Georg (1962). İnsanın Eğitimi(Çeviren: Melâhat Özgü), *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: XI, S: 131, s.1-9.

Polat, Tülin (1991). *Ortaokullarda Türkçe: Türkçe Dersleri I, Türkiye'nin Ders Kitapları, Ortaöğretim Ders Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım*, İstanbul: Cem Yayınevi.

Sarıca, Salih ve Gündüz, Mustafa (1998). *Güzel Konuşma Yazma*, İstanbul: Fil Yayınevi.

Senemoğlu, Nuray (1998). *Gelişim ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Özsen Matbaası.

Sever, Sedat (1995). Çocuk Kitaplarında Bulunulması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler, *Abece Eğitim, Ekin ve Sanat Dergisi*, S.107, s.28-40.

----- (1997). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık.

----- (2000). Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık, *1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunları ve Çözüm Yolları*(Yayına Hazırlayan: Sedat Sever), 20-21 Ocak, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara.

----- (2007a). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök Yayıncılık.

----- (2007b). *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 914.

----- (2008). Eğitimde ve Bilimde Türkçe Eğitimi, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100'üncü Yılında Eğitim Kurultayı*, 24-26 Nisan 2008, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Sezgin, Güler (2000). *İlköğretim Okullarının Altıncı Sınıfları İçin Yazılan Türkçe Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Siraj, Saedah (1990). *An Analysis Of Gender Stereotyping In Malay Language Elementary Reading Textbooks: Implications For Malaysian Education*, Ph. D. Thesis, University Of Pittsburgh, Usa.
- Şahin, Tuğba Yanpar ve Yıldırım, Soner (1999). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, Rasim (1983). Türkçe Öğretimi: Çağdaş Eğitimde Anadilinin Yeri, *Dil Öğretimi Özel Sayısı, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, C: XVII*, s: 26-28.
- Şirin, Mustafa Ruhi (1998). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tayşi, Esra Karakuş (2007). *İlköğretim 5. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Hikâye ve Deneme Türü Metinlerindeki Okuduğunu Anlama Becerilerinin Karşılaştırılması(Kütahya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tebliğler Dergisi*, Haziran 2007/2597 [Http://Mevzuat.Milli Eğitim Bakanlığı.Gov.Tr](http://Mevzuat.MilliEgitimBakanligi.Gov.Tr)
- Tekisık, H.Hüsnü. (1986). Ders Kitabı Nedir, Seçimi Nasıl Olmalı? *Çağdaş Eğitim Dergisi 11:110, s.1-9*.
- Temur, Turan (2002). *İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinler İle Öğrenci Kompozisyonlarının Okunabilirlik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Thomas, Patrica A. (2008). *Latino Culture And Identity In Spanish Textbooks For Heritage Language Learners*, Ph.D. Thesis, Emory University, United States.
- Tosunoğlu, Mesiha ve Arslan, Mehmet Metin(2001). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme*, Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- Tosunoğlu, Mesiha (1992). *Ortaokulların Üçüncü Sınıfları İçin Yazılan "Türkçe" Kitapları Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türkçe Sözlük 1-2 (1988), Ankara: TDK Yayınları.

Uzuner, Serap (2007). *Yenilenen Program Çerçevesinde Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan "Öyküleyici Metinler" in Sınıf Öğretmenleri Açısından Algılama Yeterliliklerinin Tespiti ve Türkçe Öğretiminin Amaçlarına Uygunluğunun Belirlenmesi*, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Wait, Shirleen Sasser (1987). *Textbook Readability And Predictive Value Of The Dale-Chall, Comprehensive Assessment Program, And Cloze*, Ph.D. Thesis, Florida State University, United State.

Yalçın, Alemdar ve Aytaş, Gıyasettin (2002). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Yalçın, Alemdar (1996). Türkçe Ders Kitaplarının Planlanması ve Yazılması. *Türk Yurdu*, S: 107, s.18-26.

Yalçın, Alemdar (2002). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Akçağ Basım Yayın Dağıtım.

Yavuzer, Haluk (1992). *Ana-Baba ve Çocuk*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yim, Sungwon (2003). *Globalizasyon And National Identity: English Language Textbooks Of Korea*, New York University, Ph.D. Thesis, United State.

Yörük, Yaşar(Tarih Yok). *İlköğretim Güzel Konuşma Yazma*, İstanbul: Serhat Yayınları.

Zengin, Ahmet Yaşar ve Zengin, Nesrin(1995). *Türkçe Öğretimi ve Yöntemleri*, Kastamonu: Yayınevi.

EK

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği ve Ders Kitapları İle Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge

Birinci Bölüm

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

Madde 1- Bu Yönergenin amacı, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitabı, temel ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, bilgi iş ve işlem yapraklarının nitelikleri, hazırlanması, incelenmesi ve değerlendirilmesi ile diğer eğitim araçlarının incelenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2- Bu Yönerge, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitabı, temel ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı, bilgi iş ve işlem yapraklarının nitelikleri, hazırlanması, incelenmesi ve değerlendirilmesi ile diğer eğitim araçlarının incelenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Dayanak

Madde 3- Bu Yönerge, 29/5/1995 tarihli ve 22297 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4- Bu Yönergede geçen;

a) Bakanlık: Millî Eğitim Bakanlığını,

- b) *Başkanlık: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığını,*
- c) *Kurul: Talim ve Terbiye Kurulunu,*
- ç) *Daire Başkanlığı: Yayınlar Dairesi Başkanlığını,*
- d) *Birim: Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulan derslere ait öğretim programlarına bağlı olarak ders kitabı, eğitim aracı ve benzerini hazırlayan ilgili hizmet birimlerini,*
- e) *Başvuru Sahibi: Ders kitabı veya eğitim aracı üreten gerçek ve/veya tüzel kişileri,*
- f) *İnceleme Merkezi: Öğretim Materyallerini Geliştirme İnceleme Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğünü,*
- g) *Döner Sermaye: Öğretim Materyallerini Geliştirme, İnceleme Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Döner Sermaye İşletmesini,*
- h) *İnceleme Komisyonu: En az iki alan, bir dil ve bir görsel tasarım uzmanı ile gerekli hâllerde ölçme ve değerlendirme, program geliştirme uzmanlarının da yer aldığı en az dört, en fazla dokuz uzman/öğretmenden oluşan komisyonu,*
- i) *Değerlendirme Komisyonu: Belirli puan almış baskıya hazır nüshanın inceleme komisyon raporunu baskıya hazır nüsha ile birlikte incelemek ve değerlendirmek üzere Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığında kurulan komisyonu,*
- i) *Özel İhtisas Komisyonu: Eğitim ve öğretimle ilgili özel ihtisas gerektiren alanlarda, bilim ve meslek kuruluşlarının iştirakini de sağlayacak şekilde araştırma, inceleme ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmak üzere meydana gelen komisyonu,*
- j) *Komisyon Başkanı: Başkanlıkta oluşturulan her bir komisyonun başkanını,*
- k) *Alan Uzmanı/Yazar: Kitabı ile ilgili alanda bir yüksek öğretim kurumundan mezun olmuş veya bu alanda daha önce yayımlanmış ders kitabı olan kişiyi,*
- l) *Alan Uzmanı İnceleme Uzmanı: Ders kitapları ile diğer eğitim araç gerecini ilgili Yönetmelik çerçevesinde inceleyen alan uzmanını,*

m) *İnceleme Ücreti: Ders kitapları ve eğitim araçlarının incelenmesi ve değerlendirilmesi için Yönetmelikte belirtilen miktarda Döner Sermaye hesabına başvuru sahibi tarafından yatırılan ücreti,*

n) *İnceleme Ücreti: Döner Sermaye hesabından, ön inceleme komisyonu üyelerine ve ders kitaplarının incelenmesi ile inceleme raporlarının değerlendirilmesi sürecinde görev alan komisyon üyelerine çalışma saatleri dışındaki mesaisi karşılığında ödenen ücret tutarını ifade eder.*

İkinci Bölüm

Ders Kitaplarının Nitelikleri ve Hazırlanması

Ders kitaplarının nitelikleri

Madde 5- *Ders kitapları, Yönetmelikte belirtilenlerle birlikte aşağıdaki nitelikleri taşır:*

Ders Kitapları;

a) *Öğrencileri; millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerler bakımından besleyen; demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösteren ve bu değerlerle ilgili ders konularını sevdiren okuma metinlerini içerir.*

b) *Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri ile kitabın hitap ettiği eğitim kurumunun amaçlarına uygun olur.*

c) *Atatürk İlke ve İnkılâpları ile ilgili konulara, öğretim programlarına ve Kurulca alınan kararlara uygun olur.*

ç) *Demokrasi ve insan hakları ile kültürel ve evrensel değerlere katkı sağlar.*

d) *Bilginin nasıl üretileceğine ilişkin vurgu yapar.*

e) *Bilişim teknolojisinin etkin ve verimli kullanımını teşvik eder.*

- f) *Türk toplumunun sosyal, ahlaki, kültürel ve tarihî değerlerini geliştirerek yaşatır.*
- g) *Öğretim programının kazandırmayı amaçladığı bilgi, beceri ve yetkinlikleri kapsar.*
- h) *Ön yargı ve normatif önermelerden uzak olarak konuyla ilgili farklı bakış açıları içerir.*
- İ) *Kişi, kurum ve kuruluşları yıpratıcı unsurları taşımaz.*
- i) *Her türlü etkinlikte öğretmenin rehberliğinde öğrenciyi merkeze alır.*
- j) *Konuların hazırlanması ve düzenlenmesinde öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurur.*

Ders kitaplarının hazırlanması

Madde 6- *Bakanlık ve özel kesim tarafından hazırlanacak ders kitabı, temel ders kitabı, alan uzmanı/uzmanları, editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, ölçme ve değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı, rehberlik veya gelişim uzmanlarından oluşan ekipçe;*

- a) *İçerik,*
- b) *Dil, Anlatım ve Üslup,*
- c) *Öğrenme, Öğretme ve Ölçme-Değerlendirme,*
- ç) *Teknik, Tasarım ve Düzenleme yönlerinden aşağıdaki hususlara göre hazırlanır:*

a) İçerik

1) Ders öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenir. Dersin kazanımlarının tümünün işe koşulup koşulmadığına dikkat edilir. Kazanımların ve yeterliklerin bire bir aynı ifadeyle kitapta yer alması beklenilmez. Kazanımlara dolaylı olarak yer verilmesi, tüm kitapların homojen bir yapıya bürünmemesi açısından önemlidir.

- 2) *Konular ve üniteler, sınıf seviyesine göre günlük hayatla bağlantılı ve uygulamalı olarak ele alınır.*
- 3) *Konular ve üniteler; problemleri belirtme, inceleme ve gözlem yolu ile gerekli deneyleri yapma, deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol ederek bilimsel düşünme yöntemini güçlendirecek şekilde işlenir.*
- 4) *Dersin özelliğine göre ünite, bölüm ve konular arasında hacim bakımından programında belirtildiği şekilde uygun bir denge kurulur.*
- 5) *Kazandırılacak bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerler sınıf seviyesine uygun kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir.*
- 6) *Konuların işlenişinde, aynı sınıfta okutulan diğer derslerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulur. Ayrıca bir önceki sınıfın konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantısı kurulur ve bir üst sınıfla ilgili hazırlayıcı açıklamalara yer verilir.*
- 7) *Konular, öğretime yardımcı unsurlarla desteklenerek anlaşılır hâle getirilir.*
- 8) *Dersin özelliğine göre yeri geldiğinde deyimler, atasözleri, destanlar, türküler, resimler, fotoğraflar, minyatürler ve benzeri kaynaklar kültürümüzün gelişmesini ve devamlılığını sağlayacak şekilde işlenir.*
- 9) *Konuların işlenişinde gereksiz bilgi ve ayrıntıya yer verilmez.*
- 10) *Konular öğrenciyi sorgulama, araştırma, inceleme ve başka kaynaklara yönlendirmeye teşvik edecek şekilde işlenir.*
- 11) *İstatistikî ve bilimsel bilgiler güncellenmiş olarak verilir.*
- 12) *Konuların işlenişinde, yakından uzağa, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve somuttan soyuta giden bir yöntem izlenir.*
- 13) *Öğrencilerin kitaplardan verimli şekilde yararlanmasını sağlayacak unsurlara yer verilir.*

14) Kitaplarda metinleri açıklamak, pekiştirmek veya yorumlamak için kullanılan görsel unsurlar metin ile uyumlu olacak biçimde verilir.

b) Dil, Anlatım ve Üslup;

- 1) Yaşayan Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılır.
- 2) Türkçeleşmiş kelimeler, yaşayan Türkçenin bir parçası olarak değerlendirilir.
- 3) Öğrencilerin seviyelerine uygun, yeni kelimeleri öğrenmelerine fırsat veren zengin ve akıcı Türkçenin kullanılmasına özen gösterilir.
- 4) Cümleler, öğrencinin zihnindeki bilgilerin yapılandırılmasına yönelik olarak kurulur.
- 5) Paragraf düzenleme kurallarına uyulur ve paragraflar arasındaki anlam ve mantık ilişkisine dikkat edilir.
- 6) Cümle uzunlukları, sınıf seviyesine uygun olarak düzenlenir.
- 7) Türkçenin kullanımında, baskıya hazır nüshanın teslim tarihindeki Türk Dil Kurumunun son yayınladığı Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınır. Baskıya hazır nüshanın inceleme sürecinde Yazım Kılavuzu'nda yapılan değişiklikler baskıya hazır nüshanın puanlanmasında dikkate alınmaz. Ancak değişikliklerin yansıtılması başvuru sahibinden istenir.
- 8) Konuların işlenişinde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.
- 9) Kelimeler, nüanslara dikkat edilerek titizlikle seçilir.
- 10) Metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü sağlanır.
- 11) İlköğretimin ilk üç sınıfında soyut kavramların kullanılmasından kaçınılır.

c) Öğrenme, Öğretme ve Ölçme-Değerlendirme;

- 1) *Konular, öğrencileri muhakemeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, kıyaslamaya ve edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkarmaya yöneltecek şekilde işlenir.*
- 2) *Konularla ilgili hazırlık çalışmalarının öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yöneltecek nitelikte olmasına dikkat edilir.*
- 3) *Öğrencinin yeni bilgileri ezberlemesi değil, zihninde yapılandırması hedeflenir.*
- 4) *Öğrenme yöntemleri ve stratejileri dikkate alınır ve üst düzey (metakognitif) düşünme becerileri geliştirilir.*
- 5) *Konular, programın ilgili temel becerileri ile alt becerilerini kazandıracak şekilde düzenlenir ve öğrencinin etkin rol almasına imkân verecek biçimde işlenir.*
- 6) *Değerlendirmeye ilişkin unsurlar, ölçme ve değerlendirme ilke ve teknikleri dikkate alınarak düzenlenir.*
- 7) *Her ünite veya bölümün sonunda öğrenciyeye konularla ilgili bilgi, beceri, değer, tutum ve yeterliklerin kazandırılıp kazandırılmadığını ölçmeye yarayan değerlendirme sorularına yer verilir.*
- 8) *Çoktan seçmeli, doğru-yanlış, boşluk doldurma, eşleştirme, yazılı yoklama ve benzeri sonuç değerlendirme teknikleri ile ürün dosyası (portfolyo) değerlendirme, performans değerlendirme, gözlem formu gibi süreç değerlendirme tekniklerine yer verilir.*

d) Teknik, Tasarım ve Düzenleme;

- 1) *Sayfa tasarımlarında resim, fotoğraf, grafik, şema, plan, harita ve benzeri görsel unsurların yerleştirilmesinde görsel algının yanı sıra, bunların eğiticilik ve öğreticilik niteliğine de önem verilir.*
- 2) *Görsel unsur, öğrencilerin gelişim basamaklarına uygun; görsel algı yönünden ise renk uyumuna dikkat edilerek açık, temiz ve net bir baskıyla hazırlanır.*

3) Her türlü yazı, resim, fotoğraf ve benzeri materyallerden telif hakları gözetilerek alıntı yapılabilir.

4) Konuların daha iyi öğrenilebilmesi için açıklayıcı, tamamlayıcı ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı harita, kroki, fotoğraf, şema, grafik, resim ve benzeri görsel unsurlara yeterince yer verilir.

5) Kitaplarda yer alan başlıklar sistematik biçimde düzenlenir ve ikonografik bir sistem oluşturulur.

6) Kitaplarda yer alacak Türk Bayrağına, “Türk Bayrağı Kanunu” ve “Türk Bayrağı Tüzüğü”ne uygun olarak yer verilir.

7) Kitap kapaklarında aşağıdaki hususlara yer verilir:

Ön kapakta; kitabın adı, okul türü, sınıfı, başvuru sahibinin adı, varsa pedagojik açıdan uygun bulunan amblemi ve dersin özelliğini yansıtan kapak düzeni,

İç kapağın ön yüzünde; kitabın adı, okul türü, sınıfı, yazarı /yazarların adı ve soyadı varsa akademik unvanı, başvuru sahibinin adı veya adresi varsa pedagojik açıdan uygun bulunan amblemi,

İç kapağın arka yüzünde; yazar/yazarların dışındaki kitabı hazırlayanların adı ve soyadı,

Arka kapakta sınıf seviyesi dikkate alınarak sağlık, beslenme, trafik ve çevre ile ilgili yazılı ve görsel tasarımlar yer alır.

İkinci yaprak ve devamında; ilköğretimin 1’inci, 2’nci ve 3’üncü sınıflarına ait kitaplarda, yaprağın ön yüzünde Türk Bayrağı ile birlikte İstiklal Marşı’nın ilk iki kıtası; yaprağın arka yüzünde Öğrenci Andı; üçüncü yaprağın ön yüzünde Atatürk’ün resmi ve resminin alt kısmında “Mustafa Kemal Atatürk” yazısı bulunur. İçindekiler (ilgili sınıf için ön görülen puntoda olup) en çok beş sayfayı geçmemelidir.

4'üncü, 5'inci, 6'ncı, 7'nci ve 8'inci sınıflar ile örgün ve yaygın eğitim kurumlarına ait kitaplarda; ikinci yaprağın ön yüzünde Türk Bayrağı ile İstiklal Marşı; yaprağın arka yüzünde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, üçüncü yaprağın ön yüzünde, Atatürk resmi ile resmin alt kısmında "Mustafa Kemal Atatürk" yazısı bulunur. İçindekiler ilgili sınıf için ön görülen puntoda olup en çok beş sayfayı geçmemelidir.

Diğer yapraklarda metin kısımlarının başlıkları dışında kalan bölümlerinde resim altı yazıları, dipnotlar ve benzeri kullanılan yazılar hariç ilköğretim 1'inci sınıflar için (20), 2'nci sınıflar için (18), 3'üncü sınıflar için (14), 4'üncü sınıflar için (12), 5'inci sınıflar için (11), daha üst sınıflar için ise (10) puntodan daha küçük harfler kullanılmaz.

Yaygın eğitim kurumları için yazılan kitaplarda punto büyüklükleri, yukarıdaki ölçüler ile kursiyerlerin eğitim ve yaş durumları dikkate alınarak belirlenir.

Metinler arasında paragraf boşluğu bulunmayan 100 mm' lik kısmında, 1 inci sınıflar için (10), 2'nci sınıflar için (14), 3'üncü sınıflar için (18), 4'üncü ve 5'inci sınıflar için (20), altıncı ve daha üst sınıflar için (22) den fazla satır bulunmaz.

Yaygın eğitim kurumları için yazılan kitaplardaki satır aralıkları, yukarıdaki ölçüler ile kursiyerlerin eğitim ve yaş durumları dikkate alınarak belirlenir.

Dipnotlar bölüm veya ünite sonlarında verilir.

İlköğretim Türkçe, Ortaöğretim Dil ve Anlatım ile Türk Edebiyatı derslerinde; eserin hazırlanmasında kullanılan orijinal metinler, başvuru esnasında baskıya hazır nüsha ile dosya hâlinde Başkanlığa teslim edilir.

Ders kitaplarının son bölümünde yer alan yapraklarda sözlük, kronoloji (Sosyal Bilgiler- Tarih kitaplarında) ve kaynakça yer alır.

Türk Edebiyatı kitabında edebiyat terimleri sözlüğü bulunur. Ancak öğrencilere sözlük kullanma alışkanlığı kazandırmak ve farklı sözlüklere yönlendirmek için Türkçe, Dil ve Anlatım ile Türk Edebiyatı ders kitaplarında sözlük bölümüne yer verilmez.

Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi, Dil ve Anlatım, Türk Edebiyatı, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük ile Tarih ve Coğrafya kitaplarında Türkiye haritası,

Türkçe, Sosyal Bilgiler, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Dil ve Anlatım, Türk Edebiyatı, Türk Lehçeleri, Tarih, Genel Türk Tarihi ve Osmanlı Tarihi kitaplarında Türk dünyası haritası yer alır.

Yabancı dil ders kitapları; dinleme becerisini kazandırmaya yönelik kaset, CD, VCD gibi ek materyallerle birlikte takım hâlinde hazırlanır, incelenir ve değerlendirilir. Bu materyaller, Yönergenin 28 inci maddesinde belirtilen esaslara göre incelenir.

Takım hâlinde hazırlanması gereken diğer ders kitapları, ilgili dersin öğretim programına ait Kurul Kararında belirtilir.

Öğrenci çalışma kitabının hazırlanması

Madde 7- Öğrenci çalışma kitabında;

a) Öğretim programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasında yardımcı olacak ve öğrenmeyi pekiştirecek unsurlara yer verilir.

b) Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrencinin ilgisini çekecek çeşitli örnekler bulunur.

c) Konularla ilgili öğrenmeyi destekleyici ve günlük hayatla ilgisini kurabileceği çalışmalara ağırlık verilir.

ç) Dersin özelliğine göre her konu işlendikten sonra o konuda amaçlanan bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçen çalışmalara ve değerlendirmelere yer verilir.

d) Konular, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak ve ilgisini çekecek grafik, şekil, resim, fotoğraf, harita, karikatür gibi görsel öğelerle desteklenir.

e) Öğrencilerin yeteneklerini geliştirmede yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen konular ve ünitelerle ilgili internet adresleri ve okuma kaynaklarına yer verilir.

f) Dersin özelliğine göre uygulama ve işlem sonucunun yazılacağı çizelgelere, bilgi ve veri tablolarına, şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plan, resim, levha, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara; bazı ünite konularında kullanılmak üzere video kaseti, ses kaseti, slayt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri öğretimi destekleyici materyallere yer verilebilir.

g) Dersin özelliğine göre soru-cevap, doğru-yanlış, çoktan seçmeli, eşleştirme, boşluk doldurma, bireysel ve grup çalışmaları, canlandırma, tablo tamamlama, cümle tamamlama gibi yöntem, teknik ve etkinliklere de yer verilir.

i) Dersin özelliğine göre inceleme, gezi, gözlem, deney ve uygulamalarla ilgili yapılacak ön hazırlıklara, alınacak sağlık ve güvenlik tedbirlerine, izlenecek iş ve işlem basamaklarına, zaman ve malzeme tasarrufu bakımından uyarılara, her işlem basamağında öğrencilerle öğretmenin kuracağı iletişime, sonuca ulaşmak açısından önemli yönlendirici tedbirlere ve hangi unsurların özellikle irdeleneceğiyle ilgili bilgilere yer verilir.

Türkçe dersinin dinleme/ izleme öğrenme alanına yönelik kazanımları gerçekleştirmek üzere öğretmen kılavuz kitabında yer alan dinleme metinlerinin doğru, güzel ve etkili Türkçe ile seslendirildiği kaset, CD, VCD gibi materyaller öğretmen kılavuz kitabı ekinde verilir. Bu materyaller, Yönergenin 28 inci maddesinde belirtilen esaslara göre incelenir.

Öğretmen kılavuz kitabının hazırlanması

Madde 8- Öğretmen kılavuz kitabında;

a) Konuların işlenişinde ulaşılmak istenen hedefler belirtilir.

b) Öğretim programlarında yer alan amaç ve açıklamalar doğrultusunda öğrencilere bilgi, beceri, tavır ve tutumların kazandırılmasında öğretmene yardımcı olacak ve öğretmeyi kolaylaştıracak açıklayıcı bilgiler yer alır.

c) Öğretmeyi ve öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla ilgi çekici değişik örnek ve uygulamalar yer alır.

ç) Bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerlerin öğrencilere kazandırılabilmesi için kullanılacak araç-gereçle birlikte öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilir.

Buna göre;

1) Konu ile ilgili zaman analizine ve konunun işleniş planına,

2) Öğretmenin konu ile ilgili yapacağı ön hazırlıklara,

3) Konuya girerken daha önce işlenen konularla ilişkisini sağlayacak ve öğrencinin ilgisini çekecek hatırlatmalara, sorulara ve benzeri unsurlara,

4) Ders kitabında yer alan ve açıklama gerektiren şekil, şema, çizelge ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara yer verilir.

d) Öğrencilerin gelişim farklılıkları dikkate alınarak seviye gruplarına göre hangi hususların vurgulanması gerektiği belirtilir.

e) Konular işlenirken yeri geldikçe;

1) Diğer derslerle bağlantı kurulur.

2) Konuların günlük hayatla ilgisini kurmak için örneklere yer verilir.

f) Dersin özelliğine göre konu işlendikten sonra bu konuda amaçlanan bilgi, beceri, tavır ve tutumlar ile değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığını anlamak için bunları değerlendiren yeterli sayıda örnek soru yer alır. Öğrencilerin cevaplandıramadığı soruların özelliğine göre ne yapılacağı konusunda öğretmene yol gösteren alternatif değerlendirme çalışmalarına yer verilir.

g) Öğrencileri araştırmaya, bilgi ve teknoloji üretmeye yöneltecek ödev, proje ve benzeri çalışmalara yer verilir.

h) Dersin özelliğine göre öğrencilerde, standartlara uygun, ucuz, kaliteli mal ve hizmet üretme, kullanma ve geliştirme bilinci ve alışkanlıkları kazandıracak çalışmalara yer verilir.

i) Öğretmen kılavuz kitabının başında, sonunda veya ünite/ tema başlarında ait olduğu dersin ünitelendirilmiş yıllık plan taslağı; Türkçe dersi için kazanımların metinlere/temalara dağılım plan taslağı verilir.

j) Konuların sonunda, verilen kavramlarla ilgili sözlük bulunur.

k) Konu ile ilgili olarak öğretmenlerin ayrıntılı bilgi elde edebileceği kaynaklara yer verilir.

Üçüncü Bölüm

Baskıya Hazır Nüshanın Başvurusu

Başvuru ve istenecek belgeler

Madde 9- Başvurularda, Başkanlığa teslim edilmek üzere her ders kitabı için;

a) Dilekçe,

b) İki renkli, diğeri siyah beyaz olmak üzere üç adet baskıya hazır nüsha,

c) Ders kitabını hazırlayan yazar /yazarların fotoğraflı öz geçmişleri ve diploma örnekleri,

d) Editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, program geliştirme uzmanı, ölçme değerlendirme uzmanı, rehberlik veya gelişim uzmanlarının öz geçmişleri ve diploma örnekleri,

e) Baskıya hazır nüshanın inceletme ücretinin, Döner Sermaye hesabına yatırıldığına dair banka dekontu istenir.

Dördüncü Bölüm

Baskıya Hazır Nüshanın Ön İncelemesi

Ön inceleme

Madde 10- Başkanlık bünyesinde üç kişiden oluşturulacak ön inceleme komisyonu/komisyonları, baskıya hazır nüshaları, başvuru sırasına göre aşağıdaki hususlara uygunluğu yönünden inceler ve değerlendirir:

- a) İnceleme ücretinin tam yatırılıp yatırılmadığına,*
- b) Başvuruların, Yönetmelik ve Yönerge hükümlerine göre yapılıp yapılmadığına,*
- c) Ebat ve forma sayısının uygun olup olmadığına (7 sayfa ve altındaki sayfalar forma olarak hesaplanmaz, kapaklar formaya dâhil edilmez),*
- ç) Sınıf seviyesi için belirlenen punto büyüklüklerine uyup uymadığına,*
- d) Baskıya hazır nüshaların üçünün de aynı olup olmadığına,*
- e) Kitabın başında ve sonunda yer alması gerekenlerin bulunup bulunmadığına,*
- f) Baskıya hazır nüshanın; yazar/yazarlar, editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, ölçme-değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı ile rehberlik veya gelişim uzmanlarından oluşan ekip tarafından hazırlanıp hazırlanmadığına, ayrıca belirtilen uzmanların “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumlarına Öğretmen Olarak Atanacakların Atamalarına Esas Olan Alanlar ile Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Programları ve Aylık Karşılığı Okutacakları Derslere İlişkin Esaslar” çerçevesinde alanlarından olup olmadığına, şayet yazar alandan değilse o alanda yayımlanmış ders kitabı bulunup bulunmadığına,*
- g) Takım hâlinde hazırlanması gereken baskıya hazır nüshaların bu hususa uyup uymadığına, ayrıca Türkçe ve yabancı dil derslerine ait kaset, CD veya VCD gibi ek materyallerin bulunup bulunmadığına bakılarak incelenir.*

Ön inceleme komisyonunda bunlardan en az birine uyulmadığının tespiti hâlinde baskıya hazır nüsha, başvuru sahibine iade edilir. Komisyonca uygun bulunan baskıya hazır nüshalara ise ön inceleme raporu hazırlanır ve baskıya hazır nüsha kodlandırılır. Baskıya hazır nüshaya ait tüm kapaklar, dilekçeler, diploma örnekleri, yazar/yazarların fotoğraflı öz geçmişleri, baskıya hazır nüshayı hazırlayanların öz geçmişleri ve ön inceleme raporu bir zarfa konulup mühürlenerek Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığına bağlı Özel Sektör Kitapları Şubesi Müdürlüğünde muhafaza edilir. Baskıya hazır nüsha incelenmek üzere inceleme merkezine gönderilir. Mühürlü zarf, baskıya hazır nüshanın inceleme sonucu başvuru sahibine gönderileceği zaman ilgili şubede, ders kitabı olarak uygun bulunanlar ise Kurulda açılır. Düzeltme işlemlerinde de aynı yol izlenir.

Yönetmelik ve bu Yönerge hükümlerine uymadığı hâlde ön inceleme komisyonunca uygun bulunup inceleme komisyonlarına intikal ettirilmiş baskıya hazır nüshalar inceleme komisyonunca bir tutanakla İnceleme Merkezine iade edilir.

İnceleme Merkezi, baskıya hazır nüshaların incelemesini Başkanlığa yapılan başvuru sırasına göre yaptırır.

Ön inceleme süreleri

Madde 11- *Ön inceleme komisyonunca ilgili Yönetmelik çerçevesinde; ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının her biri için yapılacak inceleme süresi en çok birer saat; CD-ROM,DVD-ROM ve disketlerden her birine en fazla iki saat,basılı olmayan diğer ek materyalinin her birine en fazla iki saat olup; ön inceleme, başvuru sırasına göre en geç 10 gün içinde yapılır. Gerekli görülmesi hâlinde bu süre uzatılabilir.*

Beşinci Bölüm

Baskıya Hazır Nüshaların İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

İnceleme usul ve esasları

Madde 12- İnceleme komisyonları, baskıya hazır nüshaları; ilgili dersin öğretim programları ile bu Yönergenin ders kitaplarının nitelikleri, ders kitaplarının hazırlanmasına ilişkin hükümler doğrultusunda içerik; dil, anlatım ve üslup; öğrenme, öğretme ve ölçme-değerlendirme; teknik, tasarım ve düzenleme yönlerinden inceler ve ilgili dersin Kurul tarafından belirlenen puanlamaya esas olan kriterleri doğrultusunda değerlendirir.

Baskıya hazır nüshanın incelenmesi sonucunda, komisyon rapor düzenler. Bu raporda, içerik; dil, anlatım ve üslup; görsel tasarım varsa ölçme ve değerlendirme ile ilgili tespitler belirtilir.

Baskıya hazır nüshalar için inceleme komisyonlarınca 100 tam puan üzerinden değerlendirme yapılarak rapor düzenlenir. Takım halinde başvurusu yapılan baskıya hazır nüshalar da birlikte incelenerek 100 tam puan üzerinden değerlendirilir. Öğrenci çalışma kitabı ekinde yer alabilecek eğitim materyallerinin inceletme ücreti 2 forma ücreti üzerinden hesaplanır. Bu eğitim materyali için ayrı bir rapor düzenlenir. Baskıya hazır nüsha, 80 puanın altında almış ise ek eğitim materyali incelenmez. 80 ve üzerinde puan almış ise ek eğitim materyali de incelenir, “Uygun bulundu.” Veya “Uygun bulunmadı.” hükümlerinden biri ile değerlendirilir. Uygun bulunmayanların rapor doğrultusunda düzeltilmesi istenir. İnceleme sonucu ne olursa olsun bu eğitim materyalinin ders kitabı takımının değerlendirilmesinde puantaja herhangi bir etkisi olmaz.

Madde 13- İnceleme Merkezi, başvurusu yapılan her ders kitabı ve eğitim aracının incelenmesi için komisyon /komisyonlar oluşturur.

Komisyonlarda görev alacak komisyon başkan ve üyelerinin isim, unvan ve branşları görevlendirme emrinde yer alır ve görevlendirme emri, ilgili komisyon başkanı ve üyelerine tebliğ edilir.

Ayrıca görevlendirme emrinde incelemenin toplam süresi ile mesai saatleri içinde mi yoksa dışında mı yapılacağı ve bunların süreleri ile benzeri hususlar belirtilir. İnceleme ücretleri Döner Sermaye tarafından ödenir.

Başvuru sahibi, inceleme ve değerlendirme sonucunda iade edilen baskıya hazır nüshayla ilgili olarak bir defaya mahsus olmak üzere kendisine tebliğ tarihinden itibaren on beş (15) gün içinde gerekçesiyle birlikte Döner Sermaye hesabına ilk başvuruda olduğu gibi o döneme ait katsayı esasına göre inceletme ücretini yatırarak itirazda bulunabilir.

İtiraz, oluşturulacak komisyona itiraz gerekçeleri yönünden incelettirilerek raporu ile birlikte Kurula sunulur. Kurulda alınan karar doğrultusunda işlem yapılır.

İnceleme komisyonlarının oluşturulması

***Madde 14-** Bakanlıkça yarışma, sipariş, satın alma ve yazdırma usulleriyle temin edilen eserler ile özel kesimce hazırlanan baskıya hazır nüshaların incelenmesi için, inceleme komisyonu oluşturulur. İnceleme komisyonu, dersin özelliği ve sınıf seviyesi dikkate alınarak en az iki alan uzmanı, bir dil uzmanı ve bir görsel tasarımcı ile gerekli görülmesi hâlinde ölçme-değerlendirme, program geliştirme, rehberlik, çocuk gelişimi ve/veya eğitim teknolojileri uzmanlarının da yer aldığı en az dört, en fazla dokuz uzman/öğretmenden oluşturulur. Ancak inceleme komisyonunda zorunlu olarak bulundurulması gereken dil uzmanı ve görsel tasarımcının alanlarına giren incelemelerde komisyon, en az üç kişiden oluşabilir. Başkanlık tarafından ihtiyaç duyulması hâlinde inceleme ve değerlendirme komisyonlarına, üniversitelerin ilgili ana bilim dallarında görevli öğretim elemanları ile diğer kamu kurum ve kuruluşları veya özel kuruluşlardan da üye alınabilir.*

Türkçe, Dil ve Anlatım, Türk Edebiyatı dersleri alanlarına giren incelemeler ile yabancı dil ders kitaplarında dil uzmanı görevlendirilmesi zorunlu değildir. Bu derslerin komisyonları en az üç kişiden oluşabilir.

Değerlendirme komisyonları

***Madde 15 –** İnceleme komisyonları tarafından 80 ve üzerinde puanla değerlendirilen baskıya hazır nüshaların raporları, Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığı bünyesinde kurulacak olan bir alan, bir dil ve bir görsel uzmanından oluşan en az üç kişilik değerlendirme komisyonu/komisyonlarınca incelenir. Bu değerlendirmede,*

inceleme komisyonunun tespitleri kontrol edilerek yerinde olup olmadığına bakılır. Değerlendirme komisyonu, inceleme komisyonunun raporuna ve değerlendirmesine katılmaması hâlinde gerekçeli raporunu Kurula sunulmak üzere hazırlar. Gerek görülmesi hâlinde inceleme ve değerlendirme komisyonu başkanı da Kurulda hazır bulunur.

Değerlendirme komisyonunun baskıya hazır nüsha ve raporu değerlendirme süresi tek eserde en fazla yirmi yedi (27) saat, takım hâlinde alınan eserlerde kırk beş (45) saattir. Baskıya hazır nüshanın başvuru sahibince düzeltilmesinde ve yeniden incelenmesinde değerlendirme komisyonunca hazırlanan rapor esas alınır.

İnceleme ve Değerlendirme komisyonları, baskıya hazır nüshalardan başvurusu takım hâlinde hazırlananları, Yönetmeliğin 5 inci maddesinin (a) bendi ile Yönergenin 5,6,7 ve 8 inci maddeleri; sadece ders kitabı olarak hazırlananları ise Yönetmeliğin 5 inci maddesinin (a) bendi ile Yönergenin 5 ve 6 inci maddelerinde yer alan ölçütler doğrultusunda inceleyerek değerlendirir.

Baskıya hazır nüshaların değerlendirilmesi

Madde 16- *Baskıya hazır nüshaların incelenmesi ve değerlendirilmesi sonucunda, inceleme komisyonunca rapor düzenlenir ve baskıya hazır nüsha, 100 tam puan üzerinden değerlendirilir. Aynı şekilde takım hâlinde başvurusu yapılan baskıya hazır nüshalar da birlikte incelenerek 100 tam puan üzerinden değerlendirilir.*

İnceleme Sonucunda;

a) 80 in altında puan alan baskıya hazır nüshalar reddedilmiş sayılır. Bu nüshalar inceleme raporu ile birlikte ilgili başvuru sahibine iade edilir.

b) İnceleme komisyonlarınca 80-89,99 (dahil) arasında puanla değerlendirilen baskıya hazır nüshalar ve raporları, İnceleme Merkezinden Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığı'na gönderilir. Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığı bünyesinde kurulacak olan en az bir alan, bir dil ve bir görsel uzmanından oluşturulan en az üç kişilik değerlendirme komisyon/komisyonlarınca baskıya hazır nüshanın raporu, eserle birlikte incelenerek inceleme komisyonunun tespitlerinin

yerinde olup olmadığı değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda yapılan incelemenin uygun bulunmadığının belirtilmesi hâlinde baskıya hazır nüshalar, değerlendirme komisyonunun gerekçeli raporu ile birlikte Kurul'a sunulur. Kurulun vereceği karar doğrultusunda işlem yapılır. Kurul, baskıya hazır nüshanın yeniden incelenmesine, reddedilmesine veya 30 gün içinde düzeltilmesine karar verebilir.

Değerlendirme komisyonu, inceleme komisyonunun raporuna katılması hâlinde baskıya hazır nüsha, düzeltilmek üzere raporuyla birlikte başvuru sahibine gönderilir. Ancak baskıya hazır nüshanın tümü inceleme esnasında komisyon tarafından işaretlenmiş ise sadece raporu verilir. 30 gün içinde tekrar incelenmek üzere Başkanlığa başvurusu yapılmayan baskıya hazır nüshalar ise reddedilmiş sayılır.

Düzeltilerek tekrar başvurusu yapılan baskıya hazır nüshalar, Başkanlıkta ön incelemesi yapılarak İnceleme Merkezine gönderilir. Tespit edilen hataların giderilip giderilmediği inceleme sırasına bakılmaksızın komisyonca incelenir ve yeniden değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda 90 ve daha yukarı puan alan baskıya hazır nüshalar, değerlendirme komisyonu raporu ile birlikte Kurula sunulur. 90 puandan aşağı alan baskıya hazır nüshalar ise değerlendirme komisyonunun, inceleme komisyonunca hazırlanan inceleme raporuna ve değerlendirmesine katılması hâlinde reddedilmiş sayılır. Katılmaması hâlinde değerlendirme komisyonunca hazırlanacak rapor Kurula sunulur. Kurulun vereceği karar doğrultusunda işlem yapılır.

c) İlk incelemede baskıya hazır nüsha, inceleme komisyonunca 90 ve üzeri puanla değerlendirilmiş ise inceleme komisyonunun raporu ile birlikte değerlendirme komisyon/komisyonlarına gönderilir. Değerlendirme komisyonu/ komisyonları, inceleme komisyonları tarafından 90 ve üzerinde puanla değerlendirilen baskıya hazır nüshanın raporlarını inceler ve kendi raporunu hazırlar. Baskıya hazır nüsha, Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığınca inceleme ve değerlendirme komisyonu raporları ile birlikte Kurula sunulur. Baskıya hazır nüsha Kurulda uygun bulunur, düzeltilmek üzere Başvuru sahibine gönderilir veya uygun bulunmaz. Düzeltilmek üzere başvuru sahibine gönderilen baskıya hazır nüsha ile ilgili tespit edilen

hataların 10 gün içinde düzeltilmesi istenir. Süresi içinde başvurusu yapılmayan bu baskıya hazır nüshalar reddedilmiş sayılır. Süresi içinde başvuruları yapılan baskıya hazır nüshalar ise inceleme sırasına bakılmaksızın incelemeye alınır.

Ç) Kurulca belirlenen tespitlerin yerine getirilmesi şartıyla kabul edilen baskıya hazır nüshalar, ilgili başvuru sahibine gönderilir ve en geç 7 gün içinde tespitlerin baskıya hazır nüshaya yansıtılması istenir. Bu tespitlerle ilgili düzeltmeler, ilgili komisyona incelettirilerek rapora bağlanır. Tespitlerin belirtilen süre içinde yerine getirilmemesi durumunda baskıya hazır nüsha reddedilmiş sayılır. Kurulca reddedilen baskıya hazır nüshalar başvuru sahibine gönderilir.

d) Anayasa'nın temel ilkeleriyle Millî Eğitimin genel amaç ve temel ilkelerini dikkate almadan inceleme yaptığı, inceleme esas ve usullerine uymadığı, Kurulu veya Başkanlığı yanlış bilgilendirdiği, objektif değerlendirme yapmadığı tespit edilen komisyon başkanı ve üyelerinin komisyondaki görevlerine son verilerek haklarında yasal işlem yapılır.

e) Başkanlıkça/Kurulca baskıya hazır nüshanın incelenmesinde, inceleme usul ve esaslarına uyulmadığının tespit edilmesi veya gerekli görülmesi hâlinde baskıya hazır nüsha, bir kez daha ayrı bir komisyona incelettirilerek değerlendirilebilir. Değerlendirme sonuçlarının, baskıya hazır nüshanın ders kitabı olma vasfını etkileyecek biçimde farklı olması hâlinde, üniversitelerin ilgili ana bilim dalındaki öğretim üyelerinden görüş alınabilir. Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığı, eseri inceleme ve değerlendirme raporları ve alınan görüş ile birlikte Kurula sunar. Kurulun vereceği karar doğrultusunda işlem yapılır.

f) İnceleme merkezinden 80 ve üzeri puan almış baskıya hazır nüshaların Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığına gönderilmesi, ders kitaplarının görüşüleceği son Kurul toplantısından 10 gün önce durdurulur.

Başkanlıkça, inceleme ve değerlendirme süreçleriyle ilgili uygulamalar konusunda tereddüde düşülmesi hâlinde konu, Kurula rapor şeklinde sunulur ve Kurulun vereceği karar doğrultusunda işlem yapılır.

Komisyon başkanlarının görev ve sorumlulukları

Madde 17- İnceleme komisyonu başkanı ve üyeleri İnceleme Merkezince belirlenip Başkanlık onayına sunulur. Değerlendirme komisyonu başkanı ve üyeleri Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığınca belirlenip Başkanlık onayına sunulur. İnceleme ve değerlendirme komisyonu başkanlarının görevleri şunlardır:

- a) *Başkanı buldukları komisyonların düzenli ve verimli çalışmasını sağlamak üzere gerekli tedbirleri almak,*
- b) *İncelemenin öngörülen süre içerisinde tamamlanmasını sağlamak,*
- c) *Komisyonun görevlerini sürdürmede ihtiyaç duyduğu araç-gereç, kaynak kitap vb. ile çalışma koşullarını Projeler ve İnceleme Dairesi Başkanlığına ve İnceleme Merkezine bildirmek,*
- ç) *İstenildiğinde komisyonunun çalışmaları hususunda bağlı bulunduğu makama bilgi vermek,*
- d) *İncelediği baskıya hazır nüsha ve eğitim aracıyla ilgili bilgilerin gizliliği konusunda gerekli hassasiyeti göstermek.*

Komisyon üyelerinin görev ve sorumlulukları

Madde 18- İnceleme ve değerlendirme komisyonu üyelerinin görevleri şunlardır:

- a) *Ders kitapları ve diğer eğitim araç ve gerecini ilgili öğretim programı ile belirlenen inceleme ölçütleri doğrultusunda öğrenci seviyesine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını inceleyerek değerlendirmek,*
- b) *İncelemekle görevlendirildiği ders kitapları ve diğer eğitim araç ve gerecini, Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda incelemek, değerlendirmek ve rapor hazırlamak,*

c) Kitaplarda yer alan öğretim teknik ve yöntemleri ile ölçme ve değerlendirme yöntemlerini güncellik, öğrenci seviyesine uygunluk ve eğitim uygulamaları ile tutarlılık yönlerinden incelemek ve değerlendirmek,

d) Gerektiğinde diğer ülkelere ait ders konularını, ünitelerini, bölümleri, ders kitaplarını ve öğretim programlarını incelemek,

e) İncelediği baskıya hazır nüsha ve eğitim aracıyla ilgili bilgilerin gizliliği konusunda gerekli hassasiyeti göstermek.

İnceleme için ödenecek azami ücret

Madde 19- Ders kitabı ve ek materyalin incelettirilmesi için yatırılan ücretten, ön inceleme, inceleme ve değerlendirme komisyonu üyelerine yasal kesintiler yapıldıktan sonra kalan miktarın en çok yüzde 65'i ödenir.

İnceleme ve değerlendirme komisyonu üyelerine ücret ödemesi, inceleme ve değerlendirme raporlarının ilgililerine teslim edilmesinden sonra puantaja dayalı olarak yapılır.

İnceleme ücretinin hesaplanmasında her yıl Bütçe Kanunu ile Döner Sermayeli Kuruluşlar için belirlenen bir saatlik fazla çalışma karşılığı ödenecek ücret tutarı esas alınır.

Baskıya hazır nüshaların İnceleme süreleri

Madde 20- Baskıya hazır nüshaların incelemesinde görev alan inceleme komisyonu üyelerinin inceleme sürelerinin tespitinde forma sayısı esas alınır. Bir forma 16 sayfa olup incelenecek baskıya hazır nüshanın türüne göre esas alınacak inceleme süreleri aşağıda belirtilmiştir:

a) İlköğretim okullarına ait olanlardan;

1) 1, 2 ve 3 üncü sınıflara, her forma için en çok 3,

2) 4 ve 5 inci sınıflara, her forma için en çok 5,

3) 6, 7 ve 8 inci sınıflara, her forma için en çok 6 saat,

b) Ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarına ait olanlardan;

1) Sosyal içerikli kitaplarda her forma için en çok 6,

2) Fen ve matematik grubunda yer alan kitaplar, mesleki kitaplar ile yabancı dilde yazılmış kitaplarda her forma için en çok 7 saattir.

Süreye Uyulmaması

Madde 21- İncelemede görev verilen komisyon üyelerinden kabul edilebilir mazeretleri dışında belirlenen sürede görevini yerine getirmeyenler hakkında, ilgili mevzuat hükümleri doğrultusunda gerekli disiplin işlemleri yapılır ve belirlenen süre dışında kalan çalışmaları için inceleme ücreti ödenmez.

Belirlenen inceleme sürelerinin kasıtlı olarak geçirilmesi ile bilimsel yetersizlik sebebiyle yanlış rapor düzenlenmesinden doğacak hukuki ve mali sorumluluk, incelemeyi yapan komisyon üyelerine aittir.

İnceletme Talebinden Vazgeçilmesi

Madde 22- İnceletme talebinden vazgeçilmesi hâlinde yapılacak işlemler;

a) Ön inceleme yapılmadan inceletme talebinden vazgeçilmesi hâlinde, yatırılan inceletme ücreti başvuru sahibine iade edilir.

b) Ön incelemenin yapılmasından sonra inceletme talebinden vazgeçilmesi hâlinde ya da ön incelemesi yapıldıktan sonra İnceleme Merkezine gönderilen ancak komisyonlarca incelenmeye alınmamış eserlerin incelettirilmesinden vazgeçilmesi hâlinde ön inceleme masrafları karşılığı olarak inceletme ücretinin yüzde 10'u kesilir, geri kalan miktar başvuru sahibine iade edilir.

c) İnceleme Merkezine intikali sağlanan ve incelenmek üzere komisyonlara verilen ders kitapları ve her türlü eğitim aracının inceletilmesinden vazgeçilmesi talebi dikkate alınmaz.

ç) İnceleme komisyonlarınca öğretim programına uygun bulunmayarak başvuru sahibine iadesine karar verilen baskıya hazır nüshalar için yatırılan inceletme ücreti iade edilmez.

d) Ön incelemesi tamamlanmış ders kitabının öğretim programında, Kurulca kitabın yeniden yazımını gerektirecek oranda değişiklik yapılması hâlinde inceletme ücreti kesinti yapılmaksızın başvuru sahibine iade edilir.

Kurul üyelerinin rehberliği

Madde 23- İlgili Kurul üyesi/üyeri, inceleme ve değerlendirme komisyonu/komisyonları çalışmalarına, itirazlı incelemelere, baskıya hazır nüsha hakkında verilecek karar safhalarında rehberlik eder; tespit ve görüşlerini açık bir biçimde belirtir.

Kurulca belirlenen tespitlerin yerine getirilmesi

Madde 24- Kurulda görüşülen eserin bilimsel hata sayısının eserin sayfa sayısının 1/16'sını geçmemesi hâlinde ve belirtilen tespitlerin yerine getirilmesi şartıyla eser, ders kitabı olarak kabul edilebilir.

Ders kitaplarının yayımlanması

Madde 25- Kurulca kabul edilen ders kitaplarının yayımlanması aşağıdaki şekilde yapılır:

a) Kurulca kabul edilen ders kitabının Karara bağlanmış orijinal nüshasının baskısı yapılır. Kitapların baskısı açık, net, renkli, görsel algıyı kolaylaştırıcı, kullanılabilir ve korunabilir nitelikte olur.

b) Beş formayı geçen kitaplara sırt verilir. Sırta kitabın adı ve sınıfı, kitabın ön kapağı üstte ve yatay durumda iken soldan sağa doğru okunabilecek şekilde yazılır.

c) Arka kapakta;

1) Barkod ve ISBN'ye (sağ alt köşede),

2) Sınıf seviyesi dikkate alınarak sağlık, beslenme, trafik ve çevre ile ilgili yazılı ve görsel tasarımlara,

ç) İç kapakta;

1) Basıldığı yıla ve yere,

2) Kitabın kabul edildiğine dair Kurul Kararının tarih ve sayısına (Bakanlık Yayınları), genel yayın seri ve dizi numaralarına, telif hakkı, baskı kararı veya onayına ve baskı sayısına yer verilir.

Altıncı Bölüm

Diğer Eğitim Araçlarının Başvurusu, İncelenmesi ve Değerlendirilmesi

Ders kitabı yerine kullanılacak eğitim araçları

Madde 26- Ders kitabı bulunmaması hâlinde, ilgili birimce ders kitabı yerine kullanılacak eğitim aracı hazırlanır. Bu eğitim aracı ders kitaplarını inceleme usul ve esaslarına göre incelenir ve Kurulun onayına sunulur. Kurulca onaylanması hâlinde eğitim aracının süresi alanında ders kitabının Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmasına kadar sürer. Bu süre beş yılı geçemez.

Bakanlıkça satın alınacak ve ücretsiz dağıtılacak eğitim araçları

Madde 27- Bakanlıkça satın alınacak eğitim araçları, satın alacak ilgili birimce düzenlenecek liste, iki adet eğitim aracı ve satın alma onayı ile birlikte Başkanlığa gönderilir. Başvurusu yapılan eğitim araçları incelenmek üzere Başkanlıkça İnceleme Merkezine gönderilir.

Bakanlık makamınca eğitim-öğretim açısından incelenmesi istenen resmî/ özel kurum, kuruluşlar ve kişilerce eğitim amaçlı etkinliklerde yararlanılmak üzere hazırlatılıp ücretsiz dağıtılması planlananlar ile proje kapsamında dağıtımı yapılacak olan eğitim araçlarının incelenmesi için ilgili birimlerce Bakanlık onayı alınarak incelenmek üzere başvurusu Başkanlığa yapılır ve incelenmesi de Başkanlıkça ücretsiz yapılır.

Yerel düzeyde hibe ve alımlarda Yönetmelikte belirtilen hükümler çerçevesinde eğitim araçları, il millî eğitim müdürlüklerince kurulacak komisyonlarca ücretsiz olarak incelenir.

Bakanlıkça satın alınacak ve Bakanlık makamınca eğitim öğretim açısından incelenmesi istenen eğitim araçları ile yerel düzeyde il millî eğitim müdürlüklerince alınacak eğitim araçlarının uygunluk onayı sadece bu satın alma için geçerlidir.

İnceleme esasları

Madde 28- *Eğitim araçlarının incelenmesinde aşağıdaki esaslar göz önünde bulundurulur:*

a) Şekil Bakımından

1) Kullanılan malzemenin kalitesi ile kâğıdın cinsi, renk ve baskısının göz sağlığı yönünden iyi seçilip seçilmediği,

2) Basılı eserlerde harf ve rakam büyüklüklerinin belirtilen ölçülere uygun olup olmadığı (İlköğretim birinci sınıf için (20), ikinci sınıf için(18), üçüncü sınıf için (14), dördüncü sınıf için(12), beşinci sınıf için(11), daha üst kademeler için ise (10) puntodan küçük harf ve rakam kullanılmamasına özen gösterilir. Resim altı, dipnot ve benzeri yerlerde kullanılan yazılarda istenilen punto kullanılabilir.),

3) Şekil, resim, tablo, fotoğraf, şema, plan, harita, grafik ve benzerlerinin metinleri destekleyici ve tamamlayıcı olup olmadığı ve uygun yerlerde bulunup bulunmadığı,

4) Eğitim aracının kullanılabilir, korunabilir ve ekonomik olup olmadığı

b) İçerik Bakımından

1) Anayasa ve yasalara ters düşüp düşmediği,

2) 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında belirtilen “Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel

değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” hükmüne ve Türk Millî Eğitiminin Temel İlkelerine uygun olup olmadığı,

- 3) *Bilimsel hata bulunup bulunmadığı,*
- 4) *Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılıp kullanılmadığı,*
- 5) *Kişi, kurum ve kuruluşları yıpratıcı nitelikte olup olmadığı,*
- 6) *Temel insan haklarına aykırılık taşıyıp taşımadığı; cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasî düşünce, felsefî inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içerip içermediği,*
- 7) *Bilimsel ilke ve yöntemlere uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı,*
- 8) *Reklam niteliğinde öğelere yer verilip verilmediği,*
- 9) *Türkçe dışında hazırlanmış olanlarının, Bakanlar Kurulunca Türkiye’de eğitim-öğretimine izin verilen yabancı dillerde hazırlanıp hazırlanmadığı,*
- 10) *Estetik, edebî, kültürel ve sosyal değerlere uygun olup olmadığı,*
- 11) *Görsel unsurlarının toplumun ortak değerleriyle bağdaşıp bağdaşmadığı,*
- 12) *Eğitcilik ve öğreticilik nitelikleri bakımından, hitap ettiği eğitim kurumlarının özel amaçları ile ders programlarını destekleyip desteklemediği ve istenen düzeye uygun olup olmadığı,*
- 13) *Eğitim aracının, öğrencilerin eğitim düzeyleri yanında yaş ve bilgi düzeylerine uygun olup olmadığı yönüyle incelenir ve değerlendirilir.*

İnceleme

Madde 29 – Eğitim aracı, Başkanlığa bağlı İnceleme Merkezince kurulacak en az üç alan uzmanı; gerekli hâllerde görsel tasarımcı ve dil uzmanı ile ölçme-değerlendirme, program geliştirme, rehberlik, çocuk gelişimi ve/veya eğitim teknolojisi uzmanlarının da yer aldığı en fazla yedi uzman/öğretmenden oluşan komisyonlarca 28 inci maddede belirtilen hükümlere göre incelenir. Yapılan inceleme sonucuna göre rapor hazırlanır. Hazırlanan raporun sonuç bölümünde;

- a) Eğitim aracı, eğitim-öğretim açısından uygundur.
- b) Eğitim aracı, eğitim-öğretim açısından uygun değildir, hükümlerinden biri yer alır.

Uygun bulunmayanların bir adedi raporları ile birlikte ilgisine verilir. Diğerleri evrakıyla birlikte İnceleme Merkezinde arşivlenir.

Eğitim araçlarının inceleme süreleri

Madde 30- Eğitim araçlarının inceleme süresi;

- a) Basılı eğitim araçlarından ilköğretime yönelik olanlar için forma başına en fazla 2 saat, ortaöğretime yönelik olanlar için forma başına en fazla 3,
- b) CD-ROM ve disketlerden ilköğretime yönelik olanlar için forma başına (her kullanılan 2 MB en fazla bir forma kabul edilerek) en fazla 4,
- c) Tablo, slâyt, resim ve fotoğraf gibi eğitim araçlarının her biri için 1,
- ç) Yerküre için 5,
- d) Atlasların her bir haritası için 2,
- e) Haritaların her biri için 2,
- f) Basılı olmayan diğer eğitim araçlarının her biri için 2,
- g) Film, film seti ve çizgi filmin her 30 dakikası için 2,

h) Video, kaset (bant) her 30 dakikası için 2,

ı) Ses kasetleri (bant) her 30 dakikası için 2,

j) Bunların dışındaki her türlü eğitim araçları için tamamına 5 saat olarak uygulanır.

Yabancı dilde hazırlanan eğitim araçlarının inceleme sürelerine, yukarıda belirtilen sürelerin en çok iki katı kadar ilave yapılabilir.

Süreler

Madde 31- Yönetmelik ve Yönergede geçen süreler resmî yazının başvuru sahibine tebliğini izleyen günden başlar (Tebliğler Dergisi, Haziran 2007/2597 <http://mevzuat.Milli Eğitim Bakanlığı.gov.tr>)

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği-Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi İle İlgili Esas ve Usuller

Birinci Bölüm

Kapsam

"Ders kitabı", her tür ve derecedeki örgün ve yaygın Eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eseri ifade eder.

İkinci Bölüm

Kitaplarda Aranacak Nitelikler

Madde 5- Kitaplarda aranacak nitelikler şunlardır:

a) Kitaplar ders programına uygun olarak hazırlanır. Ders kitabı yazar veya yazarlarının, ders programı ve ders kitabı ile branş ilgisinin veya yakınlığının olması gerekir.

Ders kitaplarında, yazar veya yazarlardan başka grafiker, tasarımcı, resimleyen ile dil ve imlâ kuralları yönünden inceleyen gibi elemanların isimlerine de yer verilir.

Ayrıca ders kitaplarında;

1)Konular, günlük hayatla bağlantılı olarak bilimsel, doğal, sosyal, estetik, ekonomik ve kültürel boyutları içinde ele alınır. Sınıf veya dönem seviyelerine göre öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak ve onlara günlük hayatlarında uygulama imkânları sağlayacak konular veya üniteler halinde işlenir.

2)Her ünite veya konu; problemleri belirtme, araştırma, inceleme ve gözlem yolu ile problemleri sıralama, gerekli deneyleri yapma, bu deneylerden sonuç çıkarma ve bu sonuçları kontrol ederek genelleme yapma şeklinde sıralanan bilimsel düşünme metodunu kuvvetlendirecek şekilde işlenir.

3)Öğrencilerin gelişim basamakları dikkate alınarak seviyelerine uygun dil ve ifade kullanılır.

b) Kitaplarda, konular sistemli bir şekilde işlenir.

Bunun için;

1)Dersin özelliğine göre bölümler veya ünitelerle konular arasında hacim bakımından, programında belirtildiği şekilde uygun bir denge kurulur. Kitapların forma sayısı, dersin özelliğine, sınıf ve dönem seviyesine göre öğretim programında belirtilir.

2)Konuların hazırlanması ve düzenlenmesinde öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.

3)Programda belirlenen eğitim-öğretim ilkelerine uyulur.

4)Kazandırılacak esas davranış, bilgi ve beceriler, mümkün olduğu kadar sınıf veya dönem seviyesine göre kavram ve örneklerden hareket edilerek verilir.

Temel bilgileri, kazandırmak için açıklamalara gerek duyulursa, bu bilgilerin açıklanmasına yetecek kadar ayrıntulara yer verilir. Gereksiz bilgilerden kaçınılır.

5)Konuların işlenmesinde, aynı sınıf veya dönemde okutulan diğer derslerle olan ilişkisi göz önünde bulundurulur. Önceki sınıf veya dönemlerin konularıyla bilgi, kavram, ilke ve beceri bakımından bağlantı, kurulur. Ayrıca, sonraki sınıf veya dönemlere hazırlayıcı açıklamalara yer verilir.

6)Konularla ilgili hazırlık çalışmalarının, öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya yöneltecek nitelikte olmasına dikkat edilir. Ayrıca, gezi, gözlem, deney, araştırma ve ödevler arasında ilişki ve uygunluk sağlanır.

7)Metinlerde doğru, açık, anlaşılır bir dil ve anlatım kullanılır.

c) Kitaplardaki konular, öğretime yardımcı unsurlarla beslenerek daha anlaşılır hale getirilir.

Bunun için;

1)Kitaplarda; öğrencileri çalışmaya, araştırmaya, gözlem ve deney yapmaya ve düşünmeye özendirici, yönlendirici hazırlık soruları, araştırma konuları, deneyler ve işlemler yer alır. Ayrıca, her bölüm veya ünite sonunda, dersin özeliğine göre değişik ölçme araçlarının kullanıldığı değerlendirme sorularına yer verilir.

2)Kitaplarda; konuları açıklayıcı resim, fotoğraf, tablo, grafik, şema, plân, harita ve benzeri öğretime yardımcı unsurlar bulunur. Bunlar, metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere konur ve gerekli açıklamalar yapılır. Ayrıca, kitaplarda öğrencileri millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede, yol gösterici ve bu değerlerle ilgili ders konularını sevdireci okuma parçalarına yer verilir.

3)Aynen yazılması gereken yabancı kelimelerin yanlarında parantez içinde Türkçe okunuşları da gösterilir.

4)Her kitabın, programlarda belirtilen hususlara ilâve olarak başında ve sonunda yer alması gerekenler, "Kitapların Hazırlanması ve İncelenmesi ile İlgili Esas ve Usuller" içerisinde belirlenir ve Tebliğler Dergisi'nde yayımlanır.

d) Kitaplar, estetik bakımdan yeterli ve göz sağlığına uygun olur.

Bunun için;

1) Kitaplar, mümkün olduğu kadar kaliteli kâğıda basılır.

2)Resim, fotoğraf, grafik, şema, plân, harita ve benzeri unsurların yerleştirilmesinde, görünümün yanı sıra, eğiticilik ve öğreticilik vasfına da önem verilir. Baskıların açık, net, estetik ve anlaşılır olması sağlanır.

3)Kitaplar kullanılabilir ve korunabilir nitelikte hazırlanır.

Üçüncü Bölüm

Özel Kesimce Hazırlanan Eserlerin değerlendirilmesi

Okutulma Süresi

Madde 13- Kitapların okutulma süresi, ilk kabul edildiği öğretim yılından veya dönemden itibaren 5 (beş) öğretim yılı veya 10 (on) dönemdir.

Okutulma Süresinin Uzatılması

Madde 14-

Okutulma süresi sona eren ders kitaplarının uzatılmaması esastır.

Okutulma Süresi İçerisinde Kitaplarda Değişiklik Yapılması

Madde 15- Programları değiştirilen derslere ait kitapların yeni duruma uyarlanmaları zorunludur.

Kitapların Hazırlanması Ve İncelenmesi İle İlgili Esas Ve Usuller

A. Ders Kitaplarının Hazırlanması

1) Bakanlıkça veya özel kesimce hazırlanacak olan ders kitaplarının yazım aşamasında yazar ile birlikte eseri bilimsel, dil özellikleri, görsel düzen ve pedagojik yönden gözden geçirecek elemanlar da bulundurulur.

2) Kitapların; dış ve iç kapakları ile ön ve arka bölümleri ve içeriğine ait diğer sayfalarında aşağıda belirtilen bilgiler bulunur.

a) Ön Kapak

Ön kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir.

- Kitabın adı.
- Kullanılacağı okul türü, sınıf veya dönemi (Program sayısı).
- Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı, soyadı,
- Yayın evinin adı, kısaltılmış adı veya amblemi.
- Dersin özeliğine uygun kapak düzeni.

b) Kitabın Sırtı

Dört veya daha fazla formadan meydana gelen kitaplara sırt verilir. Kitabın sırtında aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir.

- Kitabın adı (Kitabın ön kapağı üstte veya yatay durumda iken soldan sağa doğru okunabilecek şekilde düzenlenir.),
- Sınıf veya dönemi (Program sayısı),
- Varsa yayın evinin adı, kısaltılmış adı veya amblemi,
- Basıldığı yıl.

c) Arka Kapak

Arka kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir.

- Fiyatı (sağ alt köşede),*
- ISBN (sağ alt köşede fiyatın üzerinde yer alacak şekilde),*
- Basım evi veya firmanın adı, varsa tescilli markası, adresi,*
- Basıldığı yıl,*
- Baskı adedi,*
- Kitapların standart işaret ve numarası (TS10220)*

d) İç Kapak

İç kapak üzerinde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir.

(1) İç Kapak Ön Yüzü

İç kapağın ön yüzünde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir.

- Kitabın adı,*
- Kullanılacağı okul türü, sınıf veya dönemi (Program sayısı),*
- Yazarın, hazırlayanın veya çevirenin adı ve soyadı,*
- Yayın evinin adı, adresi varsa amblemi,*
- Basıldığı yıl ve yeri,*
- Kitabın uygun bulunduğu dair Kurul Kararının tarih ve sayısı,*

(2) İç Kapak Arka Yüzü

İç kapağın arka yüzünde aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir.

- Genel yayın seri ve dizi numaraları,*
- Telif hakkı, baskı kararı veya onayı, baskı sayısı,*

- Baskı adedi,*
- Yazar dışında katkısı bulunanların adı ve soyadı.*

e) İkinci Yaprak ve Devamı

- İkinci yaprak ve devamında aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir.*
- Kitapların ikinci yaprak ön yüzünde ihtiyaç duyulması halinde öğrenciye hitap eden bir ön söz bulundurulabilir. Arka yüzü boş bırakılabilir. Üçüncü yaprak ve devamında sırasıyla;*

1. İlköğretim 1-3. sınıflara ait kitaplarda;

- Yaprağın ön yüzünde Türk Bayrağı ve İstiklâl Marşı (iki kıta),*
- Öğrenci andı (Yaprağın arka yüzünde)*
- Atatürk resmi (Atatürk resminin alt kısmında, "Mustafa Kemal Atatürk" yazısı),*
- Ünite, konu, bölüm veya ders numarası,*
- İçindekiler (ünite, konu, bölüm veya ders adı ile karşısına sayfa numaraları belirtilerek),*

2. İlköğretim 4-8. sınıflar ile Çıracılık ve Orta Öğretim Kurumlarına ait kitaplarda;

- Yaprağın ön yüzünde Türk Bayrağı ve İstiklâl Marşı (on kıt'a),*
- Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi (Yaprağın arka yüzünde),*
- Atatürk resmi (Atatürk resminin alt kısmına, "Mustafa Kemal Atatürk" yazısı),*
- Yukarıda belirtildiği şekilde "İçindekiler".*

f) Diğer Yapraklar

Diğer yapraklar aşağıda belirtildiği şekilde düzenlenir.

- Sayfaların yazı alanı dışında kalan alt, üst, sağ ve sol yanlarında en çok 20 mm boşluk bırakılır.*
- Kitaplarda konu ile ilgili resim, fotoğraf, grafik, şema, plân, harita ve benzeri unsurlara, ait olduğu sayfalarda yer verilir. Bunların, konuyu desteklemesine, ilgi ve merak uyandırmasına, eğiticilik ve öğreticilik özelliğinin olmasına özen gösterilir.*
- Baskılarının açık, net, renkli, estetik yönden ve seviyeye uygun, konu ile bağlantılı ve anlaşılır olması gerekir.*
- Yukarıda belirtilen niteliklere ek olarak, ders kitaplarının sınıflandırılma ve özellikleri, örnek alma, muayene ile piyasaya arzı hususlarında Türk Standartları Enstitüsünün TS10220 numaralı standardına uyulur.*
- Dipnotlar sayfa altlarında verilir.*

g) Ders kitaplarının Son Bölümünde Yer Alan Yaprakların Düzeni

Kitapların son bölümünde yer alan yapraklarında;

- Dersin özelliğine göre açıklanması gerekli kelime ve terimleri belirten alfabetik sözlük,*
- Kronoloji (Sosyal Bilgiler-Tarih kitaplarında),*
- Sınıf veya dönem seviyesine uygun olan ve yararlanılan eserleri gösterir kaynakça,*
- Türkiye haritası (Sosyal Bilgiler, Millî Tarih, Coğrafya, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Tarih, Coğrafya kitaplarında)*

- *Türk Dünyası haritası; Türkçe, Sosyal Bilgiler, Millî Tarih, Millî Coğrafya, T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Dili, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Lehçeleri, Tarih, Genel Türk Tarihi, Osmanlı Tarihi kitaplarının sonuna Türkiye haritasından sonra gelmek üzere bulunur.*

h) Kitaplarda Metin Kısımlarının Başlıklar Dışında Kalan Harf ve Rakam Büyüklüklerinin Aşağıdaki Ölçülere Uygunluğu;

Metin kısımlarının başlıklar dışında kalan bölümlerinde (resim altı yazıları, dipnotlar vb. hariç) kullanılan yazılarda;

İlköğretim 1. sınıflar için yazılan kitaplarda 20-24 punto,

İlköğretim 2. sınıflar için yazılan kitaplarda 18 punto,

İlköğretim 3. sınıflar için yazılan kitaplarda 14 punto,

İlköğretim 4. sınıflar için yazılan kitaplarda 12 punto,

İlköğretim 5. sınıflar için yazılan kitaplarda 11 punto,

- *Daha üst öğrenim kademesi için yazılan kitaplarda 10 punto büyüklüğünde harfler kullanılır.*

1. Yaygın Eğitim kurumları için yazılan kitaplarda punto büyüklükleri yukarıdaki ölçüler ile kursiyerlerin eğitim ve yaş durumları dikkate alınarak belirlenir.

2. Metinlerin aralarında paragraf boşluğu bulunmayan 100 mm'lik kısmında;

3. İlköğretim 1. sınıflar için yazılan kitaplarda 10,

4. İlköğretim 2. sınıflar için yazılan kitaplarda 14,

5. İlköğretim 3. sınıflar için yazılan kitaplarda 18,

6. *İlköğretim 4. ve 5. sınıflar için yazılan kitaplarda 20,*
7. *Daha üst öğrenim kademesi için yazılan kitaplarda 22 satır bulunur.*
8. *Yaygın Eğitim kurumları için yazılan kitaplardaki satır aralıkları yukarıdaki ölçüler ile kursiyerlerin eğitim ve yaş durumları dikkate alınarak belirlenir.*
9. *Bilgi, beceri, tutum, tavır, davranış ve iş alışkanlıklarının öğrencilere kazandırılabilmesi için kullanılacak yöntem ve teknikler ile araç ve gereçler belirtilir.*
10. *Gerektiğinde;*
- a) *Konu ile ilgili zaman analizine ve konunun işleniş plânına,*
- b) *Öğretmenin konu ile ilgili yapacağı ön hazırlıklara,*
- c) *Konuya girerken daha önce işlenen konularla ilişkisini sağlayacak ve öğrencinin konuya ilgisini çekecek hatırlatmalara, sorulara ve benzeri unsurlara,*
- d) *Konunun ana hatları ile ilgili, öğrenmeyi destekleyici temel ve yardımcı bilgilere,*
- e) *Ders kitabında yer alıp açıklama gerektiren şekil, şema, çizelge vb. öğretime yardımcı unsurlara yer verilir.*
- Altıncı sınıftaki öğrencilerin gelişim farklılıkları dikkate alınarak seviye gruplarına göre hangi hususların vurgulanması gerektiği belirtilir.*
11. *Konular işlenirken yeri geldikçe;*
- f) *Diğer derslerle bağlantı kurularak öğretmen bilgilendirilir.*
- g) *Konunun günlük hayatla ilgisini kurmak için yeteri kadar örneğe yer verilir.*

12. Dersin özelliğine göre her konu işlendikten sonra bu konuda amaçlanan davranışların kazandırılıp kazandırılmadığını anlamak için davranışları değerlendiren yeteri kadar örnek sorulara yer verilir. Öğrencilerin cevaplandıramadığı soruların özelliğine göre ne yapılacağı konusunda öğretmene yol gösterilir ve alternatif çözüm yolları belirtilir.

13. Konuların özelliğine göre; kullanılacak ders araç ve gereçlerinin neler olduğu, bunların nasıl sağlanacağı veya Öğretmen ve öğrenciler tarafından nasıl yapılacağı belirtilir.

- Öğrencileri araştırmaya, bilgi ve teknoloji üretmeye yöneltici ödev ve benzeri çalışmalara yer verilir.
- Dersin özelliğine göre, öğrencilerde, standartlara uygun, ucuz ve kaliteli mal ve hizmet üretme, kullanma ve geliştirme bilinci ve alışkanlıklarını kazandırıcı hususlara yer verilir.
- Konuların sonunda verilen kavramlarla ilgili sözlük bulunur.
- Konu ile ilgili bilgi için öğretmene tavsiye edilecek kaynaklar belirtilir.
- Dersin özelliğine göre;
  - a) Uygulama ve işlem sonucunun işleneceği çizelgeler,
  - b) Konu ile ilgili destekleyici bilgi ve veri tablolarına,
  - c) Gerekli olabilecek, şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plân, resim, levha, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurlara,
  - d) Gerektiğinde bazı ünite konularında kullanılmak üzere videokaseti, ses kaseti, slâyt, disket ve benzeri öğretimi destekleyici unsurlara yer verilebilir.
- Dersin özelliğine göre inceleme, gezi, gözlem, deney ve uygulamalarla ilgili olarak;

- a) *Yapılacak ön hazırlıklar,*
- b) *Alınacak sağlık ve güvenlik tedbirleri,*
- c) *İzlenecek iş ve işlem basamakları,*
- d) *Zaman ve malzeme tasarrufu bakımından uyarılar,*
- e) *Her işlem basamağında öğrencilerle öğretmenin kuracağı iletişim,*
- f) *Sonuca ulaşmak açısından önemli, yönlendirici tedbirler,*
- g) *Hangi hususların özellikle irdeleneceği belirtilir.*

14. *Dersin özelliğine göre;*

- h) *Uygulama, işlem veya deney sonucunun işleneceği çizelgeler,*
- i) *Konu ile ilgili veri tabloları,*
- j) *Gerekli olabilecek şekil, grafik, kroki, şablon, harita, plân, resim, fotoğraf ve benzeri öğretime yardımcı unsurların nereden ve nasıl temin edileceği açıklanır.*

15. *Öğretmen kılavuz kitapları; dersin özelliği, kullanım kolaylığı, ebadı, forma sayısı ve benzeri hususlar göz önünde bulundurularak hazırlanır.*

2. Esas İnceleme

Ön incelemede uygun bulunan eserler, esas incelemeye alınır. Bu incelemede eserler;

- Konuların işlenişi,*
- Dil özellikleri ve imlâ kuralları*
- Görsel düzen,*

- *Hazırlık ve değerlendirme çalışmaları olmak üzere dört ana kritere göre değerlendirilir.*

Bu kriterlere verilecek puanlar, ilgili dersin özellikleri ve öğrenci seviyeleri dikkate alınarak belirlenir.

Konuların İşlenişi

Konuların işlenişinde aşağıdaki kriterler göz önünde bulundurulur.

a) Konuların, Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri ile kitabın hitap ettiği öğrencinin öğrenim gördüğü kurumun amaçlarına uygun olup olmadığı,

b) Konuların, ilgili Öğretim programında öğrencilere kazandırılmak üzere belirlenen bilgi, beceri, tutum, tavır, davranış ve iş alışkanlıklarının tamamını kapsayacak şekilde yapılıp yapılmadığı,

c) Atatürk ilke ve inkılâpları ile ilgili olmak üzere programlara ve Kurulca alınan kararlara uygun olup olmadığı,

d) Konuların, ilgili dersin o sınıf veya dönem için belirlenen amaçlarına uygun olarak işlenip işlenmediği,

e) Kitaptaki bölümler, üniteler ve konular arasında hacim bakımından uygun bir denge kurulup kurulmadığı,

f) Kişi veya kuruluşları yıpratıcı nitelikte olup olmadığı,

g) Konuların, sosyal, ekonomik ve kültürel bütünlük içerisinde; öğrencinin günlük yaşantısında yararlanabileceği şekilde işlenip işlenmediği,

h) Konuların işlenişinde; yakından uzağa, basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta giden bir yöntem izlenip izlenmediği,

i) Konuların işlenişinde Öğrencilerin daha önce kazandığı bilgi, beceri, tutum, tavır ve davranışların dikkate alınıp alınmadığı işlenen konuların aynı sınıf

veya dönemde okutulan diğer derslerle ilişkisinin göz önünde bulundurulup bulundurulmadığı,

j) Konuların, öğrenci seviyesine uygun olarak işlenip işlenmediği,

k) Gereksiz bilgi ve fazla ayrıntıya yer verilip verilmediği,

l) Konuların; öğrenciyi daha çok öğrenmeye, araştırmaya, incelemeye, başka kaynaklara başvurmaya teşvik edecek şekilde işlenip işlenmediği,

m) Konuların; öğrencileri muhakeme etmeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, kıyaslamaya, edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkarmaya yöneltecek şekilde işlenip işlenmediği,

n) Öğrencilerin kitaptan verimli şekilde yararlanmalarını sağlayacak unsurlara yer verilip verilmediği.

Dil Özellikleri ve İmlâ Kuralları

a) Metinlerde kullanılan dil ve anlatım, öğrencilerin gelişim basamakları ve kavrama düzeylerine uygun olur. Bunun için;

- İlköğretim için hazırlanan kitaplarda dolaylı anlatımdan kaçınılıp kaçınılmadığı,*
- Cümle uzunluklarının, belirlenen standarda uygun olup olmadığı, (En uzun cümledeki kelime sayısı ilköğretimin; birinci sınıfında 6'yı ikinci sınıfında 8'i üçüncü sınıfında 10'u dördüncü sınıfında 12'yi beşinci sınıfında 14'ü geçemez),*
- Anlatımın sade olup olmadığı (Gereksiz kelimeler kullanılmadan yalın anlatım, yanlış anlaşılmaya meydan vermeyecek açıklıkta olur),*
- Türkçenin, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan doğru olarak kullanılıp kullanılmadığı,*
- Türkçe imlâ kurallarına uyulup uyulmadığı,*

- *Kelimelerin, nüanslara dikkat edilerek titizlikle seçilip seçilmediği,*
- *Metinlerde akıcılık, mantık dokusu ve fikir bütünlüğü sağlanıp sağlanmadığı,*
- *Kullanılan kelimelerin ve cümle yapılarının öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı, (Özellikle ilköğretimin ilk sınıflarında soyut kavramlardan kaçınılır),*

b) Aynen yazılması gereken yabancı kelimelerin ve özel isimlerin orijinal şekliyle yazılıp yazılmadığı, bunların Türkçe okunuşlarının parantez içerisinde gösterilip gösterilmediği, (Bilgisayar ders kitapları hariç),

Görsel Düzen

Görsel düzen yönünden aşağıdaki kriterler göz önünde bulundurulur.

a) Konuların öğrenciler tarafından daha iyi öğrenilebilmesi için açıklayıcı, tamamlayıcı ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı unsurlara (Harita, kroki, fotoğraf, şema, grafik, resim vb.) yeterince yer verilip verilmediği,

b) Bayrağın, "Türk Bayrağı Kanunu" ve Türk Bayrağı Tüzüğü"ne uygun olarak verilip verilmediği,

c) Öğretime yardımcı unsurların, öğrencilerin gelişim basamaklarına ve konulara uygun olup olmadığı,

ç) Öğretime yardımcı unsurların, estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olup olmadığı, istatistikî verilerin en son bilgileri yansıtıp yansıtmadığı,

d) Öğretime yardımcı unsurların, kitaba ilgi çekicilik katıp katmadığı, (Renklerde gerçekçilik, estetik sayfa düzenleme, iyi algılama için büyüklük, ilişkisiz ayrıntılardan kaçınma),

e) Haritaların incelenmesinde "Atlas, Harita, Yer Küre ve Benzeri Eğitim Araçlarının İncelenmesine Ait Esaslara uyulup uyulmadığı (Tebliğler Dergisi,1995: 599)"

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Zekerya BATUR			
Doğum Yeri:	D.Bayazıt			
Doğum Tarihi:	01.01.1975			
evlenmiş Durumu:	Evlî			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Günyolu	-	D.Bayazıt	1987
Ortaöğretim	Yatılı Bölge Okulu	-	D.Bayazıt	1991
Lise	Atatürk EML	Fen Alanı	İzmir	1995
Lisans	AKU Eğitim Fakültesi	Türkçe Öğretmenliği	Afyon	2002
Yüksek Lisans	AKU Sos. Bil. Enst.	Türkçe Öğretmenliği	Afyon	2006
Becerileri:				
İlgi Alanları:	Türkçe Eğitimi, Çocuk Edebiyatı			
İş Deneyimi:	2002-2006 AKU Sos. Bil. Enst., Araştırma Görevlisi 2006-2008 Uşak Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Araştırma Görevlisi 2009- Uşak Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Öğretim Görevlisi			
Aldığı Ödüller:	Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Birincilik Onur Ödülü			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Prof.Dr. Adnan Şişman, Uşak Üniversitesi Prof.Dr. Sedat Sever, Ankara Üniversitesi Doç.Dr. Musa Çifçi, Uşak Üniversitesi Yard.Doç.Dr. Zehra Göre, Selçuk Üniversitesi			
Tel:	0505 697 51 17			
E-Posta:	zekeryabatur9@gmail.com			
Adres	TOKİ 3.Etap C.1, D.2 UŞAK			

